

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Економічний факультет

Кафедра публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва

“ПОДАТКОВА СИСТЕМА”

Курс лекцій

Чернівці
2022

Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва

Протокол № ____ від „____” _____ 2022 року

Завідувач кафедри: _____ к.е.н., доцент Е.О. Юрій

Укладач: А.С. Абрамова, к.е.н., доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва

Рецензенти:

К.С. Шапошников – доктор економічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, начальник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» Міністерства освіти і науки України.

О.В. Попело – доктор економічних наук, доцент кафедри менеджменту та державної служби Національного університету «Чернігівська політехніка» Міністерства освіти і науки України.

Курс лекцій повністю відповідає програмі навчальної дисципліни «Податкова система». У ньому висвітлено основні засади та принципи організації податкової системи України, сутність та види прямого і непрямого оподаткування, порядок нарахування й сплати податків, зборів відповідно до чинного податкового законодавства та інших неподаткових платежів.

Курс лекцій містить матеріал, необхідний для вивчення дисципліни, питання для самостійного контролю, тестові контрольні завдання, задачі, глосарій, список використаних джерел, довідкову інформацію.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
МЕТА І ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	5
ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ.....	6
Тема 1. Сутність і види податків.....	11
Тема 2. Організація податкової системи.....	18
Тема 3. Податкова політика в системі державного регулювання економіки.....	27
Тема 4. Ухиляння від податків і перекладання податків.....	41
Тема 5. Державна податкова служба України.....	56
Тема 6. Облік платників податків і податкових надходжень.....	69
Тема 7. Мито.....	79
Тема 8. Акцизний податок.....	90
Тема 9. Податок на додану вартість.....	102
Тема 10. Податок на прибуток підприємств.....	119
Тема 11. Податок на доходи фізичних осіб.....	131
Тема 12. Рентні платежі.....	147
Тема 13. Місцеві податки і збори.....	165
Тема 14. Інші податки.....	182
Тема 15. Неподаткові платежі в бюджет.....	191
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	202

АНОТАЦІЯ

Одним із найважливіших питань сьогодення є розбудова податкової системи, яка повинна сприяти економічному розвитку та забезпечувати зростання добробуту громадян. Створення ефективного податкового механізму держави визначається правильним вибором стратегічних та поточних цілей фінансової та податкової політики, оптимальним вибором інструментів державного фіскального впливу щодо досягнення конкретних, результатів.

Досить ефективним інструментом державного регулювання ринкової економіки, що застосовується в розвинутих країнах світу, є податки. Здійснюючи податкове регулювання економіки, держава шляхом зміни обсягу податкових надходжень, ставок податків, форм і методів оподаткування, застосування податкових пільг може суттєво впливати на процеси розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту між секторами економіки, регіонами та верствами населення.

Більше того, оподаткування – це важливий інструмент державної економічної і соціальної політики, за допомогою якого перерозподіляється прибуток, заохочуються інвестиції чи заощадження, регулюється споживання і використання окремих товарів та досягаються інші цілі державної політики.

За таких умов ринкової трансформації економіки України важливим є вміле і обґрунтоване використання податків, які повинні сприяти економічному та соціальному розвитку держави. Саме податки, їх найраціональніше використання, визначають фінансову основу практичного реформування української економіки, є фактором успішного подолання кризових негараздів, підвищення рівня соціального захисту населення.

Тому важливе значення повинно надаватися підготовці фахівців – фінансистів, що мають глибокі теоретичні знання та практичні навички, можуть узагальнити набутий вітчизняний та зарубіжний досвід і творчо підійти до розв'язання складних завдань сьогодення у сфері оподаткування.

Завдання дисципліни полягає у засвоєнні теоретичних та організаційних засад податкової системи та податкової політики, методики розрахунків, порядку сплати прямих і непрямих податків юридичними та фізичними особами, альтернативних систем оподаткування.

Предметом дисципліни „Податкова система” виступає організація справляння загальнодержавних та місцевих податків зборів в Україні, права, обов'язки органів державної податкової служби України та платників податків, а також методика складання розрахунків, декларації та іншої податкової звітності.

У процесі самостійної роботи над матеріалом навчальної дисципліни „Податкова система” студент повинен засвоїти сутність, значення діючої податкової системи, права, обов'язки органів державної податкової служби України та платників податків, теоретичні основи системи прямого та непрямого оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, об'єктивно та професійно грамотно оцінювати переваги та недоліки різних форм оподаткування, особливості нарахування та сплати податків та зборів до бюджету.

МЕТА І ЗАВДАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента під час вивчення дисципліни „Податкова система” є однією з форм оволодіння навчальним матеріалом поза межами обов'язкових навчальних занять. Її спрямовано на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами за час навчання, їх поглиблення, набуття і удосконалення практичних навичок та умінь щодо особливостей відповідної спеціальності.

Самостійна робота студента над навчальною дисципліною включає:

- самостійне опрацювання теоретичного матеріалу та виконання практичних завдань,
- самостійне вивчення окремих питань теми або всієї теми, виконання завдань шляхом поглибленого опрацювання рекомендованої літератури та пошук додаткової інформації,
- підготовку до виступу на семінарських заняттях та підготовка до практичних занять,
- систематизація вивченого матеріалу перед іспитом,
- опрацювання та підготовку огляду опублікованих у фахових виданнях статей, підготовка та оформлення схем, таблиць, графіків, діаграм тощо.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ПОДАТКОВА СИСТЕМА”

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	с	п	с.р		л	с	п	с.р
Теми лекційних занять	Змістовий модуль I. Теоретичні основи оподаткування									
Тема 1. Сутність і види податків	8	2	2	-	4	8	2	2	-	6
Тема 2. Організація податкової системи	7	2	2	-	3	7			-	5
Тема 3. Податкова політика в системі державного регулювання економіки	8	2	2	-	5	8	-	-	-	8
Тема 4. Ухиляння від податків і перекладання податків	4		2	-	1	4	-	-	-	4
Тема 5. Державна податкова служба України	9	2	2	-	6	9	-	-	-	9
Тема 6. Облік платників податків і податкових надходжень	4		2	-	1	4	-	-	-	4
Разом за ЗМ I	40	8	12	-	20	40	2	2	-	36
Теми лекційних занять	Змістовий модуль II. Практичні та методологічні аспекти адміністрування податків та зборів									
Тема 7. Мито	12	2	-	4	6	12	2	-	2	11
Тема 8. Акцизний податок	13	2	-	4	7	13		-		12
Тема 9. Податок на додану вартість	15	4	-	6	5	15		-		13
Тема 10. Податок на прибуток підприємств	15	2	-	4	9	15	2	-	2	13
Тема 11. Податок на доходи фізичних осіб	15	4	-	6	5	15		-		13
Тема 12. Рентні платежі	10	2	-	2	6	10	2	-	2	9
Тема 13. Місцеві податки і збори	15	4	-	4	7	15		-		13
Тема 14. Інші податки	10	2	3	-	7	10		-	-	9
Тема 15. Неподаткові платежі в бюджет	5				3	5	-	-	-	5
Разом за ЗМ 2	110	22	3	30	55	110	6	-	6	98
Усього годин	150	30	15	30	75	150	8	2	6	134

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Сутність і види податків

Сутність податків. Визначення податків, їх ознаки як економічної категорії. Податки та інші форми платежів до бюджету — плата, відрахування, неподаткові доходи.

Функції податків. Термінологія оподаткування. Елементи податку. Методи побудови податкових ставок, види ставок.

Класифікація податків, її ознаки. Поділ податків за економічним змістом на прямі та непрямі. Класифікація податків за економічною ознакою об'єкта оподаткування – податки на доходи, капітал і споживання. Класифікація за ознакою органів державної влади, які їх встановлюють – загальнодержавні та місцеві податки і збори. Класифікація податків залежно від способу їх стягнення – розкладні і окладні.

Види прямих податків. Переваги і недоліки прямих податків, їх місце в податковій системі, проблеми справляння. Регулюючий механізм окремих видів прямих податків.

Види непрямих податків. Специфічні та універсальні акцизи, їх види. Податок на додану вартість в системі універсальних акцизів. Види і призначення мита. Митна політика. Переваги та недоліки непрямих податків, їх місце в податковій системі.

Тема 2. Організація податкової системи

Податки в системі державних доходів. Методи формування державних доходів. Податковий метод формування доходів держави як основний в умовах ринкової економіки.

Податкова система. Наукові основи побудови податкової системи. Поняття податкової системи і вимоги до неї. Чинники, що визначають структуру податкової системи. Обсяг видатків бюджету як визначальна база побудови податкової системи. Рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті, його залежність від обсягу і характеру функцій держави.

Податкова система України. Основні етапи її становлення. Склад і структура податкової системи України. Необхідність та напрямки реформування податкової системи України.

Тема 3. Податкова політика в системі державного регулювання економіки

Податкова політика: поняття податкової політики та її напрямки. Основні принципи податкової політики: фіскальна, економічна та соціальна ефективність. Елементи принципу фіскальної ефективності: достатність доходів, мінімізація видатків на збирання податків, запобігання ухиленню від сплати податків, еластичність (гнучкість) податкової системи, рівномірне розподілення податків між адміністративно-територіальними одиницями.

Податкова політика України в сучасних умовах. Податкова політика в системі державного регулювання економіки.

Тема 4. Ухилення від податків і перекладання податків

Поняття ухилення від податків. Причини ухилення: економічні, правові, моральні. Види ухилення від податків. Приховування доходів та інші форми податкових зловживань. Способи ухилення від оподаткування. Особливості ухилення від сплати податків у сфері тіньової економіки. Можливості ухилення від сплати з різних видів податків. Боротьба з ухиленням від сплати податків.

Проблеми подвійного оподаткування міжнародного бізнесу та способи його усунення.

Тема 5. Державна податкова служба України

Державна податкова служба України. Історія формування державної податкової служби України. Організаційна структура органів державної податкової служби та їх основні завдання. Завдання та функції Державної податкової служби України. Функції середнього та базового рівня державної податкової служби України. Податкова міліція як складова частина органів державної податкової служби та її завдання.

Повноваження органів державної податкової служби. Права та обов'язки платників

податків.

Тема 6. Облік платників податків і податкових надходжень

Організація обліку платників податків. Реєстрація резидентів та нерезидентів податковими органами з метою обліку. Обов'язки фінансових установ та платників у зв'язку із веденням обліку платників в органах податкової служби. Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України. Державний реєстр фізичних осіб.

Порядок взяття на облік платників податків – юридичних осіб та їх філій. Порядок взяття на облік платників податків – фізичних осіб. Порядок зняття з обліку платників податків.

Оперативний облік податків та зборів органами податкової служби. Особові рахунки платників податків та їх види. Документи, що є підставою для нарахування платежів до бюджету в особових рахунках платників. Підведення підсумків в особових рахунках платників, їх перевірка та закриття.

Тема 7. Мито

Мито в системі непрямих податків. Митна політика та її цілі. Термінологія митної справи: митна територія, митний контроль, види переміщення через митний кордон, митна декларація та декларанти, види мита.

Платники мита. Об'єкт оподаткування. Поняття митної вартості. Два види митних ставок: тверді та процентні. Види процентних ставок: преференційні, пільгові та повні. Пільги для юридичних і фізичних осіб. Види митних пільг.

Порядок визначення суми мита та його сплати на рахунки митних органів. Порядок перерахування мита до бюджету.

Тема 8. Акцизний податок

Акцизний податок як форма специфічних акцизів. Історія його введення в Україні. Акцизний податок в системі непрямого оподаткування.

Платники акцизного податку. Об'єкт оподаткування акцизним податком. Перелік підакцизних товарів. Два види ставок по акцизному податку: тверді (фіксовані) та процентні (адвалерні).

Порядок визначення оподатковуваного обороту. Особливості у механізмі оподаткування алкогольних напоїв та тютюнових виробів. Акцизні марки на алкогольні напої та тютюнові вироби.

Пільги по акцизному податку. Строки сплати акцизного податку та подання розрахунків до державних податкових органів.

Тема 9. Податок на додану вартість

Сутність податку на додану вартість, його зародження та розвиток. Соціально-економічне значення податку на додану вартість та його місце в непрямому оподаткуванні України. Поняття доданої вартості, методи її обчислення.

Платники податку на додану вартість та порядок їх реєстрації. Об'єкт оподаткування. Операції, що включаються в об'єкт оподаткування податком на додану вартість. Перелік операцій, що виключені з об'єкта оподаткування. Ставки податку на додану вартість.

Поняття бази оподаткування по податку на додану вартість. Порядок визначення бази оподаткування для операцій різних видів. Пільги по податку на додану вартість.

Порядок визначення суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті або відшкодуванню з бюджету. Звітний податковий період. Поняття податкового зобов'язання і податкового кредиту. Порядок відшкодування податку на додану вартість з бюджету.

Строки сплати ПДВ. Порядок визначення суми податку на додану вартість при ввезенні товарів на митну територію України.

Податкова накладна як основний звітний податковий документ. Порядок складання податкової накладної. Строки подачі податкової декларації з податку на додану вартість до

державного податкового органу. Методика складання декларації з податку на додану вартість.

Тема 10. Податок на прибуток підприємств

Прибуткове оподаткування в системі податків з підприємств. Загальна характеристика прибутку як об'єкта оподаткування. Бюджетне значення податку на прибуток підприємств. Податок на прибуток як регулюючий чинник.

Платники податку на прибуток. Об'єкт оподаткування. Порядок визначення доходів та їх склад. Доходи, що не враховуються для визначення об'єкта оподаткування. Склад витрат та порядок їх визнання. Витрати, що не враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку. Особливості визнання витрат подвійного призначення.

Об'єкти амортизації. Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів. Методи нарахування амортизації.

Ставки податку. Порядок обчислення податку та сплати. Податкові періоди. Податкова декларація з податку на прибуток підприємств.

Оподаткування операцій особливого виду.

Тема 11. Податок на доходи фізичних осіб

Економічна основа оподаткування доходів фізичних осіб та його роль в умовах ринкових відносин.

Платники податку на доходи фізичних осіб, об'єкт та база оподаткування. Поняття та порядок визначення загального річного і загального місячного оподатковуваного доходу платників податку на доходи фізичних осіб.

Доходи, які не включаються до розрахунку загального місячного (річного) оподатковуваного доходу. Податкова знижка.

Ставки податку. Порядок нарахування, утримання та сплати (перерахування) податку до бюджету. Подання звітності. Перерахунок податку та податкові соціальні пільги. Особи, відповідальні за утримання (нарахування) та сплату (перерахування) податку до бюджету.

Порядок оподаткування окремих видів доходів фізичних осіб. Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування. Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою, яка провадить незалежну професійну діяльність. Порядок оподаткування операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомого майна. Порядок оподаткування операцій з продажу або обміну об'єктів рухомого майна. Оподаткування доходу, отриманого платником податку в результаті прийняття ним у спадщину чи дарунок коштів, майна, майнових чи немайнових прав.

Забезпечення виконання податкових зобов'язань. Порядок подання річної декларації про майновий стан та доходи.

Тема 12. Рентні платежі

Підстави і мета встановлення рентних платежів Державна власність на ресурси як основа отримання державою доходів за їх використання. Рентна плата за ресурси як інструмент впливу на економне і раціональне використання ресурсів. Види рентної плати.

Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів (лісовий дохід): сутність і призначення. Платники, об'єкт оподаткування. Види і форми лісового доходу. Встановлення такс на лісові ресурси. Порядок видання дозволу на використання лісових ресурсів, лісорубний ордер та лісовий квиток. Строки сплати.

Рентна плата за спеціальне використання води. Платники та об'єкт оподаткування. Ставки та порядок обчислення. Особливості обчислення рентної плати при встановленні лімітів використання води. Порядок сплати.

Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України: платники, об'єкт оподаткування, ставки, порядок обчислення та сплати платежу.

Рентна плати за транспортування газу, нафти і аміаку трубопровідним транспортом через

територію України. Платники. Ставки. Строки сплати та подання розрахунків до податкових органів.

Рентна плата за користування надрами. Платники. Об'єкти оподаткування. Встановлення нормативів. Строки сплати та подання розрахунків до податкових органів.

Тема 13. Місцеві податки і збори

Склад місцевих податків і зборів.

Податок на майно (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок, плата за землю): платники, об'єкт та база оподаткування, пільги, ставки податку, порядок обчислення і строки сплати.

Необхідність запровадження спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Єдиний податок: платники, об'єкт, база оподаткування, ставки податку, порядок обчислення та сплати. Звітний податковий період.

Збір за місця для паркування транспортних засобів: платники, об'єкт та база оподаткування, ставки, порядок обчислення та строки сплати в бюджет.

Туристичний збір: платники та база оподаткування. Порядок обчислення та сплати збору.

Тема 14. Інші податки

Екологічний податок: платники податку та податкові агенти, об'єкт та база оподаткування, ставки податку, порядок обчислення, подання податкової звітності та сплати.

Тема 15. Неподаткові платежі в бюджет

Неподаткові платежі в системі доходів державного бюджету країни. Джерела неподаткових платежів. Доходи від власності та підприємницької діяльності. Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу. Власні надходження бюджетних установ. Інші неподаткові платежі.

Тема 1. Сутність і види податків

План лекції:

1. Сутність податків і зборів. Функції податків.
2. Елементи податку.
3. Класифікація податків.
4. Види прямих податків.
5. Види непрямих податків. Специфічні та універсальні акцизи, їх види.

Завдання для самостійної роботи:

1. Податки та інші форми платежів до бюджету – плата, відрахування, неподаткові доходи.
2. Методи побудови податкових ставок, види ставок.
3. Класифікація податків за економічною ознакою об'єкта оподаткування – податки на доходи, капітал і споживання. Класифікація за ознакою органів державної влади, які їх встановлюють – загальнодержавні та місцеві податки і збори.
4. Класифікація податків залежно від способу їх стягнення – розкладні і окладні.

Ключові слова: податок, збір, функції податків, елементи податку, ознаки класифікації податків і зборів, прями, непрямі податки, акцизи, фіскальна монополія, мито.

Розгляд плану лекції:

1. Сутність податків і зборів. Функції податків

В країнах з розвинутою ринковою економікою податки використовуються як ефективне знаряддя державного регулювання соціально-економічних процесів у суспільстві. На сьогодні податки є безальтернативним джерелом формування доходів бюджету держави та багатофункціональним інструментом перерозподілу ВВП. Але податки - це не тільки метод формування бюджету, а й інструмент впливу на різні сторони діяльності їх платників.

Податки мають філософський зміст, оскільки є частиною існування людини. Ще перші філософи Древньої Греції та Риму характеризували **податки** як суспільно необхідне та корисне явище. Форми податків протягом існування людства змінювались, але їх сутність залишалась постійною. Спочатку податок мав вигляд частини або шматка загальної здобичі члена общини, потім частини військової здобичі, використання праці та інтелекту рабів, жертвування, відпрацювання якогось часу на користь землевласника і в кінці набрав вигляду грошових платежів, які мають місце за сучасних умов розвитку суспільства. Але, незважаючи на різні форми податків, **економічний зміст** залишався єдиним — **суспільне оподаткування частини особистого доходу платника на користь керівництва суспільством.**

За теорією А. Сміта **податки** сприймаються як обов'язкові грошові платежі для забезпечення колективних потреб суспільства, як примусові стягнення з фізичних та юридичних осіб, вилучуванні державою в силу її виключної влади. **За економічним змістом** - це фінансові відносини між державою і платниками з метою створення загальнодержавного централізованого фонду грошових коштів, необхідних для виконання державою своїх функцій.

Згідно до ст. 6 Загальних положень Податкового кодексу України (далі – ПКУ) під **податком** розуміють обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Кодексу.

Під **збором** - обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

ПКУ закріплює 3 **принципових риси**, які мають характеризувати виключно **податок**:

1) обов'язковість – забезпечується закріпленням на конституційному рівні сплати податків як першочергового обов'язку громадян,

2) безумовність – означає сплату податку, що припускає застосування заходів примусового характеру,

3) надходження до відповідного бюджету - розподіл податків по бюджетах, фондах здійснюється відповідно до бюджетної класифікації. Крім, того всі податки і збори зараховуються **на єдиний казначейський рахунок.**

Функції податків – це теоретичне передбачення того, що в них проявиться суспільне призначення податків, як забезпечити доходи держави без нанесення будь-яких збитків розвитку бізнесу в країні. Загально визнаними є дві функції податків: **фіскальна, регулююча.**

За допомогою **фіскальної функції** податків реалізується суспільне призначення податків - формування фінансових ресурсів держави, які акумулюються в бюджеті та які необхідні для виконання державою своїх власних функцій.

Основним кількісним показником виконання податками фіскальної функції є **податковий коефіцієнт** - частка податків (загальна сума податкових надходжень до консолідованого бюджету та позабюджетних фондів) у ВВП. З позицій фіскальної функції податків важливим є питання, від чого залежить ефективність виконання. Вперше науково обґрунтовану відповідь дав А. Лаффер, описавши залежність між податковими надходженнями до бюджету і ставкою сумарних податкових вилучень. Ця залежність описана за допомогою «крива Лаффера».

Лаффер вважав, що реальні значення податкових ставок, які забезпечують максимум податкових надходжень, знаходяться в межах від 30 - 40% і в будь-якому разі — нижче 50%. За таких умов дискусія зводиться до визначення величини податкової ставки, що забезпечує максимальні надходження до бюджету держави. Найбільш привабливим висновком з аналізу ефекту Лаффера є ідея збільшення податкових надходжень шляхом зменшення податкової ставки, що стала мотивом проведення податкових реформ у багатьох країнах.

Завдяки **податкам**, держава може **регулювати** різні аспекти соціально - економічного життя на всіх рівнях економіки, впливаючи на відтворення - стимулювати чи стримувати темпи виробництва, збільшувати чи зменшувати накопичення капіталу та платоспроможність населення, сприяти вирішенню різного роду соціальних проблем. Маніпулюючи податковими ставками, податковими пільгами та штрафами, змінюючи умови оподаткування, вводячи одні і скасовуючи інші податки, держава створює умови для прискореного розвитку певних галузей та виробництв, сприяє вирішенню актуальних для суспільства проблем.

Оскільки регулююча функція податків спрямована на економічні та соціальні процеси в державі, її можна розділити на:

1. Економічну – розглядається як їх здатність впливати на економічні процеси: темпи та пропорції розширеного відтворення, сукупний попит, інфляцію.

2. Соціальну – складається в перерозподілі суспільних доходів між різними категоріями населення. Так відбувається передача засобів на користь більш слабких і незахищених категорій громадян за рахунок покладання податкового тягаря на більш сильні категорії платників.

3. Контролюючу – забезпечує контроль за повнотою та своєчасністю сплати податків.

2.Елементи податку

Цілісний правовий режим конкретного податку або збору припускає об'єктивне сполучення елементів, що становлять правовий механізм податку. Серед них можна виділити як **обов'язкові, так і факультативні.**

Обов'язкові елементи правового механізму податку включають групу:

1. Основних елементів, які визначають фундаментальні, сутнісні характеристики податку, які формують основне уявлення про зміст податкового механізму. Відсутність одного з основних елементів правового механізму податку не дозволяє однозначно визначити тип платежу й робить податковий механізм невизначеним. Групу основних елементів податку складають:

1) *платник податку* – фізична та юридична особи (резиденти й нерезиденти України) та їх відокремлені підрозділи, які мають, одержують об'єкт оподаткування або провадять діяльність, що є об'єктом оподаткування згідно ПКУ або податковими законами, і на яких покладено обов'язок із сплати податків та зборів;

2) *об'єкт оподаткування* – майно, товари, дохід (прибуток) або його частина, обороти з реалізації товарів, операції з постачання товарів та інші об'єкти, з наявністю яких податкове законодавство пов'язує виникнення у платника податкового обов'язку;

3) *ставка податку* – розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.

2. Додаткові елементи податку деталізують специфіку конкретного платежу, створюють завершену й повну систему податкового механізму, забезпечують логічний і раціональний режим його закріплення. Додаткові елементи обов'язкові, як і основні. Відсутність хоча б одного з додаткових елементів не дозволить законодавчо закріпити окремий податок або збір.

Залежно від характеру деталізації дану групу елементів можна розділити на:

а) додаткові елементи правового механізму податку, що деталізують основні або пов'язані з ними. наприклад: *база оподаткування* - фізичний, вартісний чи інший характерний вираз об'єкта оподаткування, до якого застосовується податкова ставка і який використовується для визначення розміру податкового зобов'язання.

б) додаткові елементи правового механізму податку, що мають самостійне значення:

1) *податкова пільга* – це передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, або сплата в меншому розмірі за наявності підстав. Податкова пільга надається шляхом:

- а) податкового вирахування (знижки), що зменшує базу оподаткування податку та збору;
- б) зменшення податкового зобов'язання після нарахування податку та збору;
- в) встановлення зниженої ставки податку та збору;
- г) звільнення від сплати податку та збору.

2) *порядок обчислення податку* – це сукупність дій платника (агента) або податкового органа щодо визначення суми податку, що здійснюється шляхом множення бази оподаткування на ставку податку із/без застосуванням відповідних коефіцієнтів, і підлягає сплаті в бюджеті.

Обчислення податку проходить кілька стадій: визначення об'єкта оподаткування, визначення бази оподаткування, вибір ставки податку, застосування податкової пільги, розрахунок суми податку тощо.

3) *податковий період* – встановлений період часу, за який платник зобов'язаний здійснювати розрахунки податків, подавати податкові декларації та сплачувати до бюджету суми податків та зборів, крім випадків, коли контролюючий орган зобов'язаний самостійно визначити суму податкового зобов'язання платника. Податковим періодом може бути: календарний рік, календарний квартал, календарний місяць та календарний день.

4) *строк сплати податку* – період часу, що починається з моменту виникнення податкового обов'язку і закінчується моментом закінчення строку сплати. Податки, які сплачуються протягом певного строку, встановлених календарною датою поділяються на: декадні податки - сплачуються 1 раз на 10 днів, щомісячні податки - сплачуються 1 раз на місяць, щоквартальні податки - сплачуються 1 раз на квартал, піврічні податки - сплачуються 1 раз у півроку та щорічні податки - сплачуються 1 раз на рік.

Платник зобов'язаний самостійно сплатити суму податкового обов'язку, зазначену в наданій податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що спливають за останнім днем відповідного граничного строку для подання податкової декларації.

5) *строк та порядок подання податкової звітності* – представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Базові звітні (податкові) періоди

Базові звітні (податкові) періоди	Строки подачі по завершенню звітного періоду
календарний місяць	20 календарних днів
календарний квартал	40 календарних днів
календарний півріччя	40 календарних днів
календарний рік	60 календарних днів
календарний рік для платників податку на доходи	до 1 травня року, що настає за звітним

фізичних осіб	
календарний рік для платників податку на доходи фізичних осіб-підприємців	40 календарних днів

3. Класифікація податків. Поділ податків за економічним змістом на прямі та непрямі

Податки класифікують за різними ознаками:

1. Залежно від каналу надходження – податки та збори, які надходять у бюджети різних рівнів у пропорціях відповідно до бюджетного законодавства. Усю групу загальнодержавних податків та зборів, виходячи із бюджетної спрямованості, можна розділити на декілька груп:

- а) податки чи збори, які зараховуються до державного бюджету;
- б) податки чи збори, які розподіляються між державним та місцевими бюджетами;
- в) податки чи збори, які зараховуються та розподіляються між місцевими бюджетами.

2. Залежно від платника:

- а) податки з юридичних осіб;
- б) податки з фізичних осіб;
- в) змішані - податки, що передбачають як платника і юридичних, і фізичних осіб.

3. Залежно від форми оподаткування:

а) прямі - податки, які справляються в процесі придбання й акумуляції матеріальних благ, визначаються розміром об'єкта оподаткування та включаються в ціну товару і сплачуються виробником;

б) непрямі (на споживання) - справляються в процесі використання матеріальних благ, визначаються розміром споживання, включаються у вигляді надлишку до ціни виробництва товару й сплачуються споживачем.

4. За економічним змістом об'єкта оподаткування.

5. За бюджетною класифікацією:

а) I група – податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості: податок на доходи фізичних осіб та податок на прибуток підприємств;

б) II група - податки на власність (податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, збір за першу реєстрацію транспортного засобу);

в) III група - збори за спеціальне використання природних ресурсів (збір за спеціальне використання лісових ресурсів, використання води, плата за користування надрами тощо);

г) IV група – внутрішні податки на товари та послуги (ПДВ, акцизний податок із вироблених та ввезених на територію України товарів тощо).

д) V група - податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції (ввізне та вивізне мито).

е) VI група - інші податки (місцеві податки і збори, фіксований сільськогосподарський податок, єдиний податок тощо).

4. Види прямих податків

В основу поділу податків на прямі та непрямі покладено вид об'єктів оподаткування та характер взаємовідносин між платниками і фіскальними органами. Зокрема, **до прямих відносять податки**, які встановлюються щодо платників та їх доходів і майна. З приводу їх сплати юридичні та фізичні особи – платники, змушені вступати у безпосередні стосунки з органами фіску.

Важливою підставою для розмежування податків на прямі та непрямі вважається факт їх перекидання. За цією ознакою до прямих відносять податки, що сплачуються платниками, на яких законом покладено необхідність їх сплати, тоді як непрямі податки повністю або частково перекидаються на споживачів, причому їх перекидання передбачено самим фактом їх включення в ціни товарів та послуг. Ця ознака вважається достатньою підставою для їх розмежування, про те водночас і є основним об'єктом критики такого поділу, оскільки перекидатися можуть не лише непрямі, а й прямі податки, хоч перекидання останніх законом не передбачено. З другого боку, повне перекидання непрямих податків на споживачів відбувається лише за певних умов, які в чистому вигляді практично не зустрічаються.

Отже, фактично в основу розмежування прямих і непрямих податків покладено сукупність

критеріїв: наміри законодавця щодо перекладання податків, об'єкт оподаткування, спосіб визначення платоспроможності платника (прямий — на основі доходу та майна і непрямий — на основі витрат, звідси податки на доходи та майно віднесено до прямих, а на витрати, тобто на предмети споживання в широкому розумінні — до непрямих податків) та форма взаємовідносин між платниками і органами фіскалу.

Прямі податки поділяються на особисті та реальні.

Особисті встановлюються персонально щодо окремого платника як фізичної особи, її доходів та майна (податок на доходи і податок на майно фізичних осіб), а також щодо доходів і майна юридичних осіб (податок на прибуток і податок на майно). При цьому особисті податки на доходи стягуються з фактичних індивідуальних доходів платників у джерела їх виплати чи за даними декларацій і передбачають розрахунок доходу як об'єкта оподаткування (для юридичних осіб) за даними бухгалтерського обліку.

Реальні встановлюються на підставі оцінки об'єкта оподаткування за формальними, зовнішніми ознаками (кількістю працюючих; кількістю одиниць устаткування; кількістю використаної в процесі виробництва сировини тощо). Як правило, ці податки утримуються з середнього або «нормального» доходу, який визначається непрямими методами — як відсоток від обсягу продаж; за кількістю столів, місць і працівників у ресторанах, театрах і перукарнях; за видом послуг, що надаються, місцем розташування, розкладом змін працівників.

Прямі податки:

- встановлюють пряму залежність між доходами платника та його платежами до бюджету;
- сприяють розподілу податкового;
- справляють вплив на державу, яка повинна забезпечити сприятливі умови для розвитку виробництва, що в свою чергу призводить до збільшення надходжень до бюджету;
- система стягнення прямих податків коштує дешевше, ніж система стягнення непрямих;
- при прямому оподаткуванні податкові служби вступають у безпосередні взаємовідносини з платниками, що спонукає економічної та політичної самосвідомості тощо.

Водночас прямі податки мають недоліки:

- при формуванні бюджету пряме оподаткування не може бути стабільним джерелом його доходів, і, навпаки, непрямим податкам властиве їхнє швидке надходження;
- низька ймовірність їх повного чи майже повного надходження. Надійнішим об'єктом оподаткування є товари й послуги, процес споживання яких призупинити ніхто не в змозі;
- прямі податки є поблажливішими для платників, ніж непрямі, де одразу вимагається сплата значної суми;
- пряма форма оподаткування потребує складного механізму стягнення податків, оскільки пов'язана з складною методикою проведення бухгалтерського обліку та звітності тощо.

5. Види непрямих податків. Специфічні та універсальні акцизи, їх види

Непрямими податками обкладаються товари та послуги, вони включаються у вигляді надбавки в ціні останніх, тому з приводу цих податків їх реальні платники не вступають у безпосередні відносини з фіскальними органами. Вони їх сплачують, купуючи товари та послуги. У відносини з органами фіскалу вступають законодавчо визначені (формальні) платники непрямих податків, які перераховують їх до бюджету держави.

Характерні особливості непрямих податків:

- 1) це внутрішні податки, які не можуть регулюватися нормами міжнародних договорів;
- 2) виникають тільки на останньому етапі в процесі реалізації товарів (робіт, послуг) безпосередньо виробником чи торгівельною організацією, а також юридичними і фізичними особами, які ввозять на митну територію України товари, шляхом надбавки до ціни товару (робіт, послуг), що склалася, створюючи нову вартість;
- 3) стягуються незалежно від результатів господарської діяльності платника податків.

В залежності від характеру торгівельної діяльності, яку проводять суб'єкти економічної діяльності непрямі податки поділяються на дві групи.

Внутрішня торгівля пов'язана з використанням двох видів непрямих податків: **акцизів і**

фіскальної монополії. У свою чергу, розрізняють специфічні та універсальні акцизи. Специфічними акцизами обкладаються окремі види товарів, універсальними — всі товари та послуги. Існує декілька видів універсальних акцизів: податок з обороту, податок з продажу і ПДВ.

Зовнішня торгівля пов'язана з використанням **мита** на товари, які експортуються або імпортуються. Оскільки непрямі податки реалізуються в ціні товарів, то податковий тягар падає на ті групи населення, які характеризуються більш високим рівнем споживання. Їхні види залежать від особливостей ціноутворення, і звідси впливає розподіл податків.

1. Акцизи – непрямі податки, які встановлюються у вигляді надбавки до ринкової ціни і характерні для ринкового ціноутворення, в якому держава прямо не втручається в цей процес. В залежності від обсягів податків на товари акцизи поділяються на специфічні та універсальні.

Специфічні акцизи встановлюються на окремі види товарів з ціллю обмеження їх рентабельності, а також з ціллю обмеження випуску та експорту шкідливих товарів. Найзначнішим специфічним акцизом є акцизний податок.

Універсальні акцизи встановлюються для всього обсягу реалізації. Прикладом універсальних акцизів на Україні є ПДВ.

2. Фіскальна монополія полягає в тому, що держава встановлює таку ціну, яка забезпечує йому необхідні надходження. Економічний зміст фіскальної монополії – прибуток держави від реалізації монопольних товарів.

3. Мито стягується при переміщенні товарів через кордон держави. На відміну від інших непрямих податків стягнення мита має на меті формування раціональної структури експорту і імпорту.

Переваги непрямих податків пов'язані з:

- роллю у формуванні доходів бюджету. Проте, при вмілому використанні непрямі податки можуть бути ефективним засобом регулювання економіки;
- швидким надходженням до бюджету;
- висока вірогідність їх повного або майже повного надходження;
- споживання більш-менш рівномірне у територіальному розрізі, а тому непрямі податки знімають напругу в міжрегіональному розподіленні доходів.
- суттєво впливають на саму державу, забезпечуючи умови для розвитку виробництва та сфери послуг;
- впливають на споживача. При вмілому їх використанні держава може регулювати процес споживання, стримуючи його водному напрямку та стимулюючи в іншому;
- збільшення доходів держави при зростанні населення та його добробуту;
- зручність, яка полягає у тому, що вони характеризуються близькістю до місця внесення, відсутністю втрати часу при внесенні, не мають примусового характеру, не потребують накопичення певних коштів.

Недоліки непрямих податків:

- відсутність безпосередньої залежності від розміру доходів платників;
- джерелом розвитку інфляційних тенденцій;
- обмежені можливості їх використання для стимулювання виробництва.
- в період кризисного падіння економіки, зменшення макроекономічних показників розвитку, відбувається зменшення бази оподаткування, що призводить при незмінних ставках до зменшення доходів бюджету.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Податки та інші форми платежів до бюджету — плата, відрахування, неподаткові доходи. Методи побудови податкових ставок, види ставок

У фінансовій науці існує певна проблема – які платежі державі слід вважати податками, а які ні. Адже частина коштів юридичних і фізичних осіб вноситься не до бюджету держави, а до державних централізованих фондів. У фінансовій термінології застосовуються три терміни, що відображають **платежі державі:**

1. Плата (“за що?”) передбачає певну еквівалентність відносин платника з державою. Це плата за воду, що забирається із водогосподарських систем, плата за використання лісових ресурсів. Розмір плати залежить від розміру ресурсів, що використовуються, а надходження плати державі визначається державною власністю на ці ресурси.

2. Відрахування (“на що?”, “від чого?”) передбачають цільове призначення платежів (внески на загальнообов’язкове державне соціальне страхування).

3. Податки (“для чого?”) конкретного цільового призначення не мають, вони встановлюються для утримання державних структур і для фінансового забезпечення виконання ними функцій держави – управління, оборони, соціальної, економічної тощо.

Крім того, у доходах бюджету виділяється група **неподаткових платежів**. Відмінність між ними і податками виходить з їх функціонального призначення. Податки та інші податкові платежі з самого початку створюються як фіскальні інструменти формування доходів бюджету, а неподаткові платежі такого призначення не мають. У них може бути досить різноманітна роль, ніяк не пов’язана з бюджетом.

2. Методи побудови податкових ставок, види ставок

Ставкою податку визнається розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру бази оподаткування.

Ставки податків і зборів встановлюються Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим і сільськими, селищними, міськими радами й не можуть змінюватися протягом бюджетного року. Що стосується місцевих податків і зборів, то їх межі визначені, і місцеві органи самоврядування, установлюючи ставки, не мають права перевищувати визначеного показника.

Аналізуючи поняття ставки оподаткування, необхідно враховувати, що цей елемент правового механізму податку близький до проблеми податкового тиску й встановлення податкової межі. Саме встановлення граничного розміру ставки оподаткування може створити підстави для закріплення певної межі в податковому тиску, при якому зберігаються стимули для господарської активності платників.

Існує три методи встановлення ставок:

- а) інтуїтивний – ставки встановлюються на основі бажання та волі законотворців;
- б) емпіричний – ставки встановлюються на основі аналізу за попередній період і у відповідності з потребами;
- в) метод математичного моделювання.

Види ставок:

1. Базова (основна) – ставка податку, яка визначається для окремого податку відповідним розділом ПКУ.

2. Гранична ставка – визнається максимальний або мінімальний розмір ставки за певним податком, встановлений ПКУ.

3. Абсолютна (специфічна) – це ставка, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування.

4. Відносна (адвалорна) – це ставка, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється у відсотках або кратному відношенні до одиниці вартісного виміру бази оподаткування. Характер співвідношення ставки податку й одиниці оподаткування дозволяє виділити кілька підвидів відносних ставок:

- а) відносно-процентні ставки - встановлюються у відсотках до одиниці оподаткування;
- б) відносно-кратні - співвідношення розміру податку й одиниці оподаткування встановлюється у величинах, кратних певному показнику (мінімальній заробітній платі тощо);
- в) відносно-грошові - у формі певної грошової суми на частину об’єкта оподаткування.

3.Класифікація податків за економічною ознакою об’єкта оподаткування – податки на доходи, капітал і споживання. Класифікація за ознакою органів державної влади, які їх встановлюють – загальнодержавні та місцеві податки і збори

За економічним змістом об'єкта оподаткування податки поділяються на:

1) податки на доходи – стягуються із доходів фізичних та юридичних осіб. Безпосередніми об'єктами оподаткування є заробітна плата та інші доходи громадян, прибуток підприємств;

2) податки на споживання - сплачуються при використанні доходів у формі непрямих податків,

3) податки на майно (капітал) - встановлюються щодо рухомого чи нерухомого майна. На відміну від податків на споживання, які сплачуються тільки один раз — при купівлі, податки на майно стягуються постійно, доки майно перебуває у власності.

Залежно від органів державної влади, які встановлюють податки, поділяються на загальнодержавні та місцеві.

До загальнодержавних належать податки та збори, що встановлені ПКУ і є обов'язковими до сплати на усій території України:

1. ПДВ.
2. Акцизний податок.
3. Мито.
4. Податок на прибуток підприємств.
5. Податок на доходи фізичних осіб.
6. Екологічний податок.
7. Рентна плата.

До місцевих належать податки та збори, що встановлені, відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

До місцевих податків належать:

1. Податок на майно.
2. Єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

1. Збір за місця для паркування транспортних засобів.
2. Туристичний збір.

4.Класифікація податків залежно від способу їх стягнення – розкладні і окладні

За способом стягнення податки поділяються на:

1) розкладні – встановлюються в загальній сумі відповідно до потреб в доходах держави, а потім цю суму розкладають (розподіляють) по окремих територіальних одиницях або платниках, а на низовому рівні - між платниками.

2) окладні – передбачають встановлення спочатку ставок, а відтак розміру податку для кожного платника окремо. Загальна величина податку формується як сума платежів окремих платників. Звісно, держава прогнозує загальні надходження того чи іншого податку і залежно від потреби в доходах устанавлює відповідну ставку. Однак стягнення податку іде від платника, від розмірів об'єкта оподаткування.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Історичний розвиток форм оподаткування.
2. Дискусійні питання функцій податків.
3. Прямі податки в системі державного регулювання економіки.
4. Вплив непрямих податків на процеси ціноутворення.

Завдання самоконтролю:

1. Як визначається «податок», «збір» у відповідності до Податкового кодексу України ?
2. Дайте визначення «податкова система».
3. Назвіть елементи податку і дайте їм характеристику.
4. Перелічіть функції податку.

5. Як класифікуються податки в залежності від рівня державних структур які їх встановлюють ?
6. Як класифікуються податки в залежності від форми оподаткування ?
7. Як класифікуються податки в залежності від економічного змісту об'єкта оподаткування ?
8. Які бувають ставки податку в залежності від виду діяльності платника?
9. Які ви знаєте ставки податку в залежності від системи будівництва ?
10. Назвіть види ставок, які передбачені Податковим кодексом України.
11. Які способи стягнення податків Ви знаєте

Тестові завдання:

1. Які відносини у сфері справляння податків і зборів регулюються Податковим кодексом?
 - а) визначає компетенцію контролюючих органів;
 - б) регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури;
 - в) визначає правила оподаткування вв'їзним та вив'їзним митом;
 - г) регулює погашення зобов'язань зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
2. В чому проявляється регулююча функція податків?:
 - а) перерозподілі національного доходу;
 - б) акумуляції частини національного доходу для створення державного грошового фонду;
 - в) контролі за сплатою платниками сум податків до бюджету;
 - г) всі відповіді вірні.
3. В чому проявляється фіскальна функція податків?:
 - а) перерозподілі національного доходу;
 - б) акумуляції частини національного доходу для створення державного грошового фонду;
 - в) впливі на діяльність платника податків;
 - г) функціональному призначенні.
4. Скільки загальнодержавних податків та зборів встановлено Податковим кодексом?
 - а) 18; б) 7; в) 9; г) 12.
5. Скільки місцевих податків і зборів встановлено Податковим кодексом?
 - а) 4; б) 5; в) 8; г) 14
5. Ставка податку, згідно з якою розмір податкових нарахувань встановлюється як фіксована величина стосовно кожної одиниці виміру бази оподаткування, є:
 - а) базовою ставкою податку;
 - б) граничною ставкою податку;
 - в) абсолютною ставкою податку;
 - г) відносною ставкою податку.
6. Особа, на яку Податковим кодексом покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків, є:
 - а) платник податків;
 - б) податковий агент;
 - в) представник платника податків;
 - г) податковий керуючий.

Тема 2. Організація податкової системи

План лекції:

1. Податки в системі державних доходів. Методи формування державних доходів.
2. Податкова система, наукові основи побудови та вимоги до неї.
3. Податкова система України. Склад і структура податкової системи України.

Завдання для самостійної роботи:

1. Чинники, що визначають структуру податкової системи.
2. Рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті, його залежність від обсягу і характеру функцій держави.
3. Основні етапи її становлення Податкової системи України.
4. Необхідність та напрямки реформування податкової системи України.

Ключові слова: податкова система, емісія, цінні папери, чинники впливу на податкову систему.

Розгляд плану лекції:

1. Податки в системі державних доходів. Методи формування державних доходів

Державні доходи – це економічні відносини, що виникають внаслідок формування централізованих фондів грошових ресурсів і охоплюють усі податкові та інші надходження на безповоротній основі, залучення яких передбачено законодавством країни. В Україні існують такі методи формування державних доходів:

- 1) від продуктивної діяльності (державні послуги та підприємницька діяльність державного сектору національної економіки) не має значного фіскального значення;
- 2) від майна, майнових прав, а також внаслідок використання державних ресурсів та угідь;
- 3) податкові надходження до бюджетів різних рівнів управління;
- 4) позичені державою кошти через систему державного кредиту у фізичних та юридичних осіб відбувається у формі випуску державних позик, розміщення державних цінних паперів. Фінансування При досягненні державними позиками значного розміру вони можуть впливати на інфляційний процес та на обсяги інвестицій;
- 5) емісійний дохід держави – застосовується лише в країнах з нерозвинутим ринком цінних паперів. Наслідком емісії є інфляція, яка має негативний вплив.

В умовах існування різних форм власності **основним методом формування доходів держави є податки.** Тому основними **принципами побудови системи доходів держави є:**

- 1) мобілізація доходів до бюджетної системи завдяки впровадженню прямих податків, тобто податків, де об'єктом оподаткування є дохід фізичної особи, земля, майно й капітал;
- 2) використання непрямих податків лише у формі акцизів з метою обмеження споживання окремих видів товарів, для оподаткування предметів розкоші, захисту власного виробника;
- 3) застосування при оподаткуванні обґрунтованої диференціації ставок податків;
- 4) ліквідація податкових пільг, які деформують вартісні показники в економіці.
- 5) надходження повинні бути з різних джерел;
- 6) зростання видатків пропорційно зі зростанням доходів бюджету;
- 7) прогнозована й стійка система надходжень.

2. Податкова система, наукові основи побудови та вимоги до неї

Ефективність податкової системи є передумовою вирішення соціальних і економічних завдань, а також інших функцій, які виконує держава на даному етапі історичного розвитку. З фіскальної точки зору, важливим є достатність доходів, які отримує держава, з економічної — який вплив вона здійснює через податкову політику на економічний розвиток.

Умовами становлення податкової системи держави є:

- 1) перетворення податків на основне і постійне джерело державних доходів;

2) забезпечення єдності податного ладу на всій території держави на основі посилення центральної державної влади завдяки запровадженню загальнодержавних податків і зборів, застосуванню єдиних правил їх справляння на всій території країни;

3) проникнення основних ідей фінансової науки в податкову практику, підвищення мистецтва оподаткування, вироблення більш доцільних способів утримання податків;

4) забезпечення уніфікації та узгодженості податкового законодавства.

Методи побудови податкової системи:

1. Експериментальний, тобто розробка та проведення експерименту з реально функціонуючими структурними елементами податкової системи.

2. Екстраполяційний – бере за основу розрахунки звітного року щодо результатів діяльності платників податків і припускається, що і в майбутньому буде передбачено збереження динаміки темпів і пропорцій обсягу податкових надходжень.

3. Інтерполяційний – передбачає розробку й реалізацію нової моделі податкової системи. При цьому використовується метод, відповідно до якого держава, виходячи з поставленої мети, визначає тривалість періоду та проміжні планові показники обсягу податкових надходжень за допомогою економіко-математичного імітаційного моделювання

4. На підставі досвіду зарубіжних країн.

Ст. 6 ПКУ визначає **податкову систему як сукупність податків і зборів до відповідних бюджетів.**

Науковий підхід до створення податкової системи передбачає дотримання таких вимог:

1. Вимога системності полягає в тому, що податки повинні бути взаємопов'язані між собою, органічно доповнювати один одного. Системний підхід означає, що мають реалізовуватись обидві функції податків.

2. Визначальною базою побудови податкової системи є обсяг бюджетних видатків.

3. Правову основу системи доходів бюджету становлять відносини власності. Права держави на доходи залежать від форми власності — державної чи приватної.

Вихідні принципи побудови податкової системи:

- формування доходів бюджету в процесі перерозподілу створеного ВВП;
- встановлення рівноцінних прав і зобов'язань перед бюджетом для всіх форм власності;
- застосування фінансових регуляторів з метою оптимального співвідношення між доходами власників підприємств і їх робітників, між коштами на споживання і нагромадження.

Принцип оптимальної ПС:

- 1) вигоди - компенсація втрати добробуту при сплаті податків за рахунок суспільних благ;
- 2) адміністративної зручності – податкова система має бути зручною для платників і державних структур щодо податкової роботи, податкового законодавства, механізму сплати;
- 3) платоспроможності - тягар оподаткування повинен розподілятися згідно з платоспроможністю платника;
- 4) визначальної бази.

3. Податкова система України. Склад і структура податкової системи України.

Структурна побудова податкової системи – це:

1. У широкому плані – система стійких впорядкованих зв'язків між податками і зборами, методами оподаткування тощо.

2. У вузькому плані – сукупність законодавчо встановлених у державі податків і зборів, які одночасно завдяки своїм родовим ознакам є джерелом наповнення та цілісності бюджету.

3. За формою – комплекс нормативно – правових актів, де представлений перелік податків і зборів, що справляються у встановленому порядку.

4. За змістом – модель податкових правовідносин, інструмент для забезпечення фінансових потреб держави та матеріального добробуту населення.

Згідно ПКУ податкова система України включає:

- 7 загальнодержавних податків і зборів:

- 1) податок на прибуток підприємств;

- 2) податок на доходи фізичних осіб;
- 3) ПДВ;
- 4) акцизний податок;
- 5) мито;
- 6) рентну плату;
- 7) екологічний податок;

- 2 місцевих податки:

1. Податок на майно.
2. Єдиний податок.

- 2 збори:

1. Збір за місця для паркування транспортних засобів.
2. Туристичний збір.

Суттєвими умовами впливу на податкову систему України є:

- 1) порядок встановлення і введення в дію податків;
- 2) види податків;
- 3) права та обов'язки платників;
- 4) порядок розподілу податків між бюджетами різних рівнів;
- 5) відповідальність учасників податкових відносин.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Чинники, що визначають структуру податкової системи

Чинники, що визначають структуру податкової системи України:

1. Рівень розвитку національної економіки та рівень життя населення (обсяг ВВП, рівень доходів фізичних та юридичних осіб).
2. Географічне положення країни.
3. Стан соціальної сфери.
4. Традиції та культура населення, у тому числі податкова культура.
5. Кліматичні умови.
6. Екологічний стан.
7. Внутрішня і зовнішня політика держави тощо.

2. Рівень централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті, його залежність від обсягу і характеру функцій держави

Фінансове забезпечення економічної функції держави нині досягається в основному через фінансове регулювання. Виконання державою економічної функції залежить від рівня централізації валового внутрішнього продукту в бюджеті. У кожній країні існують свої підходи до централізації ВВП, що свідчить про індивідуальність фінансових моделей. Однак певні закономірності є, що і дає підстави виділити три варіанти фінансової моделі суспільства.

Американська модель, яка ґрунтується на максимальному рівні самозабезпечення і самофінансування, характеризується незначним рівнем бюджетної централізації ВВП (25—30%). При цьому забезпечення виконання державою функції оборони обумовлене воєнною доктриною, яка спирається на провідну роль США у світі. Це могутня у воєнній сфері держава, яка багато коштів витрачає на воєнні цілі. Для виконання економічної та соціальної функцій кошти теж централізуються, але за принципом мінімальності. Тобто фінансове втручання в економіку зводиться до того рівня, без якого просто не обійтись. У соціальній сфері розрахунок ведеться виходячи із необхідності забезпечення тільки тих верств населення, які не можуть обходитись без державної фінансової допомоги. Оскільки частка такого населення незначна, то і потреба у фінансуванні соціальних програм мінімальна. Отже, американська модель забезпечує максимальне фінансове стимулювання. Кожний член суспільства, кожне підприємство мають спиратись тільки на власні сили. Фінансова модель не дає вмерти з голоду представникам соціального дна суспільства, але й прожити пристойно без власних доходів неможливо. Це досить жорстка модель,

однак водночас і високоефективна і ґрунтується на примусовій фінансовій стимуляції.

Протилежністю американській є **скандинавська модель**. Для неї характерною є розгалужена державна соціальна сфера, що потребує відповідного рівня централізації ВВП у бюджеті – до 60%. Вона забезпечує належний рівень державних соціальних послуг для всього населення, хоча водночас для можливості вибору та для конкуренції існує і приватний сектор. Ця модель характеризується як високим рівнем доходів населення, так і високим рівнем їх оподаткування. Вона створює клімат упевненості і соціальної врівноваженості, оскільки не така жорстка, як американська. Але вона можлива лише за умов високого рівня доходів громадян (після сплати високих податків має залишитись достатньо доходів для індивідуального споживання) та належної культури і свідомості народу, відповідного ставлення до праці, поваги до державного сектору. Якщо таких передумов немає, то модель, що заснована на подібному рівні централізації і відповідній побудові соціальної сфери, не може бути ефективною і веде до розвалу економіки, як це сталося з СРСР.

Західноєвропейська модель характеризується поміркованим рівнем централізації ВВП у бюджеті – 35 – 45%. Такою ж поміркованою вона є й у сферах оподаткування та надання державою соціальних послуг, передусім у галузі освіти. Загальна середня та вища освіта в умовах західноєвропейської моделі є досить доступними. Це забезпечується відповідною державною політикою, яка має об'єктивні передумови, адже у сучасному світі тільки освічена нація має широкі перспективи економічного та соціального розвитку. Однак, звичайно, це можливо в умовах багатой країни, яка має необхідні кошти.

Вибір моделі фінансових відносин і побудови бюджету держави залежить від багатьох чинників, при цьому головним критерієм є вплив на суспільство, на стимули до праці та до ефективного господарювання.

3. Основні етапи її становлення Податкової системи України

Реформування податкової системи, як відомо, може здійснюватися двома шляхами: шляхом революційної податкової реконструкції, яка передбачає радикальну перебудову системи оподаткування та створення власної, якісно нової податкової системи, і шляхом еволюційних, поступових, розрахованих на досить тривалий час, перманентних фіскальних перетворень та формування логічно обґрунтованого податкового законодавства, спрямованого на функціонування ринкової економіки.

Основні етапи формування податкової системи незалежної України:

1 Етап. 1991 – 1995 рр. – становлення і формування національної податкової системи самостійної держави. Характерні особливості періоду:

1) основну фінансової бази бюджету становили податок з обороту та платежі з прибутку підприємств і організацій;

2) значна заплутаність норм податкового законодавства як у теоретичному тлумаченні, так і у практичному застосуванні, велика кількість податків, тобто не тільки ті, що затверджені офіційно, але й непередбачені Законом податків, які носили прихований характер;

3) прийняття першого Закону України РСР „Про систему оподаткування” (визначено перелік податків та принципи оподаткування), „Про ПДВ”, „Про акцизний збір” тощо;

4) використання традиційних для планової економіки суб'єктів оподаткування (великих підприємств із державною формою власності), об'єктів оподаткування (прибутку, оборотів від реалізації окремих товарів), методів обчислювання податкових зобов'язань, що були пристосовані до державної форми власності та базувалися на нормативних правилах бухгалтерського обліку;

5) у 1992 р. скасовано податок з обороту та податок із продажу;

6) у 1995 р. податок на доходи підприємств було замінено податком на прибуток;

7) формування системи місцевих податків і зборів, прийняття Декрету КМУ „Про місцеві податки і збори”(1993 р.);

8) податкова система відзначається нестабільністю, виконує фіскальну і контрольну функції (вводяться реєстри фізичних і юридичних осіб), податкова політика має гіпертрофований фіскальний характер;

9) відсутність належних і стійких податків на споживання, майно, зростання капіталу, розвивається непряме оподаткування та існують традиційні податки: плата за землю, прибутковий, транспортний тощо;

10) відсутність необхідної правової бази для ефективної діяльності суб'єктів господарювання та розвиток підприємницької діяльності, значний податковий тиск спричиняє відтік інвестиційного капіталу;

11) створюється ДПС в Україні, низький рівень підготовки та кваліфікації працівників податкових органів і бухгалтерів підприємств, відсутність у них досвіду діяльності за нових економіко-правових умов.

2 Етап. 1995 – 2000 рр. – реформування податкової системи з метою створення сприятливого податкового середовища для товаровиробників. Характерні особливості етапу:

1) не існує цілісної податкової системи, яка змогла б гарантувати систематичні надходження необхідних для держави фінансових ресурсів та здійснювати ефективне регулювання економіки;

2) усі фіскальні інститути мляво здійснювали перехід від централізованих методів перерозподілу доходів до більш цивілізованих ринкових макроекономічних регуляторів;

3) протягом цього періоду не вдалося сформувати стабільне податкове законодавство. Часта зміна об'єкта прибуткового оподаткування юридичних осіб (прибуток - дохід - знову прибуток), ставок ПДВ (28, 20, 28, 20%), методів обліку фінансових результатів (за фактом відвантаження продукції, касовий метод, за фактом передачі прав власності на продукцію тощо);

4) остаточно було введено податок на прибуток підприємств для юридичних осіб (1995 р.), фіксований сільськогосподарський податок (1998р.), єдиний податок (1999 р.) тощо;

5) система оподаткування базувалася на засадах зниження податкового тиску, не допускаючи при цьому неконтрольованого зростання бюджетного дефіциту і темпів інфляції;

6) скорочено перелік пільг;

7) прийнято новий Закон України: „Про систему оподаткування”, „Про оподаткування прибутку підприємств”, „Про ПДВ” (1997р.), Указ „Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва” (1998р.);

8) вжито заходів щодо вдосконалення механізму дії окремих податків, розширення податкової бази, скорочення граничних ставок податків, підвищення ступеня податкових надходжень та спрощеної системи оподаткування - тобто виконано дії, які можна вважати звичайними для модернізації податкових систем за умов господарського реформування

3 Етап. 2000 – 2007 рр. – оптимізація податкової системи. Характерні особливості:

1) відрегульовано механізм оподаткування, створено нові фіскальні інститути, чітко визначено функціональні обов'язки податківців, податкових агентів, платників;

2) загалом систему прямого та непрямого оподаткування упорядковано та приведено відповідно до сучасних реалій, забезпечено внутрішню логіку та ліквідовано суперечності;

3) збільшення надходжень до бюджету здійснювалося переважно за рахунок податку на прибуток, податку з доходів фізичних осіб, ПДВ та акцизного податку. Всі інші надходження мали другорядне значення у доходах зведеного бюджету і не були визначальним чинником;

4) прийнято новий Закон України „Про податок з доходи фізичних осіб” (2003 р.);

5) податкова наука перманентно перебуває у пошуку оптимальної межі податкового навантаження як усїєї країни взагалі так і конкретного товаровиробника зокрема;

6) спостерігається тенденція до відносної стабілізації податкових надходжень, переважання прямого оподаткування над непрямим;

7) удосконалено техніку обчислення податку на прибуток підприємств та податку з доходів фізичних осіб з урахуванням загальноприйнятих світових принципів бухгалтерського і податкового обліку та позитивного досвіду стягнення податків у розвинених країнах;

8) у сучасній конструкції прибуткового оподаткування доходів юридичних і фізичних осіб закладено потенціал для досягнення кількох цілей одночасно, тобто охоплення простору стимулюючого і регулюючого впливу, що наближає ці податки до фіскального ідеалу.

4 Етап. 2007 р. – і по сьогодні. Характерні особливості етапу – реалізація положень ПКУ

для створення сприятливого середовища економічного зростання на інвестиційно-інноваційній основі шляхом нормативно - правового забезпечення впровадження ПКУ з урахуванням:

- 1) спрощення системи адміністрування податків і зборів;
- 2) адаптації податкового законодавства до вимог ЄС;
- 3) лібералізації податкової системи як складової державного регулювання;
- 4) реформування митно-тарифного законодавства відповідно до норм міжнародних договорів, зокрема Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур.

4. Необхідність та напрямки реформування податкової системи України

Головні ознаки згубності діючої податкової системи для потреб держави і суспільства:

- 1) система відзначається податковим навантаженням на суб'єктів економіки;
- 2) низький рівень сплачуваності податків порівняно із законними податковими вимогами;
- 3) неотримання послуг, допомоги від держави громадянами, які сплачують податки;
- 4) перевантаження непрямими податками;
- 5) система збору податків відзначається надвисокою централізацією;
- 6) ускладнена організація і непомірно дороге утримання податкової служби.

Перед ДПС України поставлено непросте завдання – збільшити надходження державного бюджету майже на 15%. Вони будуть виконуватись не за рахунок фіскального тиску, а за допомогою заходів, що стимулюватимуть економічну активність вітчизняного бізнесу:

- 1) **створення принципово нової системи** адміністрування податків. Мова йде про перетворення податкового відомства на високоякісну сервісну службу;
- 2) **податкова служба повинна стати** провідним регулятором інвестиційного клімату;
- 3) **забезпечення прогнозованого, ритмічного і стабільного наповнення державного та місцевих бюджетів;**
- 4) **стабілізація податкового законодавства;**
- 5) **формування нової податкової культури.**

Загалом передбачається поглиблення реформування податкової системи України з урахуванням досягнутого соціально-економічного рівня розвитку держави шляхом:

- 1) реформування системи адміністраторів податків і зборів;
- 2) приведення податкової системи України у відповідність із стандартами ЄС.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Податкова система держави як показник її економічно - соціального розвитку
2. Податкова система України: сучасний стан та перспективи розвитку
3. Податкова система – основа економічної системи держави

Завдання самоконтролю:

1. Які податки є місцевими у відповідності до Податкового кодексу України?
2. Які Ви знаєте загальнодержавні податки, що характерні для податкової системи України?
3. Перелічіть принципи побудови податкової системи України.
4. Дайте характеристику принципам побудови податкової системи України.
5. У чому головна відмінність місцевих податків від загальнодержавних?
6. Назвіть переваги і недоліки прямого оподаткування.
7. Перелічіть недоліки непрямого оподаткування.
8. За якими ознаками класифікується подвійне оподаткування?
9. Які Ви знаєте напрямки уникнення подвійного оподаткування?
10. Дайте визначення податкової уги та назвіть їх групи.
11. З якою ціллю здійснюється заключення податкових угод?

Тестові завдання:

1. Податкова система – це:
 - а) сукупність всіх податків і зборів;

- б) сукупність податків, зборів, неподаткових платежів та платників податків;
 - в) сукупність податків, зборів, неподаткових платежів, платників, податкових органів.
 - г) сукупність податків, зборів, неподаткових платежів, платників, податкових органів та законодавчих актів.
2. Визначальною базою побудови податкової системи виступає:
- а) обсяг бюджетних видатків;
 - б) правова основа;
 - в) вихідні принципи;
 - г) системність.
3. До загальнодержавних податків і зборів Податковим кодексом України віднесено:
- а) податок на доходи фізичних осіб;
 - б) плату за землю;
 - в) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;
 - г) єдиний податок.
4. До місцевих податків і зборі Податковим кодексом України віднесено:
- а) екологічний податок;
 - б) плату за користування надрами;
 - в) туристичний збір;
 - г) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності.
5. Основну фінансову базу Державного бюджету України 1990 р. становили:
- а) податок з обороту та платежі з прибутку підприємств і організацій;
 - б) прибутковий податок з громадян та податок з обороту;
 - в) прибутковий податок з громадян та платежі з прибутку підприємств і організацій;
 - г) ресурсні платежі.
6. Принципи побудови та призначення податкової системи України визначено:
- а) у Законі України „Про Державну податкову службу в Україні”;
 - б) у Законі України „Про систему оподаткування”;
 - в) у Законі України „Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами”;
 - г) у Податковому кодексі України.
7. Урівноваженість структури податкової системи України між прямими і непрямими податками, яка буде найбільш оптимальною, можна досягти за умови:
- а) стабільної політичної та економічної ситуації в країні;
 - б) справедливого розподілу податкового тягаря між платниками податків;
 - в) збільшення доходів суб'єктів національної економіки;
 - г) розвитку лише підприємницької діяльності.
8. У сучасній податковій системі України найбільшу питому вагу займає:
- а) ПДВ;
 - б) акцизний податок;
 - в) податок на прибуток підприємств;
 - г) податок на доходи фізичних осіб.

Тема 3. Податкова політика в системі державного регулювання економіки

План лекції:

1. Податкова політика: поняття податкової політики та її напрями.
2. Основні принципи податкової політики: фіскальна, економічна та соціальна ефективність.

Завдання для самостійної роботи:

1. Історія становлення податкової політики.
2. Вектори податкової політики України в умовах гармонізації оподаткування.

Ключові слова: податкова політика, «держава в смартфоні», податкова держава, регулювання, фіскальна монополія.

Розгляд плану лекції:

1. Податкова політика: поняття податкової політики та її напрями.

Практика державного втручання дала змогу виробити відповідні інструменти, за допомогою яких можна впливати на економіку: **прямий і непрямий методи** державного регулювання. **Пряме** втручання в економіку забезпечується шляхом встановлення державних цін, обсягів виробництва, експортно-імпорتنих операцій тощо, що притаманне командно-адміністративній системі.

Непрямі методи застосовуються в умовах ринкової економіки і включають досить багато важелів. Так, Дж. Стігліц виділяє грошово-кредитний, бюджетно-податковий, зовнішньоекономічний і соціальний блоки. У сучасних умовах найбільш суттєвого значення набуває бюджетно-податкова політика, яка охоплює бюджетну і ПП, а також політику фінансування бюджетного дефіциту. Саме реформування ринкової економіки значною мірою залежить від зміцнення державних фінансів, через які держава акумулює грошові ресурси для фінансування суспільних потреб, а також створює умови для активізації економічного зростання і підвищення суспільного добробуту.

Проведення ринкових реформ значною мірою залежить від стану фінансів держави та її бюджету, через який держава акумулює кошти для фінансування пріоритетних напрямів розвитку економіки, соціальної сфери, культури. Бюджетні відносини потребують державного регулювання, яке досягається шляхом чіткої регламентації бюджетної діяльності через впровадження виваженої ПП. Україна самостійно визначає свій економічний статус і стратегію соціально-економічного розвитку, розробляє і формує свою фінансову політику в контексті загальнодержавної політики, а також займається її виконанням.

Подальший розвиток України значною мірою залежить від ефективності фінансової стратегії, яка забезпечує підвищення доброту населення, виконання державою своїх обов'язків та функцій. Адже стабільність і економічний розвиток держави залежить від її ПП. Однією з основних складових фінансової стратегії на всіх рівнях – від держави до підприємства – є податкова стратегія, яка залежить від того, наскільки вона відповідає потребам сьогодення. Податкова стратегія розробляється на визначений період.

ПП розробляється на різних рівнях управління – від державного управління до управління підприємством. Кожен рівень має певну мету, завдання і повинен мати єдиний напрям діяльності та співвідношення з іншими рівнями. Так, головною метою держави є наповнення дохідної частини бюджету з різних джерел для покриття витрат, пов'язаних із виконанням нею своїх функцій. ПП підприємства полягає в тому, щоб зменшити розмір податкових відрахувань. Взаємодія різних рівнів ПП відбувається, якщо держава відповідним чином виконує свої обов'язки, а платник згоден з їх якістю і задоволений цим виконанням. ПП повинна вирішувати всі суперечності між різними рівнями управління в державі.

ПП держави – сукупність заходів, які проводить держава щодо забезпечення надходжень

та використанню фінансових ресурсів для забезпечення економічного та соціального розвитку країни. Основною метою ПП є оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі в країні мають забезпечуватись стійке зростання економіки, вдосконалення її структури створення сприятливих умов для розвитку підприємств усіх форм власності. Поряд з цим важливе значення має створення умов для надійних соціальних гарантій громадянам.

Оснoву ПП становить бюджетна політика, яка пов'язана насамперед із формуванням і виконанням бюджетів усіх рівнів, в основному завдяки ПП, яка проводиться в державі за рахунок податкових платежів. Держава, виражаючи інтереси суспільства в різних сферах життєдіяльності, виробляє та впроваджує відповідну політику: економічну, соціальну, екологічну, демографічну. Визначивши свою економічну політику, держава визначає напрямок розвитку та стратегію і тактику досягнення мети. Ось чому ПП має чітку цілеспрямованість на вирішення конкретних завдань і проблем.

ПП держави є складовою частиною економічної політики, яка базується на сукупності юр актів, що встановлюють види податків, зборів та порядок їх стягнення та регулювання.

ПП у широкому плані охоплює питання формування доходів за рахунок постійних (податків) і тимчасових (позик) джерел, а у вузькому плані – охоплює діяльність держави у сфері оподаткування – встановлення видів податків, платників, об'єктів, ставок, пільг, термінів сплати і механізму зарахування їх до бюджету.

У працях вітчизняних економістів даються різні визначення ПП.

Отже, ПП – сукупність правових, економічних і організаційних заходів держави у сфері оподаткування щодо регулювання податкових відносин, які направлені на забезпечення надходжень податків до централізованих фондів грошових ресурсів держави в процесі розподілу та перерозподілу ВВП й стимулювання економічного зростання за допомогою ПС.

Дефініції поняття “ПП” у працях вітчизняних науковців

Автор	Визначення
Юрій С.І., Бескид Й.М.	ПП – діяльність держави в сфері встановлення, правого регламентування та організації збору податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів
Крисоватий А.І.	ПП – діяльність держави у сферах запровадження, правого регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які є знаряддям розподілу та перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави
Федосов В.М., Опарін В.М., П'ятаченко Г.О.	ПП – діяльність держави у сфері встановлення і стягнення податків, зокрема, з формування державних доходів за рахунок постійних і тимчасових джерел, встановлення видів податків, платників, об'єктів, ставок, пільг, механізму зарахування
Василик О.Д.	ПП – державна політика оподаткування юр і фіз осіб. Її метою є формування ДБ за одночасного стимулювання ділової активності
Іванов Ю.Б., Тищенко О.М.	ПП – система відносин, які складаються між платниками і державою, та стратегія дій в умовах ведення господарства і різних економічних системах
Соколовська А.М.	Сучасна ПП полягає у встановленні і зміні елементів ПС для забезпечення надходжень до бюджету, достатніх для виконання державою покладених на неї функцій і стимулювання економічного зростання
Данілов О.Д., Флісак Н.П.	ПП – система заходів, які проводяться урядом країни щодо вирішення певних коротко- та довгострокових завдань, які стоять перед суспільством, за допомогою системи оподаткування
Ісаншина Г.Ю.	ПП – система дій, які проводяться державою в галузі податків та оподаткування. ПП знаходить своє відображення у видах податків, розмірах податкових ставок, визначенні платників і об'єктів оподаткування, в пільгах

При формуванні цілей ПП необхідно виходити із об’єктивних функцій податків.

Формуючи свою ПП, держава шляхом збільшення чи скорочення державної маси податкових надходжень, зміни форми оподаткування та податкових ставок, тарифів, звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва, територій, груп населення може сприяти зростанню чи спаданню господарської активності, створенню сприятливої кон’юнктури ринку. Саме через ПП держави відбувається становлення і розвиток ПС держави.

Важливою характеристикою ПП є рівень податкового навантаження на платника.

На **макрорівні податковий тиск** визначає частка податкових поступлень у бюджет у ВВП:

$$П1 = ПБ / ВВП * 100\%$$

ПБ – податкові поступлення в бюджет.

При характеристиці **податкового навантаження на підприємстві:**

1. Частку податкових виплат підприємства П2 в загальній сумі прибутку:

$$П2 = ПВ / П * 100\%$$

ПВ – податкові виплати підприємства, П – прибуток підприємства.

2. Частку податкових виплат підприємства (П3) в обсязі реалізації:

$$П3 = ПВ / Оп * 100\%$$

Оп – обсяг реалізації підприємства.

Держава формує регулюючий вплив на економічну діяльність за ПП, субсидій, субвенцій, державних інвестицій і процентних ставок.

Отже, головним завданням ПП є встановлення балансу між 2 чинниками, якими визначається потреба в податках: необхідністю фінансового забезпечення виконання державою притаманних їй функцій та вирішенням соціально-економічних завдань. Ці чинники, в процесі реалізації ПП, проявляються через функції податків, пріоритетною з яких є фіскальна, що виступає базисом для реалізації соціально-економічної функції, яка, в свою чергу об’єднує регулюючу, контрольну та соціальну функцію.

Рис. 1. Співвідношення цілей і завдань податкової політики

З позиції організації фінансової діяльності держави податкова політика є невід’ємною складовою фіскальної політики, оскільки система оподаткування дає змогу мобілізувати кошти в її розпорядження і водночас має своє об’єктивні межі, зумовлені системою видатків бюджету.

Фіскальна політика – діяльність держави щодо змін в державних видатках і оподаткування з метою позитивного впливу на макроекономічний рух доходів та досягнення ринкової рівноваги. При цьому 2 складові – податкова та видаткова – повинні бути

взаємоузгоджені та збалансовані як у кількісному, так і в якісному відношенні, оскільки вони в рівній мірі є суттєвими важелями регулювання економічних процесів (економічного зростання, повної зайнятості, інфляції).

Фіскальна політика поділяється на:

1. **Дискреційну державну ПП** – парламент і уряд свідомо вносять зміни у ПС і видатки бюджету з метою впливу на реальний ВВП, зайнятість, інфляцію. Таким чином, при проведенні дискреційної політики зміни у ПС залежать від рішень уряду. Це відбувається тоді, коли економіка держави перебуває на стадії спаду, в суспільстві знижується попит на вироби, зростає перевиробництво товарів, знижується виробництво. У цьому разі держава зменшує ставки податків або надає ПП фіз особам з метою збільшення доходів громадян. У цілому всі доходи населення поділяють на 3 типи: товарні витрати, обов'язкові платежі та заощадження. Залежно від того, як змінюються 2 та 3 частини всіх витрат споживачів, відбувається збільшення 1 частини — споживчих фондів, які й відображають попит населення.

З 2 боку, держава має можливість зменшувати податки товаровиробників з метою зниження загальних цін на товари та їх доступності для споживачів з низьким рівнем доходів. У цьому разі успіх залежить від того, наскільки виробники схильні до цих змін і яка стратегія для них прийнятніша. Але в державі може скластися й інша ситуація, коли попит значно перевищує пропозицію, тобто у населення накопичується велика грошова маса, з'являється дефіцит товарів і підвищується темп інфляції. Тоді держава збільшує податки з фіз осіб і таким чином зменшує вільну грошову масу населення.

Однак така форма дискреційної політики має фіскальний характер.

Дискреційна політика може бути стимулюючою і стримуючою.

2. **Антидискреційну державну ПП** або політика «вмонтованих стабілізаторів» (збільшення / зменшення податків), базується на теоретичному припущенні, що ПС сама по собі має здатність автоматично впливати на економічний цикл, оскільки навіть без її зміни податкові вилучення збільшуються при зростанні ВВП і зменшуються при його спаді, тобто має місце стабілізуючий ефект. Він є найбільш високим при прогресивній ПС, яка передбачає підвищення податкових вилучень при збільшенні доходів. Слід відмітити, що «вмонтовані стабілізатори» (податки) здатні лише послабити циклічні коливання; для серйозних же змін у кон'юктурі нерідко потрібна саме дискреційна політика.

Потрібно мати на увазі, що антидискреційна державна ПП має тимчасовий та неавтоматичний характер, тому не може тривати довгий час і тільки послаблює негативні наслідки.

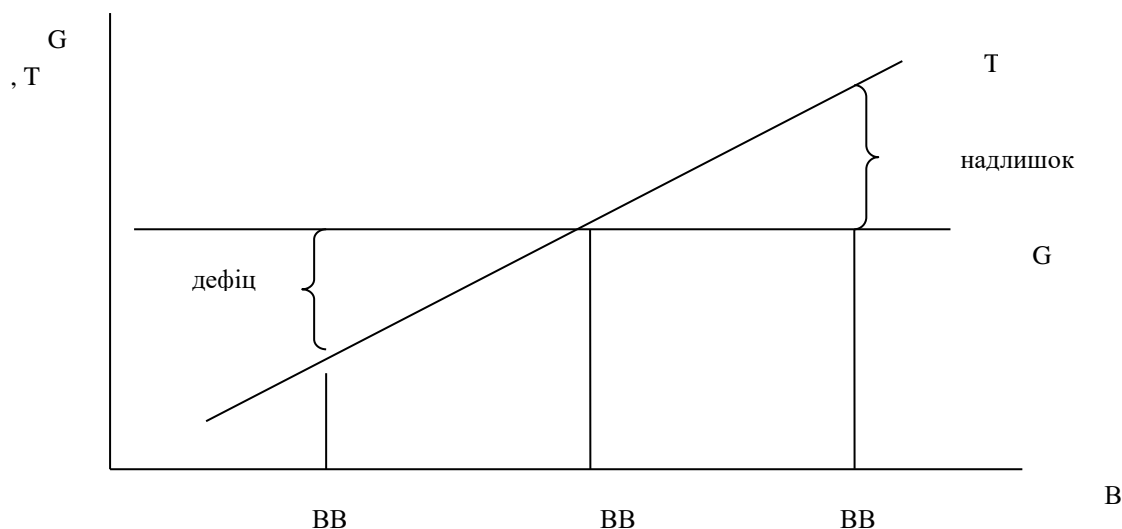
Не дискреційна фіскальна політика базується на теорії „змонтованої стабільності”, що означає здатність автоматичного впливу податків на економіку; зміна податків, що перебувають у прямій залежності від зміни ВВП, тобто зниження чистих податкових надходжень (це податки – трансфертні платежі та субсидії) у фазі спаду (піднесення) сприяє зниженню безробіття (інфляційного тиску) у період інфляції (рис. 2).

Якщо податкові надходження прямо пропорційні ВВП, то дефіцити, які автоматично виникають під час спаду, допомагатимуть пом'якшити цей спад. Надлишки, що автоматично з'являтимуться під час піднесення, допомагатимуть нейтралізувати можливу інфляцію.

Одним з показників дії податків як „вмонтованих стабілізаторів” прийнято вважати коефіцієнт еластичності, який характеризує співвідношення темпів зростання величини податкових надходжень до бюджету і ВВП.

Коефіцієнт еластичності обчислюється як співвідношення відсотка змін величини податкових надходжень до відсотка зміни величини ВВП:

$$K_e = \frac{\% \Delta \hat{I}}{\% \Delta \hat{V}}$$

Де G – державні витрати, T – податкові надходження

Рис. 2. Вмонтованість стабілізаторів

Відсоткова зміна величини податкових надходжень визначається:

$$\% \Delta \ddot{T} = \frac{\Delta \ddot{T}}{\ddot{T}_a}$$

де $\Delta \ddot{T}$ - зміна величини податкових надходжень,

\ddot{T}_a – базовий рівень податкових надходжень.

Відсоткова зміна ВВП визначається:

$$\% \Delta \hat{\hat{A}} \hat{\hat{T}} = \frac{\Delta \hat{\hat{A}} \hat{\hat{T}}}{\hat{\hat{A}} \hat{\hat{T}}_a}$$

де $\Delta \hat{\hat{A}} \hat{\hat{T}}$ - зміна величини ВВП,

$\hat{\hat{A}} \hat{\hat{T}}_a$ – базовий рівень ВВП.

Якщо величина коефіцієнта еластичності буде **більше, або = 1**, то податок (ПС) еластичний, а отже, має значний потенціал автоматичного регулятора, оскільки при цьому більша відсоткова зміна ВВП призводить до більшої відсоткової зміни податкових надходжень.

При значенні коефіцієнта еластичності **менше 1** податок (ПС) нееластичний і здійснює незначний стабілізуючий вплив.

Отже, коливання цього коефіцієнта навколо одиниці вказує на напрям стримуючого впливу – споживання, заощадження, інвестиції чи нейтральність.

ПП направлена на вирішення поставлених перед суспільством завдань:

1. Довгострокові цілі – економічне зростання, максимальний рівень зайнятості тощо.

2. Короткотермінові – поповнення ДБ, його збалансованість на певному рівні відносно до ВВП, стимулювання інвестиційної діяльності.

ПП можна поділити на три типи:

- перший тип характеризується високим рівнем оподаткування, що в перспективі може призвести до скорочення бюджетних надходжень унаслідок дестимулювання підприємницької активності;

- другий тип характеризується низьким рівнем податкового навантаження на платників, тобто коли держава максимально враховує як власні фіскальні інтереси, так і інтереси платників податків. Така політика сприяє розвитку реального сектору, оскільки забезпечується сприятливий податковий та інвестиційний клімат;

- третій тип - це податкова політика із суттєвим рівнем оподаткування як корпорацій, так і фізичних осіб, що компенсується високим рівнем соціального захисту громадян, значною кількістю державних соціальних гарантій і програм

Завдання та напрямки ПП:

1. Забезпечення потреб держави у фінансових ресурсах.
2. Запобігання диспропорцій, що виникають в умовах ринкової економіки.
3. Нагромадженні необхідних ресурсів для фінансування соціальних та економічних програм.
4. Позитивний вплив на стан ринкової кон'юнктури.
5. Стимулювання інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності.
6. Забезпечення оптимального перерозподілу ВВП.
7. Забезпечення оптимального податкового регулювання економіки.

Ключові фактори податкової політики - це рушійна сила, причини, передумови, що визначають основні напрями її дії та характер впливу на соціально-економічні процеси в національній економіці.

Проведення ПП зумовлюється такими об'єктивними факторами, як необхідність державного втручання в економічні процеси і соціально-економічні межі оподаткування.

Формування ПП здійснюється і залежить насамперед від того, яку роль відіграє держава в соціально-економічних процесах, наскільки активно вона втручається в пінковий саморегульований механізм.

Фактори:

1. Потреба держави у фінансових ресурсах.
2. Рівень інфляції.
3. Дефіцит чи надлишок державного бюджету.
4. Рівень добробуту населення та необхідність фінансування соціальних та економічних програм.
5. Політична ситуація в державі.
6. Рівень інвестиційної, інноваційної та підприємницької активності.
7. **Рівень** зайнятості населення.
8. Обсяги реального ВВП.

ПП відображає тип, ступінь і мету державного втручання в економіку і змінюється залежно від ситуації та об'єктивних умов, що сформувалися в національній економіці.

2. Основні принципи податкової політики: фіскальна, економічна та соціальна ефективність

На практиці ПП політика здійснюється через податковий механізм, що являє собою сукупність організаційно-правових форм і методів управління оподаткуванням. Держава додає цьому механізму юридичної форми за допомогою податкового законодавства.

Принципи податкової політики - це ті концептуальні й фундаментальні положення, які є базовими (загальними або основоположними), а їх реалізація дозволить відновити дієвість фіскальної та регулятивної природи податків і ринкову саморегуляцію на основі реалізації об'єктивних економічних законів

Принципи ПП поділяються на:

1. Загальні - фундаментальні положення будь-якої податкової системи.
2. Специфічні - скоригована фундаментальна концепція залежно від цілей та стану економіки.

Загальні:

1. Фіскальна ефективність - наповнення державного бюджету потрібними коштами з метою фінансового забезпечення ефективного виконання державою її функцій.

Принцип фіскальної ефективності передбачає наступні елементи:

- 1) достатність доходів,
- 2) мінімізацію видатків на збирання доходів,
- 3) запобігання ухиленню від сплати платежів до бюджету,
- 4) еластичність (або гнучкість) податкової системи,
- 5) рівномірне розподілення податків між адміністративно-територіальними одиницями.

Достатність доходів. Тут проглядається чітка залежність між нормою оподаткування і

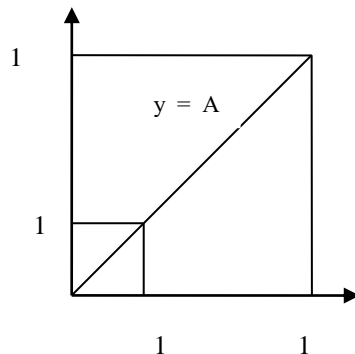
величиною податкових надходжень: чим вища норма оподаткування, тим вищі розміри податкових навантажень:

$$y = AI * T,$$

y – загальна величина податкових надходжень,

AI – коефіцієнт залежності податкових надходжень від норми оподаткування,

T – рівень оподаткування в державі.

При 0-му оподаткуванні поступлення будуть 0-ми.... Однак цей процес повинен проходити відповідно до критеріїв економічної ефективності та соціальної справедливості.

Мінімізація витратків на збирання доходів.

Актуальним нині є питання аналізу проблеми дешевизни обкладання, тобто мінімізації витрат на стягнення податків. Ці витрати називаються адміністративними і поділяються на: прямі та непрямі.

До прямих належать витрати держави на утримання органів, що здійснюють адміністрування податків, на інформаційне забезпечення функціонування податкової системи тощо.

Адміністративні витрати держави фінансуються з бюджетних коштів, що переважно формуються за рахунок податків. Тому чистий дохід держави від оподаткування являє собою суму податкових надходжень за вирахуванням адміністративних витрат.

До непрямих витрат належать витрати платників. Вони включають: витрати часу і коштів на ведення обліку та подання податкової звітності, на розрахунки сум податкових платежів, заповнення податкових декларацій, перерахування податкових платежів до бюджетів різних рівнів, на оплату послуг податкових консультантів та адвокатів, сплату штрафів, а також інші види витрат, пов'язані з потребою у кваліфікованому тлумаченні податкового законодавства та у розв'язанні конфліктів між органами податкової служби і платниками.

Адміністративні витрати залежать від значної кількості чинників:

-види податків, що входять до складу ПС. При цьому найдешевшим справедливо вважається подушний податок. Деякі вчені до недорогих в адмініструванні відносять податок з обороту, а також податки на доходи, а до найдорожчих — податки на власність. За певних умов великих витрат потребує стягнення податку на додану вартість;

-диференціація податкових ставок. Стягнення податків за множинними ставками за інших рівних умов обходиться дорожче, ніж їх стягнення за однією ставкою. Це пов'язано з намаганнями і відповідними витратами приховати від оподаткування доходи, що обкладаються за вищими ставками, або задекларувати доходи як отримані від тих видів діяльності, що оподатковуються за нижчими ставками;

-пільги та інші види податкових преференцій не лише ускладнюють розрахунки податкових платежів, а й збільшують витрати на контроль із боку органів податкової служби за наявністю підстав для їх застосування, а також напрямками використання коштів, отриманих завдяки пільгам;

- складність та непрозорість податкового законодавства, наявність у ньому нечітких і суперечливих формулювань, положень, що можуть неоднозначно тлумачитися, ступінь регламентації відносин між платниками та органами податкової служби. Цей чинник збільшує

можливість помилок при визначенні сум податкових платежів та застосуванні тих чи інших норм податкового законодавства, що стають причинами накладання на платників штрафних санкцій. Окрім того, він створює підґрунтя для конфліктів між контролюючими органами і платниками, що вирішуються у судовому порядку;

- нестабільність податкового законодавства спричиняє додаткові витрати часу і коштів на вивчення змін і доповнень до нього, а також збільшує можливість помилок при застосуванні нових норм;

- недостатній рівень вимог щодо дотримання податкового законодавства, а також їх диференційоване застосування, що спонукають платників шукати різноманітні способи уникнення податків або зменшення податкових зобов'язань.

Запобігання ухиленню від сплати податків може бути досягнуто:

1) за рахунок створення системи платежів до бюджету, яка б надто високим рівнем оподаткування не створювала зацікавленості в несплаті податків;

2) за рахунок створення ефективної системи контролю за правильністю та своєчасністю сплати податків платниками.

Слід підкреслити, що для мінімізації ухилень від сплати податків необхідно поєднувати обидва із названих методів, оскільки при високому рівні оподаткування навіть дуже значне збільшення адміністративної системи контролю за сплатою податків не забезпечує їх задовільного стягнення, в той час як видатки на утримання цієї системи сильно зростають.

Еластичність (або гнучкість) податкової системи показує, як змінюється обсяг надходжень до бюджету в залежності від зміни обсягу ВВП (або якогось іншого макроекономічного показника). Податкова система з показником еластичності, близьким до одиниці, відповідає як інтересам бюджету, оскільки забезпечує автоматичне збільшення доходів в умовах економічного піднесення, так і інтересам платників, оскільки в період кризи з падінням промислового виробництва автоматично зменшуються і вимоги на сплату податків, що не веде до збільшення податкового тягара в найкращий для виробників період.

Рівномірне розподілення податків між адміністративно-територіальними одиницями.

2. Соціальна справедливість - установа системи урахуванням платоспроможності платників збереження їх максимальної зацікавленості в результатах діяльності.

З точки зору проблем **соціальної справедливості** платниками мають виступати всі члени суспільства, які отримують доходи. Прямі і непрямі податки у вирішенні цієї проблеми мають різне значення. Традиційним є відношення до непрямих податків як до регресивних у соціальному плані. Переваги прямих податків у вирішенні проблем соціальної справедливості полягають у тому, що рівень оподаткування прямо пов'язаний з доходами, які отримують фіз і юр особи. Але при високій прогресії в оподаткуванні виникають негативні наслідки - втрата платниками стимулів до інтенсивної праці і зацікавленість в ухиленні від сплати податків.

3. Економічна ефективність - забезпечення повноти і своєчасності податкових надходжень, мінімальності витрат на адміністрування податків, виключення можливості від їх ухилення, забезпечення позитивного впливу податків на соціально-економічний розвиток держави та діяльність суб'єктів господарювання.

Залежність економічної ефективності діяльності суб'єктів господарювання від рівня оподаткування досліджується через аналіз величини чистого доходу (прибутку) суб'єкта господарювання:

$$Чд = (ВД - ВВ * А2) / Т,$$

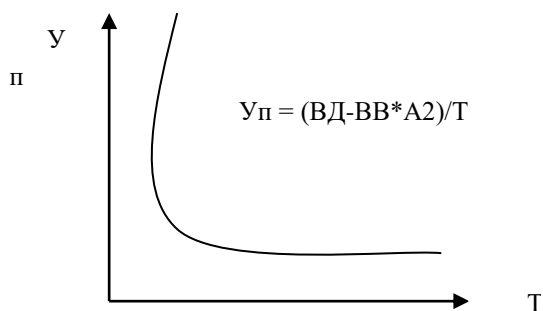
Чд – величина чистого доходу,

А2 – коефіцієнт залежності чистого доходу від рівня оподаткування.

Т – рівень оподаткування.

Якщо рівень оподаткування прямує до 100%, то величина чистого доходу прямує до 0.

4. Стабільність - забезпечення незмінності норм податкового законодавства протягом певного податкового періоду з метою створення визначених орієнтирів і сприятливого економічного середовища для розвитку суб'єктів господарювання.

5. Гнучкість - забезпечення своєчасного реагування податкової системи на зміни в економічній ситуації країни з метою сприяння її стабілізації, економічному зростанню та матеріальному добробуту громадян.

6. Рівнонапруженість - створення однакових початкових умов оподаткування для всіх платників податків відповідно до їх можливостей і результатів діяльності з метою оптимального поєднання інтересів держави з інтересами платників податків.

Специфічні:

1. Конституційність та законність - реалізація ПП здійснюється на підставі Конституції України, законодавчих, нормативних актів, чинних в Україні.

2. Поєднання процесів централізації та децентралізації з метою гармонізації інтересів регіонів і держави в цілому.

3. Компетенція - установлення та скасування податків і зборів, а також пільг їх платникам здійснюються відповідно до законодавства про оподаткування в межах компетенції державних та місцевих органів влади.

4. Фіскальна достатність - достатність доходів бюджету для покриття витрат держави.

5. Обов'язковість сплати податків і зборів та встановлення відповідальності за порушення податкового законодавства.

6. Економічність - витрати на вилучення податків повинні бути мінімальними.

7. Економічна обґрунтованість - співмірність витрат на адміністрування податків з обсягами їх надходжень.

8. Рівність, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації.

9. Стимулювання підприємницької діяльності та інвестиційної активності.

10. Гнучкість - зміни окремих податкових норм відбуваються з урахуванням соціально-економічного стану держави, регіонів.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Історія становлення податкової політики

Інструментом податкової політики є самі податки або похідні від них: пільги, санкції, норми тощо. З деяким відхиленням від численних хрестоматійних визначень пропонуємо таку дефініцію.

Податок – грошова сума приватного походження, що в адміністративному порядку справляється урядом та в обов'язковому порядку вноситься платником на задоволення потреб держави та забезпечення суспільних благ. Зібрані податки – сакральне надбання всієї нації, її багатство у формі відчуженої в державу частини приватної власності в грошових сумах у законно визначених межах. Присвоєння приватними особами податкових надходжень у зворотному порядку є казнокрадством, злодійством, корупцією.

Податки, як і гроші, відомі людству вже декілька тисячоліть. Тому поняття податку так укорінилося в масовій свідомості, стало настільки само собою зрозумілим, що в більшості випадків потреба у розкритті «сутності» та у визначенні податку відпала.

Уже в найдревніших письмових пам'ятках людства, наприклад у Біблії, гроші і податки згадуються без будь-якого пояснення. Професор Йоахим Ланг (ФРН) пише, що без легального визначення податку можна обійтися. При сучасному рівні інституціоналізації цього платежу

«поняття податку відмирає», «так що багатьох податкових консультантів і фахівців практично не інтересує зміст поняття податку». Не наводять дефініцію податку й американські автори проєкту «Основи Світового податкового кодексу».

Однак у нашому випадку з теоретичних і пізнавальних міркувань визначення податку в літературі наукового і навчального характеру потрібне. Для неофітів і прозелітів вчення про податки продумане формулювання дефініції податку не буде зайвим.

Податки – матеріал для будівництва податкової держави, що паралельно з державою в XVI–XVIII ст. почала формуватися в Західній Європі під впливом буржуазних революцій і перетворень. Податкова держава існує за рахунок податків і позик, коштом яких виконує свої функції. Останні постійно зростали, особливо мілітаристські та соціальні. У деяких країнах державний бюджет на 2/3 формується із запозичень, але навіть такі держави залишаються податковими, оскільки лише регулярні за рахунок надходження податків створюють гарантований погашувальний фонд для управління державним боргом (debtmanagement).

Податкова держава – капіталістичний тип держави, що отримує доходи в силу монопольного права оподатковувати суб'єктів приватного економічного сектору. Тим самим за джерелами свого існування податкова держава відрізняється від приватних осіб і корпорацій, які мають заробляти гроші власною господарською діяльністю. Податкова держава відрізняється і від неподаткової соціалістичної держави, оскільки остання через роботу державних підприємств створює ресурси для утримання самої себе. За словами британського економіста Боба Джессоба, «інтервенціоністська (interventionist) держава прийняла форму буржуазної податкової держави». На Заході під інтервенціоністською політикою розуміють втручання держави в економіку і не тільки, – в що завгодно.

У цілому політика – будь-яка цілеспрямована діяльність, визначена характером і масштабом визначеної мети. Податкова політика – організаторсько-управлінська діяльність владних органів, урядових установ і причетних інститутів громадянського суспільства, обумовлена рішенням проблем і досягненням поставлених завдань засобами оподаткування. Ця дефініція відрізняється від поширених визначень політики як прерогативи виключно «держави». Насправді в умовах демократично-правового ладу політика формується не тільки залежно від власне державних структур, але й під впливом громадської думки, ЗМІ, масових настроїв, майданів, інших сигналів суспільства.

Політика полягає у прагненні до того, що має бути, з оглядом на те, що є за даних обставин, при врахуванні існуючих можливостей і обмежень. Вплив політики оподаткування на певні явища і процеси передбачає або-або: підтримку, стримування, нейтральне ставлення. Нарешті, всупереч регулюванню може бути бажаним і процес у протилежному напрямку, тобто дерегулювання.

Політика, взята взагалі, підпорядковується певним інтересам (державним, партійним, комерційним тощо). Вона керується провідними ідеями, домінуючими поглядами і принципами дій у свідомо вибраному напрямі з конкретно визначеною метою. За умов демократично-правового ладу напрям і характер політики є результатом вибору компромісно взаємодіючих соціально-економічних сил. Податкова політика податкової держави – продукт законодавчо оформленої державної волі, залежної від інтересів і настроїв громадянського суспільства в межах установленого конституційного порядку. В умовах демократично-правової державності податкова політика не допускає макіавеллістичного максималізму, направлено на досягнення мети будь-якою ціною, несумірною з результатом, передбачає правові норми і морально-етичні принципи.

Формування податкової політики, її зміст і характер залежать від комбінації розпоряджень і впливів з чотирьох напрямів:

- політично-законодавчого;
- адміністративно-виконавського;
- суспільно-громадського;
- науково-експертного;
- національно-культурного.

Відносне значення кожного із цих чинників залежить від конкретної соціально-економічної ситуації.

Помітний вплив на напрям податкової політики і процес приймання рішень можуть справляти самодіяльні інститути та представники громадянського суспільства:

- асоціації платників податків;
- союзи підприємців;
- союзи споживачів;
- преса, засоби масової інформації загалом;
- лобісти;
- учасники податкових бунтів і протестів прямої дії (демонстрації, маніфестації, майдани тощо).

Існує розмаїття рецептів і варіантів податкової політики. Так, свого часу класик вчення про регулювання економіки Джон М. Кейнс (1883–1946) рекомендував у періоди економічних криз знижувати податки, водночас за рахунок нарощування державного боргу збільшувати бюджетні видатки («дефіцитне фінансування»).

Саме такі заходи передбачав «Новий курс» (NewDeal) – політика, яку здійснював уряд США задля подолання Світової економічної кризи (GreatDepression) 1929–1933 рр.

В історичній ретроспективі відомі випадки, коли творцями новаторської фінансово-економічної політики, що відповідала національно-державним інтересам, умовам і потребам часу, ставали видатні діячі, справжні провидці своїх народів. Найбільш відомі з них:

– у Франції: Жан Батист Кольбер, міністр фінансів у 1665–1683 рр. Політика «кольбертизму» полягала в регулюванні економіки методами митного протекціонізму та податкових пільг вибраним галузям виробництва. Вивів Францію на перше місце в світі з експорту товарів елітного споживання та предметів розкоші;

– у Німеччині: Отто фон Бісмарк, імперський канцлер впродовж двох десятиліть (1871–1890 рр.). Ідеал податкової політики бачив у перенесенні основного тягаря податків з оподаткування доходів на споживання, з прямих податків – на непрямі. Бісмарку належить афоризм: «податковий сюртук завжди тісний»;

– у Австрії: Йозеф Шумпетер, міністр фінансів у 1919 р. На основі ідей своєї роботи «Криза податкової держави» (DieKriseSteuerstaats, 1918) провів декрет про виплату післявоєнного державного боргу не податковими надходженнями, а в номінальній сумі довоєнного боргу в знеціненій інфляцією валюти;

– у ФРН: Людвіг Ерхард, 1949–1966 рр. – міністр економіки, федеральний канцлер ФРН. Проводив політику низьких податків і свободи підприємництва, автор «німецького економічного чуда»;

– у Сінгапурі: Лі Куан Ю, прем'єр-міністр 1959–1990 рр. знизив податки до мінімуму, автор «економічного чуда», що дало змогу перенести Сінгапур з третього світу в перший.

Серед подібних діячів своє місце займає відомий українсько-російський діяч С. Ю. Вітте (1849–1915). Він випускник Одеського університету, в 1870–1889 рр. очолював Одеську і Південно-Західну залізницю (на початку кар'єри деякий час був начальником станції Фастів). На посаді міністра фінансів Російської імперії (1892–1906 рр.) запровадив золоту валюту і державну фіскальну монополію на спиртні напої, рішучий прихильник податків на споживання, за якими вбачав велике майбутнє. За ініціативою Вітте 1898 року заснований Київський політехнічний інститут.

Підводячи підсумки щодо поняття і призначення податкової політики, слід наголосити, що загалом політика – мистецтво можливого в межах доступного. Це продукт політичної проникливості, наукового знання й адміністративного мистецтва.

Не завжди заходи податкової політики громадяни зустрічають радісними вигуками. Але нерідко часткове невдоволення платників тими заходами запобігає набагато більшій для них економічній чи соціальній шкоді. За одним влучним висловом, для того, щоб вилікуватися, треба перетерпіти деякі неприємні процедури лікування.

В умовах демократично-правової державності податкова політика під впливом і наглядом громадянського суспільства реалізується податковою службою через увесь комплекс дій щодо визначення контингенту платників податків, обліку й оцінці об'єктів оподаткування,

адміністрування податків, збору платежів та ін.

2. Вектори податкової політики України в умовах гармонізації оподаткування.

Названі вище вектори податкової політики ЄС є взірцем для інших країн, деякі з них дублюються і в Україні. Проте, враховуючи специфіку вітчизняної економіки і соціальної сфери, а також воєнно-політичної ситуації, українська податкова політика потребує своїх підходів.

Насамперед за цих умов якої за характером і спрямуванням податкової політики не можна допустити в Україні? Питання полягає в тому, що модель утопічної, реально нездійсненої податкової політики має назву лібертаріанство. Вона походить від доктрини лібертаріанства, що передбачає неприйняття оподаткування з фальшивих морально-етичних міркувань, ніби тому, що податки – крадіж, навіть грабунок людей державою, загроза з боку фіску абсолютній вольності.

З погляду лібертаріанців, у цивілізованому суспільстві немає місця примушуванню людей до будь-чого, а тим більше до сплати податків. Їхній ілюзорний ідеал – перебувати у суспільстві, але бути вільним від суспільства: «самостійно обирати, що робити зі своїм життям, своїм часом, тілом, засобами існування та своїми доларами». Громадяни ніби вільні у виборі: давати деяку частину свого доходу уряду чи краще витратити її по-своєму. Подібні твердження суперечать постулатам ортодоксальної буржуазної теорії *fiscalexchange* – фіскального обміну податків на суспільні блага за принципом «даю тобі, щоб і ти мені дав» (лат. – *doutdes*).

Згідно з постулатами лібертаріанства навіть оборону слід фінансувати за рахунок добровільних внесків громадян, а також збором коштів на азартній основі – проведенням лотерей. Так звані геолібертаріанці визнають допустимим лише податок з орендної вартості землі (*singletax*).

Єдино, що реально можливо здійснити в лібертаріанстві на тему добровільного збору неподаткових публічних доходів, – це проведення лотерей для поповнення місцевих бюджетів. Такий спосіб мобілізації коштів має давній прецедент в американській історії ще в часи війни за незалежність. Перша сучасна лотерея (*statelottery*) була проведена 1964 р. у штаті Нью-Гемпшир. З того часу лотереї проводяться в 40 штатах і окрузі Колумбія. Місцева влада влаштовує їх, щоб уникнути підвищення податків. Лотереї як ігровий неподатковий ресурс бюджетних доходів використовувались в Україні ще з СРСР, їх використання передбачено Законом України «Про державні лотереї в Україні» дотепер. Досі фіскальне значення лотерей було вкрай незначним. Можливо, що з легалізацією 2019 року азартних ігор лотереї в Україні жде велике майбутнє.

Відтак лібертаріанські рецепти податкової політики для України неприйнятні. Проте існують актуальні реальні напрями податкової політики, що потрібно впровадити.

Будь-яка політика – завжди дієве устремління до наміченої бажаної мети. Однак у процесі реалізації кожної політики, зокрема, її лідери і виконавці діють своїми способами, у кожній політиці, крім рис, спільних для всіх, є притаманні лише їй функції, реалізуються властиві тільки для неї функціональні завдання.

У західних джерелах податкову політику і податкову систему, державний механізм загалом також наділяють трьома функціями. Функція алокації (*allocationfunction*) передбачає виділення із загальної суми ресурсів її бюджетної частини, призначеної на потреби держави і суспільства, по суті, це аналог фіскальної функції. Дистрибутивна функція (*distributionfunction*) здійснює соціально орієнтований егалітарний (зрівнювальний) перерозподіл ВВП, доходів і багатств у масштабах суспільства. Функція економічного зростання та стабілізації (*economic growth and stabilization function*) містить податково-бюджетні заходи підтримки ділової активності, стимулювання економічного зростання і ВВП, сприяння стабілізації економіки.

Соціально-перерозподільні функції податків торкаються надто болючої проблеми – соціальної нерівності, в цілому світі однієї з найсерйозніших. Перерозподіл надто має драматичний характер, несе у собі великий морально-етичний зміст. Важливий фіскальний інструмент обмеження нерівності – прогресивне оподаткування доходів, прибутків, спадщини.

Відомо, що величезні транснаціональні корпорації платять нижчу ефективну податкову ставку (*effective tax rate*), ніж малі та середні підприємства. Американський мільярдер Уоррен Баффет – визнав, що він сплачує нижчу ставку податку від своїх офісних працівників. Білл Гейтс

заявив: «Мене турбує нерівність, хоч я і не хочу платити більші податки».

Щоправда, Гейтс – великий філантроп, свою відразу до прогресивних податків він компенсує щедрою благодійністю. Від українських мільярдерів, найменованих олігархами, ніяких каяттів чи ініціатив щодо оподаткування не чути.

У соціальному аспекті в Україні першою функцією і нагальним завданням повинна стати соціальна податкова політика, спрямована на згладжування нерівності в доходах. Саме таку політику виправдовує кричуще майнове розшарування і соціальна несправедливість. Суспільство особливо дратує і деморалізує той факт, що чимало неоподатковуваних багатств і статків нажиті нечесно: шляхом казнокрадства та корупції.

Водночас політика перерозподілу оподатковуваних доходів містить невирішену суперечність щодо чесно набутих багатств. Українські економісти в міжособистісному перерозподілі здебільшого бачать і абсолютизують вигоди лише тих людей, на користь яких перерозподіляються кошти. Однак інтересами і почуттями власників капіталів і значних доходів не варто нехтувати, оскільки саме вони є підприємцями і роботодавцями.

У прагненні до справедливості в оподаткуванні як рівності всіх перед законом надто важливий напрям податкової політики – боротьба з ухиленням від податків, фіскальними махінаціями, тіньовими схемами мінімізації податків, що здійснюють господарюючі суб'єкти при сприянні представників держорганів.

За свідченням відомого українського економіста І. І. Уманського, з метою незаконного відшкодування ПДВ, шляхом фальсифікації економічних операцій порушується правильне функціонування електронної системи автоматичного відшкодування і, відповідно, адміністрування ПДВ. У результаті страждає реальний бізнес, який не бере участі в подібних оборудках, шкідливих для економіки і ділового престижу України. Через постійний брак бюджетних коштів податкову політику в економічній сфері над усе треба підпорядкувати меті наповнення бюджету за допомогою аналітичної та фіскально-адміністративної технології податкового розриву (taxgap). Taxgap – це розроблена західними економістами програма RevenueAdministrationGap-AnalysisProgram, що передбачає визначення розриву між теоретично можливим збором податку в потенціалі і фактично зібраною сумою. По суті, taxgap можна подати як різницю між потенціалом і реальним станом речей, між планом і фактом.

У середньому рядку схеми сума фактично зібраного податку менша від потенційно можливого збору при повному законодавстві, тому що пропущені деякі норми закону, наприклад з вини функціонерів податкового відомства. Після того, як закони були порушені ще й платниками, фактично зібрана сума податків стала ще меншою. Тут причиною могли стати недоцільні пільги, занижені податкові ставки. Отже, скорочення податкового розриву – обов'язкова повсякчасна мета податкової політики. Політика завжди має бути підпорядкована критерію мінімізації taxgap.

За характером мети і тривалістю дії податкова політика розгалужується на три види: постійно діючий, тимчасово тактичний та стратегічний. Перші два розраховані на стабільно довготермінові або періодичні цілі, третій – на віддалену стратегічну перспективу. Постійну податкову політику легко побачити в політиці, спрямованій на зведення taxgap нанівець.

Переконливий приклад тактики вгадується в заходах деякого послаблення податкових зобов'язань на період пандемії, яка висунула свої вимоги до податкової політики.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Заходи податкової політики в період пандемії коронавірусу COVID-19.
2. Явище і поняття taxgap у податковій політиці.

Завдання самоконтролю:

1. Дефініція податкової політики, її варіанти.
2. Нормативний характер податкової політики.
3. Функції податкової політики.
4. Принципи податкової політики.

Тестові завдання:

1. Податкова політика – це:
 - а) формування доходів бюджету за рахунок постійних і тимчасових джерел;
 - б) діяльність держави у сфері оподаткування;
 - в) формування доходів бюджету за рахунок постійних джерел;
 - г) формування доходів держави за рахунок тимчасових джерел.
2. Податкова політика проводиться відповідно до принципів:
 - а) соціальна справедливість;
 - б) стабільність;
 - в) гнучкість;
 - г) усі відповіді правильні.
3. При економічному спаді доцільно проводити податкову політику:
 - а) стримуючу;
 - б) стимулюючу;
 - в) недискреційну;
 - г) правильна відповідь відсутня.
4. Відносно більше податкове навантаження на групи платників з великими доходами означає:
 - а) регресивне оподаткування;
 - б) пропорційне оподаткування;
 - в) прогресивне оподаткування;
 - г) правильна відповідь відсутня.
5. Стримуючу бюджетно-податкову політику доцільно проводити у випадку:
 - а) інфляції попиту;
 - б) інфляції пропозиції;
 - в) при економічному спаді;
 - г) правильні відповіді а) і в).
6. Відносно менше податкове навантаження на групи платників з великими доходами означає:
 - а) регресивне оподаткування;
 - б) пропорційне оподаткування;
 - в) прогресивне оподаткування;
 - г) правильна відповідь відсутня.
7. Зміни в податковій системі залежать від рішень уряду у проведенні:
 - а) дискреційної політики;
 - б) недискреційної політики;
 - в) прогресивної політики;
 - г) пропорційної політики.
8. На теоретичному припущенні, що податкова система сама по собі має здатність автоматично впливати на економічний цикл ґрунтується:
 - а) дискреційна політика;
 - б) прогресивна політика;
 - в) політика «вмонтованих стабілізаторів» або не дискреційна політика;
 - г) усі відповіді не правильні.
9. Вкажіть спеціальні податкові режими, визначені Податковим кодексом України:
 - а) спеціальні економічні зони;
 - б) території пріоритетного розвитку;
 - в) спрощена система оподаткування обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва;
 - г) фіксований сільськогосподарський податок.
10. Головними інструментами здійснення податкової політики є:
 - а) Фонд нагромадження підприємств;
 - б) грошові фонди підприємств;
 - в) державний бюджет;
 - г) державні цільові фонди.

Тема 4. Ухилення від податків і перекладання податків

План лекції:

1. Поняття ухилення від податків.
2. Види ухилення від податків.
3. Способи ухилення від оподаткування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Боротьба з ухиленням від сплати податків.

Ключові слова: ухилення від податків, перекладання податків, податкові гавані, овшорні зони.

1. Поняття ухилення від податків.

Однією з характерних рис оподаткування є його примусовість, саме тому, платник податку, у свідомості якого власні економічні інтереси переважають над загальнодержавними інтересами, різними шляхами намагається мінімізувати суму сплачуваних податків. Повна чи часткова несплата податків може здійснюватись як легально, тобто з використанням особливостей чинного законодавства, так і нелегально, тобто з порушенням норм закону.

Ухилення від сплати податків стало своєрідним каналом нелегального збагачення. Окремі суб'єкти підприємництва у своїй діяльності використовують складні фінансові схеми, що дають змогу зменшити або повністю виключити сплату податків, зборів (обов'язкових платежів).

Нелегальне збагачення, зокрема, за рахунок несплати податків є одним із чинників, що сприяє розвитку тіньової економіки.

Сучасна тіньова економіка є загальносвітовим негативним явищем, яке з розвитком національних і міжнародних економічних зв'язків та фінансово-господарських технологій набуває нових, дедалі небезпечніших властивостей. Сьогодні вона з тією чи іншою послідовністю, інтенсивністю та обсягами проявляється у всіх країнах світу. Як за формами прояву, так і за рівнем усвідомлення сутності феномена "тіньова економіка" у тих чи інших країнах це відбувається по-різному.

Немає остаточного погляду на те, які види діяльності варто розглядати як тіньові. Юристи розглядають тіньову економіку як економічну діяльність, заборонену законодавством України. Але тут не враховано значного обсягу формально дозволених, але негативних угод, а також документально оформлених фіктивних операцій. Економісти ж виділяють 3 сфери тіньової економіки:

- кримінальну,
- нелегальну,
- легальну негативну (або фіктивну) діяльність.

Також іноді під тіньовою економікою розуміють всю економічну діяльність, коли з різних причин не враховують офіційної статистики і не долучають до складу ВВП.

Існує наступний розподіл тіньової економіки на зони (рис. 1.).

А тепер охарактеризуємо кожен з них:

1) неофіційна економіка – легальні види економічної діяльності, але відображення її обсягів у офіційній статистиці не повністю, цим самим часткове ухилення від сплати податків повною мірою. Її варто поділити на підскладники з вищої ланки управління до нижчої, а саме: власники, акціонери, менеджери, виконавці. Адже фіксування обсягів виробленої продукції чи наданих послуг відбувається на різних рівнях управління, тому "заслуги" у недоплаті податків можна зафіксувати залежно від рівня управління;

2) підпільна економіка – сфера матеріального виробництва та сфера невиробничої діяльності, тобто усі заборонені законом види економічної діяльності, а саме: наркобізнес, проституція, торгівля людьми та людськими органами тощо;

3) фіктивна економіка – хабарництво, спекулятивні угоди та інші види шахрайства, пов'язані з отриманням та передачею грошей.

Рис. 1. Розподіл тіньової економіки на зони

Отже, загальнодержавна тіньова економічна діяльність – діяльність, яка здійснюється в межах однієї держави, статистично не опубліковується, приховується від держави та офіційно не зареєстрована.

Щодо ухилення від оподаткування, то за економічним змістом ухилення це є процесом уникнення податкових зобов'язань конкретними платниками податків. Економічний характер цього поняття проявляється через можливість чіткого визначення зміни податків від рівня ухилення. Соціальні наслідки ухилення пов'язані з існуванням фіскального обміну — податки — блага і покращення чи погіршення суспільного добробуту платників податків. На процес ухилення впливають такі фактори:

Серед основних чинників, котрі спонукають платників уникати сплати податків, виділяють:

- кількість податків та рівень податкових ставок;
- складність у розрахунках податкових сум;
- високий рівень нестабільності (постійно змінюються не лише ставки оподаткування, а й види податків);
- нераціональна структура оподаткування (висока частка непрямих податків, низька частка особистого прибуткового податку і високі нарахування на фонд заробітної плати);
- ефективність роботи податкової служби;
- рівень суспільної свідомості щодо необхідності сплачувати податки;
- рівень довіри платників до владних структур, котрі виконують функцію розподілу коштів, отриманих від податків;
- рівень корупції у державі.

Рівень оподаткування на пряму впливає на ухилення від сплати податків. Надмірне підвищення норми оподаткування призводить до збільшення доходів тіньової економіки і згорання легального бізнесу, а заодно і скорочення податкової бази.

Проблема ухилення те податків за деякими оцінками в Україні складає 40-50% валового внутрішнього продукту. Ця проблема існує і в розвинених країнах, але вона нижче -5-10%, найвища в Італії – 25-30%. Цю проблему вивчають на макро і мікро рівнях. Мета цього вивчення – визначити ефективну податкову політику і встановити характерні ухилення від податків. Проблема розглядається в розрізі права, соціально-психологічних аспектів і етичних заходів. Також дослідження західних економістів показали на те, що рівень ухилення від податків залежить від великої кількості показників: економічних, політичних, психологічних і т.д. Серед найбільш важливих показників виділяються:

- Компетентність податкових органів.
- Законопослідовність платників податків.
- Ступінь довіри населення до дій уряду по використанню грошових коштів, що поступили, від податків.

Таким чином, можливість ухилення від податків залежить від механізму визначення

платника податку і від ставок оподаткування.

Цікаво: В англійській судовій практиці ухилення від сплати податків віднесено до категорії шахрайства в сфері комерції. Такі шахрайства англійське законодавство визнає злочинами. Справи про ці злочини розслідуються спеціальними відділами поліції з боротьби із шахрайством. Ухилення від сплати податків в Англії карається тюремним ув'язненням (в деяких випадках до 10—12 років).

Поліція Італії порушила нову справу проти Google за фактом можливого ухилення корпорації від податків, повідомляє Reuters. Попереднє розслідування показало, що компанія неточно декларувала свої доходи і має заборгованість із податку з продажів.

Розслідування діяльності Google в країні почалося ще в 2007 році. З'ясувалося, що в попередні роки компанія не задекларувала близько 240 мільйонів доларів доходів. Борги з податку з продажів склали 96 мільйонів євро.

Крім того, слідчі дійшли висновку, що Google перекладав свої прибутки, отримані за фактом в Італії, на ірландський підрозділ. Тим самим він користувався більш сприятливим податковим режимом цієї країни.

Британська громадська організація Tax Justice Network (TJN) визначила 6 країн, громадяни та компанії в яких найбільше ухиляються від сплати податків.

Світовий банк підрахував, що частка тіньової економіки становить 18% від світового ВВП. А TJN свідчить про те, що через приховування податків щороку світова економіка втрачає \$3 трлн.

Найвищий рівень тіньової економіки виявився в Болівії. Частка її тіньової економіки складає 66,1% від ВВП. Загалом сума грошей, яку країна втратила через неплатників податків складає \$3,7 млрд. Згідно із підрахунками TJN, тіньова економіка країни дорівнює 419% витрат на охорону здоров'я найбільш бідної країни Південної Америки. Ухилення від сплати податків настільки поширене, що в шахрайстві було звинувачено навіть деякі державні компанії.

Частка тіньової економіки США становить 8,6% від ВВП, що в грошовому еквіваленті складає \$337 млрд щороку. Хоча у відсотковому відношенні тіньова економіка США становить не надто велику частку економіки, проте США втрачає найбільшу з усіх країн світу суму грошей від несплати податків. Найбільше сприяє такій проблемі слабе законодавство щодо корпорацій.

«Те як США регулюють корпорації – це велика проблема. США створюють так багато корпорацій, що навіть не знають хто ними володіє та з кого треба брати податки», - вважає автор звіту TJN Річард Мерфі. «Вони приходять і йдуть від країни до країни практично без жодних витрат. Це, напевно, єдина й найбільша можливість для ухилення від сплати податків в нашій економіці, але на неї не зважають», - додав експерт. Розкриття інформації про те, що кандидат в президенти Міт Ромні інвестував \$8 млн в фонди на Кайманових островах, активізувало серед громадськості дискусію щодо питання офшорних фінансових зон, які відповідно до американського законодавства є легальними, а часто використовуються для ухилення від сплати податків.

Третьою за обсягами тіньової економіки в світі є Росія. Так, тіньова економіка в Росії становить 43,8% від ВВП, що дорівнює \$221 млрд. Відповідно до окремих досліджень 60% російських фірм є так звані «космонавтами» - фірмами, які створюються на короткий час та мають на меті приховування активів для ухилення від сплати податків. в середньому в Росії фірми платять 40% тих податків, які вони мають платити. Не винятком тут є і державні компанії, такі як Газпром, який в 2003-2004 році передав «космонавтам» більше \$2 млрд своїх статків.

Інші три – Італія, Греція, Ірландія.

2. Види ухилення від податків.

Слід зазначити, що можливості ухилення для різних податків є різними, в залежності від механізму визначення платників, ставок і об'єктів оподаткування по тих чи інших податках. Залежність тут слідує:

1) при визначенні суб'єкта оподаткування менша зацікавленість в ухиленні виникає в тому випадку, якщо платник податку і носій податкового тягаря цього податку не співпадають (класичний приклад – непрямі податки);

2) при визначенні ставок оподаткування – тяжче ухилитись від податків, ставки по яких

визначені у твердих сумах, а не в процентах до вартісного обсягу; серед процентних ставок лідером щодо ухилення є податки з диференційованими ставками по різних групах товарів чи платників, або прогресивні в залежності від обсягу доходу, в той час як універсальні ставки зменшують можливості для ухилення;

3) щодо об'єкта оподаткування – при визначенні останнього у кількісних показниках (у фіз вимірі) ухилитись досить важко від оподаткування.

Якщо ж об'єкт визначається у вартісному вимірі, то чим складнішим є механізм підрахунку, тим легше ухилитись від цього податку. Так, якщо розглядати діючу податкову систему в У, важче за все ухилитись від сплати прямих реальних податків, об'єктом оподаткування яких виступає земля, рухоме або нерухоме майно, які приховати неможливо (наприклад, в У це – податок на землю, фіксований с/г податок, податок з власників транспортних засобів).

Слідуючу групу становлять непрямі податки. І хоча серед західних економістів ці податки вважаються малоприсадибними для ухилення, винахідливі укр підприємці, розглядаючи суми непрямих податків як власні доходи, а не як надбавку держави до ціни відповідних товарів, винайшли досить багато методів зменшення відрахувань до бюджету по цих податках. В першу чергу, це стосується ПДВ, оскільки його ставки визначені в % до вартісного обсягу. Це надає можливість за допомогою заниження обсягів реалізації або завищення обсягів купівлі зменшувати надходження до бюджету. Що ж стосується таких непрямих податків, об'єкти оподаткування по яких визначені у кількісному (фізичному) вимірі, а ставки - у твердих сумах та є диференційованими по групах товарів (наприклад, мито по підакцизних товарах та акцизний збір по більшості товарних позицій), шляхом для ухилення є або видання одного товару під виглядом іншого (якщо ставки по них суттєво відрізняються), або приховування від легального обороту цих товарів (контрабанда, готівкові розрахунки, тощо), що створює додаткові труднощі щодо ухилення.

Лідером щодо можливостей ухилення від сплати є прибуткові податки, що пов'язано з всіма трьома чинниками: платник і носій по цих податках співпадає, ставки визначені в процентах до вартісних показників, до того ж об'єкт оподаткування не є простим до обчислення, особливо це стосується податку на прибуток підприємств. Єдине виключення щодо можливостей ухилення може становити прибутковий податок з найманих громадян, платником якого визначено бухгалтерію підприємства або установи, де працює цей громадянин.

Серед способів ухиленя виділяють законні та незаконні.

До законних способів відносять:

- 1) штучне, без порушення законодавства, завищення собівартості;
- 2) прискорене нарахування амортизації;
- 3) відрахування на утримання домашньої контори і власного транспорту, що використовується у службових цілях;
- 4) відрахування в благодійні фонди;
- 5) використання офшорних застережень та податкових гаваней;
- 6) використання податкових пільг.

Намагання звести до мінімуму сплату податків юр та фіз призводить до використання співпраці з компаніями, зареєстрованими в країнах, де існує ліберальний підхід до оподаткування (повне звільнення сплати чи великі пільги). Ці країни отримали назву податкових гаваней, податкових оазисів або офшорних зон.

Офшорні зони (англ. offshore) — це країни або деяка частина певної країни, в яких:

- існує сприятливий режим обслуговування банківських, страхових та інших фінансових операцій для іноземних фірм або громадян-іноземців;
- відсутні обмеження фінансової діяльності поза межами країни реєстрації;
- забезпечується збереження інформації щодо конфіденційності власників;
- діють значні пільги в оподаткуванні, а в деяких офшорних країнах податки взагалі не існують для іноземних фірм-нерезидентів.

Офшорні компанії відкриваються в офшорних країнах та центрах, які надають пільги тільки

нерезидентам. Дещо іншим є офшорний бізнес у вільних економічних зонах, де пільги надають нерезидентам і резидентам.

До податкових пільг відносять податкові кредити і податкові канікули.

Податковий кредит — зменшення податку перед державою протягом певного періоду часу.

Поширені види податкового кредиту:

- 1) інвестиційні знижки;
- 2) списання сум податків, сплачених за кордоном;
- 3) знижки на заходи по фінансуванню зайнятості населення.

Податкові канікули — це відстрочка щодо сплати податків з боку податкових органів.

Незаконні способи ухилення:

1) неподання документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів до бюджетів (податкових декларацій, розрахунків, бухгалтерських звітів і балансів тощо). Неподання податкової декларації, як правило, є водночас і приховуванням об'єктів оподаткування;

2) приховування об'єктів оподаткування полягає у не відображенні у звітних документах, що подаються до податкових органів, будь-яких об'єктів оподаткування – доходу (прибутку), доданої вартості робіт, продукції, послуг тощо;

3) приховування доходів від оподаткування;

4) заниження об'єктів оподаткування, що полягає у зменшенні бази оподаткування шляхом невідображення у поданих до податкових органів звітних документах повного обсягу об'єктів оподаткування, умисно неправильне обчислення бази оподаткування, заниження податкової ставки тощо, внаслідок чого податки, збори, інші обов'язкові платежі сплачуються не в повному обсязі.

Як приклад, заниження оподатковуваного прибутку може полягати в частковому чи повному невключенні до нього коштів, отриманих від виконання робіт, надання послуг чи завищення сум, на які зменшується прибуток до оподаткування (завищення витрат, які належать до собівартості реалізованої продукції, робіт, послуг тощо);

5) заниження сум податків та зборів. Під заниженням сум податків та зборів слід розуміти умисно неправильне, а не помилкове, обчислення тих їх сум, що підлягають сплаті до бюджетів, при правильному відображенні об'єктів оподаткування (без заниження останніх чи їх приховування);

6) приховування факту втрати підстав для одержання пільг з оподаткування, що означає незаконне користування пільгами.

7) фальсифікація даних бухгалтерської та фінансової звітності;

8) підкуп податкових чиновників;

9) інші способи.

Одним із видів приховування виручки є не відображення в обліку та звітності виручки отриманої готівкою. Керівники можуть укласти договір не на весь обсяг робіт, а тільки на якусь частину. Різниця між загальною вартістю робіт і частиною, яка відображається в обліку та звітності, залишається у розпорядженні виконавця без врахування оподаткування цієї різниці. Бувають випадки коли робота оформляється без оформлення договору, а розрахунки проводяться готівкою.

Підприємства здійснюють приховування доходів отриманих від виробничо-господарської діяльності шляхом відображення їх у вигляді боргу іншим підприємствам чи взаєморозрахунків. Одним із способів приховування доходів є перерахування доходів від реалізації продукції на особисті рахунки робітників підприємства.

Підприємства, які мають декілька рахунків у банку можуть на одному рахунку відобразити суми для оподаткування, а на інших проводити операції які приховуються від оподаткування.

Приховування доходу від оподаткування здійснюється шляхом перерахування сум у вигляді нарахованої пені за невиконання умов договору. Найчастіше це бувають фіктивні договори.

Пільговий режим оподаткування дозволяє перепродавати товари з постійною надбавкою через кілька підприємств з відображенням тільки доходів у підприємства, яке має пільгове

оподаткування і проводить розрахунок за продукцію готівкою.

Одним із способів збільшення витрат на виробництво є фіктивне документальне оформлення документів. Ці витрати компенсуються готівкою шляхом отримання з розрахункового рахунку.

Великого розповсюдження зазнало приховування від оподаткування доходів, отриманих резидентом від розміщення грошових коштів за кордоном. Резидент заключає договір з нерезидентом на поставку продукції, виконання робіт. В договорі передбачена попередня оплата нерезиденту, який перераховує ці кошти на депозитний вклад. Після цього отримані % перераховуються на особисті рахунки в одному із іноземних банків. Кошти повертаються у повному обсязі резиденту. Дані операції здійснюються через фіктивні фірми, тоді суми не повертаються до України, а перераховуються на особисті рахунки учасників договору.

Приховування доходів шляхом незаконного переведення в готівку грошових коштів через фіктивні підприємства і рахунки комерційних банків здійснюється шляхом укладання підприємством договору з фіктивним підприємством на виконання робіт. Фіктивні підприємства перераховують гроші через рахунки до іноземних банків. Дані суми обналичуються готівкою, яка сплачується підприємством. Таким чином акумульовані на кореспондуючому рахунку банку-нерезиденту гроші не оподатковуються.

Ухилення від сплати податків здійснюється при поставці до України товарів під видом комплектуючих виробів. В цьому випадку суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності через посередників (нерезидентів), який має пільговий режим оподаткування, отримують від іноземного підприємства-виробника товар, який є підакцизним. Посередник поставляє товар в Україну у якості комплектуючих виробів не сплачуючи акциз. Далі через фіктивні підприємства які здійснюють збірку і наладку готової продукції здійснюється продаж вже готової продукції.

3. Способи ухилення від оподаткування.

Найбільш характерні схеми ухилення від оподаткування, виявлені при здійсненні невізних документальних (камеральних) і виїзних документальних перевірок

1. Невідображення суб'єктом підприємницької діяльності результатів фінансово-господарської діяльності у податковому обліку

Суб'єктом підприємницької діяльності до податкових органів надаються податкові декларації з показниками, що свідчать про відсутність діяльності, тоді як інші документи свідчать про проведення значного обсягу фінансових операцій.

2. Мінімізація доходів підприємства через штучне завищення валових витрат або зменшення податкових зобов'язань з податку на додану вартість через завищення податкового кредиту за допомогою використання підприємств з ознаками "фіктивності"

Суть цієї схеми полягає у залученні до проведення фінансово-господарської діяльності з метою завищення валових витрат "фіктивних підприємств". У цьому разі суб'єкт підприємницької діяльності, використовуючи як постачальників і споживачів товарно-матеріальних цінностей "фіктивні" підприємства, здійснює коригування вартості товарно-матеріальних цінностей таким чином, щоб ціна придбання перевищувала ціну реалізації. Типовою схемою ухилення, яка використовувалась при вчиненні кримінальних порушень податкового законодавства, є завищення валових витрат та податкового кредиту шляхом проведення у бухгалтерському та податковому обліках фінансових документів від суб'єктів підприємницької діяльності з ознаками "фіктивності".

3. Ухилення від сплати ПДВ та його відшкодування з бюджету при проведенні операцій на території України

3.1. Реалізація ТМЦ за цінами, нижчими за вартість придбання

Механізм працює так. Реальний суб'єкт підприємницької діяльності, використовуючи як постачальників і споживачів ТМЦ "фіктивні" і "транзитні" підприємства, здійснює коригування вартості ТМЦ таким чином, щоб ціна придбання перевищувала ціну реалізації. У результаті цього СПД претендує на відшкодування ПДВ у сумі, яка дорівнює різниці податкового кредиту, отриманого від придбання ТМЦ, і податкових зобов'язань, що сформувалися під час їх реалізації. Збитки, що сформувалися, СПД компенсує шляхом передачі за номіналом та одержання з

дисконтною ставкою власних векселів на адресу "фіктивних" підприємств або підприємств, які не є платниками податку на прибуток.

3.2. Проведення безтоварних операцій

Організується шляхом "фіктивного" (за документами) придбання реальним суб'єктом підприємницької діяльності товарно-матеріальних цінностей від ланцюжка "фіктивних" і "транзитних" підприємств. Далі цим СПД отриманий товар документально реалізується також на адресу "транзитних" або "фіктивних" структур, але вже за ціною в кілька разів нижче, ніж ціна придбання. Результатом є необґрунтоване формування від'ємного значення з ПДВ, що дає змогу СПД претендувати на відшкодування з бюджету ПДВ або ж мінімізувати власні податкові зобов'язання.

4. При проведенні експортних операцій

4.1. Проведення псевдоекспортних операцій

Суть механізму полягає в тому, що реальний суб'єкт підприємництва оформляє безтоварне надходження ТМЦ або ТМЦ, непридатних для використання, від так званих "транзитних" або "фіктивних" підприємств, збільшуючи тим самим свій податковий кредит на суму, що дорівнює 20% від ціни придбання. Далі отриманий товар експортується за кордон на адресу вигаданого чи створеного спеціально для проведення цієї операції підприємства-нерезидента. Документи, що підтверджують проведення експортної операції, не відповідають дійсності або підроблюються. За результатами проведення цієї операції підприємство-експортер мінімізує власні податкові зобов'язання або претендує на відшкодування ПДВ з бюджету.

4.2. Придбання ТМЦ у "транзитних" і "фіктивних" підприємств за значно завищеними цінами з наступним їх експортом за кордон

Суть злочинної технології полягає у такому. Підприємство-експортер неофіційно, за готівку, придбає від постачальників різноманітні ТМЦ, навіть такі, що непридатні до використання. Далі, за допомогою "фіктивних" та "транзитних" підприємств, експортер оформлює придбання зазначених ТМЦ за цінами, які в десятки, а то й сотні разів перевищують їх фактичну вартість. Отримані за завищеними цінами матеріальні цінності реалізуються на адресу фірм-нерезидентів, створених, як правило, в офшорних зонах службовими або "пов'язаними" з експортером особами. Однією з характерних ознак проведення подібних операцій є використання як ТМЦ товарів, ціна на які може коригуватися у сторону збільшення без ризику вийти за встановлений ціновий коридор (різне устаткування, інтелектуальна власність, обладнання лабораторій і т.п.). Отже, підприємство-експортер мінімізує власні податкові зобов'язання або ж претендує на відшкодування ПДВ з бюджету в розмірі, що дорівнює 1/6 частини від придбаних та надалі експортованих ТМЦ.

4.3. Проведення експорту ТМЦ за штучно завищеними цінами з використанням у ланцюжку офіційного виробник

Зазначений механізм порівняно з попередніми є більш складним в організації роботи щодо його виявлення та документування. З таких схем вилучені "фіктивні" підприємства, а застосовуються лише так звані "транзитні" СПД, на яких завищується вартість продукції. Водночас "фіктивні" СПД, на які перекладаються податкові зобов'язання, перебувають у паралельному ланцюжку.

Суть механізму полягає у такому. Продукція, придбана у підприємств-виробників за звичайною заводською ціною, експортується за ціною, що значно перевищує первісну вартість. У результаті необґрунтовано збільшується розмір ПДВ, який заявляється до відшкодування при подальшому експорті товару. Штучне завищення ціни проводиться "транзитним" підприємством, задіяним у схемі. Сформовані у "транзитного" підприємства податкові зобов'язання компенсуються за рахунок проведення інших завідомо збиткових операцій, до яких залучаються "фіктивні" підприємства. Експорт зазначеної продукції здійснюється на адресу "пов'язаного" офшорного підприємства. При цьому однією з характерних ознак зазначеної схеми є те, що далі товар відвантажується іншому нерезиденту, але вже за реальною його вартістю, і знову експортується в Україну для повторного використання у схемах безпідставного формування податкового кредиту з ПДВ.

4.4. Проведення експортних операцій за штучно завищеними цінами із застосуванням штучного виробництва товарів, які експортуються

Упродовж минулого року поширеного характеру набули схеми, основною ланкою яких є реальне підприємство, що має виробничі площі та імітує процес виробництва продукції, яка експортується. При цьому "фіктивні" і "транзитні" підприємства використовуються на етапі постачання сировини за значно завищеними цінами на адресу такого підприємства-виробника. Це дає змогу штучно завищити собівартість продукції, яка виготовляється, в сотні разів та далі експортувати її за цінами, сформованими на етапі виробництва. При цьому слід зазначити, що ці схеми мають такі характерні ознаки: як товари, які виробляються на підприємстві-виробнику, використовуються вироби, технологічний цикл виробництва яких передбачає мінімальний обсяг промислових операцій (збірка продукції з кількох комплектуючих); кінцева продукція добирається таким чином, щоб, по-перше, її вартість не обмежувалася чинними на Україні нормативними актами, по-друге, щоб, якщо це можливо, не існувало аналогічного виробництва такої продукції на Україні, а по-третє, щоб важко було встановити реальну ціну складових частин кінцевої продукції.

Розрахунки за придбані комплектуючі та реалізовану готову продукцію здійснюються з підприємством-виробником, як правило, за допомогою векселів. Незначні грошові кошти таке підприємство отримує тільки в оплату виконаної роботи.

5. Механізм ухилення від сплати ПДВ при проведенні імпорتنих операцій з ТМЦ за значно заниженими цінами

Схема спрямована на мінімізацію сплати ПДВ і мита під час здійснення імпорتنих операцій, а також на незаконне формування податкового кредиту з ПДВ. З цією метою митна вартість імпортованого товару значно знижується. Це здійснюється за допомогою використання в ланцюжку постачальників ТМЦ офшорних підприємств, спеціально створених для таких операцій. Імпортёр, який одержує ТМЦ, далі реалізує їх на адресу кінцевого споживача через низку "фіктивних" та "транзитних" підприємств, які завищують їх вартість до рівня ціни, що сформувалася на внутрішньому ринку України за цією групою товарів.

6. Ухилення від сплати податків шляхом безпідставного застосування нульової ставки ПДВ при проведенні зовнішньоекономічних операцій

Суть наведеної далі схеми полягає у тому, що реальний суб'єкт підприємництва укладає фіктивну зовнішньоекономічну угоду на продаж продукції за кордон. Потім отриманий товар тільки за документами, тобто без фактичного проведення експортної операції, експортується за кордон на адресу підприємства-нерезидента, а фактично залишається та реалізується на території України.

7. Механізм ухилення від сплати ПДВ при використанні підприємств з іноземними інвестиціями

Згідно із Законом України "Про іноземні інвестиції" від 13.03.92 р. N 2198-ХІІ (втратив чинність 25.04.96 р.) на підприємства з іноземними інвестиціями та їх дочірні підприємства поширювалося спеціальне законодавство щодо звільнення від сплати ПДВ та акцизного збору при імпорті, податку на прибуток тощо. Однак нині Законом України "Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження" від 17.02.2000 р. N 1457-ІІІ, пільги, надані СПД, заснованим іноземними інвесторами, повністю скасовані. Дія цього Закону поширюється на підприємства з іноземними інвестиціями, незалежно від моменту внесення іноземних інвестицій, їх реєстрації, що підтверджується і Рішенням Конституційного Суду України від 29.01.2002 р. N 1-рп/2002, а також його Ухвалою від 14.03.2002 р. N 3-уп/2002.

Основний законодавчий механізм, який використовується зазначеною категорією підприємств, - це рішення судів щодо подовження терміну дії пільг з конкретному переліку суб'єктів підприємницької діяльності з іноземними інвестиціями або їх дочірніх підприємств та філій. Такі рішення судів діють до цього часу.

8. Використання документів "фіктивних" фірм з метою незаконного формування валових витрат та податкового кредиту при придбанні робіт, послуг (фіктивний субпідряд)

Суть схеми полягає у формуванні службовими особами суб'єкта підприємницької

діяльності валових витрат та податкового кредиту з податку на додану вартість шляхом віднесення до їх складу робіт або послуг, які фактично виконані власними силами, або іншим підприємством з меншими матеріальними витратами, при цьому у бухгалтерському та податковому обліках використовуються документи "фіктивних" фірм, що ускладнює встановлення реального виконавця робіт або послуг.

9. Схема ухилення від сплати ПДВ шляхом втрати первинних бухгалтерських документів

Ця схема дає змогу сформувати "чистий" податковий кредит покупцям (як правило, пов'язаним особам) зазначеного підприємця. У зв'язку з неможливістю довести умисел в діях особи, яка здійснила правопорушення (ст. 6 КПК України, кримінальна справа на цього підприємця не порушується. Максимальна відповідальність такого підприємця перед державою - це визнання його в судовому порядку банкрутом та адміністративний штраф у розмірі 85 грн. Проте, як правило, у підприємців, які втрачають документи, відсутнє будь-яке належне їм майно.

10. Застосування товарного кредиту

При придбанні товару на умовах договорів товарного кредиту за кожний день додатково нараховується сума в розмірі 3 - 10% за його використання. При цьому в стислі терміни товар, що перебуває на відповідальному зберіганні у продавця, покупцем перепродується на умовах договорів купівлі-продажу за цінами без врахування відсотків за товарним кредитом, розрахунки за який проводяться векселями за вартістю, значно нижчою за номінальну. Далі також у вексельній формі проводяться розрахунки за договорами товарного кредиту, але вже за номінальною вартістю.

Тобто у разі застосування наведеної схеми підприємствами неправомірно завищуються валові витрати на суми нарахованих відсотків за товарним кредитом, які далі не використовуються в господарській діяльності підприємствами, та, крім того, завищується податковий кредит на суми податку на додану вартість, нараховані на відсотки за товарним кредитом.

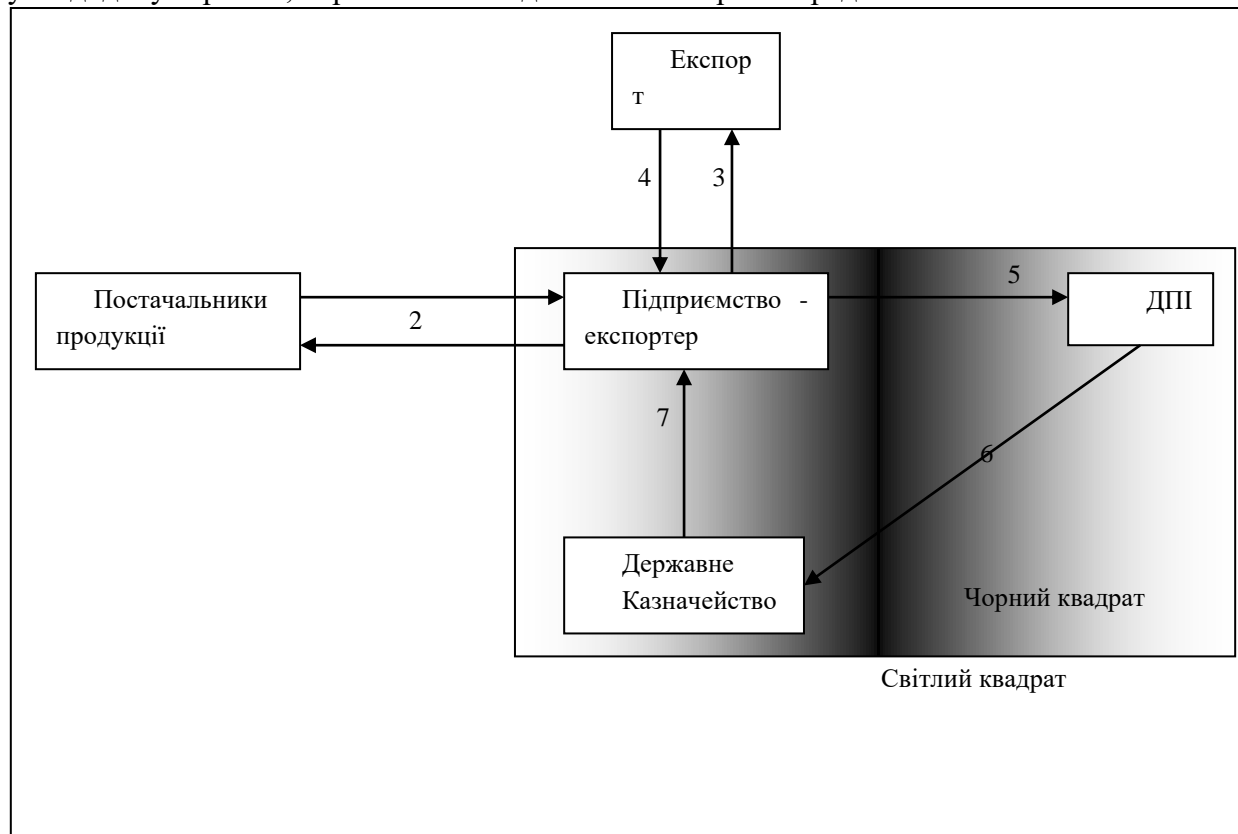

Рис. 2. Структурно – логічна схема махінацій з відшкодуванням вхідного ПДВ

Умовні позначення

1. Відвантаження продукції та надання податкової накладної постачальника
2. Оплата продукції
3. Експорт продукції

4. Оплата продукції
5. Подання розрахунку експортного відшкодування та податкової накладної постачальника
6. Рішення ДПІ про відшкодування податку
7. Відшкодування вхідного ПДВ за продукцію від постачальників

Якщо підприємство працює чесно і має всі підстави для відшкодування ПДВ то відшкодування проходить заключною 7-ою операцією (Світлий квадрат діяльності). Тіньова схема реалізується через Чорний квадрат діяльності коли підприємство фактично або ж взагалі не придбаває продукції для формування вхідного ПДВ яке потім вимагає відшкодувати на основі псевдоекспорту, або ж розрахунку експортного відшкодування вказують завищені ціни за оплату продукції і відповідно суми ПДВ.

На практиці найчастіше реалізовується схема (Чорний квадрат діяльності) за якої підприємство не має жодних контактів типу 1-4, а тільки подає подроблені розрахунки експортного відшкодування та податкових накладних постачальників до ДПІ і вимагає відшкодування вхідного ПДВ. Звичайно такі схеми діють не без допомоги органів державної влади.

Перекладання податків – це процес такої зміни цін на товари або послуги, із-за яких платник має можливість повністю або частково перекласти податкове навантаження на ін. осіб (на своїх покупців або постачальників).

Існують податки, перекладання яких закладене в механізмі їх стягнення (посередні податки), інші припускають податкове навантаження на платника (прямі податки). Можливості перекладання залежать від чинників, які визначають ціни на товари.

Чинники, що впливають на процес і результат перекладання податків:

1. Співвідношення між попитом і ціною. При еластичності попиту податки перекладаються продавцем на покупця, а при перехресній еластичності попиту – перекладання податків неможливе.

2. Співвідношення між попитом і пропозицією. При перевищенні попиту над пропозицією умови для перекладання є сприятливими. А при перевищенні пропозиції над попитом – перекладання податків можливо тільки на постачальника.

3. Рівень монополізації виробництва і збуту. Якщо підприємець є монополістом, це означає, що ціни будуть максимально високими. Йому не вигідно додавати до ціни суму податку, а заплатити податок за рахунок власного прибутку.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Боротьба з ухиленням від сплати податків.

Існують два напрями боротьби з правопорушенням податкового законодавства.

Профілактика, або попередження. Для цього застосовують превентивні методи. Це передусім консультування, методична допомога платникам податків, своєчасне висвітлення змін у податковому законодавстві в засобах масової інформації (різноманітні публікації про найтипівіші порушення порядку розрахунку податків, відкриття рубрик "Запитання — відповіді", огляд і коментарі арбітражних і судових процесів і судової практики).

Покарання – репресивні методи. Зазначимо, що в податках закладено деякі суперечності. Об'єктивно сплата податку призводить до зменшення загального доходу платника. При цьому кожен зацікавлений у зниженні бази оподаткування у такий спосіб, щоб зменшити сплату відповідного податку. Водночас держава прагне отримати податки у повному обсязі. Тому від виконання фіскальної функції залежить ставлення платника податку до держави. А від того, як виконується економічна функція, залежить ставлення держави до платника податку.

Податкові правопорушення – протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів, та/або їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог Податкового кодексу України та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Згідно з теорією права будь-яке правопорушення – це діяння (дія чи бездіяльність), яке

характеризується такими ознаками, як: суспільна небезпечність, протиправність, винність, юридична караність, шкода та причинний зв'язок між протиправним діянням і шкодою. Крім того, при визначенні податкового правопорушення необхідно враховувати специфіку податкових правовідносин, включаючи їх зміст та суб'єктний склад.

Відповідальність за правильність обчислення, своєчасність сплати податків і зборів і додержання законів про оподаткування несуть платники податків і зборів відповідно Податкового кодексу України.

За порушення правильності обчислення та своєчасності сплати до бюджету податків і зборів законодавством передбачено фінансову, адміністративну та кримінальну відповідальність.

1. Адміністративна відповідальність (штрафи), що застосовується податковими органами, має деякі особливості:

- підставою для її застосування є вчинення адміністративного правопорушення;
- адміністративні штрафи накладаються лише на фізичних осіб (громадян) — окремих платників податків, керівників і бухгалтерів платників податків — юридичних осіб, інших громадян, винних у порушенні податкового законодавства;
- розмір штрафу залежить від сукупності обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність порушника, а також від його особи, ступеня вини, майнового стану.

Факт здійснення адміністративного правопорушення — порушення законодавства про оподаткування чи порушення здійснення підприємницької діяльності — встановлюється в процесі або за наслідками перевірки підприємства, установи, організації чи громадянина. Службові особи ДПІ при встановленні фактів порушень, за які винні особи підлягають притягненню інспекціями до адміністративної відповідальності, крім відображення цих фактів у актах перевірок, складають протокол про адміністративне правопорушення — порушення податкового законодавства у 2 примірниках.

Протокол підписується службовою особою ДПІ, яка його склала, і особою, яка вчинила порушення. Протокол може бути також підписаний свідками. У разі відмови особи, яка вчинила правопорушення, від підписання протоколу в ньому робиться запис про це і така відмова не є підставою для припинення розгляду справи. Особа, яка вчинила правопорушення, має право надати пояснення і зробити зауваження щодо змісту протоколу, які додаються до нього, а також викласти мотиви своєї відмови від його підписання.

При складанні протоколу порушникові роз'яснюються його права і обов'язки, про що робиться відмітка у протоколі. Один примірник протоколу разом з актом перевірки і додатками до акта передається відповідно керівнику перевіреного підприємства, установи, організації або громадянину, про що на акті вчиняється запис. Другий примірник протоколу не пізніше наступного після його складання дня реєструється у спеціальній книзі і разом з поясненням порушника (якщо такі наявні) і матеріалами перевірки подається для розгляду начальнику ДПІ чи його заступнику. Керівник ДПІ, якому передано протокол для розгляду, повинен на корінці протоколу вчинити підпис і поставити дату отримання протоколу.

Справа про адміністративне правопорушення — порушення податкового законодавства розглядається начальником ДПІ чи його заступником за місцем вчинення правопорушення у 15-денний термін від дня одержання протоколу про адміністративне правопорушення та інших матеріалів справи.

Справа про адміністративне правопорушення повинна розглядатися у присутності особи, яка притягується до адміністративної відповідальності. У разі її відсутності справу може бути розглянуто лише у випадках, коли є дані про своєчасне повідомлення цієї особи про місце і час розгляду справи і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду справи.

Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніш як через 2 місяці від дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні — 2 місяці від дня його виявлення. До перших належать правопорушення, які мають разовий характер (несвоєчасне подання декларацій, розрахунків, аудиторських висновків, платіжних доручень на внесення платежів до бюджетів), а до триваючих правопорушень податкового законодавства — ті, які здійснюються протягом певного періоду (відсутність бухгалтерського обліку об'єктів оподаткування, ведення

його з порушенням встановленого порядку, інші правопорушення, пов'язані з обчисленням податків, платежів і внесків, встановити які можна лише під час документальної перевірки на підставі первинних бухгалтерських документів).

Якщо при розгляді справи начальник ДПІ чи його заступник дійде висновку, що в порушенні податкового законодавства чи в порушенні громадянами порядку зайняття підприємницькою діяльністю є ознаки злочину, тобто за ці порушення законодавством передбачено кримінальну відповідальність, то матеріали за такими порушеннями передаються прокурору чи органу попереднього слідства або дізнання.

2. Кримінальна відповідальність. Кримінальній відповідальності і покаранню підлягає особа, винна у вчиненні злочину, тобто така, що умисно або з необережності вчинила передбачене кримінальним законом суспільно небезпечне діяння.

Тяжким злочином визнається ухилення від сплати податків і зборів при обтяжуючих обставинах, а також шахрайство з фінансовими ресурсами.

Державні податкові органи уповноважені передавати відповідним правоохоронним органам матеріали за фактами правопорушень, за які передбачено кримінальну відповідальність, якщо їх розслідування не належить до компетенції податкової міліції, а також направляти матеріали з цих питань відповідним спеціальним органам по боротьбі з організованою злочинністю при виявленні порушень, що свідчать про організовану злочинну діяльність, або дій, які створюють умови для такої діяльності.

3. Фінансова відповідальність. Несплата або неповна сплата суб'єктами підприємницької діяльності або громадянами податків і зборів тягне за собою відповідальність за порушення податкового законодавства, навіть у тому разі, якщо порушення сталося через помилкове застосування законодавства, недбалість, недосвідченість чи розрахункову помилку.

Порядок накладання фінансових санкцій регулюється Податковим кодексом України.

Основні розміри штрафних санкцій:

1. Неподання або несвоєчасне подання податкової звітності або невиконання вимог щодо внесення змін до податкової звітності тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 170 гривень, за кожне таке неподання або несвоєчасне подання.

2. У разі визначення контролюючим органом суми податкового зобов'язання. Якщо контролюючий орган самостійно визначає суми податкового зобов'язання, зменшення суми бюджетного відшкодування та/або зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми ПДВ платника податків □ штраф в розмірі 25% суми нарахованого податкового зобов'язання, неправомірно заявленої до повернення суми бюджетного відшкодування та/або неправомірно заявленої суми від'ємного значення об'єкта оподаткування податком на прибуток або від'ємного значення суми податку на додану вартість.

3. Порушення правил сплати (перерахування) податків

У разі якщо платник податків не сплачує суми самостійно визначеного грошового зобов'язання протягом визначених строків, такий платник притягується до відповідальності у вигляді штрафу у таких розмірах:

- при затримці до 30 календарних днів включно, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, □ у розмірі 10% погашеної суми податкового боргу;

- при затримці більше 30 календарних днів, наступних за останнім днем строку сплати суми грошового зобов'язання, □ у розмірі 20% погашеної суми податкового боргу.

4. Порушення правил нарахування, утримання та сплати (перерахування) податків у джерела виплати

4.1. Ненарахування, неутримання та/або несплата (неперерахування) податків платником податків, у тому числі податковим агентом, до або під час виплати доходу на користь іншого платника податків, 25% суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету.

Ті самі дії, вчинені повторно протягом 1095 днів □ 50% суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету; втретє та більше, □ 75% суми податку, що підлягає нарахуванню та/або сплаті до бюджету тощо.

Факти порушень податкового законодавства службова особа органу ДПС оформляє актом

документальної перевірки, в якому чітко викладається зміст порушення з обґрунтуванням порушених норм законодавчими актами й зазначенням конкретних їх пунктів і статей.

Керівники й відповідні службові особи підприємств, установ, організацій і громадяни під час перевірки, що провадиться органами ДПС, зобов'язані надати письмові пояснення з усіх питань, що виникають, підписати акт про проведення перевірки і виконувати вимоги органів ДПС щодо усунення виявлених порушень законодавства про податки та інші обов'язкові платежі до бюджетів.

Рішення про застосування та стягнення фінансових санкцій за наслідками розгляду матеріалів перевірки приймає керівник органу ДПС або його заступник (керівник, який розглядав матеріали перевірки) за встановленою формою у 2 примірниках не пізніше ніж через 10 днів з дня складання акта перевірки.

Оскарження рішень органів ДПС здійснюються у встановленому законом порядку.

Європейська Комісія розробила План дій для посилення боротьби з ухиленням від оподаткування. Комісари кажуть, що втрати від цього вимірюються астрономічними сумами. В тому числі, через виведення коштів за кордон.

“Один трильйон євро ми втрачаємо кожен рік через ухилення від сплати податків в ЄС. Для розуміння, це – майже 2 тис. євро на кожного громадянина Євросоюзу. Комісія рекомендує спільні критерії для визначення країн зонами “податкового раю”, внесення їх до “чорних списків” і застосування спільних заходів”, – каже комісар ЄС з питань оподаткування Альгїрдас Шемета.

Єврокомісія пропонує розробити Кодекс платника податків та запровадити загальноєвропейський ідентифікаційний номер для посилення звітності, а також радить, як завадити компаніям використовувати “дірки” в законах. Головний наголос робиться на третій країнах, хоча експерти стверджують, що найбільші проблеми – в самому ЄС.

“Зрозуміло, що це має вирішуватися консенсусом чи більшістю. Для Ірландії – це привід для війни, тож її і не чіпають. І Люксембург живе з цього, хоча й очолює групу країн, що входять до зони євро. І всі це знають. І це – всередині Європи, де такі податкові шахрайства вважаються легальними”, – каже економіст експертно-аналітичного центру “Грезеа” Ерік Ридсберг.

*На сьогодні система автоматизованого співставлення податкових зобов'язань та податкового кредиту дозволяє формувати в автоматичному режимі схеми руху ПДВ, розподіляти платників за категоріями уваги залежно від їхньої податкової поведінки, визначити фіскальну важливість підприємств і наявність ризиків ухилення від оподаткування.

*СБУ викрила міжрегіональну "тіньову" схему реалізації ювелірних виробів з наступною легалізацією доходів та ухиленням від сплати податків.

Встановлено, що в місті Ладижин групою підприємців-ювелірів поряд із золотими виробами власного виробництва, клеймувались прикраси із золота турецького походження, завезені в Україну контрабандним шляхом, - йдеться у повідомленні прес-групи УСБУ. - У період з 2017 по 2021 роки у Вінницькому відділенні Центрального казенного підприємства пробірного контролю, поряд з незначною частиною власноруч виготовлених виробів із золота, було проклеймовано більше однієї тонни золотих прикрас турецького виробництва. Щоб приховати незаконну сторону своєї діяльності, підприємці регулярно вносили недостовірні дані в облікові документи щодо фінансово-господарської діяльності. Продукція із нанесеним іменником виробника реалізовувалась оптовим покупцям, а також через мережу ювелірних магазинів відомої в Україні марки у Вінниці, Івано-Франківську, Одесі, Умані, Львові та інших містах України. Згідно з висновками державного податкового ревизора, підприємці систематично занижували сукупний чистий дохід, отриманий у вигляді торгової виручки, що призвело до несплати податків у державний бюджет на загальну суму майже 7 мільйонів гривень

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Сучасні схеми ухилення від оподаткування.
2. Європейська практика боротьби з перекиданням податків

Завдання самоконтролю:

1. Що таке ухилення від оподаткування?

2. Види ухилення від оподаткування.
3. Що таке перекладання податків?
4. Які існують методи боротьби з ухиленням та перекладанням податків?

Тестові завдання:

1. Які існують типи перекладання податків?
 - а) пряме та зворотне;
 - б) кадастровий, із джерела;
 - в) від продавця до споживача;
 - г) повне або часткове.
2. В чому полягає «песимістична» теорія перекладання податків?
 - а) залежно між ціною, податками та попитом;
 - б) податки зменшуються після досягнення критичного рівня оподаткування;
 - в) сплата податку перекладається на кінцевих споживачів;
 - г) якщо платник перекладає податок, то він має за це винагороду.
3. У праці, якого вченого («Основи фінансової науки») розповідається про методи ухилення від сплати податків:
 - а) Е.Селігман;
 - б) І.Озеров;
 - в) Л.Косса;
 - г) А.Буковецький.
4. Виявленнями злочинів у сфері оподаткування займається:
 - а) Служба безпеки України;
 - б) Податкова міліція;
 - в) Прокуратура України, СБУ, органи Державної митної служби;
 - г) Податкова міліція, органи Державної податкової служби України.
5. З метою викриття протиправних дій посадових осіб, що спрямовані на ухилення від сплати податків на доходи (прибутки), необхідно проаналізувати такі документи:
 - а) статут підприємства;
 - б) баланс підприємства;
 - в) податкові накладні;
 - г) журнал обліку співробітників.
6. Перекладання податків можливе:
 - а) при еластичному попиті;
 - б) при еластичній пропозиції;
 - в) при нееластичному попиті;
 - г) при нееластичній пропозиції.
7. До податкових злочинів відносять:
 - а) приховання валютного виторгу;
 - б) вибір вигідного місця реєстрації і здійснення господарської діяльності;
 - в) використання можливостей господарських договорів;
 - г) несплата податків та зборів.
8. До способів податкової оптимізації відносять:
 - а) завищення витрат на виробництво;
 - б) оформлення фіктивних документів на купівлю продукції;
 - в) вибір вигідного місця реєстрації і здійснення господарської діяльності;
 - г) пониження ставок податків та зборів.
9. Перекладання податків відбувається шляхом:
 - а) зменшення цін на розмір податку;
 - б) збільшення витрат на розмір податку;
 - в) збільшення цін на розмір податку;
 - г) зменшення витрат на розмір податку.
10. До легальних способів відхилення від оподаткування відносять:
 - а) використання кредитних ліній комерційних банків;
 - б) приховання об'єктів оподаткування;
 - в) незаконне використання податкових пільг;
 - г) використання послуг конвертаційних центрів.
11. Не переслідуються законом:
 - а) приховання валютного виторгу;
 - б) завищення витрат на виробництво;
 - в) використання можливостей господарських договорів;
 - г) неподання податкових декларацій.
12. Відхилення від сплати податків це:
 - а) процес, що здійснюється суб'єктом господарської діяльності за допомогою сукупності

планових дій, об'єднаних у єдину систему, і передбачає вибір оптимальних варіантів фінансово-господарської діяльності з метою зменшення податкових платежів і збільшення прибутковості;

б) дії платників податків, спрямовані на несплату податків шляхом заниження доходу й оцінки майна чи їхнього повного приховання;

в) збільшення цін на розмір податку, у результаті чого реальним платником податків стає покупець товару;

г) дії платників податків, спрямовані на несплату податків шляхом завищення доходу й оцінки майна чи їхнього повного приховання.

13. Завищення витрат на виробництво дозволяє незаконно зменшити платежі з:

а) податку на прибуток;

б) податку на додану вартість;

в) акцизного податку;

г) мита.

14. Захист порушених податкових прав відбувається:

а) у Господарському суді;

б) на митниці;

в) на підприємстві;

г) у податковій міліції.

15. У результаті перекладання податку його носієм є:

а) продавець товару;

б) покупець товару;

в) орган Державної податкової служби;

г) Пенсійний фонд.

Тема 5. Державна податкова служба України

План лекції:

1. Державна податкова служба України. Організаційна структура органів державної податкової служби та їх основні завдання.
2. Завдання та функції Державної податкової служби України.
3. Податкова міліція як складова частина органів державної податкової служби та її завдання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Державна податкова служба України. Історія формування державної податкової служби України.
2. Повноваження органів державної податкової служби. Права та обов'язки платників податків.
3. Фінансові та адміністративні санкції, які накладаються органами державної податкової служби. Обов'язки та відповідальність посадових осіб державних податкових органів, їх правовий та соціальний захист.

Ключові слова: ДПС України, Головне управління ДПС в області, податкова міліція.

1. Державна податкова служба України. Організаційна структура органів державної податкової служби та їх основні завдання

Податкова служба України утворена 1 липня 1990 року Постановою Ради Міністрів України від 12 квітня 1990 року №74 „Про створення ДПС в Українській РСР” у складі Міністерства фінансів. Статус, функції та правові основи діяльності податкової служби в Україні визначені ЗУ від 4 грудня 1990 року №509-ХІІ „Про ДПС в Україні” та від 24 грудня 1993 року №3813-ХІІ „Про внесення змін і доповнень до ЗУ „Про ДПС в Україні”. ДПС України входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію єдиної державної податкової політики, а також державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, здійснює міжгалузеву координацію у цій сфері.

Структура ДПС України затверджується Кабінетом Міністрів України.

Основними завданнями ДПС України є:

1) реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування:

- державної податкової політики;
- здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів;
- державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального;
- державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску;
- державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на

провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону.

2. Завдання та функції Державної податкової служби України

Згідно Постанови України „Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України” № 227 від 06.03.2019 **органи ДПС України виконують такі функції:**

1) вносить в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та КМУ, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів МФУ, а також подає Міністрові фінансів на погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади;

2) розробляє проекти законів України, проекти актів Президента України, КМУ, проекти наказів Мініфіну та пропозиції щодо інших нормативно-правових актів з питань, що належать до сфери діяльності ДПС, та в установленому порядку подає їх Міністру фінансів;

3) розробляє та подає пропозиції щодо форм податкових декларацій (розрахунків), звітності та інших документів;

4) здійснює контроль за дотриманням вимог податкового законодавства, законодавства щодо адміністрування єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

5) здійснює контроль за правомірністю бюджетного відшкодування ПДВ;

6) здійснює податковий контроль за встановленням відповідності умов контрольованих операцій принципу “витягнутої руки”;

7) здійснює реєстрацію та веде облік платників податків, платників єдиного внеску, об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням, проводить диференціацію платників податків;

8) забезпечує достовірність та повноту ведення обліку платників податків (платників єдиного внеску), об'єктів оподаткування та об'єктів, пов'язаних з оподаткуванням;

9) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб - платників податків, інших реєстрів, банків і баз даних, ведення яких покладено законодавством на ДПС, а також реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування;

10) здійснює контроль за дотриманням виконавчими комітетами сільських, селищних рад та рад об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, порядку прийняття та обліку податків і зборів від платників податків, своєчасністю і повнотою перерахування зазначених сум до бюджету;

11) забезпечує ведення обліку податків, зборів, платежів;

12) здійснює адміністрування податків, зборів, платежів, єдиного внеску, у тому числі проводить відповідно до законодавства перевірки та звірки платників податків (платників єдиного внеску);

13) контролює своєчасність подання платниками податків (платниками єдиного внеску) передбаченої законом звітності (декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків, зборів, платежів), своєчасність, достовірність, повноту нарахування та сплати податків, зборів, платежів, єдиного внеску;

14) застосовує до платників податків (платників єдиного внеску) передбачені законом фінансові (штрафні) санкції (штрафи) за порушення вимог податкового законодавства чи законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

15) складає стосовно платників податків - фізичних осіб та посадових осіб платників податків - юридичних осіб протоколи про адміністративні правопорушення та виносить постанови у справах про адміністративні правопорушення у порядку, встановленому законом;

16) застосовує до фінансових установ, які не подали відповідним контролюючим органам ДПС в установленій законом строк повідомлення про відкриття або закриття рахунків платників податків чи розпочали здійснення видаткових операцій за рахунком платника податків до

отримання повідомлення відповідного територіального органу ДПС про взяття рахунка на облік у ДПС, фінансові (штрафні) санкції (штрафи) в установлених ПКУ розмірах;

17) організовує роботу та здійснює контроль в межах повноважень, передбачених законом, за погашенням заборгованості з інших платежів, контроль за справлянням яких віднесено до компетенції ДПС;

18) здійснює погашення податкового боргу, стягнення своєчасно ненарахованих та/або несплачених сум єдиного внеску та інших платежів;

19) організовує роботу та здійснює контроль за проведенням роботи з розстрочення, відстрочення та реструктуризації грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також недоїмки із сплати єдиного внеску;

20) приймає рішення про розстрочення, відстрочення грошових зобов'язань та/або податкового боргу, а також про перенесення строків сплати розстрочених, відстрочених сум або їх частки, повідомляє Мінфіну про прийняті рішення та здійснює їх погодження з Мінфіном у випадках та порядку, визначених законодавством;

21) здійснює в межах повноважень, передбачених законом, списання безнадійного податкового боргу та недоїмки із сплати єдиного внеску;

22) організовує роботу та здійснює контроль за застосуванням арешту майна платників податків, що мають податковий борг, та/або зупинення видаткових операцій на їх рахунках у банках, фінансових санкцій до платників єдиного внеску;

23) організовує роботу з виявлення, обліку, зберігання, оцінки, розпорядження безхазяйним майном, а також іншим майном, що переходить у власність держави, та з обліку, попередньої оцінки, зберігання майна, вилученого та конфіскованого за порушення податкового законодавства;

24) забезпечує стягнення сум простроченої заборгованості суб'єктів господарювання перед державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) за кредитами (позиками), залученими державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) або під державні (місцеві) гарантії, а також за кредитами з бюджету в порядку, визначеному ПКУ та іншими законами;

25) організовує роботу та здійснює контроль за застосуванням до платників податків (платників єдиного внеску) процедур банкрутства відповідно до законодавства з питань банкрутства;

26) звертається до суду у випадках, передбачених законом;

27) здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, з оптової торгівлі спиртом, оптової та роздрібною торгівлі алкогольними напоями, тютюновими виробами і рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, та контроль за таким виробництвом; здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання з виробництва пального, з оптової, роздрібною торгівлі та зберігання пального і контроль за таким виробництвом;

28) організовує роботу, пов'язану із замовленням марок акцизного податку, їх зберіганням, продажем, відбором зразків з метою проведення експертизи щодо їх автентичності та здійсненням контролю за наявністю таких марок на пляшках (упаковках) з алкогольними напоями і пачках (упаковках) тютюнових виробів, ємностях (упаковках) з рідинами, що використовуються в електронних сигаретах, під час їх транспортування, зберігання і реалізації;

29) здійснює контроль за виробництвом, обігом та реалізацією підакцизних товарів, за їх цільовим використанням, забезпечує міжгалузеву координацію у цій сфері;

30) здійснює прийняття декларацій про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію), встановлені виробником або імпортером, та узагальнення відомостей, зазначених у таких деклараціях, для організації роботи та контролю за повнотою обчислення і сплати акцизного податку;

31) здійснює заходи щодо запобігання та виявлення порушень вимог законодавства у сфері виробництва та обігу спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального, погоджує норми втрат та виходу спирту, виноматеріалів, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, порядок їх розроблення і застосування;

32) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять

роздрібну торгівлю тютюновими виробами, вимог законодавства щодо максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами таких виробів;

33) здійснює контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які провадять оптову або роздрібну торгівлю алкогольними напоями, вимог законодавства щодо мінімальних оптово-відпускних або роздрібних цін на такі напої;

34) проводить роботу, пов'язану з боротьбою з незаконним виробництвом, переміщенням, обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального та інших підакцизних товарів (продукції);

35) організовує реєстрацію та облік реєстраторів розрахункових операцій, що застосовуються для реєстрації розрахункових операцій за товари (послуги), реєстрацію розрахункових книжок, книг обліку розрахункових операцій;

36) проводить контрольні розрахункові операції до початку перевірки платника податків щодо дотримання ним порядку проведення розрахункових операцій та застосування реєстраторів розрахункових операцій;

37) здійснює контроль за дотриманням встановлених законом строків проведення розрахунків в іноземній валюті, за додержанням порядку приймання готівки для подальшого переказу (крім приймання готівки банками), порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

38) вживає заходів для виявлення, аналізу та перевірки фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму у випадках та межах повноважень, передбачених законом;

39) підтверджує статус податкового резидента України;

40) організовує взаємодію та обмін інформацією з державними органами інших держав згідно із законодавством, міжнародними договорами України, здійснює міжнародне співробітництво у податковій сфері;

41) укладає в установленому порядку міжвідомчі договори з податковими органами іноземних держав, проводить в межах повноважень, передбачених законом, переговори та консультаційну роботу з підготовки міжнародних договорів з питань, що належать до компетенції ДПС, готує пропозиції щодо укладення таких договорів, а також припинення та/або зупинення їх дії;

42) здійснює контроль та забезпечує надання допомоги у стягненні податкового боргу в міжнародних правовідносинах за запитами компетентних органів іноземних держав;

43) забезпечує виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, з питань, що належать до компетенції ДПС;

44) проводить аналіз та здійснює управління ризиками з метою визначення форм і обсягів податкового контролю;

45) здійснює перегляд рішень територіальних органів ДПС у встановленому законодавством порядку;

46) виконує функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери її управління;

47) погоджує рішення НКЦПФР щодо встановлення ознак фіктивності емітента цінних паперів, а також щодо встановлення порядку визначення емітента цінних паперів таким, що відповідає ознакам фіктивності;

48) здійснює сервісне обслуговування платників податків (платників єдиного внеску), зокрема надає адміністративні послуги;

49) забезпечує розвиток, впровадження та технічне супроводження інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур, організовує впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання, забезпечує функціонування електронного кабінету;

50) взаємодіє та здійснює обмін інформацією з органами державної влади та отримує

інформацію, документи і матеріали від державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, зокрема від органів, які забезпечують ведення відповідних державних реєстрів (кадастрів);

51) бере в установленому порядку участь у наданні електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації;

52) забезпечує взаємодію інформаційних систем ДПС та Держмитслужби в режимі реального часу в установленому порядку;

53) бере участь у проведенні аналізу надходжень податків, зборів, платежів, визначених ПКУ, Законом України “Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування”, вивченні впливу макроекономічних показників і змін законодавства на надходження податків, зборів, платежів, розробленні пропозицій щодо збільшення їх обсягу та зменшення втрат бюджету;

54) здійснює моніторинг виконання показників розрахунків з бюджетом та державними цільовими фондами, затверджених фінансовими планами державних підприємств, господарських організацій, у статутному капіталі яких є корпоративні права, що належать державі, їх дочірніми підприємствами;

55) подає Мінфіну пропозиції до Бюджетної декларації та проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік та їх реалізації, а також прогнозних надходжень єдиного внеску;

56) складає звітність щодо стану розрахунків платників податків із бюджетом та сплати єдиного внеску, а також інших показників роботи за напрямками діяльності ДПС;

57) інформує органи державної влади про стан розрахунків платників з бюджетами та сплати єдиного внеску;

58) здійснює прийом громадян, розгляд звернень (запитів) громадян, платників податків (платників єдиного внеску), органів державної влади, правоохоронних органів, органів судової влади та інших суб’єктів права на звернення з питань, пов’язаних із діяльністю ДПС, та запитів на отримання публічної інформації;

59) надає індивідуальні податкові консультації, інформаційно-довідкові послуги з питань податкового законодавства та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

60) надає Мінфіну пропозиції щодо необхідності підготовки узагальнюючих податкових консультацій;

61) подає Мінфіну узагальнену практику застосування законодавства з питань оподаткування, законодавства з питань сплати єдиного внеску та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на ДПС;

62) формує інформаційну політику ДПС та її територіальних органів, інформує суспільство про показники роботи, напрями та підсумки діяльності ДПС у порядку та способи, передбачені законодавством;

63) оприлюднює на офіційному веб-сайті ДПС акти та інші офіційні документи та інформацію з питань, що належать до її компетенції, зокрема інформацію, яка підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства;

64) виступає засновником засобів масової інформації з питань, що належать до компетенції ДПС;

65) організовує у засобах масової інформації роз’яснювальну роботу, пов’язану із застосуванням законодавства з питань, що належать до компетенції ДПС;

66) забезпечує оприлюднення (оновлення) наборів даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних на офіційному веб-порталі ДПС та єдиному державному веб-порталі відкритих даних, в установленому законодавством порядку;

67) співпрацює з інститутами громадянського суспільства, забезпечує проведення консультацій з громадськістю, зокрема через громадську раду, з питань реалізації державної податкової політики;

68) провадить дослідження і експертну діяльність у податковій сфері;

69) організовує наукову, науково-технічну, інвестиційну, інформаційну, видавничу діяльність, є засновником державних підприємств, навчальних закладів та науково-дослідних установ;

70) здійснює прогнозування та планування видатків на матеріально-технічне забезпечення і розвиток діяльності ДПС;

71) здійснює відомчий контроль за додержанням вимог законодавства, виконанням службових, посадових обов'язків в апараті ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

72) здійснює внутрішній аудит, спрямований на удосконалення системи управління, внутрішнього контролю, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у ДПС, її територіальних органах, на підприємствах, в установах, організаціях, що належать до сфери її управління;

72-1) інформує органи місцевого самоврядування про стан розрахунків з місцевими бюджетами;

72-2) здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати частини чистого прибутку (доходу) до бюджету державними та комунальними унітарними підприємствами та їх об'єднаннями, а також господарськими товариствами, у статутному капіталі яких є державна та/або комунальна власність, а також стягнення заборгованості із зазначених платіжів до бюджету в порядку, встановленому Податковим кодексом України;

72-3) здійснює контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати до бюджету дивідендів на державну частку господарськими товариствами, у статутному капіталі яких є корпоративні права держави, а також господарськими товариствами, 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв) яких перебувають у статутних капіталах господарських товариств, частка держави в яких становить 100 відсотків;

72-4) подає органам місцевого самоврядування звітність, у тому числі щодо платників податків - юридичних осіб;

73) здійснює інші повноваження, визначені законом.

3. Податкова міліція як складова частина органів державної податкової служби та її завдання

Згідно Постанови України „Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України” № 227 від 06.03.2019 **Державна митна служба України** (Держмитслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується КМУ через Міністра фінансів.

Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи.

Держмитслужба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та постановами ВРУ, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами КМУ, іншими актами законодавства.

Основними завданнями Держмитслужби є:

1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;

2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил;

3) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів.

Держмитслужба відповідно до покладених на неї завдань:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції

Держмитслужби, вносить в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України та КМУ, нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, наказів Мінфіну, а також подає Міністрові фінансів для погодження позицію щодо проектів нормативно-правових актів, розробниками яких є інші центральні органи виконавчої влади;

2) розробляє проекти законів, актів Президента України та КМУ, наказів Мінфіну з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, та в установленому порядку подає їх Міністрові фінансів;

3) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань митної справи та в межах повноважень, визначених законом, законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Держмитслужбу, під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення;

4) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань митної справи на всій території України, у тому числі у вільних митних зонах, територіальному морі, пунктах пропуску через державний кордон, прикордонній смузі та контрольованих прикордонних районах, виключній (морській) економічній зоні України та прилеглий зоні України;

5) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням підприємствами і громадянами устанавленого законодавством порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;

6) забезпечує та здійснює контроль за застосуванням митних режимів, цільовим використанням товарів, поміщених у відповідний митний режим;

7) вживає заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час провадження зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів;

8) забезпечує та здійснює в межах повноважень, визначених законом, контроль за дотриманням підприємствами і громадянами вимог законодавства з питань здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання;

9) надає статус гаранта та веде реєстр гарантів; здійснює допуск перевізників-резидентів до перевезень згідно з Митною конвенцією про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року;

10) забезпечує та здійснює контроль за наданням територіальним органам гарантій забезпечення сплати митних платежів, організовує та здійснює стягнення коштів у разі невиконання забезпечених гарантіями зобов'язань із сплати митних платежів, взаємодіє з гарантами;

11) здійснює, зокрема разом з іншими державними органами та митними органами іноземних держав, заходи щодо інтегрованого управління кордоном, вдосконалення процедури пропуску через державний кордон товарів і транспортних засобів, виконання митних формальностей відповідно до вимог законодавства з питань митної справи;

12) впроваджує спрощені митні процедури відповідно до законодавства та сприяє створенню умов для полегшення торгівлі, сприяння транзиту, збільшення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;

13) забезпечує та здійснює контроль за доставкою товарів, які перебувають під митним контролем, до митниць призначення; формує перелік місць доставки;

14) надає дозволи на провадження митної брокерської діяльності, відкриття та експлуатацію митних складів, складів тимчасового зберігання, магазинів безмитної торгівлі, вантажних митних комплексів, вільних митних зон комерційного або сервісного типу;

15) забезпечує та здійснює контроль за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;

16) здійснює разом з іншими органами виконавчої влади відповідно до законодавства контроль за переміщенням через митний кордон України культурних цінностей та бере участь у вирішенні питань щодо їх безоплатної передачі для постійного зберігання в державну частину

музейного, бібліотечного та архівного фондів або релігійним організаціям;

17) забезпечує здійснення заходів офіційного контролю у формі попереднього документального контролю в пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон, організовує міжвідомчу взаємодію з органами державної влади;

18) здійснює відповідно до закону державний контроль за нехарчовою продукцією під час її ввезення на митну територію України;

19) організовує та здійснює допуск дорожніх транспортних засобів та контейнерів до перевезення товарів під митними печатками і пломбами;

20) розробляє сучасні технології здійснення митного контролю і митного оформлення, впроваджує нові види технічних та спеціальних засобів митного контролю, здійснює контроль за їх застосуванням територіальними органами;

21) проводить оцінку відповідності (повторну оцінку відповідності) підприємств критеріям авторизованого економічного оператора; надає, зупиняє дію та анулює надану підприємству авторизацію авторизованого економічного оператора;

22) координує діяльність митниць із здійснення моніторингу відповідності підприємств критеріям авторизованого економічного оператора та застосування підприємствами спеціальних спрощень, передбачених Митним кодексом України;

23) організовує та забезпечує виконання територіальними органами митних формальностей відповідно до вимог законодавства з питань митної справи;

24) організовує та вирішує відповідно до Митного кодексу України питання щодо застосування процедури компромісу;

25) організовує та здійснює провадження у справах про порушення митних правил, контролює дотримання вимог законодавства під час провадження у справах про порушення митних правил;

26) запобігає та протидіє контрабанді, здійснює боротьбу з порушеннями митних правил на митній території України;

27) бере участь у міжнародному співробітництві з питань протидії контрабанді та порушенням митних правил, у тому числі шляхом:

обміну інформацією з митними, правоохоронними органами та іншими органами іноземних держав з питань протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів;

надання взаємної адміністративної допомоги у запобіганні, виявленні та розслідуванні порушень вимог законодавства з питань митної справи на підставі міжнародних угод та обміну інформацією з митними, правоохоронними органами та іншими органами іноземних держав і міжнародних організацій тощо;

надіслання запитів до уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих митницями Держмитслужби під час переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України;

28) організовує та провадить відповідно до закону оперативно-розшукову діяльність та здійснює контроль за її провадженням оперативними підрозділами Держмитслужби та її територіальних органів, які ведуть боротьбу з контрабандою; взаємодіє в межах повноважень, визначених законом, з іншими органами, що провадять таку діяльність; вживає в межах повноважень, визначених законом, заходів до відшкодування завданих державі збитків;

29) виявляє причини та умови, що сприяли вчиненню контрабанди та інших правопорушень у сфері митної справи, вживає заходів до їх усунення;

30) подає Мінфіну пропозиції щодо складення бюджетної декларації, проекту закону про Державний бюджет України на відповідний рік, у тому числі щодо визначення прогнозних (індикативних) показників доходів державного бюджету на основі макроекономічних показників та тенденцій розвитку світової економіки;

31) організовує та здійснює ведення обліку і адміністрування митних та інших платежів, контроль за справлянням яких законом покладено на Держмитслужбу, забезпечує контроль за своєчасністю, достовірністю, повнотою їх нарахування та сплати у повному обсязі платниками

податків до відповідного бюджету під час переміщення товарів через митний кордон України та після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення;

32) забезпечує та здійснює контроль за правильністю визначення митної вартості товарів відповідно до законодавства з питань митної справи, а також за правильністю класифікації та визначення країни походження товарів, що переміщуються через митний кордон України, в тому числі після завершення операцій з митного контролю та митного оформлення; взаємодіє з митними адміністраціями та іншими уповноваженими органами іноземних держав з питань проведення перевірки автентичності документів, які надавалися для підтвердження заявленої митної вартості, класифікації та країни походження товарів;

33) організовує та проводить верифікацію (встановлення достовірності) документів про походження товарів з України та здійснює у випадках, визначених міжнародними договорами, видачу сертифікатів про походження товару з України та надання статусу уповноваженого (схваленого) експортера;

34) проводить відповідно до законодавства документальні перевірки дотримання вимог законодавства з питань митної справи, у тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати у повному обсязі митних платежів, і зустрічні звірки;

35) забезпечує та здійснює контроль за проведенням роботи та надає в межах повноважень, визначених законом, розстрочення сплати митних платежів під час ввезення товарів на митну територію України в установленому законодавством порядку;

36) визначає у передбачених Митним та Податковим кодексами України випадках суми податкових та грошових зобов'язань платників податків;

37) застосовує до платників податків передбачені законом штрафні (фінансові) санкції за порушення вимог законодавства з питань митної справи та законодавства з інших питань, контроль за дотриманням якого покладено на Держмитслужбу, інші санкції та обмеження у торгівлі з окремими країнами відповідно до міжнародних актів;

38) здійснює ведення митної статистики; проводить аналіз та оцінку товаропотоків у розрізі країн-партнерів та окремих країн експорту, імпорту та транзиту;

39) здійснює ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;

40) забезпечує та здійснює контроль за застосуванням відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності під час пропуску товарів через митний кордон України, випуску їх у відповідний митний режим, а також після такого випуску;

41) організовує та здійснює ведення обліку осіб, які здійснюють операції з товарами;

42) організовує та здійснює ведення обліку, зберігання, проведення оцінки вилучених, прийнятих на зберігання, розміщених у митний режим відмови на користь держави товарів, а також товарів, які були виявлені (знайдені) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України і власник яких невідомий, та розпорядження ними;

43) розробляє пропозиції до проектів міжнародних договорів України та забезпечує дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України, з питань, що належать до компетенції Держмитслужби;

44) укладає в установленому порядку міжнародні міжвідомчі договори з митними органами іноземних держав, проводить у межах повноважень, визначених законом, переговори та консультації щодо підготовки міжнародних договорів з питань митної справи, готує пропозиції щодо укладення таких договорів, а також припинення та/або зупинення їх дії;

45) організовує та здійснює адміністрування міжнародних договорів про вільну торгівлю, тарифних квот;

46) організовує, налагоджує, здійснює міжнародне співробітництво та заходи щодо виконання зобов'язань у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції з питань, що належать до компетенції Держмитслужби;

47) взаємодіє та здійснює обмін інформацією з державними органами, митними та іншими органами іноземних держав, міжнародними організаціями згідно із законодавством;

48) представляє Україну у Всесвітній митній організації, Підкомітеті з питань митного співробітництва Комітету асоціації України - ЄС у торговельному складі, інших міжнародних організаціях, до компетенції яких належать питання співробітництва в митній сфері;

49) забезпечує розвиток, здійснює впровадження та технічне супроводження інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем і технологій, автоматизацію процедур, зокрема контролю за повнотою та правильністю виконання митних формальностей; організовує та здійснює впровадження електронних сервісів для суб'єктів господарювання; забезпечує функціонування єдиного державного інформаційного веб-порталу "Єдине вікно для міжнародної торгівлі";

50) проводить аналіз та здійснює управління ризиками з метою визначення форм та обсягів митного контролю, забезпечує проведення моніторингу ризикових зовнішньоекономічних операцій з метою управління ризиками, у тому числі шляхом таргетингу, та ініціювання проведення додаткових заходів щодо митного контролю із залученням мобільних груп, до складу яких входять посадові особи та працівники апарату Держмитслужби та її територіальних органів;

51) здійснює в межах повноважень, визначених законом, формування та ведення реєстрів і баз даних, ведення яких покладено законодавством на Держмитслужбу;

52) збирає, узагальнює та аналізує інформацію щодо динаміки цін на світових товарних ринках та забезпечує митниці ціновою інформацією;

54) забезпечує в межах повноважень, визначених законом, реалізацію державної політики щодо державної таємниці та захисту інформації, контроль за її збереженням в Держмитслужбі, а також мобілізаційну підготовку, мобілізацію та контроль за здійсненням таких заходів;

55) забезпечує взаємодію інформаційних систем Держмитслужби та ДПС у режимі реального часу в установленому порядку;

56) формує інформаційну політику Держмитслужби та її територіальних органів, інформує суспільство про показники роботи, напрями та підсумки діяльності Держмитслужби у порядку та способи, передбачені законодавством;

57) оприлюднює на офіційному веб-сайті Держмитслужби акти, інші офіційні документи та інформацію з питань, що належать до її компетенції, у тому числі інформацію, яка підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства;

58) організовує провадження наукової, науково-технічної, інвестиційної, інформаційної, видавничої діяльності, виступає засновником навчальних закладів, науково-дослідних установ, засобів масової інформації з питань, що належать до компетенції Держмитслужби;

59) організовує роз'яснювальну роботу щодо застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Держмитслужби;

60) надає консультації з питань практичного застосування окремих норм законодавства з питань митної справи відповідно до Митного кодексу України;

61) співпрацює з інститутами громадянського суспільства, забезпечує проведення консультацій з громадськістю, зокрема через громадську раду, з питань митної справи;

62) здійснює прийом громадян, розгляд звернень (запитів) громадян, народних депутатів України, платників податків, органів державної влади, правоохоронних органів, органів судової влади та інших суб'єктів права на звернення з питань, пов'язаних з діяльністю Держмитслужби, та запитів щодо отримання публічної інформації;

63) організовує та здійснює кінологічне забезпечення діяльності територіальних органів Держмитслужби;

64) організовує в установленому законодавством порядку проведення митних експертиз та дослідження і провадження експертної діяльності у Держмитслужбі та її територіальних органах;

65) здійснює відповідно до законодавства функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери управління Держмитслужби;

66) вживає заходів з метою будівництва, реконструкції, облаштування, технічного переоснащення, утримання і проведення ремонту інфраструктури міжнародних і міждержавних пунктів пропуску для автомобільного сполучення через державний кордон та адміністративних будівель, у тому числі із залученням міжнародної технічної допомоги;

67) забезпечує охорону територій, будівель, споруд та приміщень Держмитслужби та її територіальних органів, охорону зон митного контролю;

67-1) забезпечує співпрацю з проектами міжнародної технічної допомоги, іноземними донорськими, міжнародними фінансовими організаціями щодо залучення і використання міжнародної технічної та фінансової допомоги;

67-2) забезпечує та організовує здійснення контролю за дотриманням порядку застосування митних декларацій, що використовуються під час декларування товарів, які переміщуються через митний кордон України;

67-3) надає адміністративні послуги у встановленому законодавством порядку;

67-4) здійснює стягнення митних платежів у порядку та строки, визначені Податковим кодексом України, у разі несплати або неповної сплати таких платежів у встановлений строк;

67-5) провадить в порядку, встановленому законодавством, діяльність, пов'язану із зберіганням та розпорядженням вилученими, прийнятими на зберігання, розміщеними у митний режим відмови на користь держави, а також виявленими (знайденими) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України і власник яких невідомий, військовою, мисливською вогнепальною, пневматичною та холодною зброєю, боєприпасами до зброї, засобами самооборони, зарядженими речовинами сльозоточивої та дратівної дії, а також провадить зазначені види діяльності з іншими товарами, що потребують спеціальних дозволів та/або ліцензій;

67-6) провадить в порядку, встановленому законодавством, діяльність, пов'язану із зберіганням наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, вилучених, а також виявлених (знайдених) під час здійснення митного контролю в зонах митного контролю та/або у транспортних засобах, що перетинають митний кордон України;

68) здійснює інші повноваження, визначені законом.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Історичний розвиток органів Державної податкової служби України.
2. Організаційна структура органів ДПС України.
3. Особливості функціонування митних органів України.

Завдання самоконтролю:

1. У чому полягає призначення податкових органів в Україні?
2. Які функції виконують Головні управління ДПС в областях?
3. Які функції виконують органи Державної митної служби?
4. Дайте характеристику прав, обов'язків та відповідальностей платників податків.

Тестові завдання:

1. До Контролюючих органів податковим кодексом України віднесено:
 - а) органи державної податкової служби;
 - б) митні органи;
 - в) органи прокуратури;
 - г) органами служби безпеки;
 - д) органи виконавчої служби.
2. Органами стягнення, які уповноважені здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу в межах їх повноважень, є:
 - а) органи ДПС;
 - б) підрозділи податкової міліції;
 - в) митні органи;
 - г) органи прокуратури;
 - д) органи виконавчої служби.
3. Вкажіть права, які відповідно до ПКУ надаються головам державних податкових адміністрацій, начальникам державних податкових інспекцій та їх заступникам:

- а) звертатись до суду;
- б) надсилати платникам податків письмові запити щодо надання засвідчених належним чином копій документів;
- в) визначати суми податкових та грошових зобов'язань платників податків;
- г) застосовувати до платників податків фінансові (штрафні) санкції;
- д) запрошувати платників податків для перевірки правильності нарахування та своєчасності сплати податків та зборів.

4. Вкажіть права, які відповідно до ПКУ надаються посадовим особам органів ДПС:

- а) надавати інформацію з ДРФО;
- б) отримувати у платників податків копії документів;
- в) складати стосовно платників податків протоколи про адміністративні правопорушення;
- г) здійснювати контроль за наявністю свідоцтв про державну реєстрацію суб'єкта підприємницької діяльності;
- д) вимагати проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, коштів.

5. Інформаційна база ДРФО містить такі дані:

- а) джерела доходів, об'єкти оподаткування, сума доходів, сума податків, податкова знижка, податкові пільги;
- б) джерела доходів, об'єкти оподаткування, сума доходів, сума податків;
- в) об'єкти оподаткування, сума доходів, податкові пільги;
- г) об'єкти оподаткування, сума доходів, сума податків.
- д) податкова знижка, податкові пільги.

6. Зміна до облікових даних платників податків може бути внесена на основі

- а) інформації органів державної реєстрації;
- б) інформації банків та інших фінансових установ про відкриття (закриття) рахунків платників податків;
- в) рішення суду, що набрало законної сили;
- г) інформації, що надається платниками податків;
- д) інформації суб'єктів інформаційного обміну.

7. Повідомлення про відкриття або закриття рахунка платника податків банки зобов'язані надіслати до органу ДПС

- а) на наступний робочий день, після відкриття/закриття рахунка;
- б) протягом 3 робочих днів з дня відкриття/закриття рахунка (включаючи день відкриття/закриття);
- в) протягом 10 календарних днів після відкриття/закриття рахунка;
- г) протягом 20 календарних днів після відкриття/закриття рахунка.

8. ПКУ передбачені такі вдосконалення системи обліку платників податків:

- а) створення системи обліку в розрізі платників податків, їх відокремлених підрозділів та об'єктів оподаткування;
- б) заміна ідентифікаційного номера особи на реєстраційний номер облікової картки такого платника;
- в) створення правового забезпечення системи автоматичної реєстрації громадян України, як платників податків, за даними органів реєстрації актів громадянського стану;
- г) створення окремого реєстра фізичних осіб - платників податків, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника;
- д) організація автоматизованої обробки інформації про сплату податків та інших обов'язкових платежів фізичними особами в режимі комп'ютерної мережі.

9. Облік платників податків в органах ДПС ведеться за податковими номерами, порядок визначення яких встановлюється:

- а) Міністерством фінансів України;
- б) центральним органом ДПС;
- в) державною службою України за місцем реєстрації;

г) Кабінетом Міністрів України.

10. Структура ДПС затверджується:

- а) Президентом України;
- б) Кабінетом Міністрів України;
- в) Міністерством фінансів України;
- г) Верховною Радою України.

11. ДПС України підпорядковується:

- а) Міністерству Фінансів України;
- б) Президенту України;
- в) Кабінету Міністрів України;
- г) Верховній Раді України.

12. Яку функцію виконує ДПС України:

- а) здійснення контролю за справлянням податкових платежів;
- б) здійснює заходи щодо добору, розстановки, професійної підготовки кадрів;
- в) роз'яснення порядку застосування нормативно-правових актів з питань оподаткування;
- г) вносить пропозиції щодо вдосконалення податкового законодавства.

13. Начальника ДПІ в районах, містах (крім Києва, Севастополя) призначає на посаду і звільняє з посади:

- а) Президент України;
- б) Кабінет Міністрів України;
- в) Голова ДПС України;
- г) Міністр фінансів України.

14. Необхідність створення ДПС пов'язана з:

- а) підвищенням виконавської дисципліни працівників органів ДПС;
- б) посиленням контролю за справлянням податкових платежів;
- в) розвитком ринкової економіки;
- г) вірні відповіді а) та в).

Тема 6. Облік платників податків і податкових надходжень

План лекції:

1. Необхідність та сутність обліку платників податків.
2. Облік платників податків – юридичних осіб.
3. Облік платників податків – фізичних осіб.
4. Порядок зняття з обліку у податкових органах.
5. Необхідність і значення обліку платежів та його етапи. Особовий рахунок платника податків.

Завдання для самостійної роботи:

1. Облік платників ПДВ.
2. Облік платників податку на прибуток.
3. Облік платників – суб'єктів малого підприємництва.
4. Державний реєстр фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів: мета створення, зміст інформації, джерела формування єдиного інформаційного фонду. Порядок реєстрації фізичних осіб у Державному реєстрі.
5. Взяття на облік самозайнятих осіб.
6. Документи, на підставі яких проводяться записи про нарахування та фактичне надходження платежів.
7. Облік податкових зобов'язань.

Ключові слова: податкові надходження, облік платників податків, облік податкових надходжень, картка платника податків, реєстр.

Розгляд плану лекції:

1. Необхідність та сутність обліку платників податків

Облік платників податків ведеться з метою створення умов для здійснення контролюючими органами контролю за правильністю нарахування, своєчасністю і повнотою сплати податків, нарахованих фінансових санкцій, дотримання податкового та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на органи державної податкової служби.

Взяттю на облік або реєстрації у контролюючих органах підлягають всі платники податків.

Платник податків зобов'язаний стати на облік у відповідних органах МДЗУ за основним та неосновним місцем обліку, повідомляти про всі об'єкти оподаткування і об'єкти, пов'язані з оподаткуванням, органи МДЗУ за місцезнаходженням об'єктів.

Взяття на облік платників - юр осіб та їх відокремлених підрозділів здійснюється після їх державної реєстрації чи включення відомостей про них до відповідних державних реєстрів: Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та ЄДРПОУ.

Фізичні особи - платники реєструються у контролюючих органах шляхом включення відомостей про них до Державного реєстру фізичних осіб - платників податків.

Стосовно кожного платника податку ведеться облікова справа, яка складається з 2 частин – реєстраційної та звітної.

Реєстраційна частина складається з документів, які надходять до органу МДЗУ для взяття на облік та доповнюється іншими документами, які подаються платником або надходять від інших органів, а саме: державних реєстраційних органів, державної статистики, інших державних органів, у тому числі міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, та від установ банків до органів МДЗ в період діяльності платника та у зв'язку з його ліквідацією.

Звітна частина формується з поданих платником податкових декларацій, розрахунків та інших документів, пов'язаних із обчисленням та сплатою податків

Облік платників податків у контролюючих органах ведеться за податковими номерами. Облік осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного

номера облікової картки платника та повідомили про це відповідний орган МДЗУ, ведеться за прізвищем, ім'ям, по батькові і серією та номером діючого паспорта. У паспортах зазначених осіб робиться відмітка про наявність у них права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта.

Податковим номером платника є:

а) код за ЄДРПОУ для платників податків, які включаються до такого реєстру (юридичні особи та відокремлені підрозділи юридичних осіб - резидентів та нерезидентів);

б) реєстраційний номер облікової картки платника податків - фізичної особи, крім осіб, які через свої релігійні переконання відмовились від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган МДЗ і мають відповідну відмітку у паспорті;

в) реєстраційний (обліковий) номер платника податків, який присвоюється органами МДЗ.

Податковий номер платника податків зазначається у всіх свідоцтвах, довідках, патентах, в інших документах або повідомленнях, що видаються платнику, в усіх податкових деклараціях (розрахунках, звітах), платіжних документах щодо податків і зборів, у фінансових документах, а також в інших випадках, передбачених законодавством.

Облік платників ведеться підрозділами з обліку платників податків відповідних органів МДЗУ, які повинні забезпечити виконання таких робіт:

- ведуть облік платників податків;
- наповнюють Єдиний банк даних юр осіб та Реєстр самозайнятих осіб інформацією щодо реєстраційних даних платників податків на підставі отриманих від платників податків та від органів реєстрації відомостей, документів, заяв, повідомлень тощо;
- формують та ведуть журнали щодо обліку платників податків;
- формують та ведуть облікові справи (реєстраційну частину) платників податків, які зберігаються до ліквідації платника податків або переведення на облік до іншого органу державної податкової служби;
- формують звіт „Про стан обліку платників податків” у терміни, встановлені центральним органом МДЗ.

Органи МДЗ координують свою діяльність з питань обліку платників податків з:

- органами державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців;
- органами, що здійснюють реєстрацію незалежної професійної діяльності або видають дозволи на право самостійного провадження такої діяльності; органами, що ведуть облік або реєстрацію рухомого майна та інших активів, які є об'єктами оподаткування;
- фінансовими установами;
- іншими органами.

Для забезпечення повноти обліку органи МДЗУ станом на 1 число кожного місяця проводять звірку районного рівня Єдиного банку даних про платників податків - юр осіб, а також реєстру самозайнятих осіб з даними ЄДР з обов'язковим складанням актів звірок. За необхідності здійснюється підготовка матеріалів для розшуку платників податків, які передаються до підрозділів податкової міліції. Якщо за результатами звірки встановлюється невідповідність, то вивчаються причина та напрямки їх усунення.

Для забезпечення достовірності даних органи МДЗУ можуть проводити інвентаризацію реєстраційної частини облікової справи платника. Облік платників податків ведеться в журналах, на паперових або електронних носіях. Підрозділи з реєстрації платників податків подають інформацію іншим структурним підрозділам органу МДЗУ про наявність платників в розрізі їх груп.

2. Облік платників податків – юридичних осіб

Взяття на облік за основним місцем обліку юр осіб та їх відокремлених підрозділів як платників податків та зборів у контролюючих органах здійснюється на підставі відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором згідно із ЗУ „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців”, не пізніше наступного робочого дня з дня

отримання зазначених відомостей органами МДЗУ.

Взяття на облік за основним місцем обліку юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів як платників податків та зборів в органах МДЗ здійснюється після:

1) внесення відомостей про них до Єдиного державного реєстру юр осіб та фіз осіб - підприємців;

2) присвоєння кодів за ЄДРПОУ - для юр осіб та їх відокремлених підрозділів, для яких законом встановлені особливості їх державної реєстрації та які не включаються до Єдиного державного реєстру.

Взяття на облік платників податків органами МДЗУ здійснюється за принципом організаційної єдності реєстраційних процедур, що проводяться державними реєстраторами, та процедур узяття на облік платників, що забезпечуються органами МДЗУ. Органи МДЗУ здійснюють обмін відомостями про здійснення дій з державної реєстрації та взяття на облік (зняття з обліку) юр осіб та фіз осіб - підприємців у порядку взаємодії із державними реєстраторами та Єдиним державним реєстром.

Підставою для взяття на облік за основним місцем обліку в органі МДЗУ є надходження до цього органу:

1) відомостей з Єдиного державного реєстру або з відповідної реєстраційної картки про проведення державної реєстрації юридичної особи;

2) відомостей з Єдиного державного реєстру або відповідного повідомлення державного реєстратора про внесення до Єдиного державного реєстру запису про судове рішення щодо відміни державної реєстрації припинення юридичної особи;

3) повідомлення державного реєстратора або відомостей з Єдиного державного реєстру про створення відокремленого підрозділу юр особи.

Органи МДЗУ здійснюють контроль за відомостями, які надійшли з Єдиного державного реєстру, щодо коректності використання реєстраційних номерів облікових карток платників податків.

Про отримання повідомлення від державного реєстратора або документів від платника податків для взяття на облік в органі МДЗУ щодо кожного платника робиться запис у журналі реєстрації заяв та повідомлень про взяття на облік (реорганізацію, унесення змін, перереєстрацію) платників податків за ф. № 2-ОПП. Отримані відомості або документи обробляються засобами відповідного програмного забезпечення та вносяться до районного рівня Єдиного банку даних юр осіб.

Взяття на облік платника податків за основним місцем обліку органом МДЗУ проводиться не пізніше наступного робочого дня з дня отримання відомостей з реєстраційної картки, наданих державним реєстратором, чи заяви від платника та здійснюється за датою внесення даних до Єдиного банку даних юр осіб за номером, який відповідає порядковому номеру реєстрації відповідних відомостей державного реєстратора чи заяви платника у журналі за ф. № 2-ОПП.

Дані про взяття на облік юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів, відомості щодо яких містяться в Єдиному державному реєстрі, як платників податків і зборів в органах МДЗ передаються до Єдиного державного реєстру у день взяття їх на облік за основним місцем обліку із зазначенням: дати та номера запису про взяття на облік, назви та ідентифікаційного коду органу МДЗУ, у якому платника податків взято на облік.

Взяття на облік юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів, відомості щодо яких містяться в Єдиному державному реєстрі, як платників в органах МДЗУ підтверджується випискою з Єдиного державного реєстру, яка надсилається (видається) цим юр особам та відокремленим підрозділам юр осіб.

У разі взяття на облік як платників податків і зборів в органах МДЗУ юр осіб та їх відокремлених підрозділів, для яких законом встановлені особливості їх державної реєстрації та відомості щодо яких не містяться в Єдиному державному реєстрі, орган МДЗУ за основним місцем обліку формує довідку про взяття на облік платника податків за ф. № 4-ОПП. Така довідка надсилається платнику податків наступного робочого дня з дня взяття на облік. За згодою платника податків не пізніше наступного робочого дня після взяття його на облік така довідка

може бути видана платнику чи уповноваженій особі платника в органі МДЗУ.

Другий примірник чи копія довідки (свідоцтва) зберігається в реєстраційній частині облікової справи платника поміткою „Копія до облікової справи”.

Про видачу довідки за ф. N 4-ОПП робиться запис у журналі реєстрації документів про взяття на облік платників податків за ф. N 14-ОПП.

При взятті на облік платника шляхом подання заяви до органу МДЗУ платник повинен подати відповідні документи:

1. Заяву за ф. N 1-ОПП та пред'являє документ, що підтверджує державну реєстрацію.
2. Копія свідоцтва про державну реєстрацію.
3. Копія довідки про включення в ЄДРПОУ.
4. Виписка з ЄДРПОУ.

Одночасно з поданням заяви та копій документів пред'являються оригінали відповідних документів.

3. Облік платників податків – фізичних осіб

Взяття на облік за основним місцем обліку фіз особи - підприємця здійснюється після її державної реєстрації органом МДЗ за місцем її державної реєстрації на підставі:

1) відомостей з відповідної реєстраційної картки на проведення державної реєстрації фізичної особи - підприємця;

2) відповідного повідомлення державного реєстратора про судові рішення щодо відміни державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фіз особи - підприємця та внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру.

Органи МДЗ здійснюють контроль відомостей, які надійшли стосовно фіз осіб - підприємців з Єдиного державного реєстру.

Про отримання повідомлення від державного реєстратора в органі МДЗ стосовно кожної фіз особи - підприємця робиться запис у журналі реєстрації заяв та повідомлень про взяття на облік (унесення змін) платників податків (для самозайнятих осіб) за ф. N 7-ОПП. Отримані від державного реєстратора відомості обробляються засобами відповідного програмного забезпечення та вносяться до Реєстру самозайнятих осіб.

Взяття на облік за основним місцем обліку фіз особи - підприємця органом МДЗ проводиться не пізніше наступного робочого дня з дня отримання відомостей від державного реєстратора та здійснюється датою внесення даних до Реєстру самозайнятих осіб за номером, який відповідає порядковому номеру реєстрації відповідного повідомлення державного реєстратора у журналі за ф. N 7-ОПП.

Дані про взяття на облік фіз особи - підприємця передаються до Єдиного державного реєстру у день взяття на облік за основним місцем обліку із зазначенням: дати та номери запису про взяття на облік, назви та ідентифікаційного коду органу МДЗ, у якому фіз особу - підприємця взято на облік.

Взяття на облік фіз особи - підприємця підтверджується випискою з Єдиного державного реєстру, яка надсилається (видається) фіз особі – підприємцю.

Облік самозайнятих осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган МДЗ і мають відмітку у паспорті, ведеться в органах МДЗУ за прізвищем, ім'ям, по батькові і серією та номером діючого паспорта.

Взяття на облік фіз осіб, які не є підприємцями та здійснюють незалежну професійну діяльність, умовою ведення якої згідно із законом є державна реєстрація такої діяльності у відповідному уповноваженому органі та отримання свідоцтва про реєстрацію чи іншого документа (дозволу, сертифіката тощо), що підтверджує право на ведення незалежної професійної діяльності, здійснюється за місцем постійного проживання.

Для взяття на облік фіз особа, яка має намір провадити незалежну професійну діяльність, у строк 10 календарних днів після державної реєстрації незалежної професійної діяльності у відповідному уповноваженому органі та отримання свідоцтва про реєстрацію чи іншого документа

(дозволу, сертифіката), що підтверджує право на ведення незалежної професійної діяльності, зобов'язана подати особисто (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) або через уповноважену особу до органу МДЗ за місцем свого постійного проживання:

- 1) заяву за ф. N 5-ОПП;
- 2) копію реєстраційного посвідчення про реєстрацію приватної нотаріальної діяльності, якщо заявник є приватним нотаріусом;
- 3) копію свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, якщо заявник є адвокатом, який займається адвокатською діяльністю індивідуально;
- 4) копію свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, якщо заявником є судовий експерт, який не є працівником державної спеціалізованої установи та отримав право самостійно здійснювати судово-експертну діяльність;
- 5) копію свідоцтва про право на провадження діяльності арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), якщо заявником є арбітражний керуючий (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор).

При подачі документів пред'являється оригінал зазначених документів.

Взяття на облік фізичних осіб, які здійснюють незалежну професійну діяльність, здійснюється не пізніше наступного робочого дня з дня отримання від них заяви за ф. N 5-ОПП. Довідка про взяття на облік за ф. N 4-ОПП надсилається (видається) фіз особі, яка провадить незалежну професійну діяльність.

Якщо фіз особа зареєстрована як підприємець та при цьому така особа здійснює незалежну професійну діяльність, така фіз особа обліковується в органах МДЗ як фіз особа - підприємець із ознакою того, що здійснює незалежну професійну діяльність. У такому разі фіз особа зобов'язана подати особисто (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) або через уповноважену особу до органу МДЗ за місцем свого постійного проживання заяву за ф. N 5-ОПП з позначкою "Зміни" та копію документа, що підтверджує право фізичної особи на провадження незалежної професійної діяльності.

Облік фіз осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, в органах МДЗ здійснюється з урахуванням такого:

1. Якщо робоче місце нотаріуса знаходиться на території іншої адміністративно-територіальної одиниці, ніж місце його постійного проживання, то нотаріус повинен стати на облік за неосновним місцем обліку в органі МДЗ за місцезнаходженням свого робочого місця.

2. Про видане реєстраційне посвідчення, а також про зміни адреси розташування робочого місця (контори) приватного нотаріуса управління юстиції кожного разу повідомляє орган МДЗ за місцезнаходженням робочого місця (контори).

Якщо орган МДЗ за місцезнаходженням робочого місця нотаріуса та орган МДЗ за місцем постійного проживання нотаріуса є різними, то перший орган у 10-денний строк після отримання зазначених відомостей від органу юстиції повинен направити їх до органу МДЗ за місцем постійного проживання нотаріуса для внесення відповідних змін до Реєстру самозайнятих осіб, забезпечення процедур взяття/зняття з обліку або вжиття інших заходів.

3. Якщо органом МДЗ за інформацією від іншого державного органу чи при виконанні власних функцій виявляється фіз особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність, що є зареєстрованою, але не перебуває на обліку в органі МДЗ, орган МДЗ повідомляє таку особу про необхідність подання заяви для взяття на облік.

У разі неподання заяви для взяття на облік у 20-денний строк від дня направлення повідомлення такою самозайнятою особою органом МДЗ здійснюються відповідні заходи щодо встановлення місця проживання такої особи.

4. Порядок зняття з обліку у податкових органах

З метою оподаткування під ліквідацією платника розуміється ліквідація платника як юр особи або зупинення державної реєстрації фіз особи - підприємця, внаслідок якої відбувається закриття їх рахунків та/або втрата їх статусу як платника.

Зняття з обліку платників податків здійснюється у 2 випадках:

- Переведення платника з одного податкового органу до іншого;
- У випадку ліквідації платника.

Юр особі, у разі прийняття рішення про припинення засновниками юр особи, уповноваженими органами чи судом, голові комісії з припинення чи особі, відповідальній за погашення грошових зобов'язань або податкового боргу платника у разі ліквідації платника податків, слід подати до органу МДЗ за основним місцем обліку такі документи:

- заяву про припинення платника податків за ф. N 8-ОПП, дата якої фіксується в журналі за ф. N 6-ОПП;
- оригінал довідки за ф. N 4-ОПП;
- копію розпорядчого документа (рішення) власника або органу, уповноваженого на те установчими документами про припинення;
- копію розпорядчого документа про утворення комісії з припинення (ліквідаційної комісії).

У разі прийняття рішення про припинення юр особи призначається та одночасно проводиться документальна позапланова перевірка юр особи.

За рішенням керівника органу МДЗ документальна позапланова перевірка не проводиться, якщо за відсутності податкового боргу платник не подає податкових декларацій (розрахунків, звітів) протягом 1095 календарних днів та стосовно нього використана інформація від фінансових установ, митних органів та інших органів, яка підтверджує відсутність здійснення господарської діяльності з моменту подання останньої податкової звітності, та платник не знаходиться за зареєстрованим місцезнаходженням (місцем проживання) і орган МДЗ не може встановити фактичне місцезнаходження платника податків.

Орган МДЗ розпочинає перевірку. За результатами якої :

- 1) при наявності податкового боргу видається повідомлення про наявність податкової заборгованості і справа передається у відділ стягнення податкового боргу;
- 2) у випадку відсутності заборгованості платнику вручається довідка про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів за ф. N 22-ОПП, а також видається довідка про зняття з обліку платника податків за ф. N 12-ОПП. З моменту видачі довідки за ф. N 12-ОПП такий платник вважається знятим з обліку за умови реєстрації його припинення відповідно до законодавства або внесення запису про припинення до відповідного державного реєстру.

Зняття з обліку фізичної особи - підприємця як платника податків здійснюється з урахуванням таких особливостей:

1. Після прийняття рішення про припинення підприємницької діяльності та внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення фіз особи - підприємця щодо припинення нею підприємницької діяльності фіз особа - підприємець зобов'язана подати до органу МДЗ за основним місцем обліку:

- заяву за ф. N 8-ОПП (за бажанням), дата якої фіксується в журналі за ф. N 6-ОПП;
- оригінали документів, що видаються органами МДЗ платнику (свідоцтва, патенти, інші документи) і підлягають поверненню, а також завірені органом МДЗ копії цих документів, якщо такі видавались та підлягають поверненню.

2. Фіз особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, знімаються з обліку після припинення такої незалежної діяльності у порядку, встановленому для фіз осіб - підприємців, за наявності документально підтвердженої інформації відповідного державного органу, що реєструє таку діяльність або видає документи про право на заняття такою діяльністю (свідоцтва, дозволи, ліцензії, сертифікати), та поданих до органу МДЗ за основним місцем обліку:

- заяви за ф. N 8-ОПП, дата якої фіксується в журналі за ф. N 6-ОПП;
- довідки за ф. N 4-ОПП та інших документів, що видаються органами МДЗ платнику і підлягають поверненню.

5. Необхідність і значення обліку платежів та його етапи. Особовий рахунок платника податків

Повне та своєчасне надходження податків та зборів до бюджету забезпечується досить складною системою їх обліку органами МДЗУ. Цей облік, по – перше, забезпечує податкові

органи, органи державного управління та платників інформацією про нараховані, відстрочені, розстрочені та сплачені ПЗ, ПБ та його погашення, переоплати, відшкодування з бюджету в розрізі платників та платежів.

По – друге, дані обліку дозволяють не тільки знати стан розрахунків платників з податкових зобов'язань на будь-яку дату, але й планувати та прогнозувати надходження до ДБ в майбутньому. Крім того, облік платежів дозволяє приймати виважені, обгрунтовані управлінські рішення для поточного та перспективного державного регулювання економікою країни.

Оперативний облік податків і зборів, надходження яких контролюється органами МДЗ і які передбачені бюджетною класифікацією України за доходами до ДБУ, місцевих бюджетів та ДЦФ, надходжень на погашення простроченої заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та бюджетними позичками, а також сум штрафних (фінансових) санкцій та пені, що застосовуються до платників податків відповідно до чинного законодавства.

Оперативний облік платежів, що надходять до бюджету, ведеться підрозділом адміністрування облікових показників та звітності органу МДЗ. Облік, контроль і складання звітності щодо платежів, що надходять до бюджету, здійснюється органами МДЗ з використанням АІС, що забезпечує єдиний технологічний процес уведення, контролю інформації обробки документів.

Використання в АІС спеціального кодування всіх операцій щодо обліку платежів, що надходять до бюджету, забезпечує на робочому місці працівників підрозділу адміністрування облікових показників та звітності автоматизоване ведення ОР платників та підтримання в актуальному стані автоматизованої інформаційної облікової системи, яка дає змогу формувати довідкову інформацію, звітність тощо.

Проведення операцій в ОР платників здійснюється в хронологічному порядку.

При введенні первинних документів до АІС за кожною операцією фіксуються особистий номер працівника, дата та час уведення інформації.

Облікові операції з коригування даних у КОР платників проводяться підрозділами адміністрування облікових показників та звітності на підставі відповідних документів, датою їх надходження, з візою керівника (заступника керівника) органу МДЗ "До обліку".

Доступ до інформації, що міститься у КОР за минулі роки, забезпечується, незважаючи на зміни версій програмного забезпечення за період перегляду на дату закриття відповідного року.

При об'єднанні органів МДЗ оперативний облік платежів, що надходять до бюджету, ведеться на об'єднаних базах з обов'язковою ознакою належності платника до відповідного місцевого бюджету.

Всю сукупність робіт по веденню обліку податків, зборів та складанню звітності можна умовно розділити на три етапи.

На I етапі здійснюють ведення оперативного обліку та контролю платежів, складання і подання вищестоящим органам звітності відповідної форми. Ці функції покладено на ДПП в районах та містах. Основними завданнями обліку на I етапі є:

- 1) відкриття КОР платників за кожним видом платежів;
- 2) відображення в ОР платників інформації про нараховані, відстрочені, розстрочені та сплачені ПЗ, ПБ та його погашення, переоплати, відшкодування з бюджету в розрізі платників;
- 3) підведення підсумків в ОР платників, їх перевірка та закриття;
- 4) формування за даними ОР зведеної інформації в спеціальних реєстрах;
- 5) складання і подання вищестоящим податковим органам та органам місцевого самоуправління відповідного рівня звітності про нарахування, надходження, ПБ та переоплату платежів до бюджету.

На II етапі відбувається обробка звітної інформації, яка формується в нижчестоящих податкових органах та передається до вищестоящих. На підставі інформації, що надходить від нижчестоящих органів, формуються звітні дані, призначені як для внутрішнього користування, так і для передачі до відділу головного управління обліку і звітності МДЗ України.

Прийом інформації від податкових органів вищого рівня, її обробка, формування звітної інформації відділом управління обліку і звітності МДЗ України — **III етап обліку** податків. До

цього етапу відноситься і функція МДЗ України — інформування органів державної влади, зокрема, МФУ.

Для організації обліку податків та зборів в органах МДЗ України формується перелік податків, зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та ДЦФ, форма та склад якого доводяться до податкових органів. Цей Перелік базується на положеннях Бюджетної класифікації України за доходами.

Облік платежів платників податків ведеться спеціальними підрозділами обліку і звітності податкових органів в ОР в розрізі податків, видів платежів та видів бюджетів. Форма рахунків та порядок їх ведення визначаються МДЗ України на кожний календарний рік з урахуванням особливостей адміністрування конкретних податків, зборів, обов'язкових платежів.

З метою обліку нарахованих і сплачених сум платежів до бюджету органами МДЗ на кожний поточний рік відкриваються ОР за кожним платником та кожним видом платежу, які повинні сплачуватися такими платниками.

Особові рахунки платників відкриваються органом МДЗ щорічно за платниками, які:

- перебувають на податковому обліку - з початку року шляхом перенесення сальдо розрахунків платника з бюджетом та залишку несплаченої пені (за наявності) до бази даних поточного року після проведення регламентних робіт із закриття звітного року за платежами, за якими передбачено подання платниками податкових декларацій (розрахунків) або які контролюються податковими органами за актами перевірок. За платежами, за якими подання платниками податкових декларацій (розрахунків) не передбачено, при виконанні регламентних робіт із закриття звітного року сальдо розрахунків платника з бюджетом до КОР, відкритих у поточному році, не переноситься;

- узяті на податковий облік протягом поточного року - на підставі реєстрів платників з моменту нарахування або сплати платежу (залежно від того, яка з цих подій настала раніше).

Підставою для відкриття ОР є списки платників, одержані від структурних підрозділів органу МДЗ по обліку платників. При цьому ОР повинні бути відкриті не пізніше 1 робочого дня, наступного за днем одержання списків платників.

Підрозділ адміністрування облікових показників та звітності щоденно передає до відповідних підрозділів, які відповідають за адміністрування податків, інформацію щодо надходження нез'ясованих платежів. Підрозділи, які відповідають за адміністрування податків, після опрацювання зазначеної інформації повідомляють підрозділ адміністрування облікових показників та звітності щодо наданої інформації не пізніше 4 робочих днів від дати її надходження до відповідних підрозділів.

Номери КОР юр осіб - суб'єктів господарювання відповідають ідентифікаційним кодам, які присвоюються платникам згідно з Положенням про ЄДРПОУ.

Номери КОР фіз осіб - суб'єктів господарювання та фіз осіб, не зареєстрованих як суб'єкти господарювання, відповідають ідентифікаційним номерам, які присвоюються платникам згідно із ЗУ "Про Державний реєстр фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів".

Кожна КОР має безпосередній вихід на Єдиний банк даних про платників податків - юр осіб, який є автоматизованою системою збору, накопичення та обробки даних про платників податків та включає дані інших реєстрів, а саме: реєстру платників ПДВ, реєстру неприбуткових організацій і установ, реєстру платників податків постійних представництв нерезидентів в Україні, реєстру договорів про спільну діяльність, реєстру великих платників податків.

У залежності від призначення платежів відкриваються такі особові рахунки:

1. **ф. N 5** – для здійснення обліку ПДВ для платників податків - юр та фіз осіб;
2. **ф. N 6** – для здійснення обліку платежів, за якими передбачено подання платником податкових декларацій (розрахунків);
3. **ф. N 15** – для здійснення обліку платежів, за якими не передбачено подання платником податкових декларацій (розрахунків) та обліку надходжень на погашення простроченої заборгованості за кредитами, залученими державою або під державні гарантії, та бюджетними позичками згідно з переліком боржників;
4. **ф. N 1P** – для здійснення обліку реструктурованих сум.

Форми КОР мають лицьовий та зворотний боки. **На лицьовому боці** відображаються умови справляння платежу та дані про платника податків. **Зворотний бік** відображає стан розрахунків платників з бюджетом (суми нарахованого та сплаченого платежу, пені, штрафних (фінансових) санкцій, плати за кредит щодо розстрочених (відстрочених) податкових зобов'язань, суми ПБ, надміру та/або помилково сплачені, та суми, заявлені до відшкодування, й інше).

Усі вартісні операції в ОР платників здійснюються в гривнях з двома десятковими знаками.

У разі, якщо платник переходить на облік з одного органу МДЗ до іншого, новий особовий рахунок не відкривається. Облік надходження платежів ведеться в особовому рахунку, що переданий з органу МДЗ за попереднім місцем реєстрації платника.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Інформаційні технології в обліку платників податків та податкових надходжень.
2. Електронна картка платника податків.
3. Особливості подання податкової звітності.

Завдання самоконтролю:

1. У чому полягає необхідність та сутність обліку платників податків?
2. Який загальний порядок взяття на облік платників податків?
3. Що означає облік суб'єктів господарювання в органах ДФС за принципом «єдиного вікна»?
4. Що підтверджує виписка з ЄДР?
5. Який порядок взяття на облік платників податків-юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів юридичних осіб?
6. Які особливості взяття на облік військових частин як суб'єкта господарювання?
7. Який порядок взяття на облік великих платників податків?
8. Що необхідно для взяття на податковий облік самозайнятих осіб?
9. Які є підстави внесення змін до облікових даних платників податків?
10. Який порядок зняття з обліку платників податків у контролюючих органах?
11. Як здійснюється формування та ведення Державного реєстру фізичних осіб-платників податків?

Тестові завдання:

1. Автоматизована система "Єдине вікно подання електронної звітності" має забезпечити:
 - а) подання звітності в електронному вигляді до державних установ;
 - б) підтримку роботи центрів сертифікації ключів;
 - а) актуальною-інформацією всіх користувачів щодо форматів та структури електронних документів;
 - г) доступ до всіх інформаційних ресурсів органів державної влади.
2. Взяттю на облік або реєстрації в органах державної податкової служби підлягають:
 - а) резиденти;
 - б) громадяни України;
 - в) нерезиденти;
 - г) всі платники податків.
3. Заява про взяття на податковий облік відокремленого підрозділу платника податків за неосновним місцем обліку подається у відповідний податковий орган:
 - а) протягом 10 робочих днів після створення відокремленого підрозділу;
 - б) протягом 5 робочих днів після створення відокремленого підрозділу;
 - в) на наступний день після створення відокремленого підрозділу;
 - г) в день створення відокремленого підрозділу.
4. Особи, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків обліковуються за:
 - а) податковими номерами;
 - б) прізвищем, ім'ям, по батькові;
 - в) номером та серією паспорта;
 - г) прізвищем, ім'ям, по батькові і серією та номером діючого паспорта.
5. Орган ДПС може відмовити фізичній особі в розгляді документів, поданих для взяття на облік

особи, яка здійснює незалежну професійну діяльність за таких умов:

- а) наявності обмежень на провадження незалежної професійної діяльності, встановлених законодавством;
- б) коли документи подані за неналежним місцем обліку;
- в) коли фізична особа вже взята на облік як самозайнята особа;
- г) коли фізична особа повторно подає документи для взяття на облік.

6. Інформаційна база ДРФО містить такі дані:

- а) джерела доходів, об'єкти оподаткування, сума доходів, сума податків, податкова знижка, податкові пільги;
- б) джерела доходів, об'єкти оподаткування, сума доходів, сума податків;
- в) об'єкти оподаткування, сума доходів, податкові пільги;
- г) об'єкти оподаткування, сума доходів, сума податків.
- д) податкова знижка, податкові пільги.

7. Достовірність даних про платників податків в Єдиному банку даних про платників податків - юридичних осіб та Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків, в реєстрі платників податку на додану вартість, реєстрі неприбуткових організацій та інших реєстрах, що формуються та ведуться органами ДПС, забезпечує:

- а) лише центральний орган державної податкової служби;
- б) Міністерство фінансів України;
- в) органи ДПС;
- г) Кабінет Міністрів України.

8. Вкажіть інформацію, що надходить відповідно до Податкового кодексу від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національного банку України для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державної податкової служби:

- а) про результати здійснення державного контролю за господарською діяльністю платника податків;
- б) про застосування реєстраторів розрахункових операцій;
- в) про експортні та імпорتنі операції платників податків;
- г) про фінансово-господарські операції платників податків.

9. Облік платників податків в органах ДПС ведеться за податковими номерами, порядок визначення яких встановлюється:

- а) Міністерством фінансів України;
- б) центральним органом ДПС;
- в) державною службою України за місцем реєстрації;
- г) Кабінетом Міністрів України.

10. У разі прийняття рішення про переведення великого платника податків на облік у спеціалізовану державну податкову інспекцію органи ДПС зобов'язані здійснити взяття на облік/зняття з обліку платника податків

- а) на наступний робочий день, після прийняття рішення;
- б) протягом 10 календарних днів після прийняття рішення;
- в) протягом 20 календарних днів після прийняття рішення;
- г) протягом місяця.

11. Зміна до облікових даних платників податків може бути внесена на основі

Тема 7. Мито

План лекції:

1. Мито в системі непрямих податків. Платники мита. Об'єкт та база оподаткування.
2. Види митних ставок.
3. Порядок визначення суми мита та перерахування його до бюджету

Завдання для самостійної роботи:

1. Митна політика та її цілі.
2. Пільги для юридичних і фізичних осіб. Види митних пільг.

Ключові слова: мито, митна вартість, експорт, імпорт, вантажно – митна декларація.

1. Мито в системі непрямих податків. Платники мита. Об'єкт та база оподаткування

Розширене суспільне відтворення є наслідком оптимального використання і взаємодії ряду прямих та непрямих факторів ефективного зростання. Виділяють велику кількість **прямих факторів** (технологічний розвиток, якісне та кількісне поліпшення основного капіталу, інноваційність п/д) та факторів **непрямого впливу**: державну систему податкового регулювання, регулювання ціноутворення на виробничі ресурси, норми позичкового капіталу, ступеню монополізації ринку та ін.

Система податкового регулювання охоплює ряд інструментів - прямих та непрямих податків. Саме до числа останніх відноситься мито. Тому, питання виявлення місця мита як фіскального інструменту в механізмі ЗЕД та ціноутворення на експортно-імпорتنу продукцію носить концептуальні підвалини для здійснення митно-тарифної політики загалом.

Мито відноситься до *непрямих податків*, якими оподатковується зовнішньо-торгівельний оборот. Залежно від державної політики ставки мита можуть диференційовано підвищувати вартість товарів та впливати на їх конкурентоздатність на внутрішньому та зовнішніх ринках. Це дозволяє використовувати мито як дієвий інструмент податкового регулювання ЗЕД.

Мито характеризується тим, що:

- 1) як непрямий податок повністю перекладається на споживача через механізм цін;
- 2) неминучим є скорочення споживання товару внаслідок істотного підвищення ціни від запровадження мита (при цьому підприємець змушений взяти частину податку на себе), що призводить до часткової неперекладності мита, як непрямого податку.

Фіскальна й соціально-економічна функції мита проявляється у:

- 1) мито, як непрямий податок характеризуються високою швидкістю надходження до бюджету, оскільки його перерахування відбувається до або відразу після подання митної декларації до митного оформлення;

- 2) мито застраховане від ризику несплати у разі нерентабельної діяльності, оскільки не залежить від прибутку підприємства. Наявний факт значних обсягів фактичної несплати мита більше зумовлений свідомим порушенням митних правил та фактичним заниженням митної вартості експортованих (імпортованих) товарів;

- 3) миту властива постійність надходжень, зважаючи на наявність сталої потреби населення у споживанні товарів та послуг. Певні структурні зрушення у джерелах надходження мита можуть виникати лише з причин, що формують структуру індивідуального та групового споживання (зміна рівня платоспроможності населення, цінові деформації під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників і т.ін.);

- 4) мито характеризується незалежністю надходжень у територіальному розрізі, адже товари переміщені через митний кордон України, можуть доставити у будь-яку точку митної території України, а платежі повною мірою направити до Державного бюджету України, хоча основна кількість розмитнень здійснюється в крупних митних органах (близько 30% імпортопотоків та відповідних сум митних платежів надходить лише від однієї митниці, зоною діяльності якої є м. Київ - Київської регіональної митниці);

- 5) використовуючи мито, держава отримує можливість регулювати рівень споживання

населенням певних груп товарів, що імпортуються (експортуються) з (на) митну територію України, здійснювати функцію захисту (протекціонізму) окремих галузей народного господарства, що виробляють ці товари;

б) мито, як непрямий податок не формує у кінцевого споживача імпортованого товару так званого "фіскального" синдрому, тобто є для нього менш помітним, оскільки сплачується не як податок, а шляхом включення до ціни товару, що купується. На суб'єкта ж ЗЕД визначений синдром поширюється практично повною мірою, адже сплата мита відбувається до або на момент подання вантажно – митної декларації до митного оформлення, і чинить прямий тиск на фінансовий стан платника-суб'єкта ЗЕД, особливо, якщо мито має заборонний та протекціоністський характер.

Аналізуючи властивості мита, які загалом характеризують його з негативного боку, слід, насамперед, виділити такі:

1) сплата адвалерного мита ґрунтується на правильному вартісному визначенні БО - митній вартості товарів. У багатьох випадках суб'єктами ЗЕД занижується ця величина, а тому ДБ недоотримує певну суму митних платежів. Правильне визначення МВ - одна з проблем митно-тарифного регулювання на сучасному етапі;

2) пряме ухилення від сплати мита у вигляді прояву такого дестабілізуючого ЗЕД явища як контрабанда. Через це митними органами, іншими компетентними органами державної влади, проводяться заходи, спрямовані на боротьбу з контрабандою та порушенням митних правил;

3) до інших недоліків мита можна віднести: відносну дорожнечу їх адміністрування, інертність платників щодо податкової політики держави завдяки відсутності безпосередніх відносин з ними податкових органів (це стосується фактично кінцевої стадії споживання товару), недостатню ефективність у частині поліпшення структури споживання, властивий інфляційноутворювальний елемент імпортного мита та дестабілізуючий галузь - експортного оподаткування.

ЗУ „Про Єдиний митний тариф ” визначає, що мито, що стягується митницею, являє собою податок на товари та інші предмети, які переміщуються через митний кордон України.

Основними законодавчими актами, які визначають механізм справляння та сплати мита в Україні, є Митний кодекс України, Закон України "Про Єдиний митний тариф", а також Закон України "Про митний тариф України".

Застосування мита дозволяє підтримувати раціональне співвідношення ввозу та вивозу товарів, валютних надходжень та витрат, забезпечує умови інтеграції національної економіки у світову. Митне оподаткування імпорту обумовлено, окрім фіскальних завдань, проведенням політики помірною протекціонізму щодо вітчизняного товаровиробника та необхідністю регулювання ввозу продукції, що не має вітчизняних аналогів чи виробляється у недостатній кількості на внутрішньому ринку.

Сплата мита передбачає перетинання митного кордону. **Митний кордон** передбачає обмеженість **митної території** - території держави, стосовно якої держава має виключні права в регулюванні митних платежів. Різні цілі, механізм і особливості переміщення товарів і транспортних засобів передбачають їх різний **митний режим**, що охоплює умови віднесення товарів до певного режиму; застосування чи звільнення від сплати митних платежів; особливості митного контролю.

Виділяють такі **види митного режиму**:

1) імпорт;	2) реімпорт;
3) експорт;	4) реекспорт;
5) транзит;	6) тимчасове ввезення (вивезення);
7) митний склад;	8) спеціальна митна зона;
9) магазин безмитної торгівлі;	10) переробка на митній території України;
11) переробка за межами митної території України;	
12) знищення або руйнування;	13) відмова на користь держави.

Різний **митний режим** дозволяє виділити види переміщення через митний кордон:

а) **ввезення (вивезення) постійне** - фактичне переміщення товарів та інших предметів

через митний кордон, при якому вони залишаються на території держави постійно без зобов'язання про зворотне вивезення. Постійне ввезення (вивезення) передбачає сплату мита і дотримання встановлених законодавством процедур (одержання ліцензій, надання сертифіката якості).

б) **ввезення (вивезення) тимчасове** - фактичне переміщення товарів через митний кордон, при якому вони використовуються на даній території тільки визначений відрізок часу і звільняються (повністю чи частково) від митних платежів. Термін тимчасового ввезення (вивезення) звичайно не перевищує 1 року і може бути продовжений до 2 років.

в) **транзит через територію держави** - переміщення товарів під митним контролем через територію держави, що виключає використання їх на митній території. Транзит може здійснюватися між двома пунктами чи в рамках одного, що перебуває на митному кордоні.

Переміщення товарів через митницю України підлягає митному оформленню працівниками митниці з метою забезпечення митного контролю, яке передбачає обов'язкове декларування товару та сплату мита і митних платежів. Декларування здійснюється шляхом заповнення ВМД або валютних декларацій.

Платником мита є будь-які юр або фіз особи, які здійснюють переміщення через митний кордон України товарів та інших предметів, що підлягають митному оподаткуванню.

Об'єктом оподаткування митом є операції, пов'язані з перетином товарів (робіт, послуг) митного кордону країни. Базою оподаткування залежно від виду ставки, є митна вартість товарів або інших предметів, які переміщуються через митний кордон країни, чи кількість товарів.

Митна вартість товарів - заявлена декларантом або визначена митним органом вартість товарів, що переміщуються через митний кордон України, яка обчислюється на момент перетинання товарами митного кордону України. Першоосновою для митної оцінки є вартість угоди (контрактна вартість).

Класифікація мита:

1. Види мита за методом нарахування:

- двалерне, - специфічне, - комбіноване.

2. Види мита залежно від напрямку руху товарів та митної політики держави:

а) **ввізне мито** - нараховується на товари та інші предмети при їх ввезенні на митну територію України, воно є диференційованим:

- до товарів та інших предметів, що походять з держав, які входять разом з Україною до митних союзів або утворюють з нею спеціальні митні зони, і в разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами за участю України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, передбачені Єдиним митним тарифом України;

- до товарів та інших предметів, що походять з країн або економічних союзів, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, котрий означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності цих країн або союзів мають пільги щодо мит, за винятком випадків, коли зазначені мита та пільги щодо них встановлюються в рамках спеціального преференційного митного режиму, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, передбачені Єдиним митним тарифом України;

- до товарів, що походять з України, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, визначені Митним тарифом України;

- до решти товарів та інших предметів застосовуються повні (загальні) ставки ввізного мита, передбачені Єдиним митним тарифом України.

б) **вивізне мито** - нараховується на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України.

в) **сезонне мито** – на окремі товари та інші предмети може встановлюватися сезонне ввізне і вивізне мито на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення.

г) **особливі види мита.** З метою захисту економічних інтересів України, українських виробників, у разі ввезення на митну територію України і вивезення товарів незалежно від інших видів мита можуть застосовуватися особливі види мита:

- спеціальне мито;
- антидемпінгове мито;
- компенсаційне мито.

Спеціальне мито застосовується:

- як засіб захисту українських виробників;
- як засіб захисту національного товаровиробника у разі, коли товари ввозяться на митну територію України в обсягах та за таких умов, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику;
- як запобіжний засіб щодо учасників ЗЕД, які порушують національні інтереси у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- як заходи у відповідь на дискримінаційні та недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують здійснення законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД та ущемляють інтереси України.

Антидемпінгове мито застосовується:

- відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику;
- у разі вивезення за межі митної території України товарів за ціною, істотно нижчою за ціни інших експортерів подібних або безпосередньо конкуруючих товарів на момент цього вивезення, якщо таке вивезення заподіює шкоду.

Компенсаційне мито застосовується:

- відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику;
- у разі вивезення за межі митної території України товарів, для виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту або споживання яких безпосередньо або опосередковано надавалася субсидія, якщо таке вивезення заподіює шкоду.

Особливі види мита справляються на підставі рішень про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, прийнятих відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту", "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту", "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну".

У разі, якщо імпорт товару є об'єктом антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, преференції не встановлюються або зупиняються чи припиняються органом, який їх установив.

2. Види митних ставок

В Україні застосовуються такі види мита:

- адвалерне, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- специфічне, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, які обкладаються митом;
- комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладення.

Окремо виділяють:

1. Преференційні - ставки, які встановлюються державою для створення особливо сприятливого режиму для 1 чи кількох країн на всі чи окремі групи товарів, що імпортуються.
2. Пільгові - створюють найбільш сприятливі умови для імпорту товарів із країн і економічних союзів, з якими Україна уклала угоди про вільну торгівлю або торговельно-економічні угоди щодо створення найбільш сприятливого режиму чи національного режиму.
3. Повні - застосовуються щодо товарів, що ввозяться на митну територію України (крім пільгових та преференційних).

3. Порядок визначення суми мита та перерахування його до бюджету

Мито нараховується митним органом України відповідно до ставок Єдиного митного тарифу України, чинними на день подання митної декларації, і сплачується як у валюті України, так і в іноземній валюті, яку купує НБУ. Мито вноситься до Державного бюджету України.

При визначенні митної вартості і сплаті мита іноземна валюта перераховується у валюту України за курсом НБУ, який застосовується для розрахунків по зовнішньоекономічних операціях і діє на день подання митної декларації.

Мито сплачується митним органам України, а стосовно товарів та інших предметів, що пересилаються в міжнародних поштових відправленнях, - підприємствам зв'язку. Порядок надання відстрочки та розстрочки сплати мита встановлюється Державною митною службою України.

Розміри ставок і види мита в Україні встановлюються у відповідності з Єдиним митним тарифом України, який визначається Законом України «Про Єдиний митний тариф» і міжнародними договорами. **Єдиний митний тариф України** — систематизоване зведення ставок митних податків, якими оподатковуються товари або інші предмети, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі цієї території.

Ставки Єдиного митного тарифу України є єдиними для всіх суб'єктів ЗЕД незалежно від форм власності, організації г/д і територіального розташування, за винятком випадків, що передбачені законами України і її міжнародними договорами.

Митна вартість товарів, які переміщуються через митний кордон України, є їх ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари і визначається декларантом.

Митна вартість товарів і метод її визначення заявляються (декларуються) митному органу декларантом під час переміщення товарів через митний кордон України шляхом подання декларації митної вартості.

Методи визначення митної вартості товарів, які імпортуються в Україну:

- 1) за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції);
- 2) за ціною договору щодо ідентичних товарів;
- 3) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;
- 4) на основі віднімання вартості;
- 5) на основі додавання вартості (обчислена вартість);
- 6) резервного.

Основним є метод визначення митної вартості товарів за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції).

Митною вартістю за ціною договору щодо товарів, які імпортуються, є вартість операції, ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт в Україну.

Ціна, що була фактично сплачена або підлягає сплаті - загальна сума всіх платежів, які були здійснені або які повинні бути здійснені покупцем оцінюваних товарів на користь продавця та/або на користь продавця через третіх осіб, та/або на пов'язаних з продавцем осіб.

При визначенні митної вартості до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, додаються **подальші витрати**, якщо вони не включалися до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті:

1) витрати, понесені покупцем:

а) комісійні та брокерська винагорода, за винятком комісійних за закупівлю, які є платою покупця своєму агентові за надання послуг, пов'язаних з представництвом його інтересів за кордоном для закупівлі оцінюваних товарів;

б) вартість контейнерів, що для митних цілей вважаються єдиним цілим з відповідними товарами;

в) вартість упаковки або вартість пакувальних матеріалів та робіт, пов'язаних з пакуванням;

2) належним чином розподілена вартість нижченаведених товарів, якщо вони поставляються прямо чи опосередковано покупцем безоплатно або за зниженими цінами для використання у зв'язку з виробництвом та продажем на експорт в Україну оцінюваних товарів, якщо така вартість не включена до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті:

а) сировини, матеріалів, деталей, напівфабрикатів, комплектувальних виробів тощо, які увійшли до складу оцінюваних товарів;

б) інструментів, штампів, шаблонів та аналогічних предметів, використаних у процесі виробництва оцінюваних товарів;

в) матеріалів, витрачених у процесі виробництва оцінюваних товарів (мастильні матеріали, паливо);

г) інженерних та дослідно-конструкторських робіт, дизайну, художнього оформлення, ескізів та креслень, виконаних за межами України і безпосередньо необхідних для виробництва оцінюваних товарів;

3) роялті та ліцензійні платежі, які стосуються оцінюваних товарів та які покупець повинен сплачувати прямо чи опосередковано як умову продажу оцінюваних товарів, якщо такі платежі не включаються до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті. Зазначені платежі можуть включати платежі, які стосуються патентів, знаків для товарів і послуг та авторських прав. Витрати на право відтворення оцінюваних товарів в Україні не повинні додаватися до ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари;

4) відповідна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу, передачі чи використання товарів, що оцінюються, на митній території України, яка прямо чи опосередковано йде на користь продавця;

5) витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;

6) витрати на завантаження, розвантаження та обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;

7) витрати на страхування цих товарів.

До **митної вартості не включаються нижченаведені витрати** за умови виділення їх з ціни, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, які документально підтверджено та які піддаються обчисленню:

а) плата за будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, здійснені після ввезення імпортованих товарів, таких як промислова установка, машини або обладнання;

б) витрати на транспортування після ввезення;

в) податки та збори, які справляються в Україні.

Метод визначення митної вартості за ціною договору щодо товарів, які імпортуються використовується в разі, якщо:

1) немає жодних обмежень щодо прав покупця (імпортера) на використання оцінюваних товарів, за винятком тих, що:

а) встановлюються законом чи запроваджуються органами державної влади в Україні;

б) обмежують географічний регіон, у якому товари можуть бути перепродані;

в) не впливають значною мірою на вартість товару;

2) стосовно продажу оцінюваних товарів або їх ціни відсутні будь-які умови або застереження, що унеможливають визначення вартості цих товарів;

3) жодна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу, розпорядження або використання товарів покупцем не надійде прямо чи опосередковано продавцеві, якщо тільки не може бути зроблено відповідне коригування відповідно до положень частини другої цієї статті;

4) покупець і продавець не є пов'язаними між собою особами або хоч і є пов'язаними між собою особами, але ці відносини не вплинули на ціну товарів. За наявності достатніх підстав вважати, що зазначені відносини вплинули на ціну оцінюваних товарів, митний орган повинен повідомити про це декларантові та надати йому можливість для відповіді та доказу відсутності впливу взаємозв'язку продавця і покупця на ціну, що була фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари.

Митна вартість товарів, що вивозяться (експортуються) з України

Митна вартість товарів, що вивозяться з України на підставі договору купівлі-продажу або міни, визначається на основі ціни, яку було фактично сплачено або яка підлягає сплаті за ці товари

на момент перетинання митного кордону України.

До митної вартості товарів, що вивозяться, також включаються **фактичні витрати**, якщо вони не були раніше до неї включені:

- а) на навантаження, вивантаження, перевантаження, транспортування та страхування до пункту перетинання митного кордону України;
- б) комісійні та брокерські винагороди;
- в) ліцензійні та інші платежі за використання об'єктів права інтелектуальної власності, які покупець повинен прямо чи побічно здійснити як умову продажу товарів, які оцінюються.

Митна вартість товарів, що вивозяться з України на підставі договору, відмінного від договорів купівлі-продажу чи міни, визначається на основі ціни, підтвердженої комерційними, транспортними, банківськими, бухгалтерськими та іншими документами, що містять відомості про вартість товарів, які оцінюються, з урахуванням витрат на транспортування та страхування товарів до пункту перетинання митного кордону України.

У разі встановлення цінових обмежень під час вивезення окремих товарів (індикативні ціни, граничні рівні цін, ціни, встановлені в результаті антидемпінгових розслідувань) митної вартості таких товарів у разі вивезення їх з України визначається з урахуванням положень, що визначають порядок застосування зазначених обмежень.

Декларування митної вартості

У разі вивезення товарів, на які встановлено вивізне, антидемпінгове, компенсаційне чи спеціальні види мита, митна вартість декларується шляхом подання декларації митної вартості.

Основою для визначення митної вартості товарів є ціна угоди, яку фактично сплачено чи яка підлягає сплаті за ці товари, якщо на неї не вплинули такі фактори:

- 1) обмеження щодо прав продавця (експортера) на товари, що оцінюються, за винятком:
 - а) обмежень, встановлених законами;
 - б) обмежень, що істотно не впливають на ціну товарів;
- 2) залежність продажу (відчуження) та ціни угоди від дотримання умов, вплив яких неможливо врахувати;
- 3) відомості, використані декларантом для визначення митної вартості товарів, не підтверджені документально або не є кількісно вираженими та достовірними;
- 4) учасники угоди (експортер та імпортер) є взаємозалежними особами, за винятком випадків, коли їх взаємозалежність не вплинула на ціну угоди, що повинно бути доведено декларантом. При цьому особи вважаються взаємозалежними, якщо має місце хоча б одна з таких умов:

- а) один з учасників угоди - фізична особа чи посадова особа одного з підприємств - учасників угоди є одночасно посадовою особою іншого підприємства - учасника угоди;
- б) учасники угоди є співвласниками підприємства;
- в) учасники угоди пов'язані трудовими відносинами;
- г) один з учасників угоди володіє вкладом (паєм) чи акціями з правом голосу в статутному капіталі іншого учасника угоди, які становлять не менше п'яти відсотків статутного капіталу;
- г) обидва учасники угоди перебувають під прямим чи непрямим контролем третьої особи;
- д) учасники угоди спільно, прямо чи непрямим контролем контролюють третю особу;
- е) один з учасників угоди прямо чи непрямим контролем контролює іншого учасника угоди;
- е) учасники угоди - фіз особи чи посадові особи підприємств - учасників угоди є родичами.

Митна декларація (ВМД) — письмова заява встановленої форми, що подається митному органу та містить дані щодо товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, необхідні для їхнього митного оформлення або переоформлення. ВМД застосовується під час декларування транспортних засобів і товарів, які переміщуються через митний кордон України юр або фіз особами, а також при зміні митного режиму. Декларація подається власником товару або уповноваженою особою — митним брокером. Митна декларація складається на товари, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 100 євро для юр осіб та 200 євро для фіз осіб, крім виключень установлених митним законодавством України.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Митна політика та її цілі.

Державна митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері захисту митних інтересів та забезпечення митної безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі, захисту внутрішнього ринку, розвитку економіки України та її інтеграції до світової економіки. Державна митна політика є складовою частиною державної економічної політики.

Відповідно до п. 3 Положення «Про Міністерство фінансів України» МФУ забезпечує формування та реалізацію єдиної державної податкової і митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, державної фінансової політики у сфері співробітництва з іноземними державами, банками і міжнародними фінансовими організаціями, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку.

Для реалізації заходів державної митної політики, впровадження в діяльність митних органів України кращих світових практик, удосконалення існуючих процедур, налагодження процесів інституціонального оновлення та розвитку функціональної спроможності Міністерство фінансів України керується концептуальними напрямами реформування системи органів, що реалізують державну податкову та митну політику.

Пріоритетними напрямами у частині реалізації МФУ державної митної політики є:

- 1) сприяння безпеці та міжнародній торгівлі, включаючи спрощення та гармонізацію митних процедур;
- 2) сприяння ефективному справлянню митних платежів;
- 3) розвиток інфраструктури, електронних технологій та сервісів для міжнародної торгівлі;
- 4) захист суспільства, громадського здоров'я і безпеки навколишнього природного середовища та боротьба з незаконним переміщенням наркотичних засобів та зброї;
- 5) підвищення ефективності міжнародного митного співробітництва.

2. Пільги для юридичних і фізичних осіб. Види митних пільг.

Тарифні пільги (тарифні преференції):

1. Допускається встановлення тарифних пільг (тарифних преференцій) щодо ставок Митного тарифу України у вигляді звільнення від оподаткування ввізним митом, зниження ставок ввізного мита або встановлення тарифних квот відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, що походять з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори.

2. Тарифні квоти у вигляді встановлення обсягів окремих товарів, призначених для ввезення на митну територію України у визначений період зі зниженням ставки ввізного мита, встановлюються окремими законами.

3. Ввезення товарів на митну територію України поза тарифними квотами здійснюється без зниження ставок ввізного мита.

4. Забороняється знижувати ставки ввізного мита для окремих осіб і за окремими контрактами.

5. У разі якщо імпорт товару є об'єктом антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, тарифні пільги (тарифні преференції) не встановлюються або зупиняються чи припиняються, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Звільнення від оподаткування митом (податкові пільги)

1. При ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі від оподаткування митом звільняються:

- 1) транспортні засоби комерційного призначення, що здійснюють регулярні міжнародні перевезення товарів та/або пасажирів, а також предмети матеріально-технічного постачання і

спорядження, паливо, продовольство та інше майно, необхідні для їх нормальної експлуатації на час перебування в дорозі, в пунктах проміжної зупинки, або придбані за кордоном у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії (поломки) даних транспортних засобів;

2) предмети матеріально-технічного постачання та спорядження, паливо, сировина для промислової переробки, продовольство та інше майно, що вивозяться за межі митної території України для забезпечення виробничої діяльності українських та орендованих (зафрахтованих) українськими підприємствами і організаціями суден, які ведуть морський промисел, а також продукція їх промислу, що ввозиться на митну територію України;

3) валюта України, іноземна валюта, цінні папери та банківські метали;

4) товари, право власності на які набувається державою;

5) товари, що ввозяться в Україну або вивозяться з України для офіційного і особистого користування особами, які відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, і законів України користуються правом ввезення в Україну та вивезення з України таких товарів зі звільненням від сплати мита;

6) товари, що ввозяться на митну територію України в рамках міжнародної технічної допомоги відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана ВРУ;

7) товари, що походять з іншої території, за які було сплачено мито при первісному ввезенні на митну територію України, тимчасово, у тому числі з метою ремонту, вивозилися за її межі та знову ввозяться на митну територію України;

8) товари, що походять з митної території України, за які було сплачено мито при первісному вивезенні за межі цієї території, тимчасово ввозилися на цю територію та знову вивозяться за її межі;

9) документи та видання, які надсилаються в рамках міжнародного обміну до архівних установ, освітніх, наукових або культурних закладів, у тому числі бібліотек. Перелік цих установ та закладів визначається КМУ;

10) на період виконання робіт щодо підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему - товари (сировина, матеріали, устаткування та обладнання), що надходять в Україну в рамках міжнародної технічної допомоги, яка надається на безоплатній та безповоротній основі для подальшої експлуатації, підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації, перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему та забезпечення соціального захисту персоналу Чорнобильської АЕС;

11) товари, включаючи продукцію, обладнання, устаткування, транспортні засоби та інші речі майнового характеру, призначені для виконання угоди про розподіл продукції, а також продукція, видобута у виключній (морській) економічній зоні України, що ввозяться на митну територію України при виконанні угоди про розподіл продукції, а також товари (крім майна та матеріальних цінностей, вартість яких була відшкодована інвестору компенсаційною продукцією і які перейшли у власність держави) та видобута продукція, що вивозяться інвестором з України відповідно до Закону України "Про угоди про розподіл продукції" та угоди про розподіл продукції;

12) архівні документи, придбані з метою внесення їх до Національного архівного фонду;

13) фармацевтична продукція, сполуки, що використовуються для її виготовлення, які не виробляються в Україні та класифікуються за товарними групами 28, 29, 30 УКТ ЗЕД, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України;

14) устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаюче обладнання і матеріали, засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії за умови, що ці товари застосовуються платником податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні. Перелік таких товарів із зазначенням кодів УКТ ЗЕД встановлюється Кабінетом Міністрів України;

15) техніка, устаткування, майно і матеріали, що ввозяться на митну територію України та

вивозяться за межі цієї території, призначені для власного використання розвідувальними органами України;

16) матеріали, устаткування та комплектуючі, що використовуються для виробництва:

а) устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;

б) матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, що будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;

в) енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

г) засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;

г) матеріалів, сировини та устаткування, що будуть використовуватися у нанотехнологічних виробництвах або працювати з використанням нанотехнологій.

Зазначені у цьому пункті товари звільняються від оподаткування за умови, що вони застосовуються платником податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні. Перелік таких товарів із зазначенням кодів згідно з УКТ ЗЕД встановлюється Кабінетом Міністрів України;

17) технічні та транспортні засоби, у тому числі самохідні сільськогосподарські машини, що працюють на біопаливі та класифікуються за кодами згідно з УКТ ЗЕД, визначеними статтею 7 Закону України "Про альтернативні види палива", якщо такі товари не виробляються в Україні. Порядок ввезення зазначених технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, визначається Кабінетом Міністрів України;

18) бланки книжок МДП та книжок (карнетів) А.Т.А., що переміщуються між національним гарантійним об'єднанням та іноземними гарантійними об'єднаннями, що є їх кореспондентами, або міжнародними організаціями тощо.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Проблеми митного оподаткування.
2. Митне оформлення і митний контроль в Україні.
3. Особливості протидії митній контрабанді.

Завдання самоконтролю:

1. У чому полягає сутність мита?
2. Які функції виконує мито?
3. Який механізм розрахунку мита?

Тестові завдання:

1. Єдиний митний тариф затверджується:

- а) Президентом України;
- б) Верховною Радою України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Державною митною службою України.

2. Мито зараховується до:

- а) державного бюджету;
- б) місцевого бюджету;
- в) державного і місцевого бюджетів;
- г) на рахунки митних органів.

3. Який вид мита застосовується, якщо ввозиться товар на який встановлена ставка у відсотках:

- а) адвалерне;
- б) специфічне;
- в) комбіноване;
- г) спеціальне.

4. Який вид мита застосовується, якщо ввозиться товар на який встановлена фіксована ставка:

- а) адвалерне;
- б) специфічне;
- в) комбіноване;
- г) спеціальне.

5. Які ставки мита застосовуються, якщо ввозиться товар з держав, які входять разом з Україною до митних союзів:

- а) пільгові;
- б) преференційні;
- в) повні;
- г) загальні.

6. Які ставки мита застосовуються, якщо ввозиться товар з країн, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння:

- а) пільгові;
- б) преференційні;
- в) повні;
- г) загальні.

7. Сезонне мито встановлюється на окремі товари та інші предмети на строк не більше:

- а) 3 - х місяців;
- б) 4 - х місяців;
- в) 6 - ти місяців;
- г) рік.

8. Який вид мита застосовується, якщо ввозиться товар у обсягах та на умовах, які завдають шкоду вітчизняному товаровиробнику:

- а) спеціальне;
- б) антидемпінгове;
- в) компенсаційне;
- г) спеціальне.

9. Який вид мита застосовується, якщо ввозиться товар за ціною, яка істотно нижча за ціну країни експорту:

- а) спеціальне;
- б) антидемпінгове;
- в) компенсаційне;
- г) спеціальне.

10. Який вид мита застосовується, якщо ввозиться товар при виробництві якого використовувалася субсидія:

- а) спеціальне;
- б) антидемпінгове;
- в) компенсаційне;
- г) спеціальне.

Тема 8. Акцизний податок

План лекції:

1. Акцизний податок як форма специфічних акцизів.
2. Платники, об'єкт та база оподаткування акцизним податком.
3. Підакцизні товари та ставки податку.
4. Порядок визначення сум акцизного податку до бюджету і строки сплати.
5. Особливості обчислення та сплати податку з тютюнових виробів і алкогольних напоїв.

Завдання для самостійної роботи:

1. Історія введення акцизного податку в Україні.
2. Акцизні марки на алкогольні напої та тютюнові вироби. Виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів.
3. Складення та подання декларації з акцизного податку.
4. Контроль за сплатою податку. Акцизні склади.

***Ключові слова:** акцизний податок, групи підакцизних товарів, адвалерні, специфічні, комбіновані ставки податку, податковий вексель, акцизна марка.*

1. Акцизний податок як форма специфічних акцизів

Одним з невід'ємних елементів податкової системи країн світу є сьогодні **індивідуальний акциз**, який в Україні має своє втілення у функціонуванні такого податку як акцизний податок.

Повсюдне поширення акцизного оподаткування пояснюється високим фіскальним потенціалом даного податку. Одним з інструментів, за допомогою яких реалізується фіскальна функція акцизу, є законодавчо визначене коло підакцизної продукції і ставка податку. У сучасних податкових системах він займає наступне місце після ПДВ і за значенням, і за обсягом надходжень до бюджету. Акцизний податок оподатковуються товари, які не належать до речей першої потреби і рівень рентабельності при виробництві яких досить високий.

Акцизний збір був введений в Україні в 1992 р. і разом з ПДВ замінив податки з обороту і реалізації. Стягнення збору в Україні здійснювалося на підставі Декрету КМУ від 26 грудня 1992р. „Про акцизний збір” та ЗУ від 15 вересня 1995р. „Про акцизний збір на алкогольні напої та тютюнові вироби” зі змінами та доповненнями.

Сучасне трактування акцизного податку визначає його як непрямий податок на окремі товари, визначені законом як підакцизні, який включається до ціни товарів. Акцизний податок в збирається зі споживачів продукції, хоча сплачують його виробники підакцизних товарів або їх імпортери.

Товари, які обкладаються акцизним податком носять назву підакцизних товарів. Перелік оподаткованої акцизом продукції формується відповідно до визначених цілями, серед яких:

1. **Особливе значення акциз як фіскальний інструмент** має в країнах з перехідною економікою, для яких в цілому характерне базування на непрямі податки через відсутність достатньої і стабільної бази для прямого оподаткування. Сьогодні за рахунок акцизу формується близько 1/5 податкових доходів таких країн, як Чехія, Угорщина, Польща. **Фіскальна функція** забезпечує запровадження індексації ставок, виражених у грн. та поширення індексації ставок акцизного податку на пиво.

2. Регулююча функція полягає у:

▪ **необхідність обмеження виробництва і споживання "соціально небезпечних" товарів**, використання яких приносить шкоду здоров'ю людини і стану навколишнього середовища. Традиційними підакцизними товарами виступають алкогольні напої і тютюнові вироби. У деяких країнах застосовується так званий "екологічний акциз" (акциз на хімікати — в США);

Механізм обмежувального регулювання за допомогою акцизу можна описати наступним чином. Вилучаючи у підприємства частину виручки, акциз негативно впливає на фінансовий результат діяльності підприємства, зменшуючи зацікавленість у виробництві. Скорочення виробництва (ринкової пропозиції) підакцизної продукції відповідно до теорії попиту і пропозиції

стимулює зростання цін і при інших рівних умовах — падіння попиту. Однак ефективність даного напрямку регулюючого впливу акцизу суттєво залежить від того, наскільки ефективно здійснюється державний контроль за сферою обігу підакцизної продукції, наскільки міцні перешкоди для її проникнення на ринок без оподаткування акцизом.

Другий напрям регулюючого впливу акцизу — стимулювання зростання ефективності виробництва, підвищення якості виробленої продукції, покращення споживчих характеристик товарів — на практиці реалізується шляхом встановлення диференційованих ставок акцизу в середині товарних груп, а також за рахунок застосування фіксованих акцизних ставок. Оподатковуючи відносно більшим акцизом низькосортний товар, держава стимулює виробника переходити на виробництво більш якісної продукції.

- обмеження використання товарів, які призводять до забруднення навколишнього природного середовища;
- збереження пільг в оподаткуванні легкових автомобілів для інвалідів, швидкої медичної допомоги та для потреб підрозділів МНС;
- забезпечення інноваційної спрямованості шляхом встановлення нульової ставки податку на біоетанол.

3. **Перерозподільча** передбачає необхідність перерозподілу надвеликих доходів від виробництва і реалізації окремих видів продукції (алкогольних напоїв, мінеральної сировини);

4. **Контролююча функція забезпечує:**

- на підприємствах-виробниках спирту та горілки діють акцизні склади, на яких представники органу ДПС здійснюють постійний контроль за обігом спирту;
- продавці автомобілів, які ввезені або реалізовані за пільговими умовами, стають платниками податку.

В сучасних умовах перелік підакцизної продукції, який діє у вітчизняній ПС, в цілому відповідає класичним **принципам акцизного оподаткування**, включаючи в себе:

- "соціально небезпечні" товари: усі види спиртової і алкогольної продукції, широкий асортимент тютюнових виробів (курильний тютюн, сигарили, цигарки);
- "предмети розкошів" — мотоцикли, легкові автомобілі визначеної потужності;
- деякі види мінеральної сировини і продукти їх переробки.

Перелік підакцизних товарів і ставки акцизного податку встановлюються ПКУ.

Вплив через акциз на рентабельність виробництва окремих товарів дає змогу певним чином знизити інтерес виробників до входження у такі сфери бізнесу, як виробництво алкоголю, тютюну, добуток мінеральної сировини. Ці виробництва об'єктивно володіють значною рентабельністю через низькі витрати і високу ринкову ціну готової продукції. Акциз вилучає в бюджет частину понаднормативного прибутку, з однієї сторони, і перешкоджає "перегріву" економіки у даних виробничих сферах — з іншої.

Акцизи – податки на предмети масового споживання, що виробляються і реалізуються в межах країни, та призначені для внутрішнього споживання товари іноземного виробництва

Види акцизів:

1. Універсальні акцизи – податок з продажу, податок з обороту, ПДВ.
2. Специфічні акцизи – Акцизний податок.

АП — це непрямий податок на високорентабельні та монопольні товари, що включаються у ціну продукції, основою якого виступає диференційований підхід до оподаткування різних товарів та товарних груп. Тому його відносять до категорії специфічних акцизів. Акцизний податок дозволяє через цінові механізми непрямо впливати на обсяги виробництва та реалізації окремих підакцизних товарів як на митній території України, так і в сфері ЗЕД.

Акцизний податок – це непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених ПКУ як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції).

2.Платники, об'єкт та база оподаткування акцизним податком

Платниками податку є:

1. Особа, яка виробляє підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому

числі з давальницької сировини.

2. Особа - суб'єкт господарювання, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України.

3. Фізична особа - резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари (продукцію) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства.

4. Особа, яка реалізує конфісковані підакцизні товари (продукцію), підакцизні товари (продукцію), визнані безхазяйними, підакцизні товари (продукцію), за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та підакцизні товари (продукцію), що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави, якщо ці товари (продукція) підлягають реалізації (продажу) в установленому законодавством порядку.

5. Особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари (продукцію), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку.

6. Особа, на яку покладається дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог.

7. Особа, на яку покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції), на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100%, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов.

8. Особа, на яку при здійсненні операцій з підакцизними товарами (продукцією), які не підлягають оподаткуванню або звільнюються від оподаткування, покладається виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів (продукції) в разі порушення таких умов.

9. Особа - суб'єкт господарювання роздрібною торгівлі, яка здійснює реалізацію підакцизних товарів.

10. Виробники електричної енергії, які мають ліцензію на право здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії і продають її на ринку електричної енергії.

11. Особа - власник ввезеного на митну територію України вантажного транспортного засобу, що переобладнується у легковий автомобіль, з якого справляється акцизний податок.

12. Особа, яка реалізує пальне або спирт етиловий.

13. Замовники, за дорученням яких виробляються підакцизні товари (продукція) з давальницької сировини, сплачують податок виробнику.

Реєстрація осіб як платників податку.

1. Реєстрація ДПС як платника податку, який здійснює діяльність з виробництва підакцизних товарів, яка підлягає ліцензуванню, здійснюється на підставі ліцензії.

Органи ліцензування зобов'язані надати ДПС за місцезнаходженням платник інформацію про видані, переоформлені, призупинені або анульовані ліцензії у 5-денний строк.

2. Особи - суб'єкти господарювання роздрібною торгівлі, які здійснюють реалізацію підакцизних товарів, підлягають обов'язковій реєстрації ДПС не пізніше граничного терміну подання декларації акцизного податку за місяць, в якому здійснюється господарська діяльність.

3. Інші платники підлягають обов'язковій реєстрації як платники контролюючими органами за місцезнаходженням юридичних осіб, місцем проживання фізичних.

4. Особи, які здійснюватимуть реалізацію пального або спирту етилового, підлягають обов'язковій реєстрації до початку здійснення реалізації пального або спирту етилового.

Реєстрація здійснюється на підставі подання особою не пізніше ніж за 3 робочі дні до початку здійснення реалізації пального або спирту етилового заяви. ДПС веде реєстр платників АП з реалізації пального або спирту етилового, в якому міститься інформація про осіб, зареєстрованих платниками акцизного податку.

Об'єктами оподаткування є операції з:

1. Реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції).

2. Реалізації та/або передачі в межах одного підприємства підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, своїм працівникам, а також здійснення

внесків підакцизними товарами до статутного капіталу.

3. Ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України.

4. Реалізації конфіскованих підакцизних товарів (продукції), підакцизних товарів, визнаних безхазяйними, підакцизних товарів, за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання, та товарів, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави.

5. Реалізації або передачі у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів (продукції), що були ввезені на митну територію України із звільненням від оподаткування до закінчення строку, визначеного законодавством.

6. Обсяги та вартість втрачених підакцизних товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат.

7. Реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів.

8. Оптового постачання електричної енергії.

9. Переобладнання ввезеного на митну територію України транспортного засобу у підакцизний легковий автомобіль.

10. Реалізації будь-яких обсягів пального понад обсяги, що:

- отримані від інших платників АП, що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних;

- ввезені (імпортовані) на митну територію України, що засвідчені належно оформленою митною декларацією;

- вироблені в Україні, реалізація яких є об'єктом оподаткування, що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних.

Операції з підакцизними товарами, які не підлягають оподаткуванню:

1. Вивезення (експорту) підакцизних товарів (продукції) платником за межі України. Товари (продукція) вважаються вивезеними, якщо їх вивезення (експортування) засвідчене оформленою митною декларацією;

2. Ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів (продукції), у яких виявлено недоліки, що перешкоджають реалізації цих товарів на митній території країни імпортера, для їх повернення експортеру. Такі товари ввозяться їх продавцем без подальшої реалізації на території України.

3. Реалізації електричної енергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками та/або з відновлюваних джерел енергії.

Операції з підакцизними товарами, які звільняються від оподаткування:

1) реалізації легкових автомобілів для інвалідів, дітей-інвалідів, легкових автомобілів спеціального призначення (швидка медична допомога...), оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів;

2) ввезення підакцизних товарів на митну територію України, призначених для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав та для особистого використання членами дипломатичних представництв іноземних держав, консульських установ іноземних держав виходячи з принципу взаємності стосовно кожної окремої держави.

У разі реалізації на митній території України підакцизних товарів, що були ввезені із звільненням від оподаткування, податок сплачується особами, що реалізують або передають у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари, не пізніше дати реалізації одночасно із сплатою ПДВ за ставками, що діяли на момент подання митної декларації при ввезенні підакцизних товарів на митну територію України;

3) ввезення підакцизних товарів на територію України, якщо при цьому не справляється ПДВ у зв'язку з розміщенням товарів у митних режимах: транзиту, митного складу, знищення або руйнування, відмови на користь держави, магазину безмитної торгівлі, тимчасового ввезення, переробки на території України;

4) безоплатної передачі для знищення підакцизних товарів, конфіскованих за рішенням суду та таких, що перейшли у власність держави внаслідок відмови власника, якщо вони не

підлягають реалізації в установленому законодавством порядку;

5) реалізації підакцизних товарів, крім нафтопродуктів, вироблених на митній території України, що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів;

6) ввезення на митну територію України підакцизних товарів, що використовуються як сировина для виробництва підакцизних товарів, за умови пред'явлення органу ДМС ліцензії на право виробництва (крім виробництва нафтопродуктів);

7) ввезення фіз особами на митну територію України підакцизних товарів в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення;

8) реалізації безпосередньо вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів магазинам безмитної торгівлі. Підставою для звільнення від сплати податку продукції, яка призначена для реалізації магазинами безмитної торгівлі, є оформлена митна декларація;

9) ввезення на митну територію України підакцизних товарів (крім алког. і тют. виробів) як міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів;

10) ввезення акредитованими державними випробувальними лабораторіями та суб'єктами господарювання, які мають ліцензії на виробництво тютюнових виробів, еталонних чи тестових зразків тютюнових виробів для проведення досліджень чи випробувань;

11) реалізації скрапленого газу на спеціалізованих аукціонах для потреб населення.

База оподаткування за адвалорними ставками - це:

1) вартість реалізованого товару, виробленого в Україні, за встановленими максимальними роздрібними цінами з урахуванням ПДВ та акцизного податку;

2) вартість товарів, що ввозяться на Україну, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, з урахуванням ПДВ та акцизного податку;

3) вартість реалізованої електричної енергії без ПДВ;

4) вартість (з ПДВ та без урахування акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів) підакцизних товарів.

База оподаткування за специфічними ставками – це:

1) величина товару, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару, об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

При псуванні, знищенні, втраті підакцизних товарів базою оподаткування є вартість та обсяги втрачених товарів (продукції), що перевищують встановлені норми втрат.

3. Підакцизні товари та ставки податку

Ставкою податку визнається розмір податкових нарахувань на (від) одиницю (одиниці) виміру БО. Ставки АП є єдиними на усій території України.

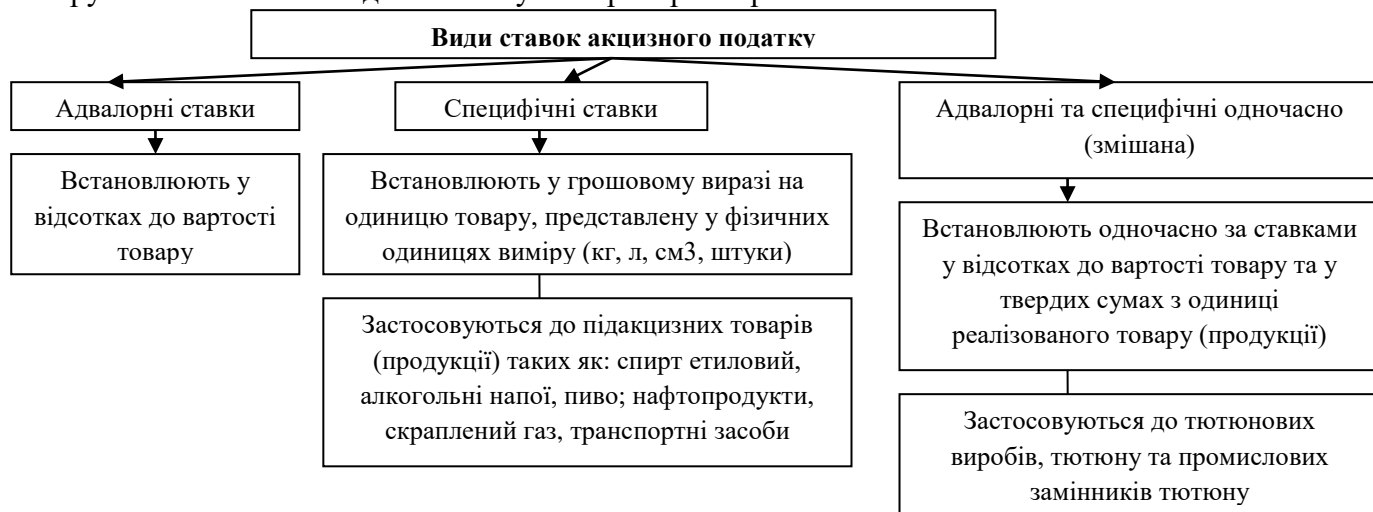

Рис. 8.1. Ставки акцизного податку

Підакцизні товари – товари за товарними позиціями, категоріями та підкатегоріями згідно з кодуванням товарів за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності –

УКТ ЗЕД, відповідно до ЗУ від 05.04.2001 р. № 2371-III «Про Митний тариф України».

До підакцизних товарів належать:

- 1) спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;
- 2) тютюнові вироби, тютюн та промислові замітники тютюну;
- 3) пальне;
- 4) автомобілі легкові, кузови до них, причепа та напівпричепа, мотоцикли, транспортні засоби, призначені для перевезення 10 осіб і більше, транспортні засоби для перевезення вантажів;
- 5) електрична енергія.

4. Порядок визначення сум акцизного податку до бюджету і строки сплати

Дата виникнення податкових зобов'язань:

Датою виникнення податкових зобов'язань є:

- 1) щодо підакцизних товарів, вироблених в Україні – дата їх реалізації особою, яка їх виробляє, незалежно від цілей і напрямів подальшого використання таких товарів;
- 2) щодо зіпсованого, знищеного, втраченого – дата складання відповідного акта. Втраченим є товар, місцезнаходження якого платник не може встановити.

Податкове зобов'язання щодо втраченого підакцизного товару не виникає, якщо:

а) платник документально зафіксував ці втрати та надав контролюючим органам необхідні докази того, що відповідний підакцизний товар утрачено внаслідок аварії, пожежі, повені чи інших форс-мажорних обставин і його використання в Україні є неможливим;

б) підакцизний товар утрачено внаслідок випаровування в процесі виробництва, обробки, переробки, зберігання чи транспортування такого товару чи з іншої причини, пов'язаної з природним результатом.

3) у разі ввезення підакцизних товарів на Україну – дата подання митної декларації для митного оформлення або дата нарахування податкового зобов'язання контролюючим органом;

4) при передачі підакцизних товарів, вироблених з давальницької сировини – дата їх відвантаження виробником замовнику або за його дорученням іншій особі.

5) при використанні підакцизних товарів для власних виробничих потреб – дата їх передачі для такого використання, крім використання для виробництва підакцизних товарів (продукції).

б) щодо реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – дата здійснення розрахункової операції відповідно до ЗУ "Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг", для безготівкових розрахунків - дата оформлення розрахункового документа на суму проведеної операції, який підтверджує факт продажу, а у разі реалізації товарів фізичними особами - підприємцями, які сплачують єдиний податок, - дата надходження оплати за проданий товар.

7) щодо постачання електроенергії – дата підписання акту прийому-передачі електроенергії.

8) у разі здійснення переобладнання вантажного транспортного засобу - дата видачі документа про відповідність вимогам безпеки дорожнього руху.

Встановлення максимальних роздрібних цін на підакцизні товари здійснюється виробником або імпортером товарів шляхом декларування таких цін.

Декларація про максимальні роздрібні ціни подається до ДПС в електронній формі з дотриманням умови реєстрації електронного підпису підзвітних осіб.

У декларації містяться відомості про встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на всі підакцизні товари, що виробляються ним в Україні, або на всі підакцизні товари, що імпортуються ним в Україну, і дата, з якої встановлюються максимальні роздрібні ціни.

Декларація подається виробником або імпортером підакцизних товарів до ДПС не пізніше ніж 10 та 25 числа місяця.

Установлені максимальні роздрібні ціни на товари у декларації не пізніше ніж 10 числа запроваджуються з 15 числа місяця, в якому подається декларація, а установлені не пізніше ніж 25 числа - з 1 числа місяця, що настає за місяцем, у якому декларацію подано.

Порядок обчислення податку з товарів, вироблених на митній території України

Особливості обчислення податку з тютюнових виробів

Обчислення сум податку з тютюнових виробів здійснюється одночасно за адвалорними та специфічними ставками.

При визначенні податкового зобов'язання на сигарети одного найменування сума акцизного податку, обчислена одночасно за встановленими адвалорною та специфічною ставками акцизного податку, не повинна бути меншою встановленого мінімального акцизного податкового зобов'язання.

$$\text{АП адв} = \text{БО} * \text{СТ} (\%)$$

$$\text{АП спец} = \text{БО} * \text{СТ} (\text{специф})$$

$$\text{АП комб} = \text{АП адв} + \text{АП спец}$$

АП комб порівнюється з мінімальним податковим зобов'язанням з АП, сплачується більша сума

Особливості оподаткування алкогольних напоїв

Суб'єкт господарювання зобов'язаний сплатити податок або подати органу ДПС за своїм місцезнаходженням до отримання з акцизного складу спирту етилового неденатурованого, призначеного для переробки на алкогольні напої, податковий вексель, який є забезпеченням виконання зобов'язання платника у строк до 90 календарних днів, починаючи з дня видачі податкового векселя, сплатити суму податку, розраховану за ставками для цієї продукції.

Під час отримання спирту етилового неденатурованого підприємство-векселедавець за участю представника контролюючого органу на акцизному складі складає акт про фактично отриману кількість спирту та розрахунок акцизного податку виходячи з фактично отриманої кількості спирту.

Скоригована сума податку в податковому векселі сплачується частково у разі придбання марок акцизного податку в період дії такого векселя.

Податковий вексель вважається погашеним векселедавцем у разі сплати суми податку в повному обсязі та в зазначений у податковому векселі строк.

Сплата податку в разі ввезення підакцизних товарів в Україну

Податок із ввезених в Україну підакцизних товарів сплачується до або в день подання митної декларації.

У разі ввезення маркованої підакцизної продукції в Україну податок сплачується під час придбання марок акцизного податку.

Складення та подання декларації з акцизного податку

Базовий податковий період - календарний місяць.

Платник з підакцизних товарів, вироблених або переобладнаних на митній території України; імпортер алкогольних напоїв та тютюнових виробів; суб'єкт господарювання роздрібною торгівлі, який здійснює реалізацію підакцизних товарів; оптовий постачальник електричної енергії подає щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду органу ДПС декларацію акцизного податку.

Порядок і строки сплати податку

Платники податку	Термін сплати
Строки сплати податку з підакцизних товарів, вироблених на митній території України	
Виробники підакцизних товарів перераховують податок до бюджету	Протягом 10 календарних днів, наступних за останнім днем подачі податкової декларації за місячний податковий період
Виробники алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий неденатурований	Протягом 90 календарних днів від дня отримання спирту етилового при придбанні марок АП
Підприємства, які виробляють вина виноградні з доданням спирту та міцні, вермути, інші зброджені напої з доданням спирту, суміші із зброджених напоїв з доданням спирту, суміші зброджених напоїв з безалкогольними напоями, з доданням спирту	

Власник готової продукції, виробленої з давальницької сировини	Не пізніше дати відвантаження йому, або за його дорученням іншій особі, готової продукції
Сплата податку в разі ввезення підакцизних товарів на митну територію України	
Імпортери товарів на митну територію України	До або в день подання митної декларації
Імпортери маркованої підакцизної продукції	Під час придбання марок АП з доплатою (за потреби) на день подання митної декларації

Умовою відвантаження виробником готової продукції, виробленої з давальницької сировини, його замовнику або за його дорученням іншій особі є документальне підтвердження банківської установи про перерахування відповідної суми податку на поточний рахунок виробника.

5. Особливості обчислення та сплати податку з тютюнових виробів і алкогольних напоїв

Обчислення сум податку з тютюнових виробів здійснюється одночасно за адвалорними та специфічними ставками.

При визначенні податкового зобов'язання на сигарети одного найменування сума акцизного податку, обчислена одночасно за встановленими адвалорною та специфічною ставками акцизного податку, не повинна бути меншою встановленого мінімального податкового зобов'язання.

Сума акцизного податку визначається для кожної власної назви сигарет, на яку встановлена максимальна роздрібна ціна, окремо за адвалорною та специфічною ставкою. Зазначені суми додаються та порівнюються із мінімальним зобов'язанням. Сума двох складових акцизного податку не повинна бути меншою розміру мінімального акцизного податкового зобов'язання.

За наявності у місці торгівлі тютюновими виробами виробів одного найменування, на пачках, коробках та сувенірних коробках яких зазначені різні максимальні роздрібні ціни, продаж таких тютюнових виробів здійснюється за цінами, не вищими ніж ті, що зазначені на відповідних пачках, коробках та сувенірних коробках.

Контроль за дотриманням суб'єктами господарювання, які здійснюють роздрібну торгівлю тютюновими виробами, максимальних роздрібних цін на тютюнові вироби, встановлених виробниками або імпортерами виробів, здійснюють органи ДПС.

Оподаткування виробництва та реалізації алкогольних напоїв в Україні має свої особливості, які пов'язані з використанням **податкових векселів** – простий вексель, авальований банком, що видається векселедавцем: до отримання з акцизного складу спирту етилового і є забезпеченням виконання ним зобов'язання сплатити суму акцизного податку у визначений строк. Законодавцем надана можливість суб'єктам підприємницької діяльності отримувати спирт етиловий за умови видачі податкового векселя з відстрочкою сплати податку, розрахованого на готову продукцію, на термін до 90 календарних днів.

Суб'єкт господарювання зобов'язаний сплатити податок або подати органу ДПС за своїм місцезнаходженням до отримання з акцизного складу спирту етилового неденатурованого, призначеного для переробки на алкогольні напої (крім виноматеріалів), податковий вексель, який є забезпеченням виконання зобов'язання платника у строк до 90 календарних днів, починаючи з дня видачі податкового векселя, сплатити суму податку, розраховану за ставками для цієї продукції.

Під час отримання спирту етилового неденатурованого підприємство-векселедавець за участю представника ДПС на акцизному складі складає акт про фактично отриману кількість спирту та розрахунок акцизного податку виходячи з фактично отриманої кількості спирту. Цей акт є коригуванням вже сплаченої суми податку або наданого податкового векселя із зазначенням остаточної суми податку, яка підлягає сплаті.

Скоригована сума податку в податковому векселі сплачується частково у разі придбання марок акцизного податку в період дії такого векселя.

Податковий вексель вважається погашеним векселедавцем у разі сплати суми податку в повному обсязі та в зазначений у податковому векселі строк.

Сума податку, на яку погашається вексель, визначається виходячи з фактично отриманої кількості спирту та ставок податку на готову продукцію, зменшується на суму податку, розраховану виходячи з фактично втраченої кількості спирту етилового при транспортуванні та зберіганні, у процесі виробництва готової продукції в межах норм, затверджених у встановленому порядку, а також фактично повернутого невіправного браку.

У разі експорту підакцизних товарів за межі митної території України сума податку для погашення податкового векселя визначається з урахуванням обсягів відвантаженої на експорт продукції згідно з належно оформленою митною декларацією.

У разі якщо податковий вексель не погашається у визначений строк, векселедержатель вчиняє протест векселя у неплатежі та звертається протягом 1 робочого дня з дати вчинення протесту до банку, який здійснив аваль векселя, з опротестованим векселем. Банк-аваліст зобов'язаний не пізніше операційного дня, що настає за датою звернення векселедержателя з опротестованим векселем, переказати суму, зазначену в векселі, векселедержателю. Забороняється часткове погашення податкового векселя після закінчення строку, на який він виданий. У разі якщо податковий вексель, строк сплати за яким настав, не погашений, наступний вексель не може бути виданий таким суб'єктом.

Виноматеріали, що реалізуються підприємствам вторинного виноробства, які використовують виноматеріали для виробництва готової продукції, не оподатковуються. В інших випадках реалізація виноматеріалів оподатковується за ставками податку на виноробну продукцію.

Податкові векселі є гарантією сплати суми податку при отриманні спирту для виробництва підакцизної продукції. У податковому векселі сума акцизного податку визначається за ставками для готової продукції, які діють на дату складення такого векселя.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Особливості оподаткування підакцизних товарів в зарубіжних країнах.
2. Дискусійні питання застосування ставок акцизного податку.
3. Акцизний податок в системі державного регулювання економіки.
4. Вплив підакцизних товарів на процеси ціноутворення.

Завдання самоконтролю:

1. Вкажіть яким законодавчим актом встановлюються правові засади оподаткування акцизним податком.
2. Назвіть групи товарів є підакцизними у відповідності до законодавства України?
3. Роз'ясніть що є об'єктом оподаткування з акцизного податку.
4. Дайте визначення податкового агента.
5. Що таке марка акцизного податку?
6. Який податковий період характерний для акцизного податку?
7. Які є строки сплати акцизного податку?
8. Вкажіть операції що не підлягають оподаткуванню за акцизним податком.
9. Назвіть товари які не підлягають маркуванню.
10. Перелічіть види ставок акцизного податку.

Тестові завдання:

1. До суб'єктів оподаткування акцизним податком відносять осіб, які:
 - 1) виробляють та ввозять підакцизні товари на митну територію України;
 - 2) реалізують конфісковані підакцизні товари, підакцизні товари, визнані безхазяйними;
 - 3) дотримуються вимог митних режимів та цільового використання підакцизних товарів;
 - 4) отримують доходи з джерел їх походження в Україні або виконують агентські (представницькі) функції для таких нерезидентів або їх засновників;
 - 5) вивозять з митної території України підакцизні товари, незалежно від наявності внесених до них іноземних інвестицій.

2. До об'єктів оподаткування акцизним податком відносять операції з:

- 1) реалізації вироблених в Україні підакцизних товарів;
- 2) передачі підакцизних товарів з метою власного споживання;
- 3) ввезення підакцизних товарів на митну територію України;
- 4) експорту підакцизних товарів платником податку за межі митної території України;
- 5) ввезення підакцизних товарів на митну територію України, призначених для службового користування дипломатичними представництвами іноземних держав.

3. Звільняються від сплати акцизного податку операції з:

- 1) реалізації легкових автомобілів для інвалідів, оплата вартості яких здійснюється за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;
- 2) ввезення підакцизних товарів на митну територію України, призначених для офіційного користування дипломатичними представництвами іноземних держав;
- 3) реалізації скрапленого газу на спеціалізованих аукціонах для потреб населення у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- 4) реалізації підакцизних товарів (продукції) з метою власного споживання, промислової переробки, здійснення внесків до статутного капіталу, а також своїм працівникам;
- 5) реалізації конфіскованих підакцизних товарів (продукції), підакцизних товарів (продукції), визнаних безхазяйними.

4. До операцій, які не підлягають оподаткуванню акцизним податком, відносять:

- 1) вивезення підакцизних товарів платником податку за межі митної території України, засвідчене належно оформленою митною декларацією;
- 2) ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів, у яких виявлено недоліки, для повернення їх експортеру;
- 3) реалізація або передача у користування підакцизних товарів, звільнених від оподаткування до закінчення строку;
- 4) реалізація підакцизних товарів з метою власного споживання, промислової переробки, здійснення внесків до статутного капіталу, а також своїм працівникам;
- 5) реалізація конфіскованих підакцизних товарів, підакцизних товарів, визнаних безхазяйними, підакцизних товарів, за якими не звернувся власник до кінця строку зберігання.

5. Базою оподаткування при обчисленні акцизного податку за адвалорною ставками є:

- 1) вартість реалізованого товару, виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами без ПДВ та з урахуванням акцизного податку;
- 2) вартість товарів , що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, без ПДВ та з урахуванням акцизного податку;
- 3) кількісна величина підакцизних товарів, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках;
- 4) кількість реалізованого товару, виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами з врахуванням ПДВ та з урахуванням акцизного податку;
- 5) вартість товарів , що ввозяться на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, з ПДВ та з урахуванням акцизного податку.

6. Оподаткування підакцизних товарів (продукції) таких як: спирт етиловий, алкогольні напої, пиво нафтопродукти, скраплений газ; транспортні засоби, проводиться із застосуванням ставок:

- 1) специфічних;
- 2) адвалорних;
- 3) адвалорних та специфічних;
- 4) змішаних

7. Базою оподаткування при обчисленні акцизного податку за змішаною ставкою є:

1) вартість реалізованого товару, виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами без ПДБ та з урахуванням акцизного податку;

2) вартість товарів, що ввозяться на митну територію України, за встановленими Імпорттером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, без ПДБ та з урахуванням акцизного податку;

3) кількісна величина підакцизних товарів, визначена одиницях виміру ваги, об'єму, об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках;

4) кількість реалізованого товару, виробленого на митній території України, за встановленими виробником максимальними роздрібними цінами з врахуванням ПДБ та з урахуванням акцизного податку;

5) вартість товарів, що ввозяться на митну територію України, за встановленими Імпорттером максимальними роздрібними цінами на товари, які він імпортує, з ПДБ та з урахуванням акцизного податку.

8. Змішані (одночасно адвалорні та специфічні) ставки акцизного податку застосовують при оподаткуванні:

1) тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну;

2) спирту етилового, алкогольних напоїв, пива;

3) нафтопродуктів, скрапленого газу;

4) транспортних засобів.

9. До підакцизних товарів відносять:

1) спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво;

2) тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну;

3) нафтопродукти, скраплений газ;

4) сільськогосподарську продукцію;

5) енергоресурси, гідроенергоресурси, теплові, електроенергія АЕС.

10. Базовий податковий період сплати акцизного податку становить

1) календарний день;

2) календарний квартал;

3) календарний місяць;

4) календарний рік

11. Строк подачі декларації акцизного податку:

1) щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду;

2) щомісяця не пізніше 15 числа наступного періоду;

3) щоквартально не пізніше 40 числа наступного періоду;

4) щоквартально не пізніше 20 числа наступного періоду.

12. Акцизний податок з алкогольних напоїв, для виробництва яких використовується спирт етиловий не денатурований, сплачується:

1) при придбанні марок акцизного податку;

2) не пізніше дати відвантаження готової продукції;

3) протягом 10 календарних днів, наступних за останнім днем подачі податкової декларації;

4) щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду.

13. Акцизний податок з підакцизних товарів, вироблених на митній території країни, сплачується:

1) протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку;

2) протягом 20 календарних днів, наступних за останнім днем подачі податкової декларації;

3) не пізніше дати відвантаження готової продукції;

4) після реалізації підакцизних товарів на території України.

14. Власник готової продукції, виробленої з давальницької сировини, сплачує акцизний податок до бюджету:

1) при придбанні марок акцизного податку;

2) не пізніше дати відвантаження готової продукції;

3) протягом 120 календарних днів придбанні марок акцизного податку;

4) протяг ом 10 календарних днів, наступних за останнім днем подачі податкової декларації.

15. Акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів сплачується:

- 1) до або в день подання митної декларації;
- 2) при придбанні марок акцизного податку;
- 3) не пізніше дати відвантаження готової продукції;
- 4) протяг ом 10 календарних днів, наступних за останнім днем подачі податкової декларації.

16. Сума податку з підакцизних товарів (продукції), вироблених з давальницької сировини, розраховується із застосуванням ставок податку, що діють на дату:

- 1) відвантаження готової продукції її замовнику;
- 2) ввезення підакцизних товарів на митну територію України;
- 3) вивезення підакцизних товарів з митної території України;
- 4) реалізації підакцизних товарів на території України.

17. Не підлягають маркуванню марками акцизного податку:

- 1) алкогольні напої і тютюнові вироби, які імпортуються в Україну з інших країн;
- 2) алкогольні напої із вмістом спирту етилового від 8,5 % об'ємних одиниць та тютюнові вироби, які ввозяться в Україну;
- 3) алкогольні напої і тютюнові вироби, які ввозяться в Україну і розміщуються у митному режимі магазин безмитної торгівлі;

4) еталонні (моніторингові) чи тестові зразки тютюнових виробів, які не призначені для продажу в роздріб і ввозяться на митну територію України акредитованими державними випробувальними лабораторіями;

5) алкогольні напої і тютюнові вироби, які постачаються для реалізації магазинам безмитної торгівлі безпосередньо вітчизняними виробниками продукції за прямими договорами.

18. Вкажіть нововведення, передбачені в Податковому кодексі щодо оподаткування акцизним податком:

- 1) встановлення нульової ставки податку на біоетанол, який використовується для виробництва біологічних видів палива;
- 2) запровадження щорічної індексації ставки на пиво поряд із діючою індексацією ставок на алкогольні напої та тютюнові вироби;
- 3) підвищення ставок акцизного податку на нафтопродукти та запровадження ставки податку на скраплений газ;
- 4) надання пільг в оподаткуванні легкових автомобілів для інвалідів, швидкої медичної допомоги та для потреб підрозділів МНС;
- 5) встановлення нових граничних термінів щодо транзиту підакцизних товарів митною територією України.

19. Контроль за сплатою податку на митній території України з алкогольних напоїв і тютюнових виробів здійснюють:

- 1) органи державної податкової служби;
- 2) органи митної служби;
- 3) Міністерство фінансів;
- 4) Міністерство закордонних справ.

20. На який строк видається податковий вексель?

- 1) підприємствами-виробниками для виробництва окремих видів продукції, не може перевищувати 90 календарних днів;
- 2) підприємствами-виробниками для виробництва окремих видів продукції, не може перевищувати 100 календарних днів;
- 3) підприємствами первинного виноробства — 180 календарних днів;
- 4) виробниками лікарських засобів — 180 календарних днів;
- 5) підприємствами-виробниками лікарських засобів — не більше одного року.

Тема 9. Податок на додану вартість

План лекції:

1. Сутність податку на додану вартість.
2. Поняття доданої вартості, методи її обчислення.
3. Платники податку на додану вартість та порядок їх реєстрації.
4. Об'єкт оподаткування. Ставки ПДВ.
5. Операції, що підлягають оподаткуванню за основною ставкою. Операції, що підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою.
6. Поняття бази оподаткування податку на додану вартість. Податкове зобов'язання. Податковий кредит.
7. Порядок визначення суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті або автоматичному відшкодуванню з бюджету та строки проведення розрахунків.
8. Податкова накладна як основний звітний податковий документ.
9. Порядок подання податкової декларації з податку на додану вартість до державного податкового органу.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зародження та розвиток ПДВ.
2. Питання самостійного опрацювання:
3. Операції, що не є об'єктом оподаткування.
4. Операції, звільнені від оподаткування.
5. Порядок визначення суми податку на додану вартість при ввезенні товарів на митну територію України.

Ключові слова: ПДВ, додана вартість, методи нарахування доданої вартості, платники ПДВ, реєстрація платника ПДВ, об'єкт оподаткування, ставка податку, база оподаткування, податкове зобов'язання, податковий кредит, податкова накладна, бюджетне відшкодування ПДВ, автоматичне бюджетне відшкодування ПДВ, камеральна перевірка, податкова накладна, податкова декларація.

1. Сутність податку на додану вартість

За рахунок використання механізмів непрямого оподаткування фінансове регулювання посідає важливе місце в економічній системі держави. Основною складовою непрямого оподаткування є універсальні акцизи, значення яких у сучасних фінансових системах зростає, так як вони характеризуються широтою податкової бази. Універсальні акцизи виникли на початку нашого століття. Вони відрізняються від специфічних тим, що мають ширшу базу оподаткування та уніфіковані ставки. У податковій практиці використовуються три форми універсальних акцизів:

- 1) податок з продажу - застосовується у сфері оптової та роздрібної торгівлі. Ця форма використовувалась нетривалий час в останній період існування Радянського Союзу;
- 2) податок з обороту - стягується з валового обороту на всіх стадіях руху товарів. Цей податок широко і протягом тривалого періоду (з початку 30-х і до початку 90-х років) використовувався у Радянському Союзі;
- 3) ПДВ - сплачується на всіх етапах руху товарів, робіт, послуг.

Доходи бюджету відображають економічні відносини, що виникають між державою та підприємствами, організаціями та громадянами в процесі формування державного фонду держави. Формою проявлення цих відносин є різні види платежів підприємств, організацій та громадян у бюджет, а їх матеріально-речовим втіленням – грошові кошти, мобілізовані в державний бюджет.

Ще здавна податки почали поділяти на прямі і непрямі. Критерієм поділу стала теоретична можливість перекладання податків на споживача товарів. Передбачається, що кінцевим платником прямих податків стає той, хто отримує дохід, володіє майном, а кінцевим платником непрямих — споживач товару, тому їх називають податками на споживання.

Однак, критерій перекладання податку на споживача був визнаний неточним.

В даний час всі доходні і майнові податки (в т.ч. на дарування, спадщину, купівлю-продаж цінних паперів) відносяться до прямих, а всі податки на споживання — до непрямих. Прямі податки встановлюються безпосередньо для платників, їх розмір залежить від масштабів об'єкта оподаткування.

Таблиця 9.1

Характеристики ПДВ

Показник	Непрямі податки	Прямі податки
Складність визначення ПЗ	Відносно прості розрахунки	Відносно складні розрахунки
Реакція платників на обкладання податками	Стійкі поступлення в бюджет поза прямою залежністю від динаміки доходів	Відносно нестійкі поступлення в бюджет, зумовлені динамікою доходів підприємств і громадян
Характер оподаткування	Відносно регресивне	Відносно прогресивне
Можливість перекладання податків	Велика	Менша

В Україні ПДВ отримав законодавче закріплення ЗУ "Про ПДВ" 1991р., потім 26 грудня 1992р., коли був виданий Декрет КМУ "Про ПДВ". Основним законодавчим актом, що визначав механізм справляння та сплати ПДВ є ЗУ "Про ПДВ" від 3.04.97 року № 168/97.

Причинами його введення були недоліки діючої на той час системи оподаткування: висока питома вага прямих податків (в 1991р 63%), намагання держави збільшити величину доходів бюджету.

Сутність ПДВ розкривається через систему функцій.

Фіскальна функція ПДВ полягає в мобілізації надходжень шляхом справляння до бюджету. Фіскальні переваги ПДВ полягають в його високій доходності – він має широкую податкову базу, і практично кожна особа сплачує цей податок незалежно від того, який дохід одержує.

Важливою є регулювальна функція ПДВ, адже його застосування впливає на інфляцію та ціноутворення. ПДВ, як специфічні акцизи та мито, включають у ціну товару, тобто наділені властивостями впливати на ціно-утворювальні механізми в суспільстві, адже на суму акцизів відповідно зростає ціна товарів.

Крім цін, ПДВ стосується й інших сторін економічного життя: розподілу доходів, процесу нагромадження та інвестицій, ефективності виробництва, зовнішньої торгівлі, розвитку державного сектора, управління економікою.

ПКУ визначено категорії платників ПДВ, об'єкти, базу та ставки оподаткування, перелік неоподатковуваних та звільнених від оподаткування операцій, порядок спеціальної реєстрації платників податку тощо.

ПДВ зберігає переваги багаторівневого податку з обороту щодо оподаткування усіх ступенів руху товару, але одночасно ліквідує його основний недолік - кумулятивний ефект.

Сьогодні ПДВ становить вагому частку в Державного бюджету України. За своєю **економічною сутністю ПДВ** є непрямим податком, де об'єктом оподаткування є не дохід чи прибуток, а розмір витрат для кожного конкретного споживача товару, тому у соціальному розумінні вважається несправедливим.

ПДВ – податок, що нараховується і сплачується на кожному етапі просування товару від виробника до кінцевого споживача і впливає на процеси ціноутворення та на обсяги споживання.

Недоліки ПДВ:

- 1) складний механізм нарахування і сплати,
- 2) складний розвиток виробництва,
- 3) стримує інфляцію при застосуванні високих ставок,
- 4) негативно впливає на високотехнічні і наукоємкі виробництва,
- 5) можливість ухилення в умовах недосконалого б/о,
- 6) регресивний вплив на малозабезпечені верстви населення,
- 7) потребує підготовки персоналу податкової служби.

Переваги:

- 1) відсутність подвійного оподаткування і кумулятивного ефекту,
- 2) рівність умов щодо сплати як виробниками так і продавцями,
- 3) ритмічне надходження коштів до бюджету держави,
- 4) регулює розмір з/п і ціни,
- 5) стримує кризу перевиробництва і прискорює витіснення з ринку слабких підприємств,
- 6) включає механізми взаємної перевірки платниками податкових зобов'язань,
- 7) дає можливість стримувати невиправданий ріст цін,
- 8) стимулює експорт.

2.Поняття доданої вартості, методи її обчислення

ПДВ — це багаторівневий податок, що стягується на всіх стадіях руху товару від виробника до кінцевого споживача, де кожен учасник процесу його виробництва та реалізації сплачує податок відповідно до того, наскільки він збільшив вартість матеріальних ресурсів, що надійшли до нього.

Справляння ПДВ потребує визначення **об'єкта оподаткування — доданої вартості**. Згідно з визначенням, наведеним у Великому економічному словнику, **додана вартість:**

- 1) приріст вартості, який створюється у процесі виробництва товарів, робіт;
- 2) вартість проданої фірмою продукції за вирахуванням вартості матеріалів, куплених і використаних для її виробництва; додана вартість дорівнює виручці, яка включає в себе еквівалент з/п, амортизації, орендної плати, процента і прибутку;
- 3) вартість галузевих продаж за вирахуванням вартості проміжних товарів.

З наведених визначень зрозуміло, що вона не включає вартість спожитих сировини і матеріалів, але включає вартість спожитих засобів виробництва у вигляді амортизації. Насправді, так вимірюється валова додана вартість. Саме її величина розраховується як різниця між вартістю виробленої і реалізованої продукції та вартістю сировини і матеріалів, використаних у процесі її виробництва, або між валовим обсягом реалізації і проміжним споживанням. Валова додана вартість може бути розрахована також шляхом додавання складових елементів, що характеризують її структуру, — заробітну плату, прибуток, процентні доходи, ренту та амортизацію.

Більш вдалим є визначення словника сучасної економіки Макміллана, відповідно до якого **додана вартість** — «...вартість продукції фірми - вартість ресурсів, придбаних в інших фірмах. По суті це сума факторних доходів фірми: з/п і прибутків».

Методи обчислення доданої вартості та зобов'язань з ПДВ

Відомі 4 методи обчислення доданої вартості і зобов'язань з ПДВ.

Прямий адитивний або бухгалтерський метод передбачає застосування податкової ставки до попередньо визначеної величини доданої вартості, яка обраховується шляхом додавання її складових елементів:

$$VAT=t(W+P)$$

де W — з/п; P — факторний дохід (проценти, рента, прибуток); t — ставка податку.

Прямий метод віднімання передбачає застосування податкової ставки до попередньо визначеної величини доданої вартості як різниці між вартістю реалізованої продукції (продажем) і матеріальними витратами на її виробництво (купівлею):

$$VAT = t(Q-I)$$

де Q — випуск (продаж); I — витрати (купівля).

Непрямий адитивний метод передбачає визначення платежів з податку до бюджету як суми податків, обрахованих по окремих складових доданої вартості:

$$VAT= tW + tP$$

Непрямий метод віднімання або кредитний метод передбачає визначення суми платежів з податку до бюджету як різниці між сумою податкових зобов'язань, що виникли у зв'язку з продажем товарів, і сумою податку, сплаченого постачальникам матеріальних ресурсів, спожитих

у процесі виробництва (сумою податкового кредиту):

$$\text{VAT} = tQ - tI$$

Найбільшого розповсюдження у практиці оподаткування набув **кредитний метод** завдяки його **перевагам**, які полягають:

1) у відсутності необхідності обчислювати величину доданої вартості, що дає змогу розраховувати ПДВ уже при укладанні угод; велике значення це має при укладанні угоди — замовлення на купівлю-продаж ще не виробленої продукції;

2) в обов'язковому документальному супроводі операцій купівлі-продажу, що полегшує контроль податкових органів за рухом товарів і сумою сплачених податків;

3) у зацікавленості покупців у правильному обчисленні суми ПДВ, яку вони сплачують постачальникам, з її відображенням у супровідних документах, що створює умови для доповнення контролю з боку податкових органів контролем покупців;

4) у можливості застосування різних ставок податку, тоді як перші 3 методи вимагають обкладання всіх видів товарів та послуг за 1 ставкою;

5) у можливості використання будь-якого податкового періоду, тоді як бухгалтерський метод дозволяє розраховувати податкові зобов'язання лише за період здачі бухгалтерської звітності.

Кредитний метод обчислення зобов'язань з ПДВ має і певні **вади**:

- наявність часового лагу між сплатою ПДВ в ціні придбаних матеріальних ресурсів і відшкодуванням цієї суми після реалізації виробленої продукції завдяки перерахуванню до бюджету різниці між отриманим і сплаченим податком. Величина лагу залежить від тривалості виробничого циклу, швидкості реалізації. Якщо ж вироблена продукція з тих чи інших причин взагалі не реалізується, підприємство не може відшкодувати ПДВ,

- звільнення від сплати податку будь-якого економічного суб'єкта, що знаходиться у будь-якій точці ланцюжка «виробництво-кінцеве споживання», крім кінцевого пункту — роздрібною торгівлі, що реалізує товари кінцевим споживачам, руйнує ланцюжок податкових кредитів і породжує **кумулятивний (каскадний) ефект**.

Застосування кредитного методу передбачає зменшення суми податкових зобов'язань платника на суму податку, сплаченого в ціні придбаних товарів — матеріальних ресурсів та основних фондів.

3. Платники податку на додану вартість та порядок їх реєстрації

Для цілей оподаткування платником податку є **будь-яка особа, що:**

1) будь-яка особа, що провадить або планує провадити г/д і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник у визначеному порядку;

2) будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник;

3) будь-яка особа, що ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, та на яку покладається відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України;

4) особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юр особи;

5) особа - управитель майна, яка веде окремий податковий облік з ПДВ щодо господарських операцій, пов'язаних з використанням майна, що отримане в управління за договорами управління майном (крім управителів майна, які здійснюють управління активами ІСІ, фондів банківського управління, фондів фінансування будівництва та фондів операцій з нерухомістю);

6) особа, що проводить операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави;

7) особа, що уповноважена вносити податок з ОО, що виникають внаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності, що перебувають у

підпорядкуванні платника;

8) особа - інвестор (оператор), який веде окремий п/о, пов'язаний з виконанням угоди про розподіл продукції.

Особою, відповідальною за нарахування та сплату податку до бюджету у разі постачання послуг нерезидентами, у тому числі їх постійними представництвами, не зареєстрованими як платники податку, якщо місце постачання послуг розташоване на митній території України, є отримувач послуг.

Вимоги щодо реєстрації осіб як платників

1. Якщо загальна сума від здійснення операцій з постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1 млн. грн. (без урахування ПДВ), така особа зобов'язана зареєструватися як платник у контролюючому органі за своїм місцезнаходженням, крім особи, яка є платником ЄП 1-3 групи.

2. Якщо особи, не зареєстровані як платники, ввозять товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, такі особи сплачують податок під час митного оформлення товарів без реєстрації як платники податку.

Добровільна реєстрація платників

Якщо особа не є платником податку у зв'язку з тим, що обсяги оподатковуваних операцій відсутні або є меншими від встановленої суми, вважає за доцільне добровільно зареєструватися як платник, така реєстрація здійснюється за її заявою.

Порядок реєстрації платників

1. Будь-яка особа, що підлягає обов'язковій реєстрації, подає до контролюючого органу за своїм місцезнаходженням реєстраційну заяву.

2. У разі обов'язкової реєстрації заява подається до контролюючого органу не пізніше 10 числа календарного місяця, що настає за місяцем, в якому вперше досягнуто граничного обсягу оподатковуваних операцій.

3. У разі добровільної реєстрації заява подається не пізніше ніж за 20 календарних днів до початку податкового періоду, з якого такі особи вважатимуться платниками та матимуть право на ПК і складання податкових накладних.

Такі особи можуть вказати бажаний день реєстрації, що відповідає даті початку податкового періоду, з якого вважатимуться платниками податку та матимуть право на складання податкових накладних.

4. У разі переходу осіб із ССО, що не передбачає сплати податку, на ЗСо, реєстраційна заява подається не пізніше 10 числа першого календарного місяця, в якому здійснено перехід на сплату інших податків і зборів. Якщо такі особи відповідають вимогам граничного доходу, реєстраційна заява подається у строк, визначений п. 3.

У разі зміни ставки ЄП 3% (3-я група), реєстраційна заява подається не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку кварталу, в якому буде застосовуватися ставка ЄП, що передбачає сплату ПДВ. Реєстрація осіб діє з першого числа календарного кварталу, в якому буде застосовуватися ставка єдиного податку, що передбачає сплату ПДВ.

Заява про реєстрацію особи як платника податку подається до контролюючого органу засобами електронного зв'язку в електронній формі.

У разі відсутності підстав для відмови у реєстрації особи як платника контролюючий орган зобов'язаний протягом 3 робочих днів після надходження реєстраційної заяви до контролюючого органу внести до реєстру платників запис про реєстрацію платника податку:

1) з бажаного дня реєстрації, зазначеного у реєстраційній заяві, що відповідає даті початку податкового періоду, з якого особи вважатимуться платниками та матимуть право на складання податкових накладних, у разі добровільної реєстрації особи як платника;

2) з першого числа місяця, наступного за днем спливу 20 календарних днів після подання реєстраційної заяви до контролюючого органу, у разі добровільної реєстрації особи як платника ПДВ, якщо бажаний день реєстрації у заяві не зазначено;

3) з бажаного дня, що відповідає першому числу календарного кварталу, в якому буде

застосовуватися ставка ЄП, що передбачає сплату ПДВ, у разі переходу осіб на ССО або зміни ставки ЄП;

У разі відсутності підстав для відмови у реєстрації особи як платника контролюючий орган зобов'язаний протягом 3 робочих днів після надходження реєстраційної заяви до контролюючого органу внести до реєстру платників запис про реєстрацію такої особи як платника податку:

4) з першого числа календарного місяця, в якому здійснено перехід на ЗСО, якщо перше число календарного місяця, з якого здійснюється перехід на сплату інших податків і зборів, на день подання реєстраційної заяви не настало;

5) з дня внесення запису до реєстру платників у разі обов'язкової реєстрації особи як платника або у разі реєстрації осіб, якщо перше число календарного місяця, в якому здійснено перехід на сплату інших податків і зборів, на день подання реєстраційної заяви настало.

ДПС щоденно оприлюднює на єдиному державному реєстраційному веб-порталі юр осіб та фіз осіб - підприємців та власному офіційному веб-сайті:

1) дані з реєстру платників ПДВ із зазначенням найменування або прізвища, імені та по батькові платника, дати податкової реєстрації, індивідуального податкового номера та терміну дії реєстрації платника;

2) інформацію про осіб, реєстрацію яких як платників анульовано, із зазначенням індивідуальних податкових номерів, дати анулювання, причин та підстав для анулювання реєстрації.

4. Об'єкт оподаткування. Ставки ПДВ

Об'єктом оподаткування ПДВ є 7 типів операцій, здійснюваних платниками податку:

а) постачання товарів, місце постачання яких розташоване на митній території України, в тому числі операції з передачі права власності на об'єкти застави позичальнику, на товари, що передаються на умовах товарного кредиту, а також з передачі об'єкта фінансового лізингу в користування лізингоотримувачу/орендарю;

б) постачання послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України;

в) ввезення товарів на митну територію України в митному режимі імпорту або реімпорту;

г) вивезення товарів у митному режимі експорту або реекспорту;

д) з метою оподаткування ПДВ до експорту прирівнюється і постачання товарів, які перебувають у вільному обігу на території України, до митного режиму магазину безмитної торгівлі, митного складу або спеціальної митної зони;

е) з метою оподаткування ПДВ до імпорту прирівнюється постачання товарів з-під митного режиму магазину безмитної торгівлі, митного складу або спеціальної митної зони, для їх подальшого вільного обігу на території України;

є) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом.

Розміри ставок податку

а) 20%;

б) 0%;

в) 7%;

г) 14%.

Розмір ставки податку 7% по операціях з:

1) постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, дозволених для виробництва і застосування в Україні та внесених до Державного реєстру лікарських засобів, медичних виробів за переліком, затвердженим КМУ;

2) постачання на митній території України та ввезення на митну територію України лікарських засобів, медичних виробів та/або медичного обладнання, дозволених для застосування у межах клінічних випробувань, дозвіл на проведення яких надано центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;

3) постачання послуг із показу (проведення) театральних, оперних, балетних, музичних, концертних, хореографічних, лялькових, циркових, звукових, світлових та інших вистав,

постановок, виступів професійних мистецьких колективів, артистичних груп, акторів та артистів (виконавців), кінематографічних прем'єр, культурно-мистецьких заходів;

4) постачання послуг із показу оригіналів музичних творів, демонстрації виставкових проектів, проведення екскурсій для груп та окремих відвідувачів у музеях, зоопарках та заповідниках, відвідування їх територій та об'єктів відвідувачами;

5) постачання послуг із розповсюдження, демонстрування, публічного сповіщення і публічного показу фільмів, адаптованих відповідно до законодавства в україномовні версії для осіб з порушеннями зору та осіб з порушеннями слуху;

б) постачання послуг із тимчасового розміщування (проживання), що надаються готелями і подібними засобами тимчасового розміщування (клас 55.10 група 55 КВЕД ДК 009:2010);

Розмір ставки податку 14% по операціях з:

постачання на митній території України та ввезення на митну територію України сільськогосподарської продукції, що класифікується за такими кодами згідно з УКТ ЗЕД: 1001, 1003, 1005, 1201, 1205, 1206 00.

Розмір ставки податку 20% по операціям з:

Операції, крім тих, що не є об'єктом оподаткування, звільнених від оподаткування, та операцій, до яких застосовується нульова ставка та 7% і 14%.

Податок становить 20%, 7% і 14% бази оподаткування та додається до ціни товарів/послуг.

5. Операції, що підлягають оподаткуванню за основною ставкою. Операції, що підлягають оподаткуванню за нульовою ставкою

Усі операції, крім операцій, що не є об'єктом оподаткування, звільнених від оподаткування та операцій, до яких застосовується „0" ставка, **оподатковуються за ставкою 20%**, яка є основною. Податок становить 20% бази оподаткування та додається до ціни товарів/послуг.

Операції, що підлягають оподаткуванню за ставкою 0%

1. Вивезення товарів за межі митної території України:

- а) у митному режимі експорту;
- б) у митному режимі реекспорту;
- в) у митному режимі безмитної торгівлі;
- г) у митному режимі вільної митної зони.

Товари вважаються вивезеними за межі митної території України, якщо таке вивезення підтверджене митною декларацією.

2. Постачання товарів:

а) для заправки або забезпечення морських суден, що:

- використовуються для навігаційної діяльності, перевезення пасажирів або вантажів за плату, промислової, риболовецької або іншої г/д за межами територіальних вод України;

- використовуються для рятування або подання допомоги в нейтральних або територіальних водах інших країн;

- входять до складу Військово-Морських Сил України та відправляються за межі територіальних вод України, у тому числі на якірні стоянки;

б) для заправки або забезпечення повітряних суден, що:

- виконують міжнародні рейси для навігаційної діяльності чи перевезення пасажирів або вантажів за плату;

- входять до складу Повітряних Сил України та відправляються за межі повітряного кордону України, у тому числі у місця тимчасового базування;

в) для заправки (дозаправки) та забезпечення космічних кораблів, космічних ракетних носіїв або супутників Землі;

г) для заправки (дозаправки) або забезпечення наземного військового транспорту чи іншого спеціального контингенту Збройних Сил України, що бере участь у миротворчих акціях за кордоном України;

г) магазинами безмитної торгівлі. Постачання товарів магазинами безмитної торгівлі може здійснюватися виключно:

- фіз особам, які виїжджають за межі митної території України;
- фіз особам, які в'їжджають на митну територію України в пунктах пропуску через державний кордон України, відкритих для міжнародного повітряного сполучення;
- фіз особам, які переміщуються транспортними засобами, що належать резидентам та знаходяться за межами митного кордону України.

3. Постачання послуг:

- а) міжнародні перевезення пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим та авіаційним транспортом;
- б) послуги, що передбачають роботи з рухомим майном, попередньо ввезеним на митну територію України для виконання таких робіт та вивезеним за межі митної території України платником, що виконував роботи, або отримувачем-нерезидентом;
- в) послуги з обслуговування повітряних суден, що виконують міжнародні рейси.

6. Поняття бази оподаткування податку на додану вартість. Податкове зобов'язання. Податковий кредит

База оподаткування (БО) є головною складовою всієї системи ПДВ, її заниження є одним із способів мінімізації податкового зобов'язання.

БО операцій з постачання товарів/послуг визначається виходячи з їх договірної вартості з урахуванням загальнодержавних податків та зборів (крім АП на реалізацію суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів, збору на обов'язкове державне пенсійне страхування, що справляється з вартості послуг стільникового рухомого зв'язку, ПДВ та АП на спирт етиловий, що використовується виробниками - суб'єктами господарювання для виробництва лікарських засобів, у тому числі компонентів крові і вироблених з них препаратів).

БО операцій з постачання товарів/послуг не може бути нижче ціни придбання таких товарів/послуг, БО операцій з постачання самостійно виготовлених товарів/послуг не може бути нижче звичайних цін, а БО операцій з постачання необоротних активів не може бути нижче балансової (залишкової) вартості за даними б/о, що склалася станом на початок звітного періоду, протягом якого здійснюються операції, за винятком:

- товарів (послуг), ціни на які підлягають державному регулюванню;
- газу, який постачається для потреб населення;
- електричної енергії, ціна на яку склалася на ринку електричної енергії.

До складу договірної (контрактної) вартості включаються будь-які суми коштів, вартість матеріальних і нематеріальних активів, що передаються платнику безпосередньо покупцем або через будь-яку третю особу у зв'язку з компенсацією вартості товарів/послуг. До складу договірної вартості не включаються суми неустойки (штрафів та/або пені), 3% річних та інфляційні, що отримані платником внаслідок невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань.

До БО включаються вартість товарів/послуг, які постачаються, та вартість матеріальних і нематеріальних активів, що передаються платнику безпосередньо отримувачем товарів/послуг, поставлених таким платником.

БО для товарів, які ввозяться на митну територію України, послуг, які поставляються нерезидентами на митній території України

БО для товарів/послуг, що ввозяться на митну територію України, є договірною (контрактною) вартістю, але не нижче митної вартості товарів, з урахуванням мита та акцизного податку, що підлягають сплаті і включаються до ціни товарів.

Податкове зобов'язання – сума ПДВ, яку платник повинен сплатити до бюджету у встановлені строки.

Платник зобов'язаний нарахувати ПЗ виходячи з БО за товарами/послугами, необоротними активами, під час придбання або виготовлення яких суми податку були включені до складу ПК, у разі якщо такі товари/послуги, необоротні активи починають використовуватися:

- а) в операціях, що не є ОО;
- б) в операціях, звільнених від оподаткування;
- в) в операціях, що здійснюються платником в межах балансу платника, у тому числі

передача для невиробничого використання, переведення виробничих необоротних активів до складу невиробничих необоротних активів;

г) в операціях, що не є господарською діяльністю платника.

Податковий кредит – сума, на яку платник ПДВ має право зменшити ПЗ звітного періоду.

ПК складається із сум ПДВ, нарахованих (сплачених) платником протягом звітного періоду за відповідною ставкою.

Право на віднесення сум ПДВ до ПК виникає у разі здійснення операцій з:

а) придбанням або виготовленням товарів (їх імпорту) та послуг з метою їх подальшого використання в оподатковуваних операціях;

б) придбанням (будівництвом) основних фондів (їх імпорту), з метою подальшого використання в оподатковуваних операціях;

в) отримання послуг, наданих нерезидентом на митній території України, та у разі отримання послуг, місцем постачання яких є митна територія України;

г) ввезення необоротних активів на митну територію України за договорами оперативного або фінансового лізингу.

Датою виникнення права платника на віднесення сум податку до ПК вважається дата тієї події, що відбулася раніше:

а) дата списання коштів з банківського рахунка платника в оплату товарів/послуг;

б) дата отримання платником товарів/послуг, що підтверджено податковою накладною.

Для операцій із ввезення на митну територію України товарів датою виникнення права на віднесення сум податку до ПК є дата сплати податку за податковими зобов'язаннями, а для операцій з постачання послуг нерезидентом на митній території України - дата сплати (нарахування) податку за податковими зобов'язаннями, що були включені отримувачем таких послуг до податкової декларації попереднього періоду.

ПК звітного періоду визначається виходячи з договірної вартості товарів/послуг та складається із сум податків, нарахованих платником за ставкою 20% протягом звітного періоду у зв'язку з:

- придбанням або виготовленням товарів та наданням послуг;

- придбанням (будівництвом, спорудженням) ОФ;

- ввезенням товарів та/або необоротних активів на митну територію України.

Нарахування ПК здійснюється незалежно від того, чи товари/послуги та ОФ почали використовуватися в оподатковуваних операціях у межах провадження г/д платника протягом звітного податкового періоду, а також від того, чи здійснював платник оподатковувані операції протягом звітного періоду.

Платник зобов'язаний нарахувати ПЗ виходячи з БО та скласти не пізніше останнього дня звітного періоду і зареєструвати в Єдиному реєстрі податкових накладних в терміни зведену податкову накладну за товарами/послугами, необоротними активами, у разі якщо товари/послуги, необоротні активи призначаються для їх використання або починають використовуватися:

а) в операціях, що не є ОО або місце постачання яких розташоване за межами митної території України;

б) в операціях, звільнених від оподаткування;

в) в операціях, що здійснюються платником в межах балансу платника;

г) в операціях, що не є г/д платника.

Не відносяться до ПК суми податку, сплаченого у зв'язку з придбанням товарів/послуг, не підтверджені зареєстрованими в Єдиному реєстрі податкових накладних податковими накладними / розрахунками коригування до таких податкових накладних чи не підтверджені митними деклараціями.

Податкові накладні, отримані з Єдиного реєстру податкових накладних, є для отримувача товарів/послуг підставою для нарахування сум податку, що відносяться до ПК.

У разі якщо платник не включив у відповідному звітному періоді до ПК суму ПДВ на підставі отриманих податкових накладних / розрахунків коригування до таких податкових накладних, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних, таке право зберігається за

ним протягом 365 календарних днів з дати складення документу.

Пропорційне віднесення сум податку до ПК

1. У разі якщо придбані та/або виготовлені товари/послуги, необоротні активи частково використовуються в оподатковуваних операціях, а частково - ні, платник зобов'язаний нарахувати ПЗ виходячи з БО та скласти не пізніше останнього дня звітного періоду і зареєструвати зведену податкову накладну в Єдиному реєстрі податкових накладних на загальну суму частки сплаченого податку під час їх придбання або виготовлення, яка відповідає частці використання таких товарів/послуг, необоротних активів в неоподатковуваних операціях.

2. Частка використання товарів/послуг, необоротних активів в оподатковуваних операціях визначається у відсотках як відношення обсягів з постачання оподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за попередній календарний рік до сукупних обсягів постачання оподатковуваних та неоподатковуваних операцій (без урахування сум податку) за цей же попередній календарний рік. Визначена у процентах величина застосовується протягом поточного календарного року.

7. Порядок визначення суми податку на додану вартість, що підлягає сплаті або автоматичному відшкодуванню з бюджету та строки проведення розрахунків

Сума податку, що підлягає сплаті до державного бюджету або бюджетному відшкодуванню визначається наступним чином:

$$\text{ПДВ} = \text{ПЗ} - \text{ПК звітного (податкового) періоду},$$

де, ПЗ – податкове зобов'язання,

ПК – податковий кредит.

Так, при:

- 1) **позитивному** значенні суми – вона підлягає сплаті до бюджету у строки;
- 2) **від'ємному** – враховується у зменшення суми податкового боргу з податку, що виник за попередні звітні періоди, а у разі відсутності боргу - зараховується до податкового кредиту наступного звітного періоду.

Якщо у наступному податковому періоді сума (ПЗ – ПК) має від'ємне значення, то:

а) бюджетному відшкодуванню підлягає частина від'ємного значення, яка дорівнює сумі податку, фактично сплаченій отримувачем товарів у попередніх податкових періодах постачальникам або до державного бюджету, а у разі отримання від нерезидента послуг на митній території України - сумі податкового зобов'язання;

б) залишок від'ємного значення попередніх податкових періодів після бюджетного відшкодування включається до складу сум, що відносяться до податкового кредиту наступного періоду.

Платник, який має право на отримання бюджетного відшкодування та прийняв рішення про повернення суми бюджетного відшкодування, подає ДПП податкову декларацію та заяву про повернення суми бюджетного відшкодування, яка відображається у податковій декларації. Формується Реєстр заяв про повернення суми бюджетного відшкодування протягом операційного дня їх отримання у хронологічному порядку їх надходження.

До податкової декларації або уточнюючих розрахунків платником додаються розрахунок суми бюджетного відшкодування та оригінали митних декларацій. У разі якщо митне оформлення товарів, вивезених за межі митної території України, здійснювалося з використанням електронної митної декларації, електронна митна декларація надається контролюючим органом за місцем митного оформлення контролюючому органу за місцем обліку платника в електронній формі.

У строк 10 днів контролюючий орган проводить камеральну перевірку податкової декларації або уточнюючих розрахунків. Зазначена у заяві сума бюджетного відшкодування вважається узгодженою в Реєстрі заяв про повернення суми бюджетного відшкодування з однієї із таких дат:

- а) з дня, наступного за днем закінчення граничного строку проведення перевірки, в разі, якщо ДПП внесені до Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування відомості про відсутність порушень під час такої перевірки;

б) з дня, наступного за днем закінчення граничного строку проведення камеральної перевірки, в разі, якщо ДПІ не внесені до Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування відомості про дату початку та закінчення проведення перевірки даних, зазначених у податковій декларації або уточнюючому розрахунку, з обов'язковою відміткою щодо виду перевірки;

в) з дня, наступного за днем закінчення граничного строку для складення акта перевірки, в разі, якщо ДПІ не внесені до Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування відомості про дату складення акта перевірки;

г) з дня, наступного за днем закінчення граничного строку для надсилання податкового повідомлення-рішення, в разі, якщо ДПІ не внесені до Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування відомості про дату та номер податкового повідомлення-рішення;

г) з дня визнання протиправним та/або скасування податкового повідомлення-рішення.

На підставі даних Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування ДКСУ, після дня набуття статусу узгодженої суми бюджетного відшкодування перераховує суму з бюджетного рахунка на поточний банківський рахунок платника в обслуговуючому банку протягом 5 операційних днів.

Джерелом сплати бюджетного відшкодування є доходи бюджету, до якого сплачується податок.

Суми податку, не відшкодовані платникам протягом визначеного строку, вважаються заборгованістю бюджету. На суму заборгованості нараховується пеня на рівні 120% облікової ставки НБУ, встановленої на момент виникнення пені, протягом строку її дії, включаючи день погашення.

Електронне адміністрування ПДВ

Система електронного адміністрування ПДВ забезпечує автоматичний облік в розрізі платників:

- суми податку, що містяться у складених та отриманих податкових накладних та розрахунках коригування, зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних;

- суми податку, сплачені платниками при ввезенні товару на митну територію України;

- суми поповнення та залишку коштів на рахунках в системі електронного адміністрування ПДВ;

- суми податку, на яку платники мають право зареєструвати податкові накладні та розрахунки коригування до податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних;

- інші показники, які враховуються під час обрахунку суми податку.

Платникам автоматично відкриваються рахунки в системі електронного адміністрування ПДВ. Розрахунки з бюджетом у системі електронного адміністрування ПДВ здійснюються з цих рахунків.

Платник має право зареєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних на суму податку.

Звітним (податковим) періодом є один календарний місяць з урахуванням таких особливостей:

а) якщо особа реєструється як платник з іншого дня, ніж перший день календарного місяця, першим звітним (податковим) періодом є період, який розпочинається від дня такої реєстрації та закінчується останнім днем першого повного календарного місяця;

б) якщо податкова реєстрація особи анулюється в інший день, ніж останній день календарного місяця, то останнім звітним періодом є період, який розпочинається з першого дня такого місяця та закінчується днем такого анулювання.

Порядок надання податкової декларації та строки розрахунків з бюджетом

Податкова декларація подається за базовий звітний період, що дорівнює календарному місяцю, протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця.

Сума податкового зобов'язання, зазначена платником в поданій податковій декларації, підлягає сплаті протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного

граничного строку, передбаченого для подання податкової декларації.

8. Податкова накладна як основний звітний податковий документ

Платник зобов'язаний надати покупцю підписану та скріплену печаткою податкову накладну, у якій зазначаються в рядках відповідні дані (роздавальний).

Форма та порядок заповнення податкової накладної затверджуються центральним органом ДПС.

У разі звільнення від оподаткування у передбачених випадках у податковій накладній робиться запис «Без ПДВ» з посиланням на відповідний пункт.

Податкова накладна виписується у 2 примірниках у день виникнення податкового зобов'язання продавця. Оригінал податкової накладної видається покупцю, копія залишається у продавця товарів/послуг.

Для операцій, що оподатковуються, і операцій, звільнених від оподаткування, складаються окремі накладні. Податкова накладна є податковим документом і одночасно відображається у реєстрі виданих податкових накладних продавця та реєстрі отриманих накладних покупця.

Органи ДПС за даними **реєстрів виданих та отриманих** податкових накладних, наданих в електронному вигляді, повідомляють платника про наявність у реєстрі розбіжностей з даними контрагентів. При цьому платник протягом 10 днів після отримання повідомлення має право уточнити податкове зобов'язання без застосування штрафних санкцій.

Необхідно зазначити, що реєстри податкових накладних подаються разом із декларацією за відповідний звітний період до органів ДПС в електронному вигляді з метою виявлення розбіжностей з даними контрагентів, про що орган ДПС зобов'язаний повідомити платника.

Право на нарахування податку та складання податкової накладної надається особам, зареєстрованим як платники. Податкова накладна видається платником, який здійснює операції з постачання товарів, на вимогу покупця та є підставою для нарахування сум податку, що відносяться до податкового кредиту.

При здійсненні операцій з постачання товарів, платник – продавець товарів зобов'язаний надати покупцю податкову накладну після реєстрації в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Підтвердженням продавцю про прийняття його податкової накладної та розрахунку коригування до Єдиного реєстру податкових накладних є квитанція в електронному вигляді у текстовому форматі, яка надсилається протягом операційного дня.

Датою та часом надання податкової накладної та розрахунку коригування в електронному вигляді до ДПС України є дата та час, зафіксовані у квитанції.

Виявлення розбіжностей даних податкових накладних та Єдиного реєстру є підставою для проведення органами ДПС позапланової виїзної перевірки продавця та у покупця товарів.

У разі відмови продавця надати податкову накладну або у разі порушення ним порядку заповнення та реєстрації в Єдиному реєстрі покупець має право додати до податкової декларації за звітний податковий період заяву із скаргою на постачальника, яка є підставою для включення сум податку до складу податкового кредиту. До заяви додаються копії розрахункових документів, що засвідчують факт сплати податку у зв'язку з придбанням товарів тощо.

Відсутність факту реєстрації платником – продавцем податкової накладної, в Єдиному реєстрі податкових накладних та порядку заповнення накладної не дає права покупцю на включення сум ПДВ до податкового кредиту.

«Перехідні положення» встановлюють, що реєстрація податкових накладних платниками – продавцями, в Єдиному реєстрі податкових накладних запроваджується для ПДВ, у яких сума ПДВ в одній накладній становить понад 10 тис. грн. – з 1 січня 2012 року.

Підставою для нарахування податку, що відносяться до податкового кредиту без отримання накладної, також є: транспортний квиток, готельний рахунок або рахунок та касові чеки.

У разі ввезення товарів на митну територію України документом, що посвідчує право на віднесення сум податку до податкового кредиту вважається митна декларація.

Для фізичних осіб, не зареєстрованих як суб'єкти господарювання, що ввозять товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню, оформлення митної декларації прирівнюється до подання накладної.

Зведені результати обліку відображаються в податкових деклараціях. Платник веде Реєстри отриманих та виданих податкових накладних в електронному вигляді, у якому зазначаються порядковий №, дата її виписки, загальна сума постачання та сума нарахованого податку та реєстраційний № платника - продавця, який видав накладну платнику.

Платники щомісяця у передбачені терміни подають органу ДПС копії записів у Реєстрах виданих та отриманих накладних за такий період в електронному вигляді.

Звітним (податковим) періодом є 1 календарний місяць, а у випадках, календарний квартал, з урахуванням особливостей:

а) особа реєструється як платник з іншого дня, ніж перший день календарного місяця, першим звітним періодом є період, який розпочинається від дня такої реєстрації та закінчується останнім днем першого повного календарного місяця;

б) якщо реєстрація особи анулюється в інший день, ніж останній день календарного місяця, то останнім звітним періодом є період, який розпочинається з першого дня такого місяця та закінчується днем такого анулювання.

Платники, які відповідно б) мають право на застосування „0” ставки податку на прибуток, на період з 1 січня 2011 року до 1 січня 2016 року можуть вибрати квартальний податковий період. Заява про вибір квартального податкового періоду подається податковому органу разом з декларацією за наслідками останнього податкового періоду календарного року. Податковий період починає застосовуватися з 1 податкового періоду наступного календарного року.

До таких платників віднесено платників, у яких протягом 3 послідовних попередніх років, щорічний обсяг доходів задекларовано у сумі, що не перевищує 3 млн. грн., та у яких середньооблікова кількість працівників протягом періоду не перевищувала 20 осіб.

Заява про вибір квартального податкового періоду подається податковому органу разом з декларацією за наслідками останнього податкового періоду календарного року. При цьому квартальний податковий період починає застосовуватися з першого податкового періоду наступного календарного року.

9. Порядок подання податкової декларації з податку на додану вартість до державного податкового органу

Податкова декларація подається за базовий звітний період, що дорівнює календарному місяцю, протягом 20 днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця.

Платник зобов'язаний самостійно сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену у поданій податковій декларації, протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем відповідного граничного строку для подання податкової декларації.

Податкова декларація – документ, що подається платником ПДВ контролюючому органу протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного (податкового) місяця. Додатки до податкової декларації є її невід'ємною частиною.

Тематика доповідей та повідомлень:

1. Історичний розвиток доданої вартості.
2. ПДВ – податок на споживання.
3. труднощі бюджетного відшкодування ПДВ.

Запитання самоконтролю

1. Особи що є платниками податку на додану вартість.
2. Назвіть випадки в яких особа зобов'язана зареєструватись платником ПДВ.
3. В яких випадках відбувається анулювання реєстрації платника ПДВ?
4. Перелічіть операції, які є об'єктом оподаткування з ПДВ.
5. Розясніть, що мається на увазі у Податковому кодексі України під місцем постачання товарів та послуг.
6. Дайте визначення «податкове зобов'язанняч» та «податковий кредит».
7. Назвіть ставки податку на додану вартість, які передбачені ПКУ.

8. Перелічіть операції, які підлягають оподаткуванню за «0» ставкою.
9. Назвіть операції які не є об'єктом оподаткування з ПДВ.
10. Дайте характеристику автоматичному бюджетному відшкодуванню.

Тестові завдання:

1. Вкажіть, хто із суб'єктів господарювання зобов'язаний зареєструватися платником ПДВ?
 - 1) суб'єкт господарювання, який надав послуги на території України з використанням Інтернет на суму 1 млн. грн. з врахуванням ПДВ упродовж останніх 12 календарних місяців;
 - 2) платник єдиного податку у випадку добровільної реєстрації;
 - 3) суб'єкт господарювання, у якого виручка від реалізації товарів за останні 12 календарних місяців склала 1 млн. грн., в тому числі 10 тис. грн. від реалізації безхазяйного майна;
 - 4) суб'єкт господарювання, які ввозять товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню згідно із законодавством;
 - 5) суб'єкт господарювання, у якого обсяг оподатковуваних операцій протягом останніх 12 календарних місяців становив 500 тис. грн.
2. Анулювання реєстрації особи як платника ПДВ відбувається:
 - 1) у день, що настає за днем проведення розрахунків із бюджетом останнього податкового періоду;
 - 2) у день, що настає за днем подання декларації з ПДВ останнього податкового періоду;
 - 3) з моменту подання заяви про анулювання реєстрації особи як платника ПДВ;
 - 4) через 10 днів після подання заяви про анулювання реєстрації особи як платника ПДВ.
3. У разі обов'язкової реєстрації особи як платника ПДВ реєстраційна заява подається до органу державної податкової служби не пізніше:
 - 1) 1 числа календарного місяця, що настає за місяцем, в якому вперше досягнуто необхідного обсягу оподатковуваних операцій;
 - 2) 10 числа календарного місяця, що настає за місяцем, в якому вперше досягнуто необхідного обсягу оподатковуваних операцій;
 - 3) 20 числа календарного місяця, що настає за місяцем, в якому вперше досягнуто необхідного обсягу оподатковуваних операцій;
 - 4) 10 днів до початку звітного періоду.
4. У разі добровільної реєстрації особи як платника ПДВ реєстраційна заява подається до органу державної податкової служби не пізніше:
 - 1) 10 календарних днів до початку податкового періоду, з якого такі особи вважатимуться платниками;
 - 2) 20 числа календарного місяця;
 - 3) 20 робочих днів до початку податкового періоду, з якого такі особи вважатимуться платниками;
 - 4) 20 календарних днів до початку податкового періоду, з якого такі особи вважатимуться платниками.
5. Якщо постачання товарів здійснюється для споживання у поїздах на ділянці пасажирського перевезення, що здійснюється в межах митної території України, то місцем постачання вважається:
 - 1) пункт прибуття пасажирського транспортного засобу;
 - 2) пункт кінцевого призначення;
 - 3) пункт відправлення пасажирського транспортного засобу;
 - 4) ділянка пасажирського перевезення.
6. Датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг вважається дата, яка припадає на податковий період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:
 - 1) зарахування коштів на банківський рахунок платника ПДВ як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню;
 - 2) постачання товарів/послуг з використанням торговельних автоматів;
 - 3) відвантаження товарів платником ПДВ;

- 4) постачання товарів/послуг з оплатою за рахунок бюджетних коштів;
- 5) операцій фінансової оренди (лізингу).

7. Датою збільшення податкових зобов'язань з ПДВ при постачанні товарів/послуг через торговельні автомати з використанням жетонів, карток або інших замінників національної валюти, є дата:

- 1) постачання таких жетонів, карток або інших замінників національної валюти;
- 2) продажу таких жетонів, карток або інших замінників національної валюти;
- 3) використання таких жетонів, карток або інших замінників національної валюти;
- 4) отримання податкової накладної.

8. Базою оподаткування операцій при постачанні товарів/послуг для розрахунку ПДВ є:

- 1) договірна (контрактна) вартість, але не нижче за звичайні ціни;
- 2) договірна (контрактна) вартість, але не нижче регульованої ціни (тарифу);
- 3) договірна (контрактна) вартість, але не нижче ціни придбання;
- 4) балансова вартість на момент їх постачання

9. Базою оподаткування для розрахунку ПДВ при постачанні необоротних активів є:

- 1) договірна (контрактна) вартість, але не нижче за звичайні ціни;
- 2) договірна (контрактна) вартість, але не нижче ціни придбання;
- 3) балансова вартість на момент їх постачання;
- 4) залишкова балансова вартість.

10. Платник ПДВ провадить підприємницьку діяльність з постачання вживаних товарів (комісійну торгівлю) придбаних у фізичних осіб, не зареєстрованих платниками ПДВ. Базою оподаткування при розрахунку ПДВ у цьому випадку є:

- 1) комісійна винагорода такого платника;
- 2) позитивна різниця між ціною продажу та ціною придбання таких товарів;
- 3) оціночна вартість вживаних товарів;
- 4) фактична ціна реалізації вживаного товару

11. Податкові зобов'язання платника ПДВ виникають у разі:

- 1) ліквідації основних фондів за самостійним рішенням платника податку;
- 2) ліквідації основних фондів у зв'язку з їх знищенням або зруйнуванням;
- 3) безоплатної передачі особі, яка є платником ПДВ;
- 4) безоплатної передачі особі, яка не зареєстрована платником ПДВ;
- 5) переведення необоротних активів до складу невиробничих фондів.

12. Базою оподаткування для розрахунку ПДВ при наданні послуг нерезидентом на безоплатній основі є:

- 1) митна вартість наданих послуг без урахування ПДВ;
- 2) звичайна ціна на такі послуги без урахування ПДВ;
- 3) договірна (контрактна) вартість таких послуг з урахуванням податків та зборів;
- 4) послуги, надані на безоплатній основі, не оподатковуються

13. Вкажіть операції, що оподатковуються ПДВ за нульовою ставкою:

- 1) експорт товарів (супутніх послуг);
- 2) імпорт майна як технічної або благодійної (гуманітарної) допомоги;
- 3) надання послуг з переробки давальницької сировини;
- 4) постачання продуктів дитячого харчування;
- 5) експорт звільнених від оподаткування ПДВ товарів

14. Вкажіть операції, що звільняються від оподаткування ПДВ:

- 1) безоплатної приватизації житлового фонду;
- 2) міжнародні перевезення пасажирів і багажу;
- 3) надання послуг із загальнообов'язкового соціального та пенсійного страхування;
- 4) надання комісійних (брокерських, дилерських) послуг із торгівлі та/або управління

цінними паперами;

5) постачання державних платних послуг фізичним або юридичним особам органами виконавчої влади.

15. Вкажіть операції, що не є об'єктом оподаткування ПДВ:

- 1) постачання технічних та інших засобів реабілітації (крім автомобілів);
- 2) передачі майна в заставу (іпотеку) позикодавцю (кредитору);
- 3) страхування, співстрахування або перестрахування особами, які мають ліцензію відповідно до закону;
- 4) постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами;
- 5) надання благодійної допомоги.

16. Вкажіть операції, що оподатковуються ПДВ за основною ставкою:

- 1) ввезення товарів (супутніх послуг) на митну територію України;
- 2) імпорт товарів дитячого асортименту для немовлят за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
- 3) проведення профілактичних медичних оглядів із підготовкою висновку про стан здоров'я на прохання громадян;
- 4) обстеження за заявкою замовника об'єктів, що будуються, з метою їх відповідно санітарному законодавству;
- 5) постачання ритуальних товарів.

17. Право на включення до податкового кредиту сум ПДВ на підставі отриманих податкових накладних зберігається протягом:

- 1) 365 календарних днів з дати виписки податкової накладної;
- 2) 60 календарних днів з дати виписки податкової накладної;
- 3) календарного року;
- 4) звітного податкового періоду.

18. Податковий орган проводить камеральну перевірку заявлених у декларації з ПДВ сум бюджетного відшкодування протягом:

- 1) 30 календарних днів з дня подання податкової декларації;
- 2) 30 календарних днів, що настають за граничним терміном отримання податкової декларації;
- 3) 20 календарних днів з дня подання податкової декларації;
- 4) 20 календарних днів після граничного терміну подачі податкової декларації.

19. Камеральна перевірка платників, що мають право на автоматичне відшкодування ПДВ, проводиться протягом:

- 1) 30 календарних днів з дня подання податкової декларації;
- 2) 30 календарних днів, що настають за граничним терміном отримання податкової декларації;
- 3) 20 календарних днів з дня подання податкової декларації;
- 4) 20 календарних днів після граничного терміну подачі податкової декларації

20. Висновок із зазначенням суми, що підлягає бюджетному відшкодуванню, подається органом державної податкової служби до органу Державної казначейської служби після закінчення перевірки у строк

- 1) 3 календарних днів;
- 2) 5 календарних днів;
- 3) 10 календарних днів;
- 4) 15 календарних днів.

21. При автоматичному відшкодуванні ПДВ відповідний висновок подається органом державної податкової служби до органу Державної казначейської служби після закінчення перевірки протягом:

- 1) 3 календарних днів;
- 2) 3 робочих днів;
- 3) 5 календарних днів;
- 4) 5 робочих днів.

22. Не підлягає включенню до Єдиного реєстру податкових накладних податкова накладна,

в якій сума ПДВ не перевищує:

- 1) 10 тис. грн.;
- 2) 20 тис. грн.;
- 3) 100 тис. грн.;
- 4) 500 тис. грн.

23. Порядок ведення Єдиного реєстру податкових накладних з ПДВ встановлюється:

- 1) Верховною Радою України;
- 2) Кабінетом Міністрів України;
- 3) Міністерством фінансів України;
- 4) Центральним податковим органом.

24. Вкажіть критерії, яким повинні відповідати платники ПДВ, котрі мають право вибрати квартальний податковий період:

- 1) середньооблікова кількість працівників протягом трьох послідовних попередніх років не перевищувала 20 осіб;
- 2) відповідають критеріям для отримання права на автоматичне бюджетне відшкодування;
- 3) щорічний обсяг доходів протягом трьох послідовних попередніх років задекларовано у сумі, що не перевищує 3 млн. грн.;
- 4) мають право на застосування нульової ставки податку на прибуток;
- 5) мають позитивну податкову історію.

25. Автоматичне відшкодування ПДВ запроваджується:

- 1) з 1 січня 2011 року;
- 2) з 1 січня 2012 року;
- 3) з 1 січня 2013 року;
- 4) з 1 січня 2014 року.

26. Вкажіть платників, які згідно з ПКУ мають право на автоматичне відшкодування ПДВ:

- 1) мають позитивну податкову історію;
- 2) оподатковуються за нульовою ставкою податку на прибуток підприємств;
- 3) не мають податкового боргу;
- 4) не перебувають у судових процедурах банкрутства.

27. Порядок автоматичного відшкодування ПДВ відрізняється від звичайного:

- 1) термінами проведення перевірок, надання висновку та відшкодування;
- 2) процедурою визначення відповідності зазначеним у Податковому кодексі критеріям;
- 3) термінами визначення відповідності зазначеним у Податковому кодексі критеріям;
- 4) подається тільки декларація із зазначенням суми ПДВ для відшкодування.

28. Не мають права на отримання бюджетного відшкодування з ПДВ особи, які :

- 1) є платником єдиного податку за спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності, що передбачають сплату цього податку у відмінний від встановленого спосіб або звільнення від такої сплати;
- 2) не провадили діяльність протягом останніх дванадцяти календарних місяців;
- 3) були зареєстровані як платники цього податку менш ніж за 12 календарних місяців;
- 4) мали обсяги оподатковуваних операцій за останні 12 календарних місяців менші, ніж заявлена сума бюджетного відшкодування;
- 5) мають податковий борг.

29. Податкова декларація подається за базовий звітний (податковий) період, і дорівнює календарному місяцю, протягом:

- 1) 20 робочих днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця;
- 2) 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця;
- 3) 10 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця;
- 4) 10 робочих днів, що настають за останнім календарним днем звітного місяця.

Тема 10. Податок на прибуток підприємств

План лекції

1. Загальна характеристика прибутку як об'єкта оподаткування. Платники податку на прибуток.
2. Об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств.
3. Об'єкти амортизації. Ставки податку.
4. Податкові періоди. Порядок обчислення податку та сплати.
5. Особливості оподаткування страховика

Завдання для самостійної роботи:

1. Доходи та витрати, що не враховуються для визначення об'єкта оподаткування.

Ключові слова: прибуток, собівартість, доходи звітнього періоду, інші витрати.

1. Прибуткове оподаткування в системі податків з підприємств

Прямі податки належать до найбільш древніх форм оподаткування. Вони є обов'язковим елементом податкової системи держави майже на всіх етапах розвитку суспільства. Прямими податками вважаються ті, які сплачують юр й фіз особи безпосередньо залежно від розміру майна, одержуваного доходу або прибутку.

Основними видами прямих податків в Україні є податок на прибуток підприємств і особистий податок на доходи фізичних осіб. Установлення одночасно цих 2 видів прямих податків дає змогу державі охопити оподаткуванням весь створений валовий дохід. Отже, прямі податки мають у своїй основі або особистість, або доходи, незалежно від джерел, або майно, незалежно від доходів.

Оцінюючи прямі податки за ступенем їхньої відповідності основним принципам та тим, наскільки і як вони стосуються інтересів різних верств населення, як виконують своє фіскальне призначення, слід зазначити, що **прямі податки:**

—дають реальну можливість встановити пряму залежність між доходами платника та його платежами до бюджету;

—сприяють розподілу податкового тягаря так, що значні податкові витрати мають ті члени суспільства, в яких вищі доходи;

—справляють значний вплив на саму державу, яка повинна забезпечити сприятливі умови для ефективного розвитку виробництва, адже якщо обсяг вітчизняного виробництва продукції зростає, то більшими стають надходження до бюджету;

—система стягнення прямих податків коштує дешевше, ніж система стягнення непрямих;

—при прямому оподаткуванні податкові служби вступають у безпосередні взаємовідносини з платниками, що спонукає до розвитку економічної та політичної самосвідомості;

—історія розвитку прямих податків свідчить про те, що вони призводять до кардинальної зміни як структури виробництва, так і структури споживання.

Водночас прямі податки мають певні недоліки:

—при формуванні державного бюджету пряме оподаткування не може бути стабільним джерелом його доходів, оскільки, наприклад, податок на прибуток підприємств — результат ефективної діяльності вітчизняного виробника. І навпаки, непрямим податкам властиве їхнє швидке надходження;

—оскільки прямими податками охоплюються прибутки та доходи підприємств і населення, то досить низькою є ймовірність їхнього повного чи майже повного надходження. Надійнішим об'єктом оподаткування є товари й послуги, процес споживання яких призупинити ніхто не в змозі;

—прямі податки є поблажливішими для платників, ніж непрямі, де одразу вимагається сплата значної суми. Непрямі ж податки менш помітні для споживачів, оскільки вони сплачуються невеликими частками, шляхом включення їх до ціни товарів, що купуються. Крім того, перевага

цих податків полягає ще й у тому, що їхнє стягнення не пов'язане з неприємним для платника втручанням податкових органів у його приватне життя. Тому протидія непрямим податкам з боку платників значно менша, ніж прямим;

—пряма форма оподаткування потребує складного механізму стягнення податків, оскільки пов'язана з складною методикою проведення б/о та звітності;

Податок на прибуток підприємств — продукт цілої епохи економічного і політичного розвитку суспільства, фіскальний інститут, який властивий високій культурі державності з витонченим механізмом функціонування, що потребує від платників усвідомленого ставлення до своїх прав та обов'язків. Усвідомлення того, що цей податок є платою з боку виробництва за сприятливі умови господарювання, тобто вилучаючи частину доходів юр осіб держава гарантує їм ефективніше використання капіталу, що залишається в їх розпорядженні. ПНП має чітко виражений регульовальний характер. Цей аспект податку потребує дуже уважного ставлення при його запровадженні в умовах переходу до ринку.

Розмір податку прямо залежить від розміру прибутку платника. Цим самим його вплив на результати господарської діяльності досить істотний.

В Україні цей податок почали застосовувати з 1991 року, проте в окремі періоди перевага надавалась податку на доходи. Підтвердженням цього є розвиток податкового законодавства України в 1991 — 1995 рр. Протягом цього періоду відповідний фінансово-правовий акт неодноразово удосконалювався, вносилися певні корективи в об'єкт оподаткування. Існувало 2 точки зору: 1 — щодо оподаткування доходу, 2 — прибутку. Прихильники 1 вбачали в податку на прибуток підприємств 1 із причин нестабільності надходжень до бюджету, можливість ухилення від оподаткування. 2 надавали перевагу податку і вказували на його значні переваги як у фіскальному, так і в регульовальному планах.

Головною його позитивною стороною є те, що він ставить рівень оподаткування у пряму залежність від джерела сплати податків — доходу, всі інші види податків можуть лише наближатись до прямої залежності. Велике значення податку в реалізації принципу справедливості та регульовальному впливі на економіку. Справедливість і регульовальний механізм прямого прибуткового оподаткування реалізується через помірковані ставки й надання пільг.

Світова практика підтверджує, що в розвинених країнах найсуттєвіші надходження до бюджету здійснюються за рахунок прогресивного особистого прибуткового податку і технічно удосконалених податків на товари та послуги, а ПНП корпорацій становить незначну питому вагу в доходах бюджетів. Це зумовлено **такими причинами:**

—обтяжує підприємницьку діяльність, у результаті чого в кінцевому підсумку зменшує дохід і майно платника. А має бути навпаки: підприємницька діяльність вільно розвивається, доходи і майно зростають, розширюючи тим самим базу для прямого особистого і непрямого оподаткування;

—з 1 боку, різко скорочує обсяг коштів, що залишаються у розпорядженні господарюючих суб'єктів, які могли б бути інвестовані. З 2 — податок на прибуток підприємств знижує зацікавленість в інвестиційній діяльності.

—методологія розрахунку податку складна і потребує застосування великої кількості правил, що пов'язані з необхідністю визначення доходів і витрат. Проблемною є оцінка доходів у результаті зміни цін фінансових і реальних активів у періоди інфляції та амортизації основних виробничих фондів.

В цілому оподаткування прибутку має стати суттєвим важелем державного регулювання, за допомогою якого можна ефективно впливати на процеси економічного зростання та соціального розвитку.

Як свідчать наведені дані за останні 10 років, при значному зростанні величини податку на прибуток підприємств в абсолютних сумах, його питома вага як у ВВП, так і в доходах бюджету має тенденцію до зниження.

Податок на прибуток підприємств, поряд є елементом податкової системи України й інструментом перерозподілу національного доходу.

Відповідно до класифікації податок на прибуток підприємств є загальнодержавним

податком на доходи, розмір його прямо залежить від величини отриманого доходу (прибутку). Податок на прибуток підприємств є єдиним податком, де прибуток як об'єкт оподаткування і як джерело сплати повністю збігається.

Податок на прибуток підприємств виконує три найважливіші функції:

1. Забезпечення фінансування державних витрат (фіскальна функція).

Виконує **фіскальну функцію** по наповненню державного бюджету, але найбільш ефективно ця функція реалізується за умови досягнення в державі певної стадії економічного розвитку, коли суб'єкти г/д матимуть достатні можливості для одержання прибутку. Але в період фінансової кризи цей податок втрачає своє фіскальне значення, оскільки він не може надходити в бюджет в тих розмірах, в яких планується. Це пов'язано з тим, що багато підприємств на сьогоднішній день є збитковими, працюють не на повну потужність та одержують невисокий прибуток в результаті своєї діяльності.

2. Підтримка соціальної рівноваги шляхом зміни співвідношення між доходами окремих соціальних груп із метою згладжування нерівності між ними (соціальна функція).

3. Державне регулювання економіки (регулююча функція).

Регуляторна функція податку полягає у впливі на господарську кон'юнктуру через маніпулювання рівнем податкових ставок, надання податкових преференцій, режими податкового адміністрування. За допомогою зазначених інструментів може забезпечуватися прискорення чи гальмування економічного розвитку в окремих галузях, на окремих територіях чи щодо окремих видів економічної діяльності, перерозподіл коштів між галузями та секторами економіки.

Стимулююча функція є функцією вищого порядку, яка впливає з регуляторної. Окремо податок на прибуток підприємств за своєю суттю не може мати стимулюючої функції, бо він є вилученням коштів в економічного суб'єкта. Стимулюючу роль може виконувати цілісна система оподаткування прибутку.

За допомогою податку можна регулювати: вибір тієї або іншої правової форми організації бізнесу; напрямки розподілу прибутку (накопичення або споживання); вибір методів фінансування інвестицій (самофінансування, залучені і позичкові засоби); розподіл трудових і матеріальних ресурсів між окремими сферами господарської діяльності; розподіл і перерозподіл ВВП; темпи економічного зростання на макрорівні.

Платниками податку на прибуток є суб'єкти податкових правовідносин, на яких за наявності об'єкт оподаткування покладено комплекс податкових обов'язків і прав:

Платниками податку - резидентами є:

1. Суб'єкти господарювання - юр особи, які провадять г/д як на території України, так і за її межами;

2. Управитель фонду операцій з нерухомістю, який здійснює діяльність відповідно до ЗУ "Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю" щодо операцій і результатів діяльності із довірчого управління, що здійснюється таким управителем через фонд.

1. Платниками податку - нерезидентами є:

1) юр особи, які утворені в будь-якій організаційно-правовій формі та отримують доходи з джерелом походження з України, за винятком установ та організацій, що мають дипломатичні привілеї або імунітет згідно з міжнародними договорами України;

2) постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи із джерелом походження з України або виконують представницькі та інші функції стосовно нерезидентів чи їх засновників.

3. Постійне представництво до початку своєї г/д стає на облік в контролюючому органі за своїм місцезнаходженням.

Нерезиденти, що діють відповідно до положень Рамкової угоди між Україною та ЄБРР стосовно діяльності Чорнобильського фонду "Укриття" в Україні та Угоди про грант між ЄБРР як Розпорядником коштів, наданих згідно з Грантом з Рахунка ядерної безпеки, Урядом України та Чорнобильською атомною електростанцією, можуть провадити свою г/д без реєстрації у контролюючому органі.

Не є платниками неприбуткові підприємства, установи та організації.

1. Неприбутковим підприємством, установою та організацією є підприємство, установа та організація, що одночасно відповідає вимогам неприбуткової організації.

2. Доходи (прибутки) неприбуткової організації використовуються виключно для фінансування видатків на утримання неприбуткової організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами.

3. У разі недотримання неприбутковою організацією вимог, організація зобов'язана подати у строк місячного звітного періоду звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації за період з початку року по останній день місяця, в якому вчинено порушення, та зазначити і сплатити суму самостійно нарахованого ПЗ з ПНП.

До неприбуткових організацій можуть бути віднесені:

- бюджетні установи;
- громадські об'єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, благодійні організації, пенсійні фонди;
- спілки, асоціації та інші об'єднання юр осіб;
- житлово-будівельні кооперативи;
- об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників жилих будинків;
- професійні спілки, їх об'єднання та організації профспілок, а також організації роботодавців та їх об'єднання;
- сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кооперативні об'єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів;
- інші юр особи, діяльність яких відповідає вимогам.

2. Об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств.

Об'єктом оподаткування є:

1) прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) б/о або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають.

2) дохід за договорами страхування;

3) дохід (прибуток) нерезидента, що підлягає оподаткуванню з джерелом походження з України;

4) дохід суб'єктів, які здійснюють випуск та проведення лотерей;

5) дохід операторів, отриманий від букмекерської діяльності, азартних ігор, крім доходу, отриманого від азартних ігор з використанням гральних автоматів, зменшеного на суму виплачених виплат гравцю, що підлягає оподаткуванню.

6) дохід, отриманий від азартних ігор з використанням гральних автоматів.

База оподаткування - грошове вираження ОО.

П(С)БО 15	<u>«Дохід»</u>	Наказ Мінфіну від 29.11.99 р. № 290 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку»
П(С)БО 16	<u>«Витрати»</u>	Наказ Мінфіну від 31.12.99 р. № 318 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку»
П(С)БО 17	<u>«Податок на прибуток»</u>	Наказ Мінфіну від 28.12.2000 р. № 353 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку»

Доходи класифікуються в бухгалтерському обліку за такими групами:

- дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);
- інші операційні доходи;
- фінансові доходи;
- інші доходи.

Дохід (виручка) від реалізації продукції - загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без вирахування наданих знижок, повернення раніше проданих товарів та непрямих податків і зборів (ПДВ, акцизного збору тощо).

Чистий дохід від реалізації продукції визначається шляхом вирахування з доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг наданих знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам), та податків і зборів.

До складу інших операційних доходів включаються суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема: дохід від операційної оренди активів; дохід від операційних курсових різниць; відшкодування раніше списаних активів; дохід від роялті, відсотків, отриманих на залишки коштів на поточних рахунках в банках, дохід від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій), необоротних активів, утримуваних для продажу, та групи вибуття тощо.

До складу фінансових доходів включаються дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі).

До складу інших доходів, зокрема, включаються дохід від реалізації фінансових інвестицій; дохід від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі господарської діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства.

Не визнаються доходами такі надходження від інших осіб:

1. Сума ПДВ, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів.
2. Сума надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо.
3. Сума попередньої оплати продукції (товарів, робіт, послуг).
4. Сума авансу в рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг).
5. Сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором.
6. Надходження, що належать іншим особам.
7. Надходження від первинного розміщення цінних паперів.
8. Сума балансової вартості валюти

Склад витрат:

1. Собівартість
2. Адміністративні витрати
3. Витрати на збут
4. Інші операційні витрати.

1. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:

- прямі матеріальні витрати;
- прямі витрати на оплату праці;
- інші прямі витрати;
- змінні загальновиробничі та постійні розподілені загальновиробничі витрати.

Виробнича собівартість продукції зменшується на справедливую вартість супутньої продукції, яка реалізується, та вартість супутньої продукції в оцінці можливого її використання, що використовується на самому підприємстві.

Прямі матеріальні витрати включається вартість:

- 1) сировини та основних матеріалів, що утворюють основу виробленої продукції, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів,
- 2) допоміжних та інших матеріалів, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат. Прямі матеріальні витрати зменшуються на вартість зворотних відходів, отриманих у процесі виробництва.

До складу прямих витрат на оплату праці включаються заробітна плата та інші

виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат.

До складу інших прямих витрат включаються всі інші виробничі витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат, зокрема відрахування на соціальні заходи, плата за оренду земельних і майнових паїв, амортизація, втрати від браку, які складаються з вартості остаточно забракованої з технологічних причин продукції (виробів, вузлів, напівфабрикатів), зменшеної на її справедливу вартість, та витрат на виправлення такого технічно неминучого браку.

До складу загальновиробничих витрат включаються:

1. Витрати на управління виробництвом (оплата праці апарату управління цехами, дільницями відрахування на соціальні заходи й медичне страхування апарату управління цехами, дільницями; витрати на оплату службових відряджень персоналу цехів, дільниць тощо).

2. Амортизація основних засобів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.

3. Амортизація нематеріальних активів загальновиробничого (цехового, дільничого, лінійного) призначення.

4. Витрати на утримання, експлуатацію та ремонт, страхування, операційну оренду основних засобів, інших необоротних активів загальновиробничого призначення.

5. Витрати на вдосконалення технології й організації виробництва (оплата праці та відрахування на соціальні заходи працівників, зайнятих удосконаленням технології й організації виробництва, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; витрати матеріалів, купівельних комплектуючих виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій тощо).

6. Витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення та інше утримання виробничих приміщень.

7. Витрати на обслуговування виробничого процесу (оплата праці загальновиробничого персоналу; відрахування на соціальні заходи, медичне страхування робітників та апарату управління виробництвом; витрати на здійснення технологічного контролю за виробничими процесами та якістю продукції, робіт, послуг).

8. Витрати на охорону праці, техніку безпеки і охорону навколишнього природного середовища.

9. Інші витрати (внутрішньозаводське переміщення матеріалів, деталей, напівфабрикатів, інструментів зі складів до цехів і готової продукції на склади; нестачі незавершеного виробництва; нестачі і втрати від псування матеріальних цінностей у цехах; оплата постойв тощо).

Загальновиробничі витрати поділяються на постійні і змінні.

До змінних належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо), виходячи з фактичної потужності звітного періоду.

До постійних відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності.

Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат) при нормальній потужності. Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг) у періоді їх виникнення. Загальна сума розподілених та нерозподілених постійних загальновиробничих витрат не може перевищувати їх фактичну величину.

Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), поділяються на:

- 1) адміністративні витрати,
- 2) витрати на збут,

3) інші операційні витрати.

Адміністративні витрати:

1) загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством;

2) загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);

3) витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;

4) витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона);

5) винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо);

6) витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);

7) амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання;

8) витрати на врегулювання спорів у судових органах;

9) податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

10) плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків, а також витрати, пов'язані з купівлею-продажем валюти;

11) інші витрати загальногосподарського призначення.

Витрати на збут включають такі витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг):

1) витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції;

2) витрати на ремонт тари;

3) оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут;

4) витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг);

5) витрати на передпродажну підготовку товарів;

6) витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом;

7) витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона);

8) витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису) поставки;

9) витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування;

10) витрати на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), що зберігається на складі підприємства;

11) витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства;

12) інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.

До інших операційних витрат включаються:

1) витрати на дослідження та розробки;

2) інші витрати операційної діяльності.

3) собівартість реалізованих виробничих запасів, яка для цілей бухгалтерського обліку складається з їх облікової вартості та витрат, пов'язаних з їх реалізацією;

4) сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів;

5) втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства);

- б) втрати від знецінення запасів;
- 7) нестачі й втрати від псування цінностей;
- 8) витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення.

Не визнаються витратами й не включаються до звіту про фінансові результати:

1. Платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо.
2. Попередня (авансова) оплата запасів, робіт, послуг.
3. Погашення одержаних позик.
4. Витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

3. Об'єкти амортизації. Ставки податку.

Порядок розрахунку амортизації ОЗ або НА для визначення ОО

1. Розрахунок амортизації ОЗ або НА здійснюється відповідно до національних положень (стандартів) б/о або міжнародних стандартів фінансової звітності. При розрахунку застосовуються методи нарахування амортизації, передбачені національними положеннями (стандартами) б/о, крім "виробничого" методу.

2. Не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел:

- вартість гудвілу;
- витрати на придбання / самостійне виготовлення невикористаних ОЗ, НА;
- витрати на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невикористаних ОЗ, невикористаних НА.

Терміни "невикористані ОЗ", "невикористані НА" означають відповідно основні засоби, нематеріальні активи, не призначені для використання в господарській діяльності платника.

Мінімально допустимі строки амортизації ОЩ та необоротних активів:

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 - земельні ділянки	-
група 2 - капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом	15
група 3 - будівлі	20
споруди	15
передавальні пристрої	10
група 4 - машини та обладнання	5
З них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми, інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони, мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 - транспортні засоби	5
група 6 - інструменти, прилади, інвентар, меблі	4
група 7 - тварини	6
група 8 - багаторічні насадження	10
група 9 - інші основні засоби	12
група 10 - бібліотечні фонди, збереження Національного архівного фонду України	-
група 11 - малочінні необоротні матеріальні активи	-
група 12 - тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 - природні ресурси	-
група 14 - інвентарна тара	6
група 15 - предмети прокату	5
група 16 - довгострокові біологічні активи	7

Ставки податку

1. Базова (основна) ставка становить 18%.
2. Під час провадження страхової діяльності юр осіб - резидентів одночасно із ставкою ПНП 18%, ставки податку на дохід встановлюються у таких розмірах:
 - 3% за договорами страхування від ОО (сума страхові платежі, внески, премії, нараховані за договорами страхування, перестрахування ризиків);
 - 0% за договорами з довгострокового страхування життя, договорами добровільного медичного страхування та договорами страхування у межах недержавного пенсійного

забезпечення, зокрема договорів страхування додаткової пенсії.

- 0, 4, 6, 12, 15, 18 і 20% застосовуються до доходів нерезидентів та прирівняних до них осіб із джерелом їх походження з України.

4. Під час провадження букмекерської діяльності, азартних ігор одночасно із ставкою 18% ставка податку на дохід встановлюється у розмірі:

- 10% від доходу, отриманого від діяльності з випуску та проведення лотерей, азартних ігор з використанням гральних автоматів;

- 18% від доходу, отриманого від букмекерської діяльності, азартних ігор, крім доходу, отриманого від азартних ігор з використанням гральних автоматів, зменшеного на суму виплачених виплат гравцю.

5. Податок на дохід, визначений як ОО як дохід за договорами страхування, дохід за випуск і проведення лотерей, дохід від букмекерської діяльності, є частиною ПНП.

6. Під час провадження діяльності з випуску та проведення лотерей встановлюється ставка податку на дохід від суми доходів у розмірі 30%.

4. Податкові періоди. Порядок обчислення податку та сплати.

Порядок обчислення та сплати ПНП

1. Податок нараховується платником самостійно за ставкою від БО.

2. Податок, що підлягає сплаті до бюджету платниками, які провадять страхову діяльність.

3. Відповідальність за повноту утримання та своєчасність перерахування до бюджету податку з діяльності нерезидентів, покладається на платників, які здійснюють виплати.

4. Звітними періодами для ПНП є календарні: квартал, півріччя, три квартали, рік. При цьому податкова декларація розраховується наростаючим підсумком. Звітний період починається з першого календарного дня звітного періоду і закінчується останнім календарним днем звітного періоду, крім:

1. виробників с/г, які можуть обрати річний звітний період, який починається з 1 липня минулого звітного року і закінчується 30 червня поточного звітного року. Для цілей оподаткування ПНП, основною діяльністю яких є виробництво с/г, належать підприємства, дохід яких від продажу с/г власного виробництва за попередній звітний рік перевищує 50% загальної суми доходу;

2. у разі якщо особа ставиться на облік контролюючим органом як платник протягом звітного періоду, перший звітний період розпочинається з дати, на яку припадає початок обліку, і закінчується останнім календарним днем звітного періоду.

Річний податковий (звітний) період встановлюється для таких платників податку:

а) платників які зареєстровані протягом звітного року (новостворені), що сплачують податок на підставі річної податкової декларації за період діяльності у звітному (податковому) році;

б) виробників сільськогосподарської продукції;

в) платників податку, у яких річний дохід від будь-якої діяльності, визначений за показниками Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), за попередній річний звітний період, не перевищує 40 млн. грн. При цьому до річного доходу від будь-якої діяльності включається дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг), інші операційні доходи, інші доходи;

г) фізичних осіб - підприємців, у тому числі таких, які обрали ССО, та фізичних осіб, які провадять незалежну професійну діяльність, щодо виплачених нерезиденту доходів (прибутків) із джерелом їх походження з України;

г) суб'єктів господарювання - юридичних осіб, які обрали ССО, щодо виплачених нерезиденту доходів (прибутків) із джерелом їх походження з України.

Платники податку на дохід: суб'єкти, які здійснюють випуск та проведення лотерей, щоквартально сплачують податок на дохід у порядку і в строки, які встановлені для квартального податкового (звітного) періоду з поданням податкової декларації з податку на прибуток.

5. Особливості оподаткування страховика

1. Страховики сплачують податок на прибуток за ставкою 18% та податок на дохід за ставкою 0% та 3%. Нарахований страховиком податок на дохід за ставкою 0, 3% є різницею, яка зменшує фінансовий результат до оподаткування страховика.

2. ОО страховика, до якого застосовується ставка 0% та 3%, розраховується як сума страхових платежів, страхових внесків, страхових премій, нарахованих за договорами страхування і співстрахування. При цьому страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами співстрахування включаються до складу ОО страховика в розмірі його частки страхової премії.

Страхові платежі, страхові внески, страхові премії за договорами перестраховування до ОО, до якого застосовується ставка 0% та 3%, не включаються.

Фінансовий результат до оподаткування страховика збільшується:

- на позитивну різницю між приростом (убутком) сформованих у звітному періоді відповідно до національних положень (стандартів) б/о та/або міжнародних стандартів фінансової звітності страховими резервами (технічними, математичними, належних виплат страхових сум, крім тих, що не впливають на формування фінансового результату до оподаткування страховика) (за вирахуванням частки участі перестраховика в страхових резервах) та приростом (убутком) відповідних резервів, розрахованих за методикою, визначеною уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (за вирахуванням частки участі перестраховика в страхових резервах).

Фінансовий результат до оподаткування страховика зменшується:

- на від'ємну різницю між приростом (убутком) сформованих у звітному періоді відповідно до національних положень (стандартів) б/о та/або міжнародних стандартів фінансової звітності страховими резервами (технічними, математичними, належних виплат страхових сум, крім тих, які не впливають на формування фінансового результату до оподаткування страховика) (за вирахуванням частки участі перестраховика в страхових резервах) та приростом (убутком) резервів, розрахованих за методикою, визначеною уповноваженим органом, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику (за вирахуванням частки участі перестраховика в страхових резервах).

Завдання самоконтролю:

1. Платники податку на прибуток підприємств.
2. Ставки податку на прибуток та порядок їх застосування.
3. Об'єкт та база оподаткування податку на прибуток підприємств.
4. Порядок визначення складу доходів при обрахунку податку на прибуток підприємств.
5. Доходи, що не враховуються при визначенні об'єкта оподаткування.
6. Склад витрат та порядок їх визнання.
7. Витрати, що не враховуються при визначенні оподатковуваного прибутку.
8. Особливості визнання витрат подвійного призначення.
9. Об'єкти та методи нарахування амортизації.
10. Витрати, які не підлягають амортизації та повністю належать до складу витрат за звітний період.
11. Витрати не підлягають амортизації та проводяться за рахунок відповідних джерел фінансування.
12. Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів.
13. Визначення вартості об'єктів амортизації.
14. Порядок відображення від'ємного значення об'єкта оподаткування в результатах наступних податкових періодів.
15. Оподаткування операцій з розрахунками в іноземній валюті.
16. Особливості оподаткування страховиків.
17. Оподаткування неприбуткових установ та організацій.

18. Порядок нарахування податку на прибуток підприємств.
19. Податкові періоди з податку на прибуток.

Тестові завдання:

1. Вкажіть суб'єкти господарювання, що класифікуються як платники податку на прибуток:
 - а) резиденти юридичні особи, які провадять господарську діяльність тільки на території України;
 - б) резиденти юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами;
 - в) установи кримінально-виконавчої системи та їх підприємства;
 - г) представництво платника податків, що знаходиться на території будь якої територіальної громади.
2. Вкажіть, що є об'єктом оподаткування податку на прибуток:
 - а) прибуток, який визначається шляхом зменшення суми валових доходів на суму валових витрат звітного та амортизаційних нарахувань;
 - б) дохід, який визначається шляхом зменшення суми операційних витрат на суму загальновиробничих витрат;
 - в) прибуток, який визначається шляхом зменшення суми доходів на суму собівартості реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та інших витрат;
 - г) прибуток, який визначається шляхом збільшення суми доходів звітного періоду на суму собівартості реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат.
3. Вкажіть доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування додатком на прибуток підприємств:
 - а) суми попередньої оплати та авансів;
 - б) доходи від реалізації товарів, виконаних робіт, наданих послуг;
 - в) кошти або майно, що надходять у вигляді міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до чинних міжнародних договорів;
 - г) доходи у вигляді дивідендів, отриманих від нерезидентів.
4. Дохід від операційної діяльності визначається у розмірі:
 - а) договірної (контрактної) вартості, але не менше ніж сума компенсації;
 - б) договірної (контрактної) вартості але не більше звичайної ціни;
 - в) договірної (контрактної) вартості, але не менше звичайної ціни;
 - г) договірної (контрактної) вартості але не більше базової ціни.
5. Вкажіть доходи, що враховуються для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств?
 - а) комісійні доходи, в тому числі за кредитно-депозитними операціями;
 - б) дивіденди, отримані платником податку від інших платників податків;
 - в) суми акцизного податку, сплаченого покупцями підакцизних товарів на користь платника такого акцизного податку;
 - г) суми дотацій, субсидій, капітальних інвестицій із фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування.
6. Зазначте види витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування податку на прибуток підприємств:
 - а) матеріальні та загальновиробничі витрати;
 - б) від'ємний результат від операцій з іноземною валютою та банківськими металами;
 - в) витрати на собівартість продукції та адміністративні витрати;
 - г) суми попередньої (авансової) оплати товарів, робіт, послуг.
7. До яких витрат включають собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг?
 - а) фінансових витрат;
 - б) інших витрат звичайної діяльності;
 - в) загальновиробничих витрат;
 - г) витрат операційної діяльності.
8. Що є підставою для визначення витрат платника податку на прибуток підприємств?

- а) данні фінансової звітності;
- б) данні податкової звітності;
- в) дані податкових реєстрів;
- г) данні первинних документів.

9. Суму амортизації наданих в оперативну оренду необоротних активів відносять до:

- а) витрат майбутнього звітного періоду;
- б) витрат, що не враховуються при визначенні об'єкта оподаткування;
- в) інших операційних витрат;
- г) витрат банківських установ.

10. Вкажіть, які із зазначених витрат підлягають амортизації

- а) витрати на утримання основних фондів, що знаходяться на консервації;
- б) витрати на придбання основних засобів;
- в) витрати профінансовані за рахунок державного бюджету;
- г) витрати на капітальне поліпшення землі, не пов'язане з будівництвом.

11. Вкажіть у яких методах амортизації основних засобів нараховується річна норма амортизації

- а) прискореного зменшення залишкової вартості;
- б) прямолінійного;
- в) кумулятивного;
- г) зменшення залишкової вартості.

12. Вкажіть метод, у якому сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів

- а) методом прискореного зменшення залишкової вартості;
- б) прямолінійним методом;
- в) кумулятивним методом;
- г) методом зменшення залишкової вартості.

13. Податковою базою для цілей оподаткування прибутку підприємств визнається:

- а) грошове вираження доходу як об'єкта оподаткування;
- б) фізичне вираження прибутку як об'єкта оподаткування;
- в) грошове вираження прибутку як об'єкта оподаткування;
- г) прибуток як об'єкт оподаткування.

14. Вкажіть ставку податку на прибуток від страхової діяльності з довгострокового страхування життя та пенсійного страхування в межах недержавного пенсійного забезпечення

- а) 0%;
- б) 4%;
- в) 18%;
- г) 12%.

15. Вкажіть, які податкові періоди використовуються при сплаті податку на прибуток підприємств:

- а) календарні місяць, квартал, півріччя, рік;
- б) календарні квартал, півріччя, три квартали, рік;
- в) календарний місяць, квартал, два квартали, три квартали, рік;
- г) календарний місяць, квартал, півріччя, рік.

Тема 11. Податок на доходи фізичних осіб

План лекції:

1. Платники податку з доходів фізичних осіб. Об'єкт та база оподаткування.
2. Податкова знижка.
3. Ставки податку на доходи фізичних осіб та порядок нарахування, утримання та сплати (перерахування) до бюджету.
4. Перерахунок податку та податкові соціальні пільги.

Завдання для самостійної роботи:

1. Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою - підприємцем від провадження господарської діяльності, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування.
2. Порядок оподаткування операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомого майна.
3. Оподаткування доходу, отриманого платником податку в результаті прийняття ним у спадщину чи дарунок коштів, майна, майнових чи немайнових прав.
4. Порядок подання річної декларації про майновий стан і доходи.

Ключові слова: податковий агент, податкова знижка, чистий річний оподатковуваний дохід, податкова соціальна пільга.

1. Платники податку з доходів фізичних осіб. Об'єкт та база оподаткування

Платниками податку є:

- 1) **фізичні особа – резидент**, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
- 2) **фізичні особа – нерезидент**, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
- 3) **податковий агент** – юр особа, самозайнята особа, представництво нерезидента-юр особи, які незалежно від організаційно-правового статусу та способу оподаткування іншими податками або форми нарахування доходу зобов'язані нараховувати, утримувати та сплачувати податок від імені та за рахунок коштів платника. Запровадження інституту податкового агента зумовлено необхідністю спрощення процедур адміністрування податків, необхідністю зменшення транзакційних витрат оподаткування.

Об'єктом оподаткування податком на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) є доходи з різних джерел, наявність яких зумовлює виникнення податкових зобов'язань платника. Оскільки податковим періодом з податку є місячний і річний терміни, то об'єктом оподаткування виступає як місячний дохід платника, так і сума доходів протягом року (річний дохід).

Об'єктом оподаткування резидента є:

- 1) загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід;
- 2) доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати);
- 3) іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.

Об'єктом оподаткування нерезидента є:

- 1) загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід з джерела його походження в Україні;
- 2) доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати).

Базою оподаткування є чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального оподаткованого доходу на суми ПЗ звітного року:

$$\text{ЧРОД} = \text{ЗОД} - \text{ПЗ}$$

де, ЗОД – дохід, який підлягає оподаткуванню, нарахований на користь платника протягом звітного податкового періоду,

ПЗ – податкова знижка.

Загальний оподатковуваний дохід складається з доходів, які:

- остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати),

- доходів, які оподатковуються у складі загального річного оподаткованого доходу,
- доходів, які оподатковуються за іншими правилами.

Загальний оподатковуваний дохід складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених) протягом звітного податкового місяця.

Загальний річний оподатковуваний дохід дорівнює сумі загальних місячних оподатковуваних доходів, іноземних доходів, отриманих протягом звітного податкового року, доходів, отриманих фіз особою – підприємцем від провадження господарської діяльності та доходів, отриманих фіз особою, яка провадить незалежну професійну діяльність.

До загального місячного (річного) оподаткованого доходу включаються:

1) доходи у вигляді заробітної плати, нараховані (виплачені) платнику відповідно до умов трудового договору (контракту);

2) суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платнику відповідно до умов цивільно-правового договору;

3) доходи від продажу об'єктів майнових і немайнових прав, зокрема інтелектуальної власності, доходи у вигляді сум авторської винагороди, іншої плати за надання права на користування або розпорядження іншим особам нематеріальним активом (творами науки, мистецтва, літератури), об'єкти права інтелектуальної промислової власності та прирівняні до них права (роялті);

4) частина доходів від операцій з майном;

5) дохід від надання майна в лізинг, оренду або суборенду;

6) оподатковуваний дохід, не включений до розрахунку загальних оподатковуваних доходів минулих податкових періодів та самостійно виявлений у звітному періоді платником або нарахований органом ДПС;

7) сума заборгованості платника за укладеним цивільно-правовим договором, за якою минув строк позовної давності та яка перевищує суму 50% місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, крім сум податкової заборгованості, за якими минув строк позовної давності, що встановлює порядок стягнення заборгованості з податків, зборів і погашення податкового боргу, а також дохід, що становить позитивну різницю між сумою коштів, одержанною платником від фінансової установи після реалізації заставленого майна платника при зверненні стягнення фінансовою установою на майно у зв'язку з невиконанням платником своїх зобов'язань за договором кредиту, та сумою фактично сплачених платником зобов'язань за договором кредиту, і сумою, що утримана фінансовою установою в рахунок компенсації своїх витрат згідно з договором. Фіз особа самостійно сплачує податок з таких доходів та зазначає їх у річній податковій декларації;

8) дохід у вигляді дивідендів, вигравів, призів, процентів;

9) інвестиційний прибуток від проведення платником операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами, випущеними в інших, ніж цінні папери, формах;

10) дохід у вигляді вартості успадкованого чи отриманого у дарунок майна;

11) сума надміру витрачених коштів, отриманих платником на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки;

12) кошти або майно, отримані платником як хабар, викрадені чи знайдені як скарб, не зданий державі, у сумах, які визначені обвинувальним вироком суду незалежно від призначеної ним міри покарання;

13) доходи, що становлять позитивну різницю між:

- сумою коштів, отриманих платником внаслідок відмови від участі в фонді фінансування будівництва, та сумою коштів, внесених платником до фонду, крім випадків, коли платник одночасно передає кошти, отримані з фонду фінансування будівництва, в управління тому самому управителю у той самий або інший фонд фінансування будівництва;

- сумою коштів, отриманих платником від інших осіб внаслідок відступлення на їх користь права вимоги за договором про участь у фонді фінансування будівництва та сумою коштів, внесених платником до фонду за договором;

14) дохід у вигляді неустойки (штрафів, пені), відшкодування матеріальної або моральної

шкоди, крім:

а) сум, що за рішенням суду спрямовуються на відшкодування збитків, завданих платнику внаслідок заподіяння йому матеріальної шкоди та шкоди життю та здоров'ю;

б) відсотків, отриманих від боржника внаслідок прострочення виконання ним договірних зобов'язань;

в) пені, що сплачується на користь платника за рахунок бюджету внаслідок несвоєчасного повернення надміру сплачених грошових зобов'язань або інших сум бюджетного відшкодування;

г) суми втрат, заподіяних платнику актами, визнаними неконституційними, або незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання, досудового слідства, прокуратури або суду, що відшкодовуються державою в порядку, встановленому законом;

15) сума страхових виплат, страхових відшкодувань, викупних сум або пенсійних виплат, що сплачуються платнику за договорами довгострокового страхування життя та недержавного пенсійного забезпечення, за договорами пенсійного вкладу, договорами довірчого управління, укладеними з учасниками фондів банківського управління;

16) сума пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення, страхових платежів, пенсійних вкладів, внесків до фонду банківського управління, сплачена будь-якою особою - резидентом за платника чи на його користь, крім сум, що сплачуються:

а) особою – резидентом, що визначається вигодонабувачем (бенефіціаром) за договорами;

б) одним з членів сім'ї першого ступеня споріднення платника;

в) роботодавцем – резидентом за свій рахунок за договорами довгострокового страхування життя або недержавного пенсійного забезпечення платника, якщо сума не перевищує 15% нарахованої роботодавцем суми з/п платнику протягом кожного звітного податкового місяця, за який вноситься страховий платіж або сплачується пенсійний внесок, внесків до фондів банківського управління;

17) дохід, отриманий платником як додаткове благо у вигляді:

а) вартості використання житла, інших об'єктів матеріального або нематеріального майна, наданих платнику в безоплатне користування, або компенсації вартості такого використання, крім випадків, коли надання або компенсація зумовлені виконанням платником трудової функції відповідно до трудового договору чи передбачені нормами колективного договору;

б) вартості майна та харчування, безоплатно отриманого платником.

Додатково до винятків, передбачених підпунктом "а", не вважаються додатковим благом платника доходи, одержані у формі та розмірах, що підлягають включенню роботодавцем до собівартості реалізованих товарів, послуг, а також кошти, вартість послуг, проживання, проїзду, харчування, спортивного одягу, аксесуарів, взуття та інвентарю, колясок для інвалідів, у тому числі які призначені для участі інвалідів в фізкультурно-реабілітаційних та спортивних заходах, лікарських та медико-відновлюваних засобів та інших доходів, наданих платнику – учаснику спортивних, фізкультурно-оздоровчих заходів, заходів з фізкультурно-оздоровчої діяльності та фізкультурно-спортивної реабілітації, що фінансуються з бюджету або бюджетними організаціями, іншими неприбутковими організаціями, внесеними до Реєстру неприбуткових організацій та установ на дату надання таких коштів;

в) вартості послуг домашнього обслуговуючого персоналу, безоплатно отриманих платником, включаючи працю підпорядкованих осіб, а також осіб, що перебувають на військовій службі чи є заарештованими або ув'язненими;

г) суми грошового або майнового відшкодування будь-яких витрат або втрат платника, крім тих, що обов'язково відшкодовуються за рахунок бюджету або звільняються від оподаткування;

г) суми безповоротної фінансової допомоги;

д) суми боргу платника, анульованого кредитором за його самостійним рішенням, не пов'язаним з процедурою банкрутства, до закінчення строку позовної давності. Якщо кредитор повідомляє платника-боржника про анулювання боргу та включає суму анульованого боргу до податкового розрахунку суму доходу, нарахованого на користь платників, за підсумками звітного періоду, у якому борг було анульовано, боржник самостійно сплачує податок з доходів та відображає їх у річній податковій декларації;

е) вартості безоплатно отриманих товарів (послуг), визначеної за правилами звичайної ціни та суми знижки звичайної ціни товарів (послуг), індивідуально призначеної для платника.

18) інші доходи, крім доходів, які не підлягають оподаткуванню.

При визначенні бази оподаткування враховуються всі доходи платника, отримані ним як у грошовій, так і негрошовій формах.

Під час нарахування доходів, отриманих у вигляді валютних цінностей або інших активів (вартість яких виражена в іноземній валюті), такі доходи перераховуються у гривні за валютним курсом НБУ, що діє на момент нарахування доходів.

Під час нарахування доходів у негрошовій формі БО є вартість доходу, розрахована за звичайними цінами, помножена на такий коефіцієнт:

$$K = 100: (100 - Cп),$$

де, К - коефіцієнт;

Сп - ставка податку, встановлена для доходів на момент їх нарахування.

У такому самому порядку визначаються об'єкт і база оподаткування для коштів, надміру витрачених платником на відрядження або під звіт та не повернутих у встановлені законодавством строки.

Під час нарахування доходів у **формі заробітної плати база оподаткування** визначається як нарахована заробітна плата, зменшена на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове Державне соціальне страхування, страхових внесків до Накопичувального фонду, а у випадках, передбачених законом, - обов'язкових страхових внесків до недержавного пенсійного фонду, а також на суму податкової соціальної пільги (далі – ПСП) за її наявності:

$$BO = З/П - ЄСВ - НФ (- НПФ) - ПСП,$$

де, З/П – заробітна плата,

ЄСВ – Єдиний соціальний внесок,

НФ – накопичувальний фонд,

НПФ – недержавний пенсійний фонд,

ПСП – податкова соціальна пільга.

2.Податкова знижка

Платник має право на податкову знижку за наслідками звітного податкового року. Підстави для нарахування ПЗ із зазначенням конкретних сум відображаються платником у річній податковій декларації.

До податкової знижки включаються фактично здійснені протягом звітного податкового року платником витрати, підтвержені відповідними платіжними та розрахунковими документами: квитанціями, фіскальними або товарними чеками, прибутковими касовими ордерами, копіями договорів, що ідентифікують продавця товарів і їх покупця. У зазначених документах обов'язково повинно бути відображено вартість товарів (послуг) і строк їх продажу;

Оригінали документів не надсилаються органу ДПС, але підлягають зберіганню платником протягом строку давності.

Платник має право включити до податкової знижки у зменшення оподаткованого доходу за наслідками звітного року фактично здійснені протягом звітного податкового року витрати:

1) частину суми процентів, сплачених за користування іпотечним житловим кредитом;

2) суму коштів або вартість майна, переданих платником у вигляді пожертвувань або благодійних внесків неприбутковим організаціям у розмірі, що не перевищує 4% суми загального оподаткованого доходу звітного року;

3) суму коштів, сплачених платником на користь закладів освіти для компенсації вартості здобуття середньої професійної або вищої освіти платника або члена його сім'ї I ступеня споріднення, який не одержує заробітної плати. Така сума не може перевищувати розміру місячного прожиткового мінімуму доходу, помноженого на 1,4 та округленого до 10 грн. в розрахунку на кожну особу, яка навчається, за кожний повний або неповний місяць навчання протягом звітного податкового року;

4) суму коштів, сплачених платником на користь закладів охорони здоров'я для

компенсації вартості платних послуг з лікування платника або члена його сім'ї I ступеня споріднення, у тому числі для придбання ліків (донорських компонентів, протезно-ортопедичних пристосувань, виробів медичного призначення для індивідуального користування інвалідів) та суму коштів, сплачених платником на користь протезно-ортопедичних підприємств, реабілітаційних установ для компенсації вартості платних послуг з реабілітації, технічних та інших засобів реабілітації, наданих платнику або його дитині-інваліду у розмірах, що не перекриваються виплатами з фондів загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, крім:

- а) косметичного лікування або косметичної хірургії, включаючи косметичне протезування;
- б) протезування зубів з використанням дорогоцінних металів, порцеляни та гальванопластики;
- в) абортів (крім згвалтування), операцій із зміни статі,
- г) лікування венеричних захворювань (крім СНІДу та згвалтування);
- д) лікування тютюнової чи алкогольної залежності;
- е) придбання ліків, медичних засобів та пристосувань, оплати вартості медичних послуг, які не включено до переліку життєво необхідних;

5) суму витрат платника на сплату страхових платежів та пенсійних внесків, сплачених платником страховику-резиденту, недержавному пенсійному фонду, банківській установі за договорами довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення, за пенсійним контрактом з недержавним пенсійним фондом, а також внесків на банківський пенсійний депозитний рахунок, на пенсійні вклади та рахунки учасників фондів банківського управління як платника, так і членів його сім'ї I ступеня споріднення, які не перевищують (у розрахунку за кожний з повних чи неповних місяців звітного податкового року, протягом яких діяв договір страхування):

а) при страхуванні платника або за пенсійним контрактом з недержавним пенсійним фондом платника, або на банківський пенсійний депозитний рахунок, пенсійний вклад, рахунок учасника фонду банківського управління чи за їх сукупністю – розмір ПСП;

б) при страхуванні члена сім'ї платника I ступеня споріднення або за пенсійним контрактом з недержавним пенсійним фондом, або на банківський пенсійний депозитний рахунок, пенсійний вклад, рахунок учасника фонду банківського управління на користь члена сім'ї чи за їх сукупністю – 50% ПСП в розрахунку на кожного застрахованого члена сім'ї;

б) суму витрат платника на: оплату допоміжних репродуктивних технологій, але не більше ніж сума, що дорівнює третині доходу у вигляді з/п за звітний податковий рік; оплату вартості державних послуг, пов'язаних з усиновленням дитини, включаючи сплату державного мита;

7) суму коштів, сплачених платником у зв'язку із переобладнанням транспортного засобу, що належить платникові, з використанням у вигляді палива моторного сумішевого, біоетанолу, біодизелю, стиснутого або скрапленого газу, інших видів біопалива;

8) суми витрат платника на сплату видатків на будівництво доступного житла, у тому числі на погашення пільгового іпотечного житлового кредиту та процентів за ним.

Податкова знижка може бути надана виключно резиденту, який має реєстраційний номер облікової картки платника, а так само резиденту – фіз особі, яка через свої релігійні переконання відмовилась від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника та офіційно повідомила про це відповідний орган ДПС і має про це відмітку у паспорті.

Загальна сума податкової знижки, нарахована платнику в звітному податковому році, не може перевищувати суми річного загально оподаткованого доходу платника, нарахованого як заробітна плата, зменшена на відповідні суми. Якщо платник не скористався правом на нарахування податкової знижки за наслідками звітного податкового року, таке право на наступні податкові роки не переноситься.

3.Ставки податку на доходи фізичних осіб та порядок нарахування, утримання та сплати (перерахування) до бюджету

Ставки податку:

- **18% бази оподаткування** щодо доходів, одержаних, у тому числі, але не виключно у формі з/п, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які виплачуються платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами; виграшу у державну та недержавну грошову лотерею, виграш гравця, отриманий від організатора азартної гри.

У разі якщо загальна сума отриманих платником у звітному податковому місяці доходів перевищує 10-тикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, ставка податку становить **17%** суми перевищення з урахуванням податку, сплаченого за ставкою 15%;

- **5% бази оподаткування** щодо доходу, нарахованого як:
 - процент на поточний або депозитний банківський рахунок;
 - процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним сертифікатом;
 - процент на вклад члена кредитної спілки у кредитній спілці;
 - дохід, який виплачується компанією, що управляє активами інституту спільного інвестування, на розміщені активи відповідно до закону;
 - дохід за іпотечними цінними паперами (іпотечними облігаціями та сертифікатами);
 - дохід у вигляді відсотків, отриманий власником облігації, від їх емітента;
 - дохід за сертифікатом фонду операцій з нерухомістю та дохід, отриманий платником внаслідок викупу (погашення) управителем сертифікатів фонду операцій з нерухомістю в порядку, визначеному в проспекті емісії сертифікатів;
 - доходи у вигляді дивідендів;
 - в інших випадках.
- **30% бази оподаткування** щодо доходів, нарахованих як виграш чи приз (крім у державній та недержавній грошовій лотереї та виграшу гравця, отриманого від організатора азартної гри) на користь резидентів або нерезидентів.

Податковий агент зобов'язаний нараховувати, утримувати та сплачувати податок від імені та за рахунок коштів платника.

$$\text{ПДФО} = \text{БО} * \text{Ставка податку}$$

$$\text{ПДФО} = (\text{З/П} - \text{ЄВ} - (\text{НФ} - \text{НПФ}) - \text{ПСП}) * 18\%$$

Алгоритм проведення перерахунку щодо визначення суми ПДФО для повернення у зв'язку з поданням декларації на отримання податкової знижки:

$$\text{ПЗ} = \text{П} - ((\text{Б} - \text{В}) \times \text{С}),$$

де: **ПЗ** – сума ПДФО, розрахована за результатами проведення перерахунку (р. 12 додатка 8 податкової декларації) у зв'язку з поданням декларації на отримання ПЗ;

П – річна сума ПДФО, утримана з одержаних фіз особою доходів у вигляді з/п ($\text{П} = \text{С} \times \text{Б}$, як наслідок, $\text{С} = \text{П} : \text{Б}$);

Б – база обкладення ПДФО (р. 10 додатка 8 податкової декларації), яка визначається: $\text{Б} = \text{ЗП} - \text{ЄСВ} - \text{ПСП}$;

В — сума (вартість) витрат платника — резидента (р. 11 додатка 8 податкової декларації), дозволених до включення до ПЗ (рядок 09, але не більше рядка 10);

С — ставка ПДФО (15, 17%).

Податок сплачується (перераховується) до бюджету під час виплати оподаткованого доходу єдиним платіжним документом. Банки приймають платіжні документи на виплату доходу лише за умови одночасного подання розрахункового документу на перерахування цього податку до бюджету.

Якщо окремі види оподаткованих доходів не підлягають оподаткуванню під час їх нарахування чи виплати, але не є звільненими від оподаткування, платник зобов'язаний самостійно включити суму доходів до загального річного оподаткованого доходу податку та подати річну декларацію з податку.

Якщо оподаткований дохід надається у негрошовій формі чи виплачується готівкою з каси податкового агента, податок сплачується до бюджету протягом банківського дня, що настає за днем нарахування (виплати).

Органи Державної казначейської служби України розподіляють зазначені кошти та спрямовують розподілені суми до відповідних місцевих бюджетів. Територіальні управління Державного казначейства України розподіляють зазначені кошти та спрямовують розподілені суми до відповідних місцевих бюджетів.

Фізична особа, відповідальна за нарахування та утримання податку, сплачує його до відповідного бюджету:

- а) у разі коли фізична особа є податковим агентом, - за місцем реєстрації в органах ДПС;
- б) в інших випадках - за її податковою адресою.

Контроль за правильністю та своєчасністю сплати податку здійснює орган ДПС за місцезнаходженням юр особи або її відокремленого підрозділу;

Відповідальність за своєчасне та повне перерахування сум податку до відповідного місцевого бюджету несе юр особа або її відокремлений підрозділ, що нараховує оподатковуваний дохід.

Відповідальність за своєчасне та повне перерахування сум податку до відповідного місцевого бюджету несе фіз особа.

Суми ПДФО, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, Державної кримінально-виконавчої служби України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, державної пожежної охорони, органів і підрозділів цивільного захисту, податкової міліції у зв'язку з виконанням обов'язків несення служби, спрямовуються виключно на виплату рівноцінної та повної компенсації втрат доходів цієї категорії громадян.

Банк як податковий агент найманого працівника нараховує (виплачує, надає) оподатковуваний дохід на користь платника, зобов'язаний утримувати податок із суми такого доходу за його рахунок, використовуючи відповідну ставку податку: 15%, 17%.

Податковий агент зобов'язаний подавати до органу ДПС Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податку, і сум утриманого з них податку за ф.№ 1 ДФ щоквартально.

4. Перерахунок податку та податкові соціальні пільги

Платник має право на зменшення суми загально місячного оподаткованого доходу, отриманого від 1 роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги (длі – ПСП) у розмірі, що дорівнює:

1) **100%** розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (на місяць), встановленому законом на 1 січня звітного податкового року, – **для будь-якого платника.**

2) **100% суми пільги (100% розміру** прожиткового мінімуму для працездатної особи) - **для платника, який утримує 2 чи більше дітей** віком до 18 років, - у розрахунку на кожну дитину;

3) **150% суми пільги (100% розміру** прожиткового мінімуму для працездатної особи) – для платника, який:

а) є одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем), або опікуном, піклувальником - у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;

б) утримує дитину-інваліда – у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;

в) є особою I або II категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії ВР УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи;

г) є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом;

г) є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства;

д) є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів;

е) учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни;

4) **200% суми пільги** – для платника, який є:

а) Героєм України, Героєм РС, Героєм Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави, особою, нагородженою 4 і більше медалями «За відвагу»;

б) учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу, та інвалідом I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни;

в) колишнім в'язнем концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особою, визнаною репресованою чи реабілітованою;

г) особою, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками;

г) особою, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда (Санкт-Петербург, Російська Федерація) у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року.

Вибір місця застосування ПСП

ПСП застосовується до нарахованого платнику місячного доходу у вигляді з/п тільки за 1 місцем його нарахування (виплати). Платник подає роботодавцю заяву про самостійне обрання місця застосування ПСП.

ПСП починає застосовуватися до нарахованих доходів у вигляді з/п з дня отримання роботодавцем заяви платника та документів, що підтверджують право. Роботодавець відображає у податковій звітності всі випадки застосування або незастосування ПСП згідно з отриманими від платників заявами, а також заявами про відмову від пільги.

ПСП не може бути застосована до:

- доходів платника, інших ніж з/п; з/п, яку платник протягом звітного місяця отримує одночасно з доходами у вигляді стипендії, грошового чи майнового забезпечення учнів, студентів, аспірантів, ординаторів, ад'юнктів, військовослужбовців, що виплачуються з бюджету; доходу самозайнятої особи від провадження п/д, іншої професійної діяльності.

Якщо платник порушує норми, внаслідок чого, ПСП застосовується також під час отримання інших доходів протягом будь-якого звітного податкового місяця або за кількома місяцями отримання доходів, платник втрачає право на отримання ПСП за всіма місяцями отримання доходу починаючи з місяця, в якому мало місце порушення, та закінчуючи місяцем, в якому право на застосування ПСП відновлюється.

Платник може відновити право на застосування ПСП, якщо він подасть заяву про відмову від пільги всім роботодавцям із зазначенням місяця, коли відбулося порушення, на підставі чого кожний роботодавець нараховує і утримує відповідну суму недоплати податку та штраф у розмірі 100% суми недоплати за рахунок найближчої виплати доходу платнику, а у разі, коли сума виплати недостатня, – за рахунок наступних виплат. Якщо сума недоплати або штрафу не були утримані ПА за рахунок доходу платника, то такі суми включаються до річної податкової декларації платника. При цьому право на застосування ПСП відновлюється з податкового місяця, що настає за місяцем, в якому сума недоплати та штраф погашаються.

Центральний орган ДПС встановлює порядок інформування роботодавців платника про наявність порушень норм, виявлених на підставі даних податкової звітності чи документальних перевірок та порядок інформування роботодавця про позбавлення платника або про відновлення його права на ПСП.

У разі якщо платник має право на застосування ПСП з 2 і більше підстав, застосовується одна ПСП з підстави, що передбачає її найбільший розмір, за умови дотримання процедур, крім випадку, коли $ПСП = ПСП + ПСП$ у разі, якщо особа утримує 2 і більше дітей, у тому числі дитину інваліда.

ПСП застосовується до доходу, нарахованого на користь платника протягом звітного податкового місяця як з/п (інші прирівняні до неї виплати, компенсації та винагороди), якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень.

При цьому граничний розмір доходу, який дає право на отримання ПСП 1 з батьків у

випадку та у розмірі, передбаченим (**100% суми пільги (100% розміру** прожиткового мінімуму для працездатної особи) - **для платника, який утримує 2 чи більше** дітей віком до 18 років), визначається як добуток суми пільги та відповідної кількості дітей.

Якщо платник отримує доходи у вигляді з/п за період її збереження, у тому числі за час відпустки або перебування платника на лікарняному, то з метою визначення граничної суми доходу, що дає право на отримання ПСП, та в інших випадках їх оподаткування, такі доходи відносяться до відповідних податкових періодів їх нарахування.

Роботодавець платника зобов'язаний здійснити, у тому числі за місцем застосування ПСП, перерахунок суми доходів, нарахованих платнику у вигляді з/п та суми наданої ПСП:

а) за наслідками кожного звітнього року під час нарахування з/п за останній місяць звітнього року;

б) під час проведення розрахунку за останній місяць застосування ПСП у разі зміни місця її застосування за самостійним рішенням платника;

в) під час проведення остаточного розрахунку з платником, який припиняє трудові відносини з роботодавцем.

Роботодавець або ПА має право здійснювати перерахунок сум нарахованих доходів, утриманого податку за будь-який період та у будь-яких випадках для визначення правильності оподаткування, незалежно від того, чи має платник право на застосування ПСП.

Якщо внаслідок здійсненого перерахунку виникає недоплата утриманого податку, то сума недоплати стягується роботодавцем за рахунок суми будь-якого оподаткованого доходу (після оподаткування) за відповідний місяць, а при недостатності суми доходу – за рахунок оподатковуваних доходів наступних місяців, до повного погашення суми недоплати.

Якщо внаслідок проведення остаточного розрахунку з платником, який припиняє трудові відносини з роботодавцем, виникає сума недоплати, що перевищує суму оподаткованого доходу платника за останній звітний період, то непогашена частина недоплати включається до складу податкового зобов'язання платника за наслідками звітнього податкового року та сплачується самим платником.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1.Оподаткування доходів, отриманих фізичною особою – підприємцем від провадження господарської діяльності, крім осіб, що обрали спрощену систему оподаткування

Відповідно до Закону України «Про підприємництво» підприємство – безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фіз, юр особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності.

Статус фізичної особи-підприємця, який є громадянином України, підтверджується свідоцтвом, що оформлюється у порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб –підприємців». Відповідно до Закону «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» свідоцтво про державну реєстрацію – документ встановленого зразка, який засвідчує факт внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію юр особи або фіз особи – підприємця.

Доходи фізичних осіб-підприємців, отримані протягом календарного року від провадження господарської діяльності, оподатковуються за **ставками 15, 17%.**

Об'єктом оподаткування є чистий оподатковуваний дохід, різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю фізичної особи-підприємця.

Не може бути зараховано до складу витрат з метою визначення чистого оподаткованого доходу витрати, які:

- безпосередньо не пов'язані з провадженням господарської діяльності (витрати на купівлю продуктів харчування для власного кінцевого споживання, утримання житлового приміщення тощо).

- вартість придбаного рухомого і нерухомого майна, яке підлягає державній реєстрації,

якщо майно придбано до державної реєстрації фіз особи – суб'єкта підприємницької діяльності або не використовується у такій діяльності.

- для фіз особи, зареєстрованого як платник ПДВ – суми ПДВ, що входять до ціни придбаних або проданих товарів.

До переліку витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням доходів, належать документально підтверджені витрати, що включаються до витрат виробництва.

Фізичні особи-підприємці подають до органу ДПС податкову декларацію за результатами календарного року у строки, встановлені для річного звітного податкового періоду (протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного року), в якій зазначаються авансові платежі з податку.

Авансові платежі з ПДФО розраховуються підприємцем самостійно, але не менш як 100% річної суми податку з оподаткованого доходу за минулий рік (у співставних умовах), та сплачуються до бюджету по 25% щокварталу (до 15 березня, до 15 травня, серпня, листопада).

Фіз особи-підприємці, які зареєстровані протягом року або перейшли із ССО на загальну систему оподаткування чи сплачували фіксований податок, подають податкову декларацію за результатами звітного кварталу, в якому розпочата діяльність або відбувся перехід на загальну систему оподаткування. Вперше зареєстровані підприємці в податковій декларації зазначають інформацію про майновий стан та доходи за станом на дату державної реєстрації підприємцем. Платники розраховують та сплачують авансові платежі.

Остаточний розрахунок ПДФО за звітний податковий рік здійснюється платником самостійно згідно з даними, зазначеними в річній податковій декларації, з урахуванням сплаченого протягом року ПДФО та суми плати за торговий патент на підставі документального підтвердження факту їх сплати.

Надмірно сплачені суми податку підлягають зарахуванню в рахунок майбутніх платежів або поверненню платнику.

У разі якщо фіз особа-підприємець отримує інші доходи, ніж від провадження п/д, у межах обраних видів діяльності, доходи оподатковуються за загальними правилами.

Фізична особа-підприємець вважається податковим агентом працівника - фізичної особи, яка перебуває з нею у трудових, цивільно-правових відносинах, або будь-якої іншої фіз особи щодо будь-яких оподатковуваних доходів, нарахованих на користь особи.

Під час нарахування фіз особі-підприємцю доходу від операцій, здійснюваних в межах обраних видів діяльності, суб'єкт господарювання, який нараховує дохід, не утримує податок на доходи у джерела виплати, якщо фіз особою-підприємцем, який отримує дохід, надано копію свідоцтва про державну реєстрацію його як суб'єкта підприємницької діяльності. Це правило не застосовується в разі нарахування доходу за виконання роботи або надання послуги згідно з цивільно-правовим договором, коли буде встановлено, що відносини за договором фактично є трудовими, а сторони договору можуть бути прирівняні до працівника чи роботодавця.

Оподаткування доходів, отриманих фіз особою-підприємцем, який обрав іншу систему оподаткування доходів від провадження господарської діяльності, здійснюється за встановленими правилами.

Фіз особи-підприємці зобов'язані вести Книгу обліку доходів і витрат та мати підтверджуючі документи щодо походження товару. Форма Книги та порядок її ведення визначаються центральним органом ДПС.

Фіз особи-підприємці застосовують реєстратори розрахункових операцій відповідно до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг».

Фіз особи-підприємці подають річну податкову декларацію у строк, в якій поряд з доходами від п/д мають зазначатися інші доходи з джерел їх походження з України та іноземні доходи.

Іноземці та особи без громадянства, які зареєстровані підприємцями є резидентами.

2.Порядок оподаткування операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомого майна

Дохід, отриманий платником від продажу (обміну) не частіше 1 разу протягом звітного

податкового року житлового будинку, квартири, їх частини, кімнати, садового (дачного) будинку (включаючи земельну ділянку та господарсько-побутові споруди та будівлі), а також земельної ділянки, що не перевищує норми безоплатної передачі (приватизації) за кожним видом, залежно від призначення та за умови перебування майна у власності платника понад 3 роки, не оподатковується.

Ст 121 Земельного кодексу встановлено **норми безоплатної передачі** земельних ділянок громадянам із земель державної або комунальної власності:

- а) для ведення особистого селянського господарства – не більше 2,0 гектара;
- б) для ведення садівництва – не більше 0,12 гектара;
- в) для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка) у селах – не більше 0,25 гектара, в селищах – не більше 0,15 гектара, у містах – не більше 0,10 гектара;
- г) для індивідуального дачного будівництва – не більше 0,10 гектара;
- д) для будівництва індивідуальних гаражів – не більше 0,01 гектара.

Дохід від відчуження господарсько-побутових споруд, що розташовані на 1 ділянці з житловим або дачним будинком та продаються разом з ним окремо не визначається.

Дохід, отриманий платником від продажу протягом звітного року більш як 1 з таких об'єктів нерухомості або від продажу об'єкта нерухомості, не зазначеного вище, підлягає оподаткуванню **за ставкою 5%**. У такому самому порядку оподатковується дохід від продажу (обміну) об'єкта незавершеного будівництва.

Дохід від продажу об'єкта нерухомості визначається виходячи з ціни, зазначеної в договорі купівлі-продажу, але не нижче оціночної вартості об'єкта, розрахованої органом, уповноваженим здійснювати оцінку (БТІ).

При обміні об'єкта нерухомості на інший дохід платника у вигляді отриманої ним грошової компенсації від відчуження нерухомого майна, визначеного:

- а) у абзаці 1 – не оподатковується;
- б) у абзаці 2 – оподатковується за ставкою, визначеною 5%.

Під час проведення операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомості між фіз особами нотаріус посвідчує відповідний **договір** за наявності оціночної вартості нерухомого майна та документа про сплату податку до бюджету стороною (сторонами) договору та щокварталу подає до органу ДПС за місцем розташування державної нотаріальної контори або робочого місця приватного нотаріуса інформацію про договір, включаючи інформацію про його вартість та суму сплаченого податку.

Сума податку визначається та самостійно сплачується через банківські установи:

- а) особою, що продає або обмінює з іншою фіз особою нерухомість, – до нотаріального посвідчення договору купівлі-продажу, міни;
- б) особою, у власності якої перебував об'єкт нерухомості, відчужений за рішенням суду про зміну власника та перехід права власності на майно.

Фіз особа зобов'язана відобразити дохід від відчуження у річній податковій декларації.

У разі не вчинення нотаріальної дії щодо посвідчення договору купівлі-продажу, міни об'єкта нерухомості, за яким сплачено податок, платник має право на повернення надміру сплаченої суми податку на підставі ПД та підтвердних документів про фактичну сплату податку.

Якщо стороною договору купівлі-продажу, міни об'єкта нерухомого майна є юр особа чи фіз особа-підприємець, така особа є **податковим агентом** платника щодо нарахування, утримання та сплати (перерахування) до бюджету податку, отриманих платником від продажу (обміну).

Продаж – перехід права власності на об'єкти нерухомості, крім успадкування та дарування.

Дохід від операцій з продажу (обміну) об'єктів нерухомості, що здійснюються фіз особами-нерезидентами, оподатковуються за ставками 15, 17%.

3.Оподаткування доходу, отриманого платником податку в результатів прийняття ним у спадщину чи дарунок коштів, майна, майнових чи немайнових прав

Об'єкти спадщини платника поділяються з метою оподаткування на:

а) об'єкт нерухомості;

б) об'єкт рухомого майна, зокрема:

- предмет антикваріату або витвір мистецтва;
- природне дорогоцінне каміння чи дорогоцінний метал, прикраса з використанням дорогоцінних металів та/або природного дорогоцінного каміння;
- будь-який транспортний засіб та приладдя до нього;
- інші види рухомого майна;

в) об'єкт комерційної власності, а саме: ЦП (крім депозитного (ощадного), іпотечного сертифіката), корпоративне право, власність на об'єкт бізнесу як такий, тобто власність на цілісний майновий комплекс, інтелектуальна (промислова) власність або право на отримання доходу від неї, майнові та немайнові права;

г) сума страхового відшкодування за страховими договорами та сума, що зберігається відповідно на пенсійному депозитному рахунку, накопичувальному пенсійному рахунку, індивідуальному пенсійному рахунку спадкодавця-учасника накопичувальної системи пенсійного забезпечення;

г) готівка або кошти, що зберігаються на рахунках спадкодавця, відкритих у банківських і небанківських фінансових установах, у тому числі депозитні (ощадні), іпотечні сертифікати, сертифікати фонду операцій з нерухомістю.

Об'єкти спадщини оподатковуються:

1) за „0” ставкою:

а) вартість власності, що успадковується членами сім'ї спадкодавця I ступеня споріднення;

б) вартість власності, зазначеної в підпунктах «а», «б», «г», що успадковується особою, яка є інвалідом I групи або має статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, та вартість власності, зазначеної в підпунктах «а», «б», що успадковуються дитиною-інвалідом;

в) грошові заощадження, поміщені до 2 січня 1992 року в установи Ощадного банку СРСР та державного страхування та у ДЦФ та грошові заощадження, поміщені в установи Ощадного банку України та колишнього Укрдержстраху протягом 1992-1994 років, погашення яких не відбулося, що успадковуються будь-яким спадкоємцем;

2) 5% - вартість будь-якого об'єкта спадщини, що успадковується спадкоємцями, які не є членами сім'ї спадкодавця I ступеня споріднення.

Особами, відповідальними за сплату (перерахування) податку до бюджету, є спадкоємці, які отримали спадщину.

Дохід у вигляді вартості успадкованого майна (кошти, майно, майнові чи немайнові права) у межах, що підлягає оподаткуванню, включається спадкоємцями до складу загального річного доходу платника і зазначається в річній ПД, крім спадкоємців-нерезидентів, які зобов'язані сплатити податок до нотаріального оформлення об'єктів спадщини.

Нотаріус щокварталу подає до органу ДПС за місцем розташування інформацію про видачу свідоцтв про право на спадщину або посвідчення договорів дарування. Нотаріус видає спадкоємцю-нерезиденту свідоцтво про право на спадщину за наявності документа про сплату спадкоємцем податку з вартості об'єкта спадщини.

У разі успадкування права на вклад у банку (небанківській фінансовій установі) податковим агентом є такий банк (небанківська фінансова установа). У разі переходу права на отримання страхових виплат податковим агентом є страховальник-фінансова установа.

Оподаткування доходу, отриманого платником як дарунок (договору дарування) від фіз осіб. Кошти, майно, майнові чи немайнові права, вартість робіт, послуг, подаровані платнику, оподатковуються згідно цими встановленими правилами.

4.Порядок подання річної декларації про майновий стан і доходи

Платник зобов'язаний подавати річну декларацію про майновий стан і доходи (ПД).

Обов'язок платника щодо подання ПД вважається виконаним, якщо він отримував доходи:

- виключно від податкових агентів;

- від операцій продажу (обміну) майна, дарування, при нотаріальному посвідченні договорів за якими був сплачений податок.

Платники - резиденти, які виїжджають за кордон на постійне місце проживання, зобов'язані подати до органу ДПС ПД не пізніше 60 календарних днів, що передують виїзду.

Орган ДПС протягом 30 календарних днів після надходження ПД зобов'язаний перевірити визначене податкове зобов'язання, сплату належної суми податку і видати довідку про сплату та про відсутність податкових зобов'язань з податку, що подається до органів митного контролю під час перетину митного кордону і є підставою для проведення митних процедур.

Форма довідки встановлюється центральним органом ДПС.

Платники звільняються від обов'язку подання ПД в таких випадках:

а) незалежно від виду та суми отриманих доходів платниками, які:

- є неповнолітніми або недієздатними особами і при цьому перебувають на повному утриманні інших осіб (+ батьків) або держави за станом на кінець звітного податкового року;

- перебувають під арештом або є затриманими чи засудженими до позбавлення волі, перебувають у полоні або ув'язненні на території інших держав за станом на кінець граничного строку подання декларації;

- перебувають у розшуку за станом на кінець звітного податкового року; перебувають на строковій військовій службі за станом на кінець звітного податкового року;

б) в інших випадках.

ПД заповнюється платником самостійно або іншою особою, нотаріально уповноваженою платником здійснювати таке заповнення.

Обов'язок щодо заповнення та подання ПД від імені платника покладаються на:

- опікуна або піклувальника - щодо доходів, отриманих неповнолітньою особою або особою, визнаною судом недієздатною;

- спадкоємців (розпорядників майна, державних виконавців) – щодо доходів, отриманих протягом звітного податкового року платником, який помер;

- державного виконавця, уповноваженого здійснювати заходи щодо забезпечення майнових претензій кредиторів платника, визначеного банкрутом.

Фіз особа зобов'язана самостійно до 1 серпня року, що настає за звітним, сплатити суму податкового зобов'язання, зазначену в поданій ним ПД. Сума податкових зобов'язань, донарахована органом ДПС, сплачується до відповідного бюджету.

Сума, що має бути повернена платнику, зараховується на його банківський рахунок або надсилається поштовим переказом на адресу, зазначену в декларації, протягом 60 календарних днів після надходження ПД.

Форма ПД встановлюється МФУ, виходячи з таких умов:

- загальна частина ПД повинна мати спрощений вигляд та не містити відомостей про доходи (витрати), що отримує незначна кількість платників;

- ПД є уніфікованою та єдиною для всіх законодавчо встановлених випадків її подання;

- відомості про доходи, майновий стан, витрати, зобов'язання фінансового характеру, інформація щодо відомостей членів сім'ї, надаються окремими категоріями громадян;

- розрахунки окремих видів доходів (витрат), мають міститися в додатках до ПД, що заповнюються виключно платниками за наявності таких доходів (витрат);

- ПД та додатки мають складатися з використанням загальноновживаної термінології, а також містити детальні інструкції щодо їх заповнення;

- ПД та додатки мають ідентифікувати платника та містити інформацію, необхідну для визначення суми податкових зобов'язань або суми податку, що підлягає поверненню у разі використання платником права на податкову знижку.

Бланки ПД мають безоплатно надаватися органами ДПС платникам на їх запит, а також бути загальнодоступними для населення.

Порядок заповнення Декларації представлений у Додатку 2.2.

Фіз особи подають ПД, де зазначаються відомості про доходи, майновий стан, витрати, зобов'язання фінансового характеру, а також в додатку до ПД інформація щодо вказаних

відомостей членів сім'ї в усіх випадках її подання. ПД та додатки подаються фіз особою протягом будь-якого податкового періоду у звітному податковому році із зазначенням доходів (активів) за станом на день її подання.

За зверненням платника орган ДПС, до якого було подано ПД, видає довідку про подану декларацію про майновий стан і доходи за формою, встановленою центральним органом ДПС.

Суттєвою відмінністю цього річної кампанії декларування доходів є обов'язок фіз осіб, які протягом 2011 року отримували дохід у вигляді з/п та суми винагород за цивільно-правовими договорами від декількох податкових агентів, подавати декларацію про майновий стан і доходи за своїм місцем реєстрації. За умови, що загальна сума такого доходу за будь-який календарний місяць перевищує 10-кратний розмір мінімальної з/п, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року (у 2011 році – 9 410 грн.).

Тестові завдання:

1. Платниками додатку на доходи фізичних осіб є:
 - 1) фізична особа - резидент, яка отримує доходи як з джерела їх походження в Україні, так і іноземні доходи;
 - 2) пов'язана особа;
 - 3) фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їх походження в Україні;
 - 4) фізична особа - нерезидент, який має дипломатичні привілеї;
 - 5) податковий агент.
2. Чистий річний оподатковуваний дохід, який визначається шляхом зменшення загального оподаткованого доходу на суми податкової знижки такого звітного року, є:
 - 1) об'єктом оподаткування;
 - 2) базою оподаткування;
 - 3) одиницею бази оподаткування;
 - 4) прибутком.
3. Які доходи включаються до оподаткування податком на доходи фізичних осіб?
 - 1) суми пенсійних внесків у межах недержавного пенсійного забезпечення;
 - 2) заробітна плата, нарахована (виплачена) платнику податку відповідно до умов трудового договору (контракту);
 - 3) суми винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) платнику податку відповідно до умов цивільно-правового договору;
 - 4) доходи, отримані фізичною особою - підприємцем від провадження господарської діяльності;
 - 5) вартість успадкованого, отриманого у дарунок майна.
4. Не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб такі доходи:
 - 1) сума пенсій;
 - 2) кошти, отримані платником податку в рахунок компенсації (відшкодування) вартості майна (нематеріальних активів), примусово відчуженого державою;
 - 3) сума винагород, нарахованих відповідно до умов цивільно-правового договору;
 - 4) сума аліментів;
 - 5) сума безповоротної фінансової допомоги.
5. Право на податкову знижку при оподаткуванні доходів фізичних осіб надається:
 - 1) податковому агенту;
 - 2) роботодавцю;
 - 3) резиденту, який має реєстраційний номер платника податку;
 - 4) нерезиденту, який має дипломатичні привілеї;
 - 5) фізичній особі, яка через свої релігійні переконання, відмовилась від прийняття
 - 6) реєстраційного номера облікової картки платника податків і має відмітку у паспорті.
6. Заробітна плата шахтарів та працівників, які зайняті на підземних роботах повний робочий день, оподатковується податком з доходів фізичних осіб за ставкою
 - 1) 0%;

- 2) 5%;
- 3) 10%;
- 4) 18%.

7. Дохід платника податків фізичної особи, нарахований у вигляді проценту на поточний або депозитний банківський рахунок, оподатковується за ставкою:

- 1) 0%;
- 2) 5%;
- 3) 10%;
- 4) 18%.

8. Доходи платника податків фізичної особи, нараховані як виграш чи приз, отриманого від організатора азартної гри, оподатковуються за ставкою:

- 1) 30%;
- 2) 18%;
- 3) 10%;
- 4) 5% .

9. Грошові виграші у спортивних змаганнях (крім винагород спортсменам – чемпіонам України, призерам спортивних змагань міжнародного рівня, у тому числі, спортсменам - інвалідам), оподатковуються податком на доходи фізичних осіб за ставкою:

- 1) 30%;
- 2) 18%;
- 3) 10%;
- 4) 5%.

10. Не включається до податкової знижки у зменшення оподаткованого доходу платника податку на доходи фізичних осіб сума витрат на:

- 1) оплату державних послуг, пов'язаних з усиновленням дитини;
- 2) косметичне лікування;
- 3) переобладнання транспортного засобу у зв'язку з переходом на один з видів біопалива;
- 4) сплату видатків на придбання доступного житла

11. Доходи фізичної особи, одержані у вигляді заробітної плати, які перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, оподатковуються за ставкою:

- 1) 10%;
- 2) 15%;
- 3) 18%;
- 4) 25%.

12. Вкажіть витрати, на які застосовується податкова знижка при оподаткуванні доходів фізичних осіб:

- 1) благодійні внески неприбутковим організаціям, у сумі, що не перевищує 4% загального оподаткованого доходу платника податку;
- 2) пожертви або благодійні внески у сумі, що не перевищує 2% загального оподаткованого доходу платника податку;
- 3) операції зі зміни статі;
- 4) лікування алкогольної залежності

13. Фізична особа має право включити до податкової знижки у зменшення оподаткованого доходу витрати на:

- 1) сплату частини суми процентів за користування іпотечним житловим кредитом;
- 2) придбання ліків, які не включено до переліку життєво необхідних;
- 3) лікування тютюнової залежності;
- 4) косметичну хірургію.

14. Право на застосування 150% податкової соціальної пільги при сплаті податку на доходи фізичних осіб має фізична особа - платник податку, яка є:

- 1) одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником - у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;

- 2) інвалідом від участі у бойових діях в республіці Афганістан;
- 3) утримує дитину-інваліда - у розрахунку на кожну таку дитину віком до 18 років;
- 4) є інвалідом I або II групи, у тому числі з дитинства;
- 5) особою, віднесеною законом до I або II категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, включаючи осіб, нагороджених грамотами Президії Верховної Ради УРСР у зв'язку з їх участю в ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.

15. Право на застосування 200% податкової соціальної пільги при сплаті податку на доходи фізичних осіб має платник податку-фізична особа, яка є:

- 1) одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем), або опікуном, піклувальником - у розрахунку на кожну дитину віком до 18 років;
- 2) учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом;
- 3) Героєм України, Героєм Радянського Союзу, Героєм Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави;
- 4) учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту".

16. Податкова соціальна пільга застосовується у разі отримання доходу фізичною особою, який:

- 1) отриманий одночасно з доходом у вигляді стипендії, грошового чи майнового забезпечення учнів, студентів, аспірантів, що виплачується з бюджету;
- 2) представляє собою суму загального місячного оподаткованого доходу від одного працедавця у вигляді заробітної плати;
- 3) отриманий самозайнятою особою від підприємницької діяльності;
- 4) відмінний від заробітної плати.

17. Подвійний розмір базової ставки податку з доходів фізичних осіб застосовується до

- 1) процентного або дисконтного доходу за ощадним сертифікатом;
- 2) суми доходів, отриманих платником податку від вкладання ним коштів у цінні папери, емітовані Міністерством фінансів України;
- 3) виграшу чи призу (крім у державній та недержавній грошовій лотереї) на користь резидентів та нерезидентів;
- 4) суми заборгованості платника податку, за якою минув строк позивної давності.

Тема 12. Рентні платежі

План лекції:

1. Підстави і мета встановлення рентних платежів.
2. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів.
3. Рентна плата за спеціальне використання води.
4. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин.

Завдання для самостійної роботи:

1. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням КК
2. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України

Ключові слова: пояси, розряди, ліміти.

1. Підстави і мета встановлення рентних платежів

У сучасних умовах сформувалась нова функція держави – екологічна, спрямована на гармонізацію відносин суспільства і природи, забезпечення оптимального врахування економічних та екологічних інтересів суспільства за безумовної першості екологічних. Ст 16 Конституції встановила, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. Реалізація цієї функції держави здійснюється через управління природокористуванням і охороною довкілля, яке являє собою найважливішу складову частину соціального управління суспільством.

Нинішня складна екологічна ситуація визначає пріоритети охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів – формування збалансованої системи природокористування, поліпшення екологічного стану басейнів рік та якості питної води, формування ландшафтного різноманіття та передбачає вирішення завдань: захист і збереження земельних ресурсів від забруднення, виснаження і нераціонального використання, збереження і розширення територій з природним станом ландшафту, підвищення стійкості та екологічних функцій лісів, управління водними ресурсами, впровадження дійових економічних складових впливу на систему природокористування.

Саме за рахунок надходження коштів від справляння платежів за використання природних ресурсів здійснюється фінансування природоохоронних заходів. Проте суттєвого бюджетного значення ці платежі не відіграють.

Відносини рентної плати за спеціальне використання більшості природних ресурсів регулюються переважно відповідними поресурсовими законодавчими актами. В той же час відносно деяких природних ресурсів діють спеціальні нормативні акти.

Закон України „Про охорону навколишнього природного середовища” розрізняє три види платежів:

- 1) за спеціальне використання природних ресурсів,
- 2) за забруднення навколишнього природного середовища,
- 3) за погіршення якості природних ресурсів.

Склад рентної плати

1. Рентної плати за користування надрами для видобування КК;
2. Рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням КК;
3. Рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України;
4. Рентної плати за спеціальне використання води;
5. Рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

2. Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів

Платниками рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів є лісокористувачі - юр особи, їх філії, відділення, інші відокремлені підрозділи, що не мають статусу юр особи, постійні представництва нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження з України

або виконують агентські функції стосовно нерезидентів або їх засновників, фіз особи, а також ФОП, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів на підставі спеціального дозволу (лісорубного квитка або лісового квитка) або відповідно до умов договору довгострокового тимчасового користування лісами.

ОО рентною платою за спеціальне використання лісових ресурсів є:

- 1) деревина, заготовлена в порядку рубок головного користування;
- 2) деревина, заготовлена під час проведення заходів:
 - щодо поліпшення якісного складу лісів, їх оздоровлення, посилення захисних властивостей (у деревостанах віком понад 40 років - рубки догляду за лісом, вибіркові санітарні рубки, вибіркові лісовідновні рубки, рубки, пов'язані з реконструкцією, ландшафтні рубки і рубки переформування; незалежно від віку деревостанів - суцільні санітарні та суцільні лісовідновні рубки);
 - з розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів;
- 3) другорядні лісові матеріали (заготівля живиці, пнів, лубу та кори, деревної зелені, деревних соків та інших другорядних лісових матеріалів);
- 4) побічні лісові користування (заготівля сіна, випасання худоби, заготівля дикорослих плодів, горіхів, грибів, ягід, лікарських рослин, збирання лісової підстилки, заготівля очерету та інших побічних лісових користувань);
- 5) використання корисних властивостей лісів для культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних, туристичних і освітньо-виховних цілей та проведення науково-дослідних робіт.

Ставки рентної плати:

1. За заготівлю деревини основних лісових порід.
2. За заготівлю деревини неосновних лісових порід.

Ставки застосовуються при заготівлі деревини в порядку рубок головного користування та під час проведення заходів щодо поліпшення якісного складу лісів, їх оздоровлення, посилення захисних властивостей та заходів з розчищення лісових ділянок, вкритих лісовою рослинністю, у зв'язку з будівництвом гідровузлів, трубопроводів, шляхів тощо.

Ставки рентної плати за заготівлю деревини застосовуються з урахуванням розподілу лісів за поясами і розрядами.

Розподіл лісів за поясами:

1. до першого поясу належать усі ліси, за винятком лісів Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей і лісів гірської зони Львівської області;
2. до другого поясу належать ліси Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей і ліси гірської зони Львівської області.

До великої деревини всіх лісових порід належать відрізки стовбура (у верхньому перетині без кори) діаметром від 25 см і більше,

- до середньої - 13 - 24 см,
- до дрібної - діаметром 3 - 12 см.

До дров'яної деревини належать сортименти, які можна використовувати для технологічних потреб та не придатні для промислової переробки (дрова паливні).

На дров'яну деревину, використану для технологічних потреб, донараховується рентна плата за результатами фактичної заготівлі у розмірі 70% установлених ставок рентної плати за ділову дрібну деревину відповідної лісової породи.

Ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів встановлюються у таких розмірах:

- 1) за заготівлю деревини основних лісових порід;
- 2) за заготівлю деревини неосновних лісових порід.

Ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів за заготівлю деревини основних лісових порід:

Найменування лісової породи	Ставка за 1 щільний куб. метр деревини, гривень	
	ділової (без кори)	дров'яної (з корою)

	великої	середньої	дрібної	
Перший пояс лісів				
Сосна	266,03	171,35	66,08	7,20
Модрина	118,40	102,35	38,93	8,99
Ялина, ялиця	244,79	209,43	80,16	9,06
Дуб (крім дуба коркового)	699,03	334,04	112,28	11,76
Ясен, клен (крім явора)	262,11	222,75	112,28	11,76
Бук	502,47	321,92	107,76	9,98
Береза, вільха чорна, граб звичайний, в'яз, липа	38,03	33,98	25,79	8,99
Осика, вільха сіра, тополя	23,13	19,01	15,02	6,35
Другий пояс лісів				
Сосна	223,61	144,75	56,12	6,35
Модрина	102,35	86,54	33,47	8,18
Ялина, ялиця	206,81	176,55	68,55	7,74
Дуб (крім дуба коркового)	590,37	285,26	94,11	8,99
Ясен, клен (крім явора)	221,36	190,14	94,11	8,99
Бук	426,50	273,02	91,47	8,18
Береза, вільха чорна, граб звичайний, в'яз, липа	32,61	27,20	21,72	7,20
Осика, вільха сіра, тополя	19,01	17,66	13,59	5,42;

**Ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів за заготівлю
деревини неосновних лісових порід:**

Найменування лісової породи	Ставка за 1 щільний куб. метр деревини, гривень			
	ділової (без кори)			дров'яної (з корою)
	великої	середньої	дрібної	
Перший пояс лісів				
Самшит	1223,63	1045,74	522,41	11,76
Бархат, горіх	761,94	651,90	325,98	11,76
Груша, кизил, явір	611,18	522,90	261,65	11,76
Абрикос, вишня, ялівець, обліпіха, слива (крім терну), черешня, шовковиця, яблуна	456,35	389,79	194,70	11,76
Каштан, дуб корковий	381,60	325,98	162,96	11,76
Барбарис, гледичія, кипарис, шипшина	304,22	260,78	130,37	11,76
Акація, бруслина, бирючина, глід, граб східний, тамарикс, калина, крушина, ліщина, горобина, бузок, скумпія, свидина, терен, черемха	228,17	195,57	97,82	11,76
Верба, чагарники (крім зазначених в інших позиціях)	76,04	65,21	32,61	6,35
Другий пояс лісів				
Самшит	1036,26	885,48	443,67	8,99
Бархат, горіх	649,14	554,16	277,08	8,99
Груша, кизил, явір	518,76	442,76	221,84	8,99

Абрикос, вишня, ялівець, обліпіха, слива (крім терну), черешня, шовковиця, яблуна	388,44	332,75	166,53	8,99
Каштан, дуб корковий	324,56	278,43	138,53	8,99
Барбарис, гледичія, кипарис, шипшина	259,47	221,36	110,43	8,99
Акація, бруслина, бирючина, глід, граб східний, тамарикс, калина, крушина, ліщина, горобина, бузок, скумпія, свидина, терен, черемха	194,21	165,72	83,30	8,99
Верба, чагарники (крім зазначених в інших позиціях)	65,21	55,62	28,10	5,42

За ліквід з крони встановлюється рентна плата у розмірі 40%, а за порубкові залишки, що підлягають використанню, - 20% ставок рентної плати за дров'яну деревину відповідної лісової породи.

На деревину, заготовлену під час вибіркового рубок головного користування ставки рентної плати знижуються на 20%, а заходів щодо поліпшення якісного складу лісів, їх оздоровлення, посилення захисних властивостей - на 50%. Знижки у відсотках обчислюються за кожною ставкою рентної плати окремо.

За заготівлю другорядних лісових матеріалів, здійснення побічних лісових користувань та використання корисних властивостей лісів ставки рентної плати Київською міською радою.

Порядок сплати рентної плати:

1. Сума рентної плати обчислюється суб'єктами лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, і зазначається у таких дозволах.

2. Сума рентної плати, зазначена в лісорубному та в лісовому квитках, підлягає перерахунку суб'єктом лісових відносин, який видає спеціальні дозволи, у разі коли:

- загальна кількість фактично заготовленої деревини під час її відпуску з обліком за площею перевищує зазначену в лісорубному квитку та кількість більше ніж на 10%;
- фактичний обсяг використання лісових ресурсів перевищує зазначений у лісовому квитку на весь обсяг перевищення.

Підставою для перерахунку є спеціальні дозволи та акти огляду місць використання лісових ресурсів.

3. Суб'єктом лісових відносин, який видає спеціальні дозволи, перерахунок рентної плати за заготівлю деревини і заготівлю другорядних лісових матеріалів, побічні лісові користування та використання корисних властивостей лісів здійснюється також у разі:

а) виправлення технічних помилок, які можуть бути допущені під час проведення матеріальної і грошової оцінки лісосік, другорядних лісових матеріалів, побічних лісових користувань та використання корисних властивостей лісів, відпущених за лісорубними квитками або лісовими квитками, неправильного застосування сортиментних таблиць, поясів, розрядів та ставок рентної плати, а також виправлення арифметичних помилок, допущених під час підрахунків;

б) анулювання лісорубного та/або лісового квитка у зв'язку з вилученням земель для інших потреб. В інших випадках анулювання або видачі дубліката лісорубного квитка та/або лісового квитка перерахунок рентної плати не здійснюється і вся нарахована за квитками сума рентної плати повністю сплачується до відповідних бюджетів;

в) надання лісокористувачеві відстрочки:

- на заготівлю деревини - сума рентної плати за заготівлю залишеної на пні деревини збільшується на 1,5% незалежно від строку, на який надано відстрочку;

- на вивезення деревини - сума рентної плати за невивезену вчасно деревину збільшується на 1,5% за кожний місяць відстрочки;

г) додаткового продовження строку вивезення, але не більш як на 3 місяці. При цьому

лісокористувачем сума рентної плати за обсяг невивезеної вчасно деревини збільшується на 5% за кожний місяць відстрочки.

Незалежно від способу обліку деревини, що відпускається на пні (за площею, пеньками, приблизною кількістю), лісокористувачі, які допустили неповну заготівлю деревини, що дозволена для вирубки за виписаними лісорубними квитками, або взагалі її не проводили, рентну плату обчислюють і сплачують повністю за всю дозволена для заготівлі кількість деревини, що зазначена в дозволі.

Лісокористувачі, у яких за результатами діяльності здійснюється перерахунок рентної плати, відображають донараховані суми рентної плати в податковій декларації.

Лісокористувачі щокварталу складають податкову декларацію з рентної плати наростаючим підсумком з початку року, за винятком:

а) лісокористувачів, якими до отримання лісорубних та лісових квитків рентна плата вноситься в каси суб'єктів лісових відносин, які їх видають:

- фіз осіб, ФОП, яким видано лісорубні та лісові квитки;

- лісокористувачів (крім фіз осіб, ФОП, яким видано лісові квитки), у яких сума рентної плати в лісорубному чи лісовому квитках не перевищує 25% 1 мін з/п, встановленої законом на 1 січня року, в якому сплачується рентна плата;

б) лісокористувачів з іншої області, які сплачують рентну плату повністю до видачі їм спеціального дозволу за місцезнаходженням лісової ділянки, на якій здійснюється заготівля деревини.

Про надходження суми рентної плати в касу суб'єкта лісових відносин, що видає спеціальні дозволи, у спеціально заведеній книзі робиться запис і лісокористувачеві видається квитанція. Одночасно в лісорубних та лісових квитках робиться позначка про сплату рентної плати в касу.

При отриманні дозволу в поточному році (донарахованні суми рентної плати) після чергового строку сплати рентної плати лісокористувачі сплачують усі суми рентної плати за строками, що минули.

Порядок подання декларації, строки сплати, відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням визначено загальними правилами сплати адміністрування рентних платежів.

Звітній податковий період відповідає календарному кварталу.

3. Рентна плата за спеціальне використання води

Водокористування – використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення, промисловості, с/г, транспорту та інших галузей господарства, включаючи право на забір води, скидання стічних вод та інші види використання вод (водних об'єктів).

Первинними називаються водокористувачі, які мають власні водозабірні споруди і відповідне обладнання для забору води.

Вторинні – водокористувачі (абоненти), які не мають власних водозабірних споруд і отримують воду з водозабірних споруд первинних або інших водокористувачів.

Розрізняють загальне та спеціальне водокористування:

1) спеціальне – забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів.

Спеціальне водокористування здійснюється юр і фіз особами для задоволення питних потреб населення та для господарсько-побутових, лікувальних, оздоровчих, с/г, промислових, транспортних, енергетичних, рибогосподарських та інших державних і громадських потреб.

Не належать до спеціального водокористування: пропуск води через гідровузли (крім гідроенергетичних); подача (перекачування) води водокористувачам у маловодні регіони; усунення шкідливої дії вод (підтоплення, заболочення); використання підземних вод для вилучення корисних компонентів; вилучення води з надр разом з видобуванням КК; виконання будівельних, днопоглиблювальних і вибухових робіт; видобування КК і водних рослин; прокладання трубопроводів і кабелів; проведення бурових, геологорозвідувальних робіт; інші

роботи, які виконуються без забору води та скидання зворотних вод.

Спеціальне водокористування здійснюється на підставі дозволів.

Платниками рентної плати за спеціальне використання води є водокористувачі - суб'єкти господарювання незалежно від форми власності:

- 1) юр особи, їх філії, відділення, представництва, інші відокремлені підрозділи без утворення юр особи (крім бюджетних установ),
- 2) постійні представництва нерезидентів,
- 3) ФОП, які використовують воду, отриману шляхом забору води з водних об'єктів (первинні водокористувачі) та/або від первинних або інших водокористувачів (вторинні водокористувачі), та використовують воду для потреб гідроенергетики, водного транспорту і рибництва.

Не є платниками рентної плати водокористувачі, які використовують воду виключно для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб населення (сукупності людей, які знаходяться на даній території в той чи інший період часу, незалежно від характеру та тривалості проживання, в межах їх житлового фонду та присадибних ділянок), у тому числі для задоволення виключно власних питних і санітарно-гігієнічних потреб юр осіб, ФОП та платників ЄП.

Санітарно-гігієнічні потреби - використання води в туалетних, душових, ванних кімнатах і умивальниках та використання для утримання приміщень у належному санітарно-гігієнічному стані.

ОО рентною платою за спеціальне використання води є фактичний обсяг води, який використовують водокористувачі, з урахуванням обсягу втрат води в їх системах водопостачання.

1. ОО рентною платою за спеціальне використання води без її вилучення з водних об'єктів є:

- для потреб гідроенергетики - фактичний обсяг води, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електроенергії;
- для потреб водного транспорту - час використання поверхневих вод вантажним самохідним і несамохідним флотом, що експлуатується (залежно від тоннажності), та пасажирським флотом, що експлуатується (залежно від кількості місць).

2. ОО рентною платою за спеціальне використання води для потреб рибництва є фактичний обсяг води, необхідної для поповнення водних об'єктів під час розведення риби та інших водних живих ресурсів (у тому числі для поповнення, яке пов'язане із втратами води на фільтрацію та випаровування).

Рентна плата за спеціальне використання води не справляється:

1. за воду, що використовується для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб населення, у тому числі для задоволення виключно власних питних і санітарно-гігієнічних потреб юр осіб, ФОП та платників ЄП;
2. за воду, що використовується для протипожежних потреб;
3. за воду, що використовується для потреб зовнішнього благоустрою територій міст та інших населених пунктів;
4. за воду, що використовується для пілозаглушення у шахтах і кар'єрах;
5. за воду, що забирається науково-дослідними установами для проведення наукових досліджень у галузі рисосіяння та для виробництва елітного насіння рису;
6. за воду, що втрачена в магістральних та міжгосподарських каналах зрошувальних систем та магістральних водогонах;
7. за підземну воду, що вилучається з надр для усунення шкідливої дії вод (підтоплення, засолення, заболочення, зсуву, забруднення);
8. за воду, що забирається для забезпечення випуску молоді цінних промислових видів риби та інших водних живих ресурсів у водні об'єкти;
9. за морську воду, крім води з лиманів;
10. за воду, що використовується садівницькими та городницькими товариствами (кооперативами);

11. за воду, що забирається для реабілітації, лікування та оздоровлення реабілітаційними установами для інвалідів та дітей-інвалідів, підприємствами, установами та організаціями фізкультури та спорту;

12. для потреб гідроенергетики - з гідроакумулюючих електростанцій, які функціонують у комплексі з гідроелектростанціями;

13. для потреб водного транспорту:

- з морського водного транспорту, який використовує річковий водний шлях виключно для заходження з моря у морський порт (попуски води з водосховищ та шлюзування);

- під час експлуатації водних шляхів стоянковими (нафтоперекачувальні станції, плавнафтобази, дебаркадери, доки плавучі, судна з механічним обладнанням та інші стоянкові судна) і службово-допоміжними суднами та експлуатації водних шляхів річки Дунаю.

Ставки рентної плати за спеціальне використання води:

1. за спеціальне використання поверхневих вод;

2. за спеціальне використання підземних вод;

3. для потреб гідроенергетики – 11,31 грн. за 10 тис. куб. м води, пропущеної через турбіни гідроелектростанцій;

4. для потреб водного транспорту з усіх річок, крім Дунаю:

- для вантажного самохідного і несамохідного флоту, що експлуатується, - 0,1938 грн. за 1 тоннаж-добу експлуатації;

- для пасажирського флоту, що експлуатується, - 0,0215 грн. за 1 місце-добу експлуатації;

5. для потреб рибництва:

- 59,36 грн. за 10 тис. куб. м поверхневої води;

- 71,36 грн. за 10 тис. куб. м підземної води;

6. за воду, що входить виключно до складу напоїв:

- 55,21 грн. за 1 куб. м поверхневої води;

- 64,39 грн. за 1 куб. м підземної води;

7. за шахтну, кар'єрну та дренажну воду – 12,79 грн. за 100 куб. м води.

6. Для теплоелектростанцій з прямою системою водопостачання рентна плата за фактичний обсяг води, що пропускається через конденсатори турбін для охолодження конденсату, обчислюється із застосуванням коефіцієнта 0,005.

7. ЖКП застосовують до ставок рентної плати коефіцієнт 0,3.

Ставки рентної плати за спеціальне використання води за спеціальне використання поверхневих вод

Басейни річок, включаючи притоки всіх порядків	Ставка рентної плати, гривень за 100 куб. метрів
Дніпра на північ від м. Києва (Прип'яті та Десни), включаючи м. Київ	58,17
Дніпра на південь від м. Києва (без Інгульця)	55,33
Інгульця	84,39
Сіверського Дінця	113,45
Південного Бугу (без Інгулу)	63,97
Інгулу	78,49
Дністра	34,85
Вісли та Західного Бугу	34,85
Пруту та Сірету	26,17
Тиси	26,17
Дунаю	23,32
Річок Криму	116,32
Річок Приазов'я	139,66
Інших водних об'єктів	63,97;

Ставки рентної плати за спеціальне використання води за спеціальне використання

підземних вод.

Найменування регіону	Ставка рентної плати, гривень за 100 куб. метрів
Автономна Республіка Крим (крім м. Севастополя)	107,58
м. Севастополь	107,58
Область:	
Вінницька	92,98
Волинська	96,04
Дніпропетровська	81,48
Донецька	110,56
Житомирська	92,98
Закарпатська	61,09
Запорізька:	
Веселівський, Мелітопольський, Приазовський, Якимівський райони	92,98
інші адміністративно-територіальні одиниці області	84,39
Черкаська	62,9
Чернівецька	101,8
Чернігівська:	
Городнянський, Корюківський, Ічнянський, Сосницький, Сновський, Талалаївський райони	87,21
інші адміністративно-територіальні одиниці області	68,19
м. Київ	86,9;

Порядок нарахування ПЗ з рентної плати за спеціальне використання води

1. Водокористувачі самостійно обчислюють рентну плату за спеціальне використання води та за спеціальне використання води для потреб гідроенергетики і рибництва щокварталу наростаючим підсумком з початку року, а за спеціальне використання води для потреб водного транспорту - починаючи з першого півріччя поточного року, у якому було здійснено таке використання.

2. Рентна плата обчислюється виходячи з фактичних обсягів використаної води (підземної, поверхневої, отриманої від інших водокористувачів) водних об'єктів з урахуванням обсягу втрат води в їх системах водопостачання, встановлених у дозволі на спеціальне водокористування, лімітів використання води, ставок рентної плати та коефіцієнтів.

За обсяги води, переданої водокористувачем-постачальником іншим водокористувачам без укладення з останніми договору на поставку води, рентна плата обчислюється і сплачується таким водокористувачем-постачальником.

3. Водокористувачі, які використовують воду із змішаного джерела, обчислюють рентну плату, враховуючи обсяги води в тому співвідношенні, у якому формується змішане джерело, що зазначається в дозволах та договорах на поставку води, з урахуванням втрат води в їх системах водопостачання, ставок рентної плати та коефіцієнтів.

4. Водокористувачі, які використовують воду з каналів, обчислюють рентну плату виходячи з фактичних обсягів використаної води з урахуванням втрат води в їх системах водопостачання, встановлених лімітів використання води, ставок рентної плати, встановлених для водного об'єкта, з якого забирається вода в канал, та коефіцієнтів.

5. Рентна плата за спеціальне використання води для потреб гідроенергетики обчислюється виходячи з фактичних обсягів води, пропущеної через турбіни гідроелектростанцій, та ставки рентної плати.

11. Обсяг фактично використаної води на державних системах у зрошувальному землеробстві визначають органи водного господарства.

12. Якщо водокористувачі, які повністю утримуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, використовують обсяги води для г/д, направленої на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, рентна плата обчислюється на загальних підставах з усього обсягу використаної води з урахуванням обсягу втрат води в їх системах постачання.

13. У разі перевищення водокористувачами встановленого річного ліміту використання води рентна плата обчислюється і сплачується у 5-кратному розмірі виходячи з фактичних обсягів використаної води понад встановлений ліміт використання води, ставок рентної плати та коефіцієнтів.

14. За понадлімітне використання води рентна плата обчислюється за кожним джерелом водопостачання окремо згідно з установленими ставками рентної плати та коефіцієнтами.

15. За відсутності у водокористувача дозволу на спеціальне водокористування із встановленими в ньому лімітами використання води рентна плата справляється за весь обсяг використаної води, що підлягає оплаті як за понадлімітне використання.

16. Податкова декларація з рентної плати за спеціальне використання води для потреб водного транспорту за перший квартал не подається.

Рентна плата за спеціальне використання води для потреб водного транспорту за перший квартал не сплачується.

17. Філії, відділення, інші відокремлені підрозділи водокористувача, які мають банківські рахунки, ведуть окремий б/о діяльності, складають окремий баланс, подають декларації та сплачують плату за своїм місцем податкової реєстрації.

18. Якщо до складу водокористувача входять структурні підрозділи, які не мають банківських рахунків, не ведуть окремого б/о діяльності, не складають окремого балансу, декларації подаються і плата вноситься водокористувачем, до складу якого входять такі структурні підрозділи, за місцезнаходженням водних об'єктів та за ставками рентної плати, встановленими для цих водних об'єктів.

19. Платники рентної плати подають одночасно з податковими деклараціями контролюючим органам копії дозволу на спеціальне водокористування, договору на поставку води та статистичної звітності про використання води.

20. У межах встановленого в дозволі на спеціальне водокористування ліміту використання води рентна плата включається до складу витрат, а за понадлімітне використання справляється з прибутку, що залишається у розпорядженні водокористувача після оподаткування.

Рентна плата за спеціальне використання води для потреб гідроенергетики і водного транспорту повністю включається до складу витрат.

12. Порядок подання декларації, строки сплати, відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням визначено загальними засадами адміністрування рентної плати – згідно квартального податкового періоду.

4. Рентна плата за користування надрами для видобування корисних копалин

Платниками є:

1) суб'єкти господарювання, у тому числі громадяни України, іноземці та особи без громадянства, зареєстровані як підприємці, які набули права користування об'єктом (ділянкою) надр на підставі отриманих спеціальних дозволів на користування надрами в межах конкретних ділянок надр з метою провадження г/д з видобування КК, у тому числі під час геологічного вивчення в межах зазначених у спеціальних дозволах об'єктах (ділянках) надр.

2) землевласники та землекористувачі, крім суб'єктів підприємництва, які відносяться до фермерських господарств, що провадять г/д з видобування підземних вод на підставі дозволів на спеціальне водокористування.

3) є суб'єкти господарювання, які виконують роботи, для проведення яких необхідно отримання погодження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у

сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

Платники здійснюють для цілей оподаткування окремих б/о та п/о витрат і доходів за кожним видом мінеральної сировини за кожним об'єктом надр, на який надано спеціальний дозвіл.

ОО є обсяг товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК, що є результатом г/д з видобування КК у звітному періоді, до якої належать:

1) обсяг товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК, що є результатом г/д з видобування КК з надр на території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони на умовах господарських договорів про послуги з давальницькою сировиною;

2) обсяг товарної продукції гірничого підприємства - видобутої, що є результатом г/д з видобування КК з відходів (втрат, хвостів) гірничого виробництва, у тому числі обсяг мінеральної сировини, що утворюється в результаті виконання первинної переробки, що провадиться іншими, ніж платник рентної плати, на основі договорів про послуги з давальницькою сировиною;

3) обсяг товарної продукції - видобутої КК, що є результатом г/д з видобування КК з надр на території України, її континентального шельфу і морської економічної зони, у тому числі під час виконання робіт в акваторіях водних об'єктів.

До ОО рентною платою за користування надрами для видобування КК не належать:

1) не включені до державного балансу запасів КК корисні копалини місцевого значення і торф, видобуті землевласниками та землекористувачами для власного споживання, якщо їх використання не передбачає отримання економічної вигоди з передачею чи без передачі права власності на них, загальною глибиною розробки до двох метрів, і прісні підземні води до 20 метрів;

2) видобуті мінералогічні, палеонтологічні та інші геологічні колекційні зразки, якщо їх використання не передбачає отримання економічної вигоди з передачею чи без передачі права власності на них;

3) КК, видобуті з надр під час створення, використання, реконструкції геологічних об'єктів природно-заповідного фонду, якщо використання КК не передбачає отримання економічної вигоди;

4) дренажні та супутньо-пластові підземні води, які не враховуються в державному балансі запасів КК, що видобуваються під час розробки родовищ КК або під час будівництва та експлуатації підземних споруд, і використання яких не передбачає отримання економічної вигоди;

5) видобуті КК, які без набуття та/або збереження платником права власності на КК спрямовуються на формування запасів КК техногенного родовища;

6) обсяг природного газу, визнаного рециркулюючим, який визначається платником рентної плати за показниками вимірювальних пристроїв, що зазначені у журналі обліку видобутих КК із дотриманням самостійно затверджених ним ліцензійних умов схем руху видобутої вуглеводневої сировини;

7) обсяги мінеральних вод, що видобуті державними дитячими спеціалізованими санаторно-курортними закладами, в частині обсягів, що використовуються для лікування на їх території.

Види товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК визначаються платником рентної плати відповідно переліків видів КК, а також кодифікації товарів та послуг з урахуванням затверджених платником схем руху товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК на виробничих дільницях та місцях зберігання з урахуванням складу вихідної сировини, умов конкретного виробництва, особливостей технологічного процесу та вимог до кінцевої продукції.

БО є вартість обсягів видобутих у звітному періоді КК, яка окремо обчислюється для кожного виду КК для кожної ділянки надр на базових умовах поставки.

Вартість виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК у звітному періоді обчислюється платником для кожної ділянки надр на базових умовах поставки за більшою з таких її величин:

1. за фактичними цінами реалізації відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК;

2. за розрахунковою вартістю відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства

- видобутої КК, крім вуглеводневої сировини.

У разі обчислення вартості товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК за фактичними цінами реалізації вартість одиниці встановлюється платником за величиною суми доходу, отриманого від виконаних у звітному періоді господарських зобов'язань з реалізації відповідного обсягу такого виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК.

Сума доходу, отриманого від реалізації виду товарної продукції за звітний період, зменшується на суму витрат платника, пов'язаних з операціями передпродажної підготовки, у тому числі пакуванням, фасуванням, а також з доставкою обсягу відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК споживачу в розмірах, установлених у договорі купівлі-продажу згідно з умовами постачання.

Суми попередньої оплати вартості обсягу товарної продукції, що надійшли до моменту фактичного виконання господарських зобов'язань або до моменту настання строку виконання господарських зобов'язань за відповідним договором, включаються до суми доходу для обчислення вартості одиниці товарної продукції у звітному періоді, якщо господарські зобов'язання виконані або мали бути виконаними за зазначеним договором.

Сума доходу, отримана від реалізації обсягу товарної продукції в іноземній валюті, обраховується в національній валюті за офіційним курсом гривні до іноземних валют, встановленим НБУ на дату реалізації КК.

До витрат платника рентної плати, пов'язаних з операціями передпродажної підготовки належать:

1. витрати, пов'язані з операціями передпродажної підготовки, у тому числі пакуванням, фасуванням (бутелюванням), а також з доставкою (перевезенням, транспортуванням) товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК (мінеральної сировини) із складу готової продукції платника рентної плати (вузла обліку, входу до магістрального трубопроводу, пункту відвантаження споживачу або на переробку, межі розділу мереж із споживачем) споживачу, а саме:

- з доставкою (перевезенням, транспортуванням) магістральними трубопроводами, залізничним, водним та іншими видами транспорту;

- із зливанням, наливанням, навантаженням, розвантаженням та перевантаженням;

- з оплатою послуг портів, зокрема портових зборів;

- з оплатою транспортно-експедиторських послуг;

2. витрати з обов'язкового страхування вантажів, обчислені відповідно до законодавства;

3. митні платежі у разі реалізації за межі митної території України.

Вартість одиниці товарної продукції гірничого підприємства - видобутої КК (мінеральної сировини) обчислюється як співвідношення суми доходу, отриманого платником від реалізації та обсягу (кількості) реалізованої товарної продукції, що визначається за даними бухгалтерського обліку запасів готової продукції такого платника.

У разі обчислення вартості товарної продукції **за розрахунковою вартістю до витрат** платника за звітний період включаються:

1. матеріальні витрати, у тому числі витрати, пов'язані з виконанням господарських договорів із давальницькою сировиною, за винятком матеріальних витрат, пов'язаних із:

- зберіганням; транспортуванням; пакуванням, у тому числі фасуванням (бутелюванням);

- проведенням іншого виду підготовки (включаючи передпродажну підготовку);

- виробництвом і реалізацією інших видів продукції, товарів (робіт, послуг);

2. витрати з оплати праці працівників, які зайняті в господарській діяльності з видобування відповідного;

3. витрати з ремонту основних засобів, пов'язаних технічно та технологічно з господарською діяльністю;

4. інші витрати.

Розрахункова вартість одиниці товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) (Цр) обчислюється за такою формулою:

$$Цр = (V_{мп} + (V_{мп} * K_{рмпе})) / V_{мп}$$

де $V_{мп}$ - витрати (у гривнях);

$K_{рмп}$ - коефіцієнт рентабельності гірничого підприємства,

$V_{мп}$ - обсяг (кількість) товарної продукції гірничого підприємства - видобутих корисних копалин (мінеральної сировини), що видобута за податковий (звітний) період.

Податкові зобов'язання з рентної плати в межах однієї ділянки надр за податковий (звітний) період обчислюються за такою формулою:

$$P_{зн} = V_{ф} \times V_{кк} \times C_{внз} \times K_{пп},$$

де $V_{ф}$ - обсяг (кількість) у податковому (звітному) періоді (в одиницях маси або об'єму);

$V_{кк}$ - вартість одиниці товарної продукції гірничого підприємства;

$C_{внз}$ - величина ставки рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (у відсотках);

$K_{пп}$ - коригуючий коефіцієнт.

Обсяг (кількість) відповідного виду товарної продукції гірничого підприємства - видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) визначається платником рентної плати самостійно у журналі обліку видобутих корисних копалин

Податкові декларації з рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин подаються її платником починаючи з календарного кварталу, що настає за кварталом, у якому такий платник отримав спеціальний дозвіл.

Платник рентної плати та уповноважена особа сплачують податкові зобов'язання:

1. за місцезнаходженням ділянки надр, з якої видобуті корисні копалини, у разі розміщення такої ділянки надр у межах території України;
2. за місцем обліку платника рентної плати у разі розміщення ділянки надр, з якої видобуто корисні копалини, в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Рентна плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням КК

Платниками рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням КК, є юр та ФОП, які використовують у межах території України ділянки надр для:

- 1) зберігання природного газу, нафти, газоподібних та інших рідких нафтопродуктів;
- 2) витримування виноматеріалів, виробництва і зберігання винопродукції;
- 3) вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин;
- 4) зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів;
- 5) провадження інших видів г/д.

ОО рентною платою є обсяг підземного простору (ділянки) надр:

1. для зберігання природного газу та газоподібних продуктів - активний об'єм зберігання газу в пористих чи тріщинуватих геологічних утвореннях (пластах-колекторах);
2. для зберігання нафти та інших рідких нафтопродуктів - об'єм спеціально створених та існуючих гірничих виробок (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнин (печер);
3. для витримування виноматеріалів, виробництва і зберігання винопродукції, вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин, зберігання харчових продуктів, промислових та інших товарів, речовин і матеріалів, провадження інших видів г/д - площа підземного простору, що надана у користування в спеціально створених та існуючих гірничих виробках (відпрацьованих і пристосованих), а також природних порожнинах (печерах).

Рентна плата не справляється:

- 1) за використання транспортних тунелів та інших підземних комунікацій, колекторно-дренажних систем та об'єктів міського комунального господарства;
- 2) за використання підземних споруд на глибині не більш як 20 метрів, збудованих відкритим способом без засипання або з подальшим ґрунтовим засипанням.

Ставки рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням КК, встановлюються залежно від корисних властивостей надр і ступеня екологічної безпеки під час їх використання.

Подання декларації, строки сплати, відповідальність платників та контроль за справлянням рентної плати визначено загальними засадами адміністрування рентної плати.

2. Рентна плата за користування радіочастотним ресурсом України

Платниками рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України є загальні користувачі радіочастотного ресурсу України, яким надано право користуватися радіочастотним ресурсом України в межах виділеної частини смуг радіочастот загального користування на підставі:

- 1) ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України;
- 2) ліцензії на мовлення та дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою;
- 3) дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою, отриманого на підставі договору з власником ліцензії на мовлення;
- 4) дозволу на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою.

Не є платниками рентної плати спеціальні користувачі, перелік яких визначено законодавством про радіочастотний ресурс, та радіоаматори.

ОО рентною платою є ширина смуги радіочастот, що визначається як частина смуги радіочастот загального користування у відповідному регіоні та зазначена в ліцензії на користування радіочастотним ресурсом України або в дозволі на експлуатацію радіоелектронного засобу та випромінювального пристрою для технологічних користувачів та користувачів, які користуються радіочастотним ресурсом для розповсюдження телерадіопрограм.

Ставки рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України встановлюються у визначених розмірах.

Перелік платників рентної плати та/або зміни до нього подаються ДПІ, національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації, із зазначенням виду зв'язку, смуги радіочастотного ресурсу, регіонів користування радіочастотним ресурсом двічі на рік до 1 березня та до 1 вересня поточного року станом на 1 січня та 1 липня відповідно за формою, за погодженням з національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації.

Платники рентної плати обчислюють суму рентної плати виходячи з виду радіозв'язку, розміру встановлених ставок та ширини смуги радіочастот по кожному регіону окремо.

Платники рентної плати, яким надано право користуватися радіочастотним ресурсом України на підставі ліцензій на користування радіочастотним ресурсом України, сплачують рентну плату починаючи з дати видачі ліцензії.

Порядок подання декларації, строки сплати, відповідальність платників рентної плати та контроль за її справлянням здійснюється згідно з вартального звітнього періоду.

Завдання самоконтролю:

1. Економічна природа та види платежів за використання природних ресурсів.
2. Теоретичні засади рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин.
3. Засади рентної плати за користування радіочастотним ресурсом України.
4. Порядок подання звітності та сплати збору за користування радіочастотним ресурсом України.
5. У якому вигляді може справлятися плата за користування надрами?
6. Які суб'єкти є платниками плати за користування надрами для видобування корисних копалин?
7. Які коригуючі коефіцієнти до ставок плати за користування надрами для видобування корисних копалин можуть встановлюватися залежно від умов видобування?

8. Об'єкт оподаткування плати за користування надрами.
9. Теоретичні засади рентної плати за спеціальне використання води.
10. Порядок обчислення збору використання води.
11. Теоретичні засади рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.
12. Платники рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.
13. Об'єкт оподаткування рентною платою за спеціальне використання лісових ресурсів.
14. Справляння рентної плати за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин.
15. Сутність та значення рентної плати за транспортування нафти і нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами, транзитне транспортування трубопроводами природного газу та аміаку територією України.

Тестові завдання:

1. Вкажіть, хто є платниками ренти за спеціальне використання лісових ресурсів?
 - 1) лісокористувачі - юридичні особи, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів;
 - 2) фізичні особи-підприємці, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів;
 - 3) лісокористувачі - юридичні особи, фізичні особи (крім фізичних осіб, які мають право безоплатно без видачі спеціального дозволу використовувати лісові ресурси);
 - 4) лісокористувачі - юридичні особи, фізичні особи, а також фізичні особи-підприємці, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів на підставі спеціального дозволу.
2. Ставки рентної плати за заготівлю деревини застосовуються з урахуванням розподілу лісів:
 - 1) за поясами;
 - 2) за розрядами;
 - 3) за поясами і розрядами;
 - 4) за площею.
3. У якому розмірі встановлюється ставка за ліквід з крони?
 - 1) 40% ставок збору за дров'яну деревину;
 - 2) 50% ставок збору за дров'яну деревину;
 - 3) 30% ставок збору за дров'яну деревину;
 - 4) 20% ставок збору за дров'яну деревину.
4. Суб'єкти лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, направляють органам ДПС перелік лісокористувачів
 - 1) до 10 числа місяця, що настає за звітним кварталом;
 - 2) до кінця звітної квартилу;
 - 3) до 20 числа місяця, що настає за звітним кварталом;
 - 4) до кінця місяця, що настає за звітним кварталом.
5. Сума рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів обчислюється:
 - 1) лісокористувачами самостійно;
 - 2) суб'єктами лісових відносин, які видають спеціальні дозволи, і зазначається у таких дозволах;
 - 3) органами ДПС на основі даних за податковий період;
 - 4) суб'єктами лісових відносин, які здійснюють спеціальне використання лісових ресурсів.
6. Складають розрахунок рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів та подають його до ДПС:
 - 1) лісокористувачі (щокварталу наростаючим підсумком з початку року);
 - 2) лісокористувачі, які до отримання лісорубних та лісових квитків збір вносять в каси суб'єктів лісових відносин, які їх видають;
 - 3) суб'єкти лісових відносин, що здійснюють рубки;
 - 4) лісокористувачі з іншої області, які сплачують збір повністю до видачі їм спеціального дозволу за місцезнаходженням лісової ділянки, на якій здійснюється заготівля деревини.

7. Хто є платниками рентної плати за спеціальне використання води?

1) юридичні особи, їх філії, відділення, представництва, інші відокремлені підрозділи без утворення юридичної особи, постійні представництва нерезидентів, а також фізичні особи-підприємці;

2) суб'єкти господарювання, які використовують питну воду;

3) суб'єкти господарювання, які здійснюють забір води з водник об'єктів;

4) суб'єкти господарювання, які використовують воду, отриману шляхом забору води з водник об'єктів або від інших водокористувачів.

8. Об'єкт оподаткування рентної плати за спеціальне використання води є:

1) нормативний обсяг води в системах водопостачання з урахуванням втрат;

2) вартість транспортування води з урахуванням суми амортизації систем водопостачання;

3) фактичний обсяг води, який використовують водокористувачі, з урахуванням обсягу втрат води в системах водопостачання;

4) норми фактичного споживання води, з урахуванням обсягу втрат води в системах водопостачання.

9. Об'єктом оподаткування рентної плати за спеціальне використання води без її вилучення з водних об'єктів для потреб гідроенергетики є:

1) нормативний обсяг води, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій з урахуванням втрат;

2) кількість виробленої електроенергії турбінами гідроелектростанцій;

3) обсяг витрат води в системах постачання гідроелектростанцій;

4) фактичний обсяг води, що пропускається через турбіни гідроелектростанцій для вироблення електроенергії.

10. Об'єктом оподаткування рентною платою за спеціальне використання води без її вилучення з водних об'єктів для потреб водного транспорту є:

1) використання води вантажним самохідним і несамохідним флотом та пасажирським флотом, що експлуатується;

2) фактичний обсяг води, що використовується вантажним самохідним і несамохідним та пасажирським флотом, що експлуатується;

3) об'єм забрудненої води в результаті використання вантажним самохідним і несамохідним та пасажирським флотом, що експлуатується;

4) час використання поверхневих вод вантажним самохідним і несамохідним, та пасажирським флотом, що експлуатується.

11. Об'єктом оподаткування рентної плати за спеціальне використання води для потреб рибництва є:

1) фактичний обсяг води, необхідної для поповнення водних об'єктів під час розведення риби та інших водних живих ресурсів;

2) час розведення риби та інших водних живих ресурсів у водних об'єктах;

3) фактичний обсяг води, необхідної для поповнення водних об'єктів, пов'язаного з втратами води на фільтрацію та випаровування у водних

4) об'єктах під час розведення риби;

5) рибні запаси наявні у водних об'єктах і оцінені на кінець податкового періоду.

12. Рентна плата за спеціальне використання води не справляється:

1) за підземну воду, що вилучається з надр, крім кар'єрної, шахтної та дренажної води;

2) за воду, що забирається в магістральних та міжгосподарських каналах зрошувальних систем та магістральних водогонів та воду з лиманів;

3) за воду, що використовується садівницькими та городницькими товариствами (кооперативами);

4) за воду, що забирається науково-дослідними установами, з затвердженого переліку, для наукових досліджень у галузі рисосіяння та для виробництва елітного насіння рису;

5) за воду, що використовується для задоволення питних і санітарно-гігієнічних потреб населення.

13. Рентна плата за спеціальне використання води обчислюється виходячи з:

1) фактичних обсягів використаної води з урахуванням обсягу втрат в системах водопостачання, встановлених у дозволі лімітів використання води, ставок збору з урахуванням коефіцієнтів;

2) фактичних обсягів використаної води (підземної, поверхневої, отриманої від інших водокористувачів), вартості її забору та транспортування;

3) обсягу води у тому співвідношенні, у якому формується змішане джерело, що зазначається в дозволах на спеціальне водокористування та договорах на поставку води;

4) ціни та норм споживання води в системах водопостачання встановлених у дозволі на спеціальне водокористування.

14. Платниками ренти за спеціальне використання води органам ДПС у строки, визначені для квартального податкового періоду, за місцем податкової реєстрації подається

1) податкові декларації збору;

2) копія дозволу на спеціальне водокористування;

3) копія договору на поставку води та статистичної звітності про використання води;

4) копія ліцензії на поставку води;

5) покази лічильника використаної води.

15. Куди і в які терміни органи, що видають дозволи на спеціальне водокористування, подають інформацію про водокористувачів, яким видано дозволи?

1) до 15 числа звітного періоду до Державного Комітету України з водного господарства;

2) щомісячно, до 20 числа до Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України;

3) щомісяця органам державної податкової служби та органам водного господарства;

4) щороку до 20 січня органам державної податкової служби та органам водного господарства.

16. Базовий податковий період для рентної плати за спеціальне використання води дорівнює

1) календарному кварталу;

2) календарному місяцю;

3) календарному року;

4) календарному місяцю або кварталу.

17. Плата за користування надрами – це загальнодержавний платіж, який справляється у вигляді:

1) збору за забруднення навколишнього природного середовища(за відходи);

2) плати за користування надрами для видобування корисних копалин, а також в цілях, не пов'язаних з видобуванням;

3) збору за геологорозвідувальні роботи та збору за користування надрами;

4) податку за користування надрами для видобування корисних копалин, а також в цілях, не пов'язаних з видобуванням.

18. Хто є платниками плати за користування надрами для видобування корисних копалин?

1) суб'єкти господарювання, які набули права користування ділянкою надр на підставі спеціальних дозволів;

2) юридичні особи, які провадять господарську діяльність по видобуванню корисних копалин;

3) підприємці, які проводять геологічне вивчення в межах об'єкту (ділянки) надр з подальшою розробкою;

4) суб'єкти господарювання, які здійснюють видобуток вуглеводневої сировини на підставі спеціальних дозволів.

19. Що належить до об'єкта оподаткування рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин?

1) вартість корисної копалини (мінеральної сировини), видобутої з надр на території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони;

2) обсяг видобутої корисної копалини у тому числі обсяг мінеральної сировини після первинної переробки, що провадиться іншими ніж платник суб'єктами господарювання;

3) обсяг погашених запасів корисних копалин;

4) обсяг підземного простору (ділянки) надр, що використовується для видобування корисних копалин на території України, її континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони;

5) обсяг корисної копалини, видобутої з відходів гірничодобувного виробництва.

20. До витрат платника, пов'язаних з доставкою (перевезенням, транспортуванням) видобутої корисної копалини (мінеральної сировини) споживачу, належать:

1) витрати з оплати праці під час перевезень;

2) сума амортизації транспортних засобів;

3) витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією інших видів продукції, товарів (робіт, послуг);

4) витрати з обов'язкового страхування вантажів, обчислені відповідно до законодавства;

5) витрати, пов'язані з доставкою (видобутої корисної копалини із складу готової продукції) платника споживачу.

21. Вкажіть базовий податковий період для плати за користування надрами

1) календарний квартал;

2) календарний місяць;

3) перша декада місяця;

4) календарний рік.

22. Базою оподаткування за користування надрами для видобування корисних копалин є:

1) вартість обсягів видобутих у корисних копалин для кожного виду корисної копалини;

2) тотожна об'єкту оподаткування;

3) обсяг видобутих у корисних копалин для кожного виду корисної копалини;

4) значення ставок плати за користування надрами.

23. Вкажіть строки сплати податкових зобов'язань з плати за користування надрами для видобування корисних копалин:

1) протягом 20 днів після подання податкового розрахунку за звітний період;

2) протягом 10 днів після подання податкового розрахунку за звітний період;

3) протягом 10 днів після закінчення граничного строку подання податкового розрахунку за звітний період;

4) протягом 20 днів після закінчення граничного строку подання податкового розрахунку за звітний період

24. Плата за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, не справляється :

1) за корисні копалини, видобуті з надр при створенні, використанні, реконструкції геологічних об'єктів природно-заповідного фонду;

2) за обсяги мінеральних вод, що видобуті державними дитячими спеціалізованими санаторно-курортними закладами;

3) за використання підземних споруд на глибині не більше ніж 20 метрів, збудованих відкритим способом без засипання або з подальшим ґрунтовим засипанням;

4) за використання підземного простору надр для вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин.

25. Про зміни у переліку користувачів надр органи державного гірничого нагляду інформують органи ДПС протягом:

1) 10 днів після видачі чи вилучення акта про надання гірничого відводу;

2) 25 днів після видачі чи вилучення акта про надання гірничого відводу;

3) 2 місяців з дня видачі чи вилучення акта про надання гірничого відводу;

4) у місячний строк з дня видачі чи вилучення акта про надання гірничого відводу.

26. Об'єктом оподаткування платою за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, є:

- 1) обсяг підземного простору надр для зберігання природного газу та газоподібних продуктів;
- 2) обсяг підземного простору надр для вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин;
- 3) обсяг погашених запасів корисних копалин;
- 4) обсяг підземного простору (ділянки) надр для зберігання нафти та інших рідких нафтопродуктів;
- 5) обсяг мінеральної сировини, що утворюється в результаті виконання первинної переробки, що провадиться іншими ніж платник суб'єктами господарювання.

Тема 13. Місцеві податки і збори

План лекції:

1. Склад місцевих податків і зборів. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.
2. Плата за землю.
3. Єдиний податок.
4. Збір за паркування транспортних засобів

Завдання для самостійної роботи:

1. Транспортний податок
2. Туристичний збір

Ключові слова: місцеві податки і збори, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, плата за землю, туристичний збір

Розгляд плану лекції:

1. Склад місцевих податків і зборів. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Місцеві податки і збори — обов'язкові податки і збори, які встановлюються органами влади базового рівня управління згідно діючого законодавства, є обов'язковими до сплати в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і зараховуються в їх бюджети.

Місцеві податки і збори самостійно встановлюються органами місцевого самоуправління в межах граничних розмірів ставок, затверджених ВРУ. Органи місцевого самоврядування, приймаючи рішення про встановлення місцевих податків і зборів, затверджують положення про порядок справляння кожного податку і збору.

Місцеві податки:

1. Податок на майно
2. Єдиний податок.

Місцеві збори:

1. Збір за місця для паркування транспортних засобів;
2. Туристичний збір

Склад податку на майно:

1. Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.
2. Транспортний податок.
3. Плата за землю.

Платниками податку є фіз та юр особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

Визначення платників податку в разі перебування об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості у спільній частковій або спільній сумісній власності кількох осіб:

а) якщо об'єкт житлової та/або нежитлової нерухомості перебуває у спільній частковій власності кількох осіб, платником є кожна з цих осіб за належну їй частку;

б) якщо об'єкт житлової та/або нежитлової нерухомості перебуває у спільній сумісній власності кількох осіб, але не поділений в натурі, платником є одна з таких осіб-власників, визначена за їх згодою, якщо інше не встановлено судом;

в) якщо об'єкт житлової та/або нежитлової нерухомості перебуває у спільній сумісній власності кількох осіб і поділений між ними в натурі, платником є кожна з цих осіб за належну їй частку.

ОО є об'єкт житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його частка.

Не є ОО:

- а) об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які перебувають у власності органів

державної влади, органів місцевого самоврядування;

б) об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного відселення;

в) будівлі дитячих будинків сімейного типу;

г) гуртожитки;

г) житлова нерухомість непридатна для проживання, у тому числі у зв'язку з аварійним станом;

д) об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, що належать дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, дітям-інвалідам, які виховуються самотніми матерями (батьками), але не більше одного такого об'єкта на дитину;

е) об'єкти нежитлової нерухомості, які використовуються суб'єктами господарювання МСБ, що провадять свою діяльність в малих архітектурних формах та на ринках та інші.

База оподаткування

1. БО є загальна площа об'єкта житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі його часток.

2. БО об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі їх часток, які перебувають у власності фіз осіб, обчислюється контролюючим органом на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що безоплатно надаються органами державної реєстрації прав на нерухоме майно та/або на підставі оригіналів відповідних документів платника, документів на право власності.

3. БО об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності юр осіб, обчислюється особами самостійно виходячи із загальної площі кожного окремого ОО на підставі документів, що підтверджують право власності на такий об'єкт.

Пільги із сплати податку

1. БО об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, їх часток, що перебувають у власності фіз особи платника податку, зменшується:

а) для квартири/квартир незалежно від їх кількості - на 60 кв. м;

б) для житлового будинку/будинків незалежно від їх кількості - на 120 кв. м;

в) для різних типів об'єктів житлової нерухомості, в тому числі їх часток (у разі одночасного перебування у власності платника квартири/квартир та житлового будинку/будинків, у тому числі їх часток), - на 180 кв. м.

Таке зменшення надається 1 раз за кожний базовий звітний період (рік).

Пільги з податку для фіз осіб не застосовуються до:

- ОО, якщо площа такого/таких ОО перевищує 5-кратний розмір неоподатковуваної площі;

- ОО, що використовуються їх власниками з метою одержання доходів (здаються в оренду, лізинг, позичку, використовуються у п/д).

Ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фіз та юр осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, залежно від місця розташування та типів об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує 1,5% розміру мін з/п, встановленої законом на 1 січня звітного року, за 1 кв. м БО.

Порядок обчислення суми податку

1. Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів житлової нерухомості, які перебувають у власності фіз осіб, здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси власника нерухомості у такому порядку:

а) за наявності у власності платника 1 об'єкта житлової нерухомості, в тому числі його частки, податок обчислюється, виходячи з БО, зменшеної на розмір пільги та відповідної ставки податку;

б) за наявності у власності платника більше 1 об'єкта житлової нерухомості одного типу, в тому числі їх часток, податок обчислюється виходячи із сумарної загальної площі об'єктів зменшеної відповідно до пільги та ставки податку;

в) за наявності у власності платника об'єктів житлової нерухомості різних видів, у тому числі їх часток, податок обчислюється виходячи із сумарної загальної площі об'єктів, зменшеної відповідно до пільги та ставки податку;

г) сума податку, обчислена з урахуванням п. "б" і "в" цього підпункту, розподіляється контролюючим органом пропорційно до питомої ваги загальної площі кожного з об'єктів житлової нерухомості;

г) за наявності у власності платника об'єкта (об'єктів) житлової нерухомості, у тому числі його частки, що перебуває у власності фіз чи юр особи - платника, загальна площа якого перевищує 300 кв. м (для квартири) та/або 500 кв. м (для будинку), сума податку, розрахована відповідно до п "а" - "г", збільшується на 25000 грн. на рік за кожен об'єкт житлової нерухомості (його частку).

Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фіз осіб, здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси власника нерухомості виходячи із загальної площі кожного з об'єктів нежитлової нерухомості та відповідної ставки податку.

2. Податкове/податкові повідомлення-рішення про сплату суми/сум податку та відповідні платіжні реквізити, зокрема, органів місцевого самоврядування за місцезнаходженням кожного з об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, надсилаються платнику контролюючим органом за місцем його податкової адреси до 1 липня року, що настає за базовим звітним періодом.

3. Платники мають право звернутися з письмовою заявою до контролюючого органу за місцем проживання для проведення звірки даних щодо:

- об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, в тому числі їх часток, що перебувають у власності платника;

- розміру загальної площі об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності платника;

- права на користування пільгою із сплати податку;

- розміру ставки податку;

- нарахованої суми податку.

У разі виявлення розбіжностей між даними контролюючих органів та даними, підтвердженими платником контролюючий орган за місцем проживання платника проводить перерахунок суми податку і надсилає йому нове податкове повідомлення-рішення. Попереднє податкове повідомлення-рішення вважається скасованим.

4. Платники - юр особи самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня звітного року і до 20 лютого подають контролюючому органу за місцезнаходженням об'єкта/об'єктів оподаткування декларацію за формою з розбивкою річної суми рівними частками поквартально.

Базовий звітний період дорівнює календарному року.

ПЗ за звітний рік з податку сплачується:

а) фіз особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

б) юр особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

Податок сплачується за місцем розташування ОО і зараховується до відповідного бюджету.

2. Плата за землю

Платниками плати за землю є:

1. власники земельних ділянок, земельних часток (паїв);

2. землекористувачі.

Об'єктами оподаткування є:

1. земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні;

2. земельні частки (паї), які перебувають у власності.

Базою оподаткування є:

1. нормативна грошова оцінка (НГО) земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації,

2. площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено.

Рішення рад щодо НГО земельних ділянок офіційно оприлюднюється відповідним органом місцевого самоврядування до 15 липня року, що передує бюджетному періоду, в якому планується застосування НГО земель або змін (плановий період). В іншому разі норми відповідних рішень застосовуються не раніше початку бюджетного періоду, що настає за плановим періодом.

Оподаткування земельних ділянок, наданих на землях лісгосподарського призначення (незалежно від місцезнаходження), земельним податком

1. Податок за лісові землі складається із земельного податку та рентної плати, що визначається податковим законодавством.

2. Ставки податку за 1 гектар нелісових земель, які надані у встановленому порядку та використовуються для потреб лісового господарства, встановлюються відповідно до НГО.

3. Ставки податку за 1 гектар лісових земель встановлюються відповідно до НГО та ставок земельного податку, НГО яких не проведена.

Ставка земельного податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено (незалежно від місцезнаходження)

1. Ставка податку за земельні ділянки, НГО яких проведено, встановлюється у розмірі не більше 3% від їх НГО,

2. Для земель загального користування - не більше 1% від їх НГО,

3. Для сільськогосподарських угідь - не менше 0,3% та не більше 1% відсотка від їх НГО,

4. Для лісових земель - не більше 0,1% від їх НГО.

Ставка податку встановлюється у розмірі не більше 12% від їх НГО за земельні ділянки, які перебувають у постійному користуванні суб'єктів господарювання (крім державної та комунальної форми власності).

Ставки земельного податку за земельні ділянки, НГО яких не проведено

1. Ставка податку за земельні ділянки, розташовані за межами населених пунктів або в межах населених пунктів, встановлюється у розмірі не більше 5% від НГО одиниці площі ріллі по АР Крим або по області,

2. Для сільськогосподарських угідь - не менше 0,3% та не більше 5% від НГО одиниці площі ріллі по АР Крим або по області,

3. Для лісових земель - не більше 0,1% від нормативної грошової оцінки площі ріллі по АР Крим або по області.

Від сплати податку звільняються:

1. особи з інвалідністю I і II групи;

2. фізичні особи, які виховують трьох і більше дітей віком до 18 років;

3. пенсіонери (за віком);

4. ветерани війни;

5. фізичні особи, визнані законом особами, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Звільнення від сплати податку за земельні ділянки, передбачене для відповідної категорії фіз поширюється на земельні ділянки за кожним видом використання у межах граничних норм:

1. для ведення особистого селянського господарства - у розмірі не більш як 2 гектари;

2. для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд (присадибна ділянка): у селах - не більш як 0,25 гектара, в селищах - не більш як 0,15 гектара, в містах - не більш як 0,10 гектара;

3. для індивідуального дачного будівництва - не більш як 0,10 гектара;

4. для будівництва індивідуальних гаражів - не більш як 0,01 гектара;

5. для ведення садівництва - не більш як 0,12 гектара.

Від сплати податку звільняються на період дії єдиного податку 4 групи власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі за умови передачі земельних ділянок та земельних часток (паїв) в оренду платнику єдиного податку 4 групи.

Якщо фізична особа, яка має право на пільги, станом на 1 січня поточного року має у

власності декілька земельних ділянок одного виду використання, площа яких перевищує межі граничних норм, така особа до 1 травня поточного року подає письмову заяву у довільній формі до ДПІ за місцем знаходження будь-якої земельної ділянки про самостійне обрання/зміну земельних ділянок для застосування пільги.

Пільга починає застосовуватися до обраних земельних ділянок з базового звітнього періоду, в якому подано таку заяву, та діє до початку місяця, що настає за місяцем подання нової заяви про застосування пільги.

У разі подання фіз особою, яка станом на 1 січня поточного року має у власності декілька земельних ділянок одного виду використання, заяви про застосування пільги після 1 травня поточного року пільга починає застосовуватися до обраних земельних ділянок з наступного податкового (звітнього) періоду.

Від сплати податку звільняються:

1. санаторно-курортні та оздоровчі заклади громадських об'єднань осіб з інвалідністю, реабілітаційні установи громадських об'єднань осіб з інвалідністю;

2. громадські об'єднання осіб з інвалідністю України, підприємства та організації, які засновані громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю та спілками громадських об'єднань осіб з інвалідністю і є їх повною власністю, де протягом попереднього календарного місяця кількість осіб з інвалідністю, які мають там основне місце роботи, становить не менш як 50% середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за умови, що фонд оплати праці таких осіб з інвалідністю становить протягом звітнього періоду не менш як 25% суми загальних витрат на оплату праці;

3. бази олімпійської та паролімпійської підготовки, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України.

4. дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади незалежно від форми власності і джерел фінансування, заклади культури, науки, освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, фізичної культури та спорту, які повністю утримуються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів.

5. державні та комунальні дитячі санаторно-курортні заклади та заклади оздоровлення і відпочинку, а також дитячі санаторно-курортні та оздоровчі заклади України, які знаходяться на балансі підприємств, установ та організацій, які є неприбутковими і внесені контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій;

6. державні та комунальні центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, центри фізичного здоров'я населення, центри з розвитку фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, дитячо-юнацькі спортивні школи, а також центри олімпійської підготовки, школи вищої спортивної майстерності, дитячо-юнацькі спортивні школи і спортивні споруди всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, їх місцевих осередків та відокремлених підрозділів, що є неприбутковими.

Земельні ділянки, які не підлягають оподаткуванню земельним податком

1. с/г угіддя зон радіоактивно забруднених територій Чорнобильської катастрофи (зон відчуження, безумовного (обов'язкового) відселення, гарантованого добровільного відселення і посиленого радіоекологічного контролю), і хімічно забруднених сільськогосподарських угідь;

2. землі сільськогосподарських угідь, що перебувають у тимчасовій консервації або у стадії сільськогосподарського освоєння;

3. земельні ділянки державних сортовипробувальних станцій і сортодільниць, які використовуються для випробування сортів сільськогосподарських культур;

4. землі дорожнього господарства автомобільних доріг загального користування - землі під проїзною частиною, узбіччям, земляним полотном, декоративним озелененням, резервами, кюветами, мостами, штучними спорудами, тунелями, транспортними розв'язками,

5. земельні ділянки с/г підприємств усіх форм власності та фермерських (селянських) господарств, зайняті молодими садами, ягідниками та виноградниками до вступу їх у пору плодоношення, а також гібридними насадженнями, генофондовими колекціями та розсадниками багаторічних плодкових насаджень;

6. земельні ділянки кладовищ, крематоріїв та колумбаріїв.

7. земельні ділянки, на яких розташовані дипломатичні представництва, які відповідно до міжнародних договорів (угод), згода на обов'язковість яких надана ВРУ, користуються приміщеннями та прилеглими до них земельними ділянками на безоплатній основі.

8. земельні ділянки, надані для будівництва і обслуговування культових та інших будівель, необхідних для забезпечення діяльності релігійних організацій України, статути (положення) яких зареєстровано у встановленому законом порядку.

Порядок обчислення плати за землю

1. Підставою для нарахування земельного податку є дані державного земельного кадастру.

2. Платники плати за землю (крім фіз осіб) самостійно обчислюють суму плати за землю щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають до ДПІ за місцезнаходженням земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік, з розбивкою річної суми рівними частками за місяцями. Подання такої декларації звільняє від обов'язку подання щомісячних декларацій. При поданні першої декларації (фактичного початку діяльності) разом з нею подається витяг із технічної документації про НГО земельної ділянки, а надалі такий витяг подається у разі затвердження нової нормативної грошової оцінки землі.

3. Платник плати за землю має право подавати щомісяця звітну податкову декларацію, що звільняє його від обов'язку подання податкової декларації не пізніше 20 лютого поточного року, протягом 20 календарних днів місяця, що настає за звітним.

Нарахування фіз особам сум плати за землю проводиться ДПІ (за місцем знаходження земельної ділянки), які надсилають платнику податку до 1 липня поточного року податкове повідомлення-рішення про внесення податку.

Платники плати за землю мають право звернутися з письмовою заявою до ДПІ за місцем знаходження земельних ділянок для проведення звірки даних щодо:

- 1) розміру площ та кількості земельних ділянок, що перебувають у власності та/або користуванні платника податку;
- 2) права на користування пільгою зі сплати податку;
- 3) розміру ставки земельного податку;
- 4) нарахованої суми плати за землю.

Юр особа зменшує податкові зобов'язання із земельного податку на суму пільг, які надаються фіз особам за земельні ділянки, що знаходяться у їх власності і входять до складу земельних ділянок такої юр особи.

Строк сплати плати за землю

1. Власники землі та землекористувачі сплачують плату за землю з дня виникнення права власності або права користування земельною ділянкою.

2. Облік фіз осіб - платників податку і нарахування відповідних сум проводяться ДПІ за місцем знаходження земельної ділянки щороку до 1 травня.

3. Податкове зобов'язання щодо плати за землю, визначене у податковій декларації на поточний рік, сплачується рівними частками власниками та землекористувачами земельних ділянок за місцезнаходженням земельної ділянки за податковий період, який дорівнює календарному місяцю, щомісяця протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) місяця.

4. Податок фізособами сплачується протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

Базовим звітним періодом для плати за землю є календарний рік.

3. Єдиний податок.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності (ССО) - особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку (ЄП) з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності.

Юр особа чи фіз особа - підприємець може самостійно обрати ССО, якщо така особа відповідає вимогам та реєструється платником ЄП.

Суб'єкти господарювання, які застосовують ССО поділяються на групи платників єдиного податку:

1) I група - фіз особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять г/д з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 167 розмірів мінімальної з/п, встановленої законом на 1 січня звітного року (з 1.12.21-6500 грн та 1085500 грн);

2) II група - фіз особи - підприємці, які здійснюють г/д з надання послуг, у тому числі побутових, платникам ЄП та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

- не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб;

- обсяг доходу не перевищує 834 розміри мінімальної з/п, встановленої законом на 1 січня податкового року (з 1.12.2021-5421000 грн.).

Крім фіз осіб - підприємців, які надають посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна (група 70.31 КВЕД ДК 009:2005), здійснюють діяльність з виробництва, постачання, продажу ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, Такі фіз особи - підприємці належать виключно до 3 групи платників;

3) III група - фіз особи, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб не обмежена та юр особи - суб'єкти господарювання, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 1167 розмірів мінімальної з/п, встановленої законом на 1 січня звітного року (7585500 грн.);

4) IV група - сільськогосподарські товаровиробники:

а) юр особи, у яких частка с/г товаровиробництва за попередній звітний рік = або перевищує 75%;

б) фіз особи - підприємці, які провадять діяльність в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до ЗУ "Про фермерське господарство", за умови виконання вимог:

- здійснюють вирощування, відгодовування с/г продукції, збирання, вилов, переробку власновирощеної або відгодованої продукції та її продаж;

- провадять господарську діяльність за місцем податкової адреси;

- не використовують працю найманих осіб;

- членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї;

- площа с/г угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше двох гектарів, але не більше 20 гектарів.

При розрахунку загальної кількості осіб, які перебувають у трудових відносинах з платником ЄП – фіз особою, не враховуються наймані працівники, які перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю і пологами та у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею передбаченого законодавством віку, а також працівники, призвані на військову службу під час мобілізації, на особливий період.

Не можуть бути платниками ЄП I - III груп:

1. суб'єкти господарювання (юр особи та фіз особи - підприємці), які здійснюють:

1) діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей, парі (букмекерське, тоталізатора);

2) обмін іноземної валюти;

3) виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 літрів та діяльності фізосіб, пов'язаної з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додання спирту) та столових вин);

4) видобуток, виробництво, реалізацію дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, у тому числі органогенного утворення;

5) видобуток, реалізацію корисних копалин, крім реалізації корисних копалин місцевого значення;

6) діяльність у сфері фінансового посередництва, крім страхування, яка здійснюється страховими агентами (сюрвейєрами, аварійними комісарами та аджастерами);

7) діяльність з управління підприємствами;

8) діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності), діяльність з надання послуг фіксованого телефонного зв'язку з правом технічного обслуговування та експлуатації телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку (місцевого, міжміського, міжнародного),

9) діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату;

10) діяльність з організації, проведення гастрольних заходів;

11) інші.

Доходом платника єдиного податку є:

1) для фіз особи - підприємця - дохід, отриманий протягом звітного періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі. До доходу не включаються отримані фіз особою пасивні доходи у вигляді процентів, дивідендів, роялті, страхові виплати і відшкодування, доходи у вигляді бюджетних грантів, а також доходи, отримані від продажу рухомого та нерухомого майна, яке належить на праві власності фіз особі та використовується в її господарській діяльності;

2) для юр особи - будь-який дохід, включаючи дохід представництв, філій, відділень такої юр особи, отриманий протягом звітного періоду в грошовій формі (готівковій та/або безготівковій); матеріальній або нематеріальній формі.

При продажу основних засобів юр особами - платниками ЄП дохід визначається як сума коштів, отриманих від продажу таких основних засобів.

До суми доходу платника ЄП включається вартість безоплатно отриманих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг).

До суми доходу платника ЄП III групи, який є платником ПДВ за звітний період включається сума кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності.

До суми доходу платника ЄП III групи (юр особи) за звітний період включається вартість реалізованих протягом звітного періоду товарів (робіт, послуг), за які отримано аванс у період сплати інших податків і зборів.

У разі надання послуг, виконання робіт за договорами доручення, комісії, транспортного експедирування або за агентськими договорами доходом є сума отриманої винагороди повіреного (агента).

Дохід, виражений в іноземній валюті, перераховується у гривнях за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим НБУ на дату отримання такого доходу.

Датою отримання доходу платника ЄП є дата надходження коштів платнику ЄП у грошовій (готівковій або безготівковій) формі, дата підписання платником ЄП акта приймання-передачі безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг). Для платника ЄП III групи, який є платником ПДВ, датою отримання доходу є дата списання кредиторської заборгованості, за якою минув строк позовної давності.

Для платника ЄП III групи (юр особи) датою отримання доходу також є дата відвантаження товарів (виконання робіт, надання послуг), за які отримана попередня оплата у період сплати інших податків і зборів.

У разі здійснення торгівлі товарами або послугами з використанням торговельних автоматів чи іншого подібного обладнання, що не передбачає наявності РРО та/або програмного РРО, датою отримання доходу вважається дата вилучення з таких торговельних апаратів та/або подібного обладнання грошової виручки.

У разі якщо торгівля товарами (роботами, послугами) через торговельні автомати здійснюється з використанням жетонів, карток та/або інших замінників грошових знаків датою отримання доходу вважається дата продажу таких жетонів, карток та/або інших замінників грошових знаків, виражених у грошовій одиниці України.

Не є доходом суми податків і зборів, утримані (нараховані) платником ЄП під час

здійснення ним функцій податкового агента, а також суми ЄСВ на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, нараховані платником ЄП.

До складу доходу не включаються:

- 1) суми ПДВ;
- 2) суми коштів, отриманих за внутрішніми розрахунками між структурними підрозділами платника ЄП;
- 3) суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання, та суми кредитів;
- 4) суми коштів цільового призначення, що надійшли від Пенсійного фонду та інших фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, з бюджетів або державних цільових фондів;
- 5) суми коштів (аванс, передплата), що повертаються покупцю товару (робіт, послуг) - платнику ЄП та/або повертаються платником ЄП покупцю товару (робіт, послуг), якщо таке повернення відбувається внаслідок повернення товару, розірвання договору або за листом-заявою про повернення коштів;
- 6) суми коштів, що надійшли як оплата товарів (робіт, послуг), реалізованих у період сплати інших податків і зборів, вартість яких була включена до доходу юр особи при обчисленні ПНП або загального оподаткованого доходу фізичної особи - підприємця;
- 7) суми ПДВ, що надійшли у вартості товарів (виконаних робіт, наданих послуг), відвантажених (поставлених) у період сплати інших податків і зборів;
- 8) суми коштів та вартість майна, внесені засновниками або учасниками платника ЄП до статутного капіталу такого платника;
- 9) суми коштів у частині надмірно сплачених податків і зборів та суми ЄСВ на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, що повертаються платнику ЄП з бюджетів або державних цільових фондів;
- 10) дивіденди, отримані платником ЄП - юр особою від інших платників податків;
- 11) безоплатно надані (передані) особою, уповноваженою на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я, лікарських засобів, медичних виробів та допоміжних засобів до них, на користь суб'єктів господарювання, які мають ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики для виконання програм та здійснення централізованих заходів з охорони здоров'я,

Право на застосування ССО в наступному календарному році мають платники ЄП за умови неперевищення протягом календарного року обсягу доходу, встановленого для відповідної групи платників єдиного податку.

При цьому якщо протягом календарного року платники I і II груп використали право на застосування іншої ставки ЄП у зв'язку з перевищенням обсягу доходу, встановленого для відповідної групи, право на застосування ССО в наступному календарному році такі платники мають за умови неперевищення ними протягом календарного року встановленого обсягу доходу.

ОО для платників єдиного податку IV групи є площа с/г угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності с/г товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди.

Базою оподаткування платників ЄП IV групи для с/г товаровиробників є НГО 1 гектара с/г угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового звітного року.

У разі якщо НГО земельної ділянки не проведена, базою оподаткування податком для платників ЄП IV групи для с/г товаровиробників є НГО одиниці площі ріллі в АР Крим або області.

Базою оподаткування платників IV групи для земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ) є НГО ріллі в АР Крим або області з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового звітного року.

Ставки ЄП для платників:

1) I групи встановлюються у % (фіксовані ставки) до розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня звітного року (на 01.01.2021 мін прожит. Мін. – 2270 грн.),

2) II групи - у % (фіксовані ставки) до розміру мінімальної з/п, встановленої законом на 1 січня звітного року (мін з/п на 01.01.2021 – 6000 грн),

3) III групи - у % до доходу (відсоткові ставки).

Фіксовані ставки ЄП встановлюються сільськими, селищними, міськими радами або радами ОТГ для фіз осіб - підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний місяць:

1) для I групи - не більше 10% розміру прожиткового мінімуму;

2) для II групи - не більше 20% розміру мінімальної заробітної плати.

Відсоткова ставка III групи встановлюється у розмірі:

1) 3% доходу - у разі сплати ПДВ;

2) 5% доходу - у разі включення ПДВ до складу єдиного податку.

Ставка встановлюється для платників I-III групи (фіз особи - підприємці) у розмірі 15%:

1) до суми перевищення обсягу визначеного доходу;

2) до доходу, отриманого від провадження діяльності, не зазначеної у реєстрі платників ЄП

I, II групи;

3) до доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків;

4) до доходу, отриманого від здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати

ССО;

5) до доходу, отриманого платниками I або II групи від провадження діяльності, яка не передбачена.

Ставки для платників III групи (юр особи) встановлюються у подвійному розмірі ставок:

1) до суми перевищення обсягу доходу;

2) до доходу, отриманого при застосуванні іншого способу розрахунків,

3) до доходу, отриманого від здійснення діяльності, які не дають права застосовувати ССО.

У разі здійснення платниками I і II груп кількох видів господарської діяльності застосовується максимальний розмір ставки ЄП, встановлений для таких видів господарської діяльності.

У разі здійснення платниками I і II груп господарської діяльності на територіях більш як однієї сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ застосовується максимальний розмір ставки встановленого ЄП відповідної групи.

Ставки 3,5,15% застосовуються з урахуванням таких особливостей:

1) платники I групи, які у календарному кварталі перевищили визначений обсяг доходу, - з наступного календарного кварталу за заявою переходять на застосування ставки для платників II або III групи, або відмовляються від застосування ССО.

Такі платники до суми перевищення зобов'язані застосувати ставку 15%.

Заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому допущено перевищення обсягу доходу;

2) платники II групи, які перевищили у звітному періоді визначений обсяг доходу в наступному звітному кварталі за заявою переходять на застосування ставки III групи, або відмовляються від застосування ССО.

Такі платники до суми перевищення зобов'язані застосувати ставку 15%.

Заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом, у якому допущено перевищення обсягу доходу;

3) платники III групи (фіз особи), які перевищили визначений обсяг доходу, до суми перевищення застосовують ставку 15% та зобов'язані перейти на сплату інших податків і зборів.

Платники III групи (юр особи), які перевищили визначений дохід, до суми перевищення застосовують ставку у подвійному розмірі та зобов'язані перейти на сплату інших податків і зборів. Заява подається не пізніше 20 числа місяця, наступного за календарним кварталом перевищення;

4) ставка єдиного податку, визначена для III групи у розмірі 3%, може бути обрана:

а) суб'єктом, який зареєстрований платником ПДВ, у разі переходу на ССО шляхом подання заяви переходу не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного календарного кварталу;

б) платником III групи, який обрав ставку ЄП в розмірі 5%, у разі добровільної зміни ставки ЄП шляхом подання заяви зміни ставки не пізніше ніж за 10 календарних днів до початку кварталу, в якому буде застосовуватися нова ставка та реєстрації платника ЄП платником ПДВ;

в) суб'єктом господарювання, який не зареєстрований платником ПДВ, у разі його переходу на ССО або зміни групи платників ЄП шляхом реєстрації платником ПДВ і подання заяви щодо переходу на ССО або зміни групи платників ЄП не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного кварталу, в якому здійснено реєстрацію платником ПДВ;

5) у разі анулювання реєстрації платника ПДВ, платники ЄП зобов'язані перейти на сплату ЄП за ставкою 5% (для платників III групи) або відмовитися від застосування ССО шляхом подання заяви щодо зміни ставки ЄП чи відмови від застосування ССО не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку наступного календарного кварталу, в якому здійснено анулювання реєстрації платником ПДВ.

Для платників 4 групи розмір ставок з 1 Га с/г угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у % бази оподаткування):

1. для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також с/г угідь закритого ґрунту) - 0,95;

2. для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,57;

3. для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) - 0,57;

4. для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,19;

5. для земель водного фонду - 2,43;

6. для с/г угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту, - 6,33.

Перелік гірських зон та поліських територій визначається КМУ.

Податковим періодом для платників I, II та IV груп є календарний рік.

1. Податковим (звітним) періодом для платників III групи є календарний квартал (крім податкового періоду для податкової звітності з ПДВ).

2. Податковий період починається з першого числа першого місяця звітного періоду і закінчується останнім календарним днем останнього місяця звітного періоду.

3. Для суб'єктів господарювання, які перейшли на сплату ЄП із сплати інших податків, 1 звітний період починається з 1 числа місяця, що настає за наступним звітним кварталом, у якому особу зареєстровано платником ЄП, і закінчується останнім календарним днем останнього місяця періоду.

4. Для зареєстрованих фізосіб - підприємців, які до закінчення місяця, в якому відбулася державна реєстрація, подали заяву щодо обрання ССО та ставки ЄП I або II групи, перший звітний період починається з 1 числа місяця, наступного за місяцем, у якому особу зареєстровано платником ЄП.

Для зареєстрованих суб'єктів господарювання (новостворених), які протягом 10 календарних днів з дня державної реєстрації подали заяву щодо обрання ССО та ставки III групи, а також 4 групи (фіз особи), перший звітний період починається з 1 числа місяця, в якому відбулася державна реєстрація.

Порядок нарахування та строки сплати єдиного податку

1. Платники I і II груп сплачують ЄП шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця.

Такі платники можуть здійснити сплату ЄП авансовим внеском за весь звітний період (квартал, рік), але не більш як до кінця поточного звітного року.

2. Нарахування авансових внесків для платників I і II груп здійснюється ДПП на підставі

заяви платника щодо розміру обраної ставки ЄП, заяви щодо періоду щорічної відпустки та/або заяви щодо терміну тимчасової втрати працездатності.

3. Платники III групи сплачують ЄП протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за звітний квартал.

Сплата ЄП платниками I - III груп здійснюється за місцем податкової адреси.

5. Платники I і II груп, які не використовують працю найманих осіб, звільняються від сплати ЄП протягом 1 календарного місяця на рік на час відпустки, а також за період хвороби, підтвердженої копією листка (листоків) непрацездатності, якщо вона триває 30 і більше календарних днів.

6. ЄП, нарахований за перевищення обсягу доходу, сплачується протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за звітний квартал.

7. У разі припинення платником ЄП провадження г/д податкові зобов'язання із сплати ЄП нараховуються платнику до останнього дня (включно) календарного місяця, в якому анульовано реєстрацію за рішенням ДПІ на підставі отриманого від державного реєстратора повідомлення про проведення державної реєстрації припинення п/д.

Платники єдиного податку 4 групи:

1. самостійно обчислюють суму податку щороку станом на 1 січня і не пізніше 20 лютого поточного року подають ДПІ за місцезнаходженням платника та місцем розташування земельної ділянки податкову декларацію на поточний рік;

2. сплачують податок щоквартально протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу, у таких розмірах:

у I кварталі – 10%;

у II кварталі – 10%;

у III кварталі – 50%;

у IV кварталі – 30%;

3. фіз особи - підприємці, які у звітному періоді обрали ССО та ставку 4 групи, або перейшли на ставки 4 групи, та юр особи, реорганізовані шляхом приєднання або утворені протягом року шляхом злиття, у тому числі за набуті площі нових ділянок, вперше сплачують податок протягом 30 календарних днів, що настають за останнім календарним днем звітного кварталу, в якому відбулося обрання/перехід;

Ведення обліку і складення звітності платниками єдиного податку

1. Фіз особи - підприємці - платники I і II груп та платники III групи, які не є платниками ПДВ, ведуть облік у довільній формі шляхом помісячного відображення отриманих доходів.

Фіз особи - підприємці - платники III групи, які є платниками ПДВ, ведуть облік у довільній формі шляхом помісячного відображення доходів та витрат.

Облік доходів та витрат може вестися в паперовому та/або електронному вигляді.

Юр особи - платники III групи використовують дані спрощеного бухгалтерського обліку щодо доходів та витрат.

2. Платники I та II груп подають ДПІ податкову декларацію згідно річного періоду, в якій відображаються обсяг отриманого доходу, щомісячні авансові внески, відомості про суми ЄСВ.

Ведення обліку і складення звітності платниками єдиного податку

3. Платники III групи подають до ДПІ декларацію у строки квартального звітного періоду.

Платники III групи (фіз особи) у декларації за IV квартал подають відомості про суми ЄСВ.

4. Податкова декларація подається до ДПІ за місцем податкової адреси.

5. Отримані протягом звітного періоду доходи, що перевищують встановлені, відображаються в декларації.

1. Платники I та II груп подають до декларацію у строки квартального звітного періоду, у разі перевищення протягом року обсягу доходу, або рішення про перехід на сплату податку за ставками II або III (фіз особи - підприємці) груп, або відмови від застосування ССО у зв'язку з переходом на сплату інших податків і зборів.

У декларації відображаються обсяг доходу, оподаткований за ставками I та II груп, обсяг доходу, оподаткований за ставкою 15%, обсяг доходу, оподаткований за новою ставкою ЄП,

авансові внески.

Подання декларації у строки квартального звітнього періоду, звільняє платників від обов'язку подання декларації у річний строк.

Ведення обліку і складення звітності платниками єдиного податку

Платники II групи у податковій декларації окремо відображають:

- 1) щомісячні авансові внески;
- 2) обсяг доходу, оподаткований за кожною з обраних ставок єдиного податку;
- 3) обсяг доходу, оподаткований за ставкою 15% (у разі перевищення доходу).

Платники III групи (фіз особи - підприємці) у декларації окремо відображають:

- 1) обсяг доходу, оподаткований за кожною з обраних ставок єдиного податку;
- 2) обсяг доходу, оподаткований за ставкою 15% (у разі перевищення доходу).

Платники III групи (юр особи) у декларації окремо відображають:

- 1) обсяг доходу, що оподаткований за відповідною ставкою єдиного податку;
- 2) обсяг доходу, що оподаткований за подвійною ставкою.

У разі застосування іншого способу розрахунків, ніж зазначений, здійснення видів діяльності, які не дають права застосовувати ССО, провадження діяльності, не зазначеної у реєстрі платників I і II груп, платники в декларації додатково відображають окремо доходи, отримані від здійснення таких операцій.

РРО та/або програмні РРО не застосовуються платниками I групи.

4. Збір за паркування транспортних засобів

Платниками збору є юр особи, їх філії, фіз особи - підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ, організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

Перелік спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходження, загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів, затверджується рішенням сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ про встановлення збору.

Рішення разом з переліком осіб, які уповноважені організувати та провадити діяльність надається виконавчим органом сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ, ДП.

ОО є земельна ділянка, яка згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ, спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету, за винятком площі земельної ділянки, яка відведена для безоплатного паркування транспортних засобів,.

Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 кв. метр площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження діяльності, у розмірі до 0,075% мінімальної з/п, установлені законом на 1 січня податкового (звітнього) року (у 2021 році- 4,5 грн).

При визначенні ставки збору враховують місцезнаходження спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів, площу спеціально відведеного місця, кількість місць для паркування транспортних засобів, спосіб поставлення транспортних засобів на стоянку, режим роботи та їх заповнюваність.

Сума збору сплачується щоквартально, у визначений для квартального звітнього періоду строк, за місцезнаходженням об'єкта оподаткування.

Базовий звітний період дорівнює календарному кварталу.

Розгляд тематичного плану для самостійного вивчення:

1. Транспортний податок

Платниками транспортного податку є фіз та юр особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі.

ОО є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної з/п, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року.

Така вартість визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі станом на 1 січня звітного року виходячи з марки, моделі, року випуску, об'єму циліндрів двигуна, типу пального.

Щороку до 1 лютого звітного року центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, на своєму офіційному веб-сайті розміщується перелік легкових автомобілів, з року випуску яких минуло не більше 5 років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року, який повинен містити дані цих автомобілів: марка, модель, рік випуску, об'єм циліндрів двигуна, тип пального.

Базою оподаткування є легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Ставка податку встановлюється з розрахунку на календарний рік у розмірі 25 тис грн за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування.

Податковий період = календарному року.

Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів оподаткування фіз осіб здійснюється ДПП податковою адресою (місцем реєстрації) платника податку, зазначеною в реєстраційних документах на об'єкт оподаткування.

Податкове/податкові повідомлення-рішення про сплату суми/сум податку та відповідні платіжні реквізити надсилаються платнику ДПП до 1 липня року базового звітного періоду (року).

Щодо об'єктів оподаткування, придбаних протягом року, податок сплачується фізичною особою-платником починаючи з місяця, в якому виникло право власності на такий об'єкт. ДПП надсилає податкове повідомлення-рішення новому власнику після отримання інформації про перехід права власності.

Платники податку - юр особи самостійно обчислюють суму податку станом на 1 січня звітного року і не пізніше 20 лютого цього ж року подають ДПП за місцем реєстрації об'єкта оподаткування декларацію з розбивкою річної суми рівними частками поквартально.

Щодо об'єктів оподаткування, придбаних протягом року, декларація юридичною особою - платником подається протягом місяця з дня виникнення права власності на такий об'єкт, а податок сплачується починаючи з місяця, в якому виникло право власності на такий об'єкт.

У разі спливу 5-річного віку легкового автомобіля протягом звітного року податок сплачується за період з 1 січня цього року до початку місяця, наступного за місяцем, в якому вік такого автомобіля досяг (досягне) п'яти років.

Фізичні особи – нерезиденти звертаються за проведенням звірки даних до ДПП за місцем реєстрації об'єктів оподаткування.

Транспортний податок сплачується:

а) фізичними особами - протягом 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

б) юридичними особами - авансовими внесками щокварталу до 30 числа місяця, що настає за звітним кварталом, які відображаються в річній податковій декларації.

2. Туристичний збір

Туристичний збір - це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету.

Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці та тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі).

Ставка збору встановлюється за рішенням відповідної сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ, за кожен добу тимчасового розміщення особи у місцях проживання (ночівлі), у розмірі до 0,5% - для внутрішнього туризму (30,0 грн) та до 5% - для в'їзного туризму від розміру мінімальної з/п (300 грн), встановленої законом на 1 січня звітного року, для 1 особи за 1 добу тимчасового розміщення.

Базою справляння збору є загальна кількість днів тимчасового розміщення у місцях проживання (ночівлі).

Справляння збору може здійснюватися з тимчасового розміщення у таких місцях проживання (ночівлі):

а) готелі, кемпінги, мотелі, гуртожитки для приїжджих, хостели, будинки відпочинку, туристичні бази, гірські притулки, табори для відпочинку, пансіонати та інші заклади готельного типу, санаторно-курортні заклади;

б) житловий будинок, прибудова до житлового будинку, квартира, котедж, кімната, садовий будинок, дачний будинок, будь-які інші об'єкти, що використовуються для тимчасового проживання (ночівлі).

Платники збору сплачують суму авансовим внеском перед тимчасовим розміщенням у місцях проживання (ночівлі) податковим агентам, які справляють збір за ставками, у місцях справляння збору.

За один і той самий період перебування платника збору на території однієї адміністративно-територіальної одиниці, на якій встановлено туристичний збір, повторне справляння збору, вже сплаченого таким платником збору, не допускається.

У разі дострокового залишення особою, яка сплатила туристичний збір, території адміністративно-територіальної одиниці, на якій встановлено туристичний збір, сума надмірно сплаченого збору підлягає поверненню такій особі

Податкові агенти сплачують збір за своїм місцезнаходженням щоквартально, у визначений для квартального звітного періоду строк та відповідно до податкової декларації за звітний квартал, або авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця (у лютому - до 28 (29) включно) на підставі рішення відповідної сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ.

Податкові агенти, які сплачують збір авансовими внесками, відображають у податковій декларації за звітний квартал суми нарахованих щомісячних авансових внесків. Остаточна сума збору, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується агентами у строки квартального звітного періоду.

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Завдання самоконтролю:

1. Сутність та основні види податку на нерухоме майно. Основні елементи, порядок справляння податку на нерухомість в Україні.

2. Види підприємницької діяльності, які підлягають патентуванню. Платники, об'єкти оподаткування та ставки збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

3. Основні елементи оподаткування збору за місця для паркування транспортних засобів. Категорії громадян, звільнених від сплати збору.

4. Платники та податкові агенти зі сплати туристичного збору. База справляння, ставки та порядок сплати збору.

5. Платники збору за першу реєстрацію транспортного засобу.

6. Об'єкти оподаткування збору за першу реєстрацію транспортного засобу.

7. Транспортні засоби, які не є об'єктами оподаткування збору за першу реєстрацію транспортного засобу.

8. Порядок визначення бази оподаткування збору за першу реєстрацію транспортного засобу.

9. Пільги при сплаті збору за першу реєстрацію транспортного засобу.
10. Базовий податковий (звітний) період для збору за першу реєстрацію транспортного засобу.
11. Порядок сплати збору за першу реєстрацію транспортного засобу

Тестові завдання:

1. Від сплати земельного податку звільняються:
 - а) промислові підприємства, що розташовані на території земель історико-культурного призначення місцевого значення;
 - б) військові формування;
 - в) вітчизняні заклади освіти;
 - г) підприємства залізничного транспорту.
2. Обчислення податку з власників транспортних засобів для наземних транспортних засобів проводиться виходячи з:
 - а) доходу платника податку;
 - б) об'єму циліндрів двигуна або потужності двигуна транспортного засобу;
 - в) довжини наземного транспортного засобу;
 - г) екологічних характеристик транспортного засобу.
3. За правовою ознакою збір за першу реєстрацію транспортного засобу є:
 - а) прямим;
 - б) загальнодержавним;
 - в) місцевим;
 - г) податком на споживання.
4. Базою оподаткування для легкових автомобілів, обладнаних електродвигуном, є:
 - а) об'єм циліндрів двигуна;
 - б) довжина корпусу;
 - в) вага транспортного засобу;
 - г) потужність двигуна.
5. Базовий податковий період для збору за першу реєстрацію транспортного засобу є календарний:
 - а) місяць;
 - б) рік;
 - в) день;
 - г) квартал.
6. Збір за першу реєстрацію транспортного засобу сплачується:
 - а) перед проходженням технічного огляду транспортного засобу;
 - б) перед проведенням першої реєстрації транспортного засобу в Україні;
 - в) щоквартально, протягом десяти днів, після граничного терміну подання звітності;
 - г) після проведення першої реєстрації транспортного засобу в Україні.
7. Базовий податковий період для збору за місяць для паркування транспортних засобів становить календарний:
 - а) місяць;
 - б) рік;
 - в) день;
 - г) квартал.
8. Розподіл коштів від податку з власників транспортних засобів проводиться у такий спосіб:
 - а) кошти спрямовуються на виконання державою соціальних функцій;
 - б) кошти частково спрямовуються на фінансування витрат, пов'язаних з реконструкцією і ремонтом доріг, частково – на виконання державою соціальних функцій;
 - в) кошти частково спрямовуються на фінансування витрат, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, ремонтом і утриманням автомобільних доріг загального користування, частково –

до бюджетів місцевого самоврядування на ремонт і утримання вулиць у населених пунктах;

г) кошти частково спрямовуються на фінансування витрат, пов'язаних з ремонтом і утриманням вулиць у населених пунктах, частково – на фінансування виробництва в транспортній галузі.

9. Платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, є:

а) тільки фізичні особи;

б) тільки юридичні особи;

в) фізичні і юридичні особи – резиденти;

г) фізичні і юридичні особи, в т.ч. нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості.

10. Об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно є:

а) земельна ділянка;

б) об'єкт житлової нерухомості;

в) земельна ділянка і об'єкт житлової нерухомості;

г) об'єкти житлової нерухомості, які перебувають у власності держави.

11. Базовий податковий період для податку на нерухоме майно дорівнює календарному:

а) півріччю;

б) кварталу;

в) року;

г) місяцю.

12. Податкове зобов'язання з податку на нерухоме майно за звітний рік сплачується фізичними особами протягом:

а) 30 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

б) 60 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

в) 15 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення;

г) 40 днів з дня вручення податкового повідомлення-рішення.

13. Платниками збору за місця для паркування транспортних засобів є:

а) тільки юридичні особи;

б) тільки фізичні особи;

в) тільки фізичні особи – підприємці;

г) юридичні особи та фізичні особи – підприємці.

14. Розмір ставки збору за місця паркування транспортних засобів становить:

а) від 0,02 до 0,10 відсотка мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового року за 1 кв. метр площі земельної ділянки;

б) від 0,03 до 0,10 відсотка мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового року за 1 кв. метр площі земельної ділянки;

в) від 0,02 до 0,15 відсотка мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового року за 1 кв. метр площі земельної ділянки;

г) від 0,03 до 0,15 відсотка мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового року за 1 кв. метр площі земельної ділянки.

15. Туристичний збір податок стягується з:

а) підприємців;

б) юридичних осіб;

в) юридичних осіб, крім бюджетних установ, організацій, планово-дотаційних, сільськогосподарських підприємств;

г) громадян.

Тема 14. Інші податки

План лекції:

1. Екологічний податок.

Ключові слова: види забруднення, екологія, норми викидів.

Розгляд плану лекції:

1. Екологічний податок

Платниками податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів, включаючи тих, які виконують агентські (представницькі) функції стосовно таких нерезидентів або їх засновників, під час провадження діяльності яких на території України і в межах її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюються:

1. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення;
2. скиди забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти;
3. розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання);
4. утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені);
5. тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Не є платниками податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) суб'єкти діяльності у сфері використання ядерної енергії, які:

1. до останнього календарного дня (включно) звітного кварталу, у якому придбано джерело іонізуючого випромінювання, уклали договір щодо повернення відпрацьованого закритого джерела іонізуючого випромінювання за межі України до підприємства - виробника такого джерела;
2. здійснюють поводження з радіоактивними відходами, що утворилися внаслідок Чорнобильської катастрофи, в частині діяльності, пов'язаної з такими відходами.

Не є платниками податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, державні спеціалізовані підприємства з поводження з радіоактивними відходами, основною діяльністю яких є зберігання, переробка та захоронення тих радіоактивних відходів, що знаходяться у власності держави, а також дезактивація радіаційно-забруднених об'єктів.

Не є платниками податку за розміщення відходів суб'єкти господарювання, які розміщують на власних територіях (об'єктах) виключно відходи як вторинну сировину.

Не є платниками податку за викиди двоокису вуглецю суб'єкти, зазначені у пункті 240.1 цієї статті, якими здійснюються такі викиди в обсязі не більше 500 тонн за рік.

У разі якщо річний обсяг викидів двоокису вуглецю перевищує 500 тонн за рік, суб'єкти зобов'язані зареєструватися платниками податку у податковому (звітному) періоді, в якому відбулося таке перевищення. Такі платники зобов'язані скласти та подати податкову звітність, нарахувати та сплатити податок за податковий (звітний) період, у якому відбулося таке перевищення, у порядку, передбаченому цим Кодексом.

Об'єктом та базою оподаткування є:

1. обсяги та види забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
2. обсяги та види забруднюючих речовин, які скидаються безпосередньо у водні об'єкти;
3. обсяги та види (класи) розміщених відходів, крім обсягів та видів (класів) відходів як

вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання;

4. обсяги та категорія радіоактивних відходів, що утворюються внаслідок діяльності суб'єктів господарювання та/або тимчасово зберігаються їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк;

5. обсяги електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

База оподаткування податком за викиди двоокису вуглецю за результатами податкового (звітного) року зменшується на обсяг таких викидів у розмірі 500 тонн за рік.

Ставки податку включають:

1. Ставки за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення

-за викиди в атмосферне повітря окремих забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення:

Найменування забруднюючої речовини	Ставка податку, гривень за 1 тону
Азоту оксиди	2574,43
Аміак	482,84
Ангідрид сірчистий	2574,43
Ацетон	965,67
Бенз(о)пірен	3277278,63
Бутилацетат	579,84
Ванадію п'ятиокис	9656,78
Водень хлористий	96,99
Вуглецю окис	96,99
Вуглеводні	145,50
Газоподібні фтористі сполуки	6373,91
Тверді речовини	96,99
Кадмію сполуки	20376,22
Марганець та його сполуки	20376,22
Нікель та його сполуки	103816,62
Озон	2574,43
Ртуть та її сполуки	109127,84
Свинець та його сполуки	109127,84
Сірководень	8273,63
Сірковуглець	5376,59
Спирт н-бутиловий	2574,43
Стирол	18799,08
Фенол	11685,10
Формальдегід	6373,91
Хром та його сполуки	69113,38.

2. Ставки податку за викиди в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення забруднюючих речовин (сполук), які не увійшли до п. 1 та на які встановлено клас небезпечності:

Клас небезпечності	Ставка податку, гривень за 1 тону
I	18413,24
II	4216,92
III	628,32

IV	145,50.
----	---------

3. Для забруднюючих речовин (сполук), які не увійшли до п.1 та на які не встановлено клас небезпечності (крім двоокису вуглецю), ставки податку застосовуються залежно від установлених орієнтовно безпечних рівнів впливу таких речовин (сполук) в атмосферному повітрі населених пунктів:

Орієнтовно безпечний рівень впливу речовин (сполук), міліграмів на 1 куб. метр	Ставка податку, гривень за 1 тонну
Менше ніж 0,0001	775097,25
0,0001 - 0,001 (включно)	66410,35
Понад 0,001 - 0,01 (включно)	9173,92
Понад 0,01 - 0,1 (включно)	2574,43
Понад 0,1	96,99.

Ставка податку за викиди двоокису вуглецю становить 30 гривень за 1 тонну.

5. Для забруднюючих речовин (сполук), на які не встановлено клас небезпечності та орієнтовнобезпечний рівень впливу (крім двоокису вуглецю), ставки податку встановлюються як за викиди забруднюючих речовин I класу небезпечності згідно з п.2.

2. Ставки податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти

1. Ставки податку за скиди окремих забруднюючих речовин у водні об'єкти:

Найменування забруднюючої речовини	Ставка податку, гривень за 1 тонну
Азот амонійний	12883,84
Органічні речовини (за показниками біохімічного споживання кисню (БСК 5))	5156,8
Завислі речовини	369,52
Нафтопродукти	75792,4
Нітрати	1108,56
Нітрити	63278,16
Сульфати	369,52
Фосфати	10297,44
Хлориди	369,52.

2. Ставки податку за скиди у водні об'єкти забруднюючих речовин, які не увійшли до п. 1 та на які встановлено гранично допустиму концентрацію або орієнтовно безпечний рівень впливу:

Гранично допустима концентрація забруднюючих речовин або орієнтовно безпечний рівень впливу, міліграмів на 1 літр	Ставка податку, гривень за 1 тонну
До 0,001 (включно)	1349948,0
Понад 0,001 - 0,1 (включно)	978777,84
Понад 0,1 - 1 (включно)	168741,52
Понад 1 - 10 (включно)	17173,04
Понад 10	3437,76.

3. За скиди забруднюючих речовин, на які не встановлено гранично допустиму концентрацію або орієнтовнобезпечний рівень впливу, застосовуються ставки податку за найменшою величиною гранично допустимої концентрації, наведеної у п. 2.

За скиди забруднюючих речовин у ставки та озера ставки податку, зазначені у п. 1 і 2, збільшуються у 1,5 раза.

3. Ставки податку за розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах

1. Ставки податку за розміщення окремих видів надзвичайно небезпечних відходів:

1.1. обладнання та приладів, що містять ртуть, елементи з іонізуючим випромінюванням -

952,02 гривні за одиницю;

1.2. люмінесцентних ламп - 16,57 гривні за одиницю.

2. Ставки податку за розміщення відходів, які встановлюються залежно від класу небезпеки та рівня небезпечності відходів:

Клас небезпеки відходів	Рівень небезпечності відходів	Ставка податку, гривень за 1 тону
I	надзвичайно небезпечні	1546,22
II	високонебезпечні	56,32
III	помірно небезпечні	14,12
IV	малонебезпечні	5,50
	малонебезпечні нетоксичні відходи гірничої промисловості	0,54".

3. За розміщення відходів, на які не встановлено клас небезпеки, застосовується ставка податку, встановлена за розміщення відходів I класу небезпеки.

4. За розміщення відходів на звалищах, які не забезпечують повного виключення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів, ставки податку, зазначені у п. 1-3, збільшуються у 3 рази.

5. Коефіцієнт до ставок податку, який встановлюється залежно від місця (зони) розміщення відходів у навколишньому природному середовищі:

Місце (зона) розміщення відходів	Коефіцієнт
В межах населеного пункту або на відстані менш як 3 км від таких меж	3
На відстані від 3 км і більше від меж населеного пункту	1

6. Ставки податку за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені)

1. Ставка податку за утворення радіоактивних відходів виробниками електричної енергії - експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій), включаючи вже накопичені, становить 0,0133 гривні у розрахунку на 1 кВт-год виробленої електричної енергії.

2. Коригуючий коефіцієнт, який встановлюється для експлуатуючих організацій ядерних установок (атомних електростанцій) залежно від активності радіоактивних відходів:

Категорія відходів	Коефіцієнт
Високоактивні	50
Середньоактивні та низькоактивні	2

7. Ставки податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк

1. Ставки податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк:

Категорія відходів	Ставка податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів (крім відходів, представлених як джерела іонізуючого випромінювання), гривень за 1 куб. метр	Ставка податку за тимчасове зберігання радіоактивних відходів, представлених як джерела іонізуючого випромінювання, гривень за 1 куб. сантиметр
Високоактивні	632539,66	21084,66
Середньоактивні та низькоактивні	11807,40	4216,92.

Порядок обчислення податку

Суми податку обчислюються за податковий (звітний) квартал платниками податку.

У разі якщо під час провадження господарської діяльності платником податку здійснюються

різні види забруднення навколишнього природного середовища та/або забруднення різними видами забруднюючих речовин, такий платник зобов'язаний визначати суму податку окремо за кожним видом забруднення та/або за кожним видом забруднюючої речовини.

Суми податку, який справляється за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (Пвс), обчислюються платниками податку самостійно щокварталу виходячи з фактичних обсягів викидів, ставок податку за формулою:

$$Пвс = \sum_{i=1}^n (M_i \times \Xi_{pi}),$$

де M_i - фактичний обсяг викиду i -тої забруднюючої речовини в тоннах (т);

Ξ_{pi} - ставки податку в поточному році за тонну i -тої забруднюючої речовини у гривнях з копійками.

Суми податку, який справляється за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти (Пс), обчислюються платниками самостійно щокварталу виходячи з фактичних обсягів скидів, ставок податку та коригуючих коефіцієнтів за формулою:

$$Пс = \sum_{i=1}^n (M_{si} \times \Xi_{si} \times \mathcal{K}_{os}),$$

де M_{si} - обсяг скиду i -тої забруднюючої речовини в тоннах (т);

Ξ_{si} - ставки податку в поточному році за тонну i -того виду забруднюючої речовини у гривнях з копійками;

\mathcal{K}_{os} - коефіцієнт, що дорівнює 1,5 і застосовується у разі скидання забруднюючих речовин у ставки і озера (в іншому випадку коефіцієнт дорівнює 1).

Суми податку, який справляється за розміщення відходів (Прв), обчислюються платниками самостійно щокварталу виходячи з фактичних обсягів розміщення відходів, ставок податку та коригуючих коефіцієнтів за формулою:

$$Прв = \sum_{i=1}^n (\Xi_{pi} \times M_{ti} \times \mathcal{K}_t \times \mathcal{K}_o),$$

де Ξ_{pi} - ставки податку в поточному році за тонну i -того виду відходів у гривнях з копійками;

M_{ti} - обсяг відходів i -того виду в тоннах (т);

\mathcal{K}_t - коригуючий коефіцієнт, який враховує розташування місця розміщення відходів;

\mathcal{K}_o - коригуючий коефіцієнт, що дорівнює 3 і застосовується у разі розміщення відходів на звалищах, які не забезпечують повного виключення забруднення атмосферного повітря або водних об'єктів.

Суми податку, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені), обчислюються платниками податку - експлуатуючими організаціями (операторів) атомних електростанцій, включаючи експлуатуючі організації (оператори) дослідницьких реакторів, самостійно щокварталу на основі показників виробництва електричної енергії, ставки податку, а також пропорційно обсягу та активності радіоактивних відходів виходячи з фактичного об'єму радіоактивних відходів, утворених за базовий податковий (звітний) період, і з фактичного об'єму радіоактивних відходів, накопичених до 1 квітня 2009 року, та коригуючого коефіцієнта за формулою:

$$АЕС = O_n \times H + (p_{nc} \times C_{1nc} \times V_{1nc} + p_v \times C_{1v} \times V_{1v}) + 1/32 (p_{nc} \times C_{2nc} \times V_{2nc} + p_v \times C_{2v} \times V_{2v}),$$

де АЕС - сума податку, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) експлуатуючими організаціями (операторами) атомних електростанцій, обчислена за базовий податковий (звітний) період, у гривнях з копійками;

O_n - фактичний обсяг електричної енергії, виробленої за базовий податковий (звітний) період експлуатуючими організаціями (операторами) атомних електростанцій, кВт-год (для дослідницьких реакторів дорівнює 0);

H - ставка податку, який справляється за електричну енергію, вироблену експлуатуючими організаціями (операторами) атомних електростанцій, що переглядається у разі потреби один раз на рік, у гривнях за 1 кВт-год;

1/32 - коефіцієнт реструктуризації податку за накопичені до 1 квітня 2009 року радіоактивні

відходи (коефіцієнт діє з 1 квітня 2011 року до 1 квітня 2019 року, протягом іншого періоду дорівнює 0);

рв - коригуючий коефіцієнт для високоактивних відходів, наведений у пункті 247.2 статті 247 цього Кодексу;

рнс - коригуючий коефіцієнт для середньоактивних та низькоактивних відходів, наведений у пункті 247.2 статті 247 цього Кодексу;

С1нс - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, утворених їх виробниками за базовий податковий (звітний) період, у гривнях з копійками;

С1в - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) високоактивних радіоактивних відходів, утворених їх виробниками за базовий податковий (звітний) період, у гривнях з копійками;

С2нс - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, накопичених їх виробниками до 1 квітня 2009 року, у гривнях з копійками;

С2в - собівартість зберігання 1 куб. метра (1 куб. сантиметра радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання) високоактивних радіоактивних відходів, накопичених їх виробниками до 1 квітня 2009 року, у гривнях з копійками;

V1нс - фактичний об'єм низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, прийнятих до сховища експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій за базовий податковий (звітний) період, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання);

V1в - фактичний об'єм високоактивних радіоактивних відходів, прийнятих до сховища експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій за базовий податковий (звітний) період, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання);

V2нс - фактичний об'єм низькоактивних і середньоактивних радіоактивних відходів, накопичених у сховищах експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій до 1 квітня 2009 року, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання);

V2в - фактичний об'єм високоактивних радіоактивних відходів, накопичених у сховищах експлуатуючих організацій (операторів) атомних електростанцій до 1 квітня 2009 року, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання).

Інші платники податку - суб'єкти діяльності у сфері використання ядерної енергії обчислюють суми податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів їх виробниками, пропорційно обсягу та активності радіоактивних матеріалів щокварталу, що сплачується у загальному розмірі 10 відсотків вартості (без урахування податку на додану вартість) кожного джерела іонізуючого випромінювання, яка визначається з дати придбання (купівлі-продажу) цього джерела. Вартість здавання накопичених до 1 квітня 2009 року радіоактивних відходів для таких суб'єктів визначається за договорами між виробниками радіоактивних відходів і спеціалізованими підприємствами з поводження з радіоактивними відходами.

Суми податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, обчислюються платниками податку - виробниками радіоактивних відходів самостійно щокварталу на підставі ставок податку, наведених, та пропорційно строку зберігання таких відходів понад установлений строк за формулою:

$$S \text{ зберігання} = N \times V \times T \text{ зберігання},$$

де S зберігання - сума податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних

відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, обчислена за базовий податковий (звітний) період, календарний квартал, у гривнях з копійками;

N - ставка податку, який справляється за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, наведена у пункті 248.1 статті 248 цього Кодексу;

V - фактичний об'єм радіоактивних відходів, які зберігаються у виробника таких відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк, куб. метрів (куб. сантиметрів - для радіоактивних відходів, представлених у вигляді джерел іонізуючого випромінювання);

T зберігання - кількість повних календарних кварталів, протягом яких радіоактивні відходи зберігаються понад установлений особливими умовами ліцензії строк.

Порядок подання податкової звітності та сплати податку

Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Платники податку складають податкові декларації за формою, встановленою у порядку, передбаченому статтею 46 цього Кодексу, подають їх протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) кварталу, до контролюючих органів та сплачують податок протягом 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації:

1) за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення протягом звітного кварталу відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах - за місцем розміщення стаціонарних джерел, спеціально відведених для цього місць чи об'єктів;

2) за утворення радіоактивних відходів та тимчасове зберігання радіоактивних відходів понад установлений особливими умовами ліцензії строк - за місцем перебування платника на податковому обліку у контролюючих органах.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації до 1 грудня року, що передує звітному, подають до контролюючих органів переліки підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - підприємців, яким в установленому порядку видано дозволи на викиди, спеціальне водокористування та розміщення відходів, а також направляють інформацію про внесення змін до переліку до 30 числа місяця, що настає за кварталом, у якому такі зміни відбулися.

Орган державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки до 1 грудня року, що передує звітному, подає до контролюючих органів переліки підприємств, установ, організацій, фізичних осіб - суб'єктів діяльності у сфері використання ядерної енергії, у результаті діяльності яких утворилися, утворюються або можуть утворитися радіоактивні відходи та які тимчасово зберігають такі відходи понад установлений особливими умовами ліцензії строк, а також направляє інформацію про внесення змін до переліку до 30 числа місяця, що настає за кварталом, у якому такі зміни відбулися.

Платники податку перераховують суми податку, що справляється за викиди, скиди забруднюючих речовин та розміщення відходів, одним платіжним дорученням на рахунки, відкриті в органах, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, які забезпечують розподіл цих коштів у співвідношенні, визначеному законом.

Платники податку, який справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлений особливими умовами ліцензії строк, перераховують суми податку до державного бюджету, які використовуються відповідно до Закону України "Про поводження з радіоактивними відходами" та Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік. За рішенням платника податку сума податку може сплачуватися щомісяця в розмірі однієї третьої частини планового обсягу за квартал із перерахунком за результатами базового податкового (звітного) періоду.

Звітність про фактичні обсяги радіоактивних відходів, утворених за базовий податковий

(звітний) період, календарний квартал (включаючи вже накопичені до 1 квітня 2009 року), та фактичні обсяги радіоактивних відходів, які зберігаються у виробника таких відходів понад установлені особливими умовами ліцензії строк, погоджується органом державної санітарно-епідеміологічної служби та органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки. Вимоги щодо строків подання та змісту зазначеної звітності встановлюються особливими умовами ліцензії. Копії звітності подаються платниками податків разом з податковою декларацією.

місце подання податкових декларацій не збігається з місцем перебування на податковому обліку підприємства, установи, організації, громадянина - суб'єкта підприємницької діяльності, яким в установленому порядку видано дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, спеціальне водокористування та розміщення відходів, до контролюючого органу, в якому таке підприємство, установа, організація або громадянин - суб'єкт підприємницької діяльності перебуває на обліку, подаються протягом 40 календарних днів, що настають за останнім календарним днем податкового (звітного) періоду, копії відповідних податкових декларацій.

Якщо платник податку з початку звітного року не планує здійснення викидів, скидів забруднюючих речовин, розміщення відходів, утворення радіоактивних відходів протягом звітного року, то такий платник податку повинен повідомити про це відповідний контролюючий орган за місцем розташування джерел забруднення та скласти заяву про відсутність у нього у звітному році об'єкта обчислення екологічного податку. В іншому разі платник податку зобов'язаний подавати податкові декларації відповідно до цієї статті Кодексу.

У разі якщо:

1. платник податку має кілька стаціонарних джерел забруднення або спеціально відведених для розміщення відходів місць чи об'єктів в межах кількох населених пунктів (сіл, селищ або міст) або за їх межами (коди згідно з Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) різні), то такий платник податку зобов'язаний подати до відповідного контролюючого органу за місцем розташування стаціонарного джерела забруднення або спеціально відведених для розміщення відходів місць чи об'єктів податкову декларацію щодо кожного стаціонарного джерела забруднення або спеціально відведеного для розміщення відходів місця чи об'єкта окремо;

2. платник податку має кілька стаціонарних джерел забруднення або спеціально відведених для розміщення відходів місць чи об'єктів в межах одного населеного пункту (села, селища або міста) або за його межами (код згідно з Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) один і той самий), то такий платник податку може подавати до відповідного контролюючого органу одну податкову декларацію податку за такі джерела забруднення;

3. платник податку перебуває на податковому обліку в місті з районним поділом, то такий платник може подавати одну податкову декларацію за викиди, скиди усіма своїми джерелами забруднення та/або розміщення відходів, якщо ці джерела та/або спеціально відведені місця для розміщення відходів розташовані на території такого міста (зазначається код згідно з Класифікатором об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ), за місцем перебування платника податку на податковому обліку (міської ради).

Контроль за тимчасовим зберіганням радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк здійснюється органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки та органом державної санітарно-епідеміологічної служби.

Контролюючі органи залучають за попереднім погодженням працівників органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища для перевірки правильності визначення платниками податку фактичних обсягів викидів стаціонарними джерелами забруднення, скидів та розміщення відходів.

Контролюючі органи залучають за попереднім погодженням працівників органу державної санітарно-епідеміологічної служби та органу державного регулювання ядерної та радіаційної

безпеки для перевірки правильності визначення платниками фактичних обсягів радіоактивних відходів.

Завдання самоконтролю:

1. Теоретичні засади екологічного оподаткування.
2. Особливості справляння екологічного податку в Україні.
3. Об'єкт та база оподаткування екологічним податком.

Тестові завдання:

1. Платники екологічного податку подають податкові декларації протягом:
 - а) 10 днів, що настають за останнім календарним днем податкового кварталу;
 - б) 20 днів, що настають за останнім календарним днем податкового кварталу;
 - в) 30 днів, що настають за останнім календарним днем податкового кварталу;
 - г) 40 днів, що настають за останнім календарним днем податкового кварталу.
2. Сума екологічного податку обчислюється платниками, податковими агентами:
 - а) самостійно на початок року;
 - б) самостійно щоквартально;
 - в) самостійно раз на півроку;
 - г) податковими органами щоквартально.
3. Платники та податкові агенти сплачують екологічний податок протягом:
 - а) 10 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації;
 - б) 20 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації;
 - в) 30 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації;
 - г) 40 календарних днів, що настають за останнім днем граничного строку подання податкової декларації.
4. До податкових агентів, які є платниками екологічного податку, належать суб'єкти господарювання, які:
 - а) реалізують паливо за митну територію України;
 - б) здійснюють торгівлю мастильними матеріалами та займаються ввезенням палива на митній території України;
 - в) здійснюють торгівлю (власного виробництва) та ввезення палива на митній території України;
 - г) здійснюють торгівлю мастильними матеріалами на митній території України.
5. Базовий податковий період зі сплати екологічного податку:
 - а) півріччя;
 - б) рік;
 - в) календарний квартал;
 - г) 9 місяців.

Тема 15. Неподаткові платежі в бюджет

План лекції:

1. Класифікація неподаткових платежів та їх характеристика.
2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
3. Державне мито

Завдання для самостійної роботи:

1. Правове забезпечення єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
2. Права та обов'язки платника єдиного внеску.
3. Штрафні санкції.

Ключові слова: єдиний соціальний внесок, Державне соціальне страхування.

1. Класифікація неподаткових платежів та їх характеристика.

У складі публічних доходів важливе місце займають неподаткові платежі, які вирізняються великою різноманітністю та відрізняються за методами і формами справляння, джерелами, суб'єктами платежів та іншими підставами.

У законодавстві України відсутнє визначення поняття неподаткових доходів. У Бюджетному кодексі України лише закріплено основні групи неподаткових надходжень (рис.1).

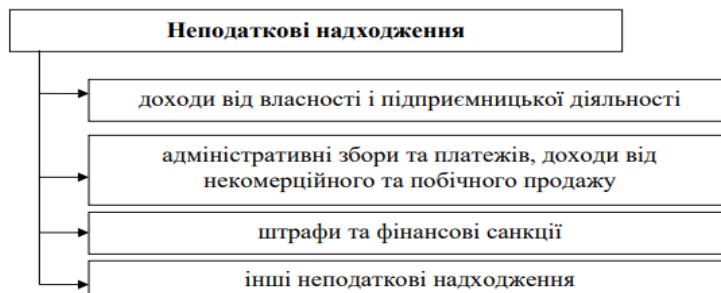

Рис. 1. Групи неподаткових платежів

Багатоманітність видів і груп неподаткових доходів дозволяє класифікувати їх за найрізноманітнішими підставами, наприклад за суб'єктами і об'єктами відносин, що виникають, бюджетним значенням, формами, методами і умовами залучення, територією стягнення коштів

Отже, всі неподаткові доходи можна класифікувати за такими ознаками.

1. За соціально-економічною ознакою виділяють неподаткові надходження:

– від державного господарства, які утворюються переважно у результаті використання майна і природних ресурсів держави;

– частина чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, та дивіденди (доходи), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна власність;

– від перевищення валових доходів над видатками Національного банку України;

– від підприємств і організацій недержавних форм власності, у тому числі від спільних підприємств, від іноземних підприємств і організацій, які діють на території України (митні збори, штрафні санкції тощо);

– плата за розміщення тимчасово вільних коштів державного бюджету та інші.

2. За конкретними підставами стягнення неподаткових платежів, що дають можливість конкретизувати їх склад і визначити відповідні форми надходження у бюджет та державні цільові фонди, виділяють такі види неподаткових доходів:

– неподаткові доходи у вигляді плати за публічні послуги – встановлені законодавством збори, які стягуються державою з фізичних та юридичних осіб у зв'язку з вчиненням певних дій державними органами чи посадовими особами на їх користь (державне мито, збір за державну

реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, плата за видачу ліцензій на здійснення тих чи інших видів діяльності, плата за видачу різноманітних дозволів, митні збори, плата за надання послуг державними та комунальними органами, консульські збори, виконавчі збори тощо);

– неподаткові доходи у вигляді страхових внесків до державних цільових фондів, що справляються у вигляді єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; неподаткові доходи, які випливають з права публічної власності (орендна плата за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном, плата за спеціальне використання диких тварин, плата за спеціальне використання рибних та інших водних ресурсів, доходи від власності, надходження від приватизації державної та комунальної власності тощо);

- неподаткові доходи штрафного і компенсаційного характеру (штрафи та фінансові санкції за порушення законодавства, суми кредиторської і депонентської заборгованості, щодо яких термін позовної давності минув, тощо);

– неподаткові доходи від розміщення державних лотерей.

3. За територіальним рівнем можна виділити:

– державні неподаткові надходження; місцеві неподаткові надходження;

– змішані – неподаткові доходи, що зараховуються у встановлених пропорціях у Державний та місцеві бюджети, а також на рахунки органів, які надають послуги або накладають стягнення (реєстраційні збори, штрафи за порушення законодавства тощо).

4. За методом формування неподаткові доходи можна поділити:

– доходи обов'язкового характеру (збори, мита, плати, штрафи тощо);

– добровільні надходження (залучення коштів юридичних осіб і громадян шляхом проведення лотерей, випуску акцій, використання пожертвувань тощо).

Отже, неподаткові доходи – це врегульовані правовими нормами обов'язкові та добровільні платежі до Державного та місцевого бюджетів, державних цільових фондів, позабюджетних фондів, які вносяться юридичними та фізичними особами, мають, як правило, цільовий, відплатний або компенсаційний характер і не залежать від доходу (прибутку) платника.

2. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Основні правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку, умови і порядок нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний соціальний внесок) і повноваження органу, який здійснює його збір та ведення обліку, визначає Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI, який набрав чинності з 2011 року.

Це означає, що платники страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, вважаються платниками єдиного соціального внеску.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок) – це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Адміністрування єдиного соціального внеску, зокрема забезпечення збору, ведення обліку надходжень та здійснення контролю за його сплатою здійснює Державна податкова служба України.

При цьому податкове законодавство не регулює порядок нарахування, обчислення та сплати єдиного соціального внеску, оскільки він не входить до системи оподаткування.

Платниками єдиного соціального внеску є страхувальники та застраховані особи. Перелік страхувальників та застрахованих осіб, базу нарахування (утримання) та ставки єдиного

соціального внеску наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Платники, база нарахування та ставки ЄСВ

Категорія платника ЄСВ згідно з ч. 1 ст. 4 Закону про ЄСВ	База нарахування ЄСВ згідно зі ст. 7 Закону про ЄСВ	Ставка ЄСВ згідно зі ст. 8 Закону про ЄСВ
<p>Роботодавці, зазначені в п. 1 (крім абз. 7) ч. 1 ст. 4</p> <p>1) Підприємства (установи, організації), інші юрособи, утворені відповідно до законодавства, незалежно від форми власності, виду діяльності і господарювання, які використовують працю фізосіб на умовах трудового договору (контракту) або інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою-підприємцем, якщо виконувані роботи (послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у свідоцтві про держреєстрацію її як підприємця), у т.ч. філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств (установ, організацій) інших юросіб, що мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами;</p> <p>2) фізособи — підприємці, зокрема ті, що використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою — підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, відповідно до відомостей з ЄДР);</p> <p>3) фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту);</p> <p>4) філії, представництва, інші відокремлені підрозділи підприємств, установ та організацій (у тому числі міжнародні), утворені відповідно до законодавства України, які мають окремий баланс і самостійно здійснюють розрахунки із застрахованими особами;</p> <p>5) дипломатичні представництва і консульські установи іноземних держав, філії, представництва та інші відокремлені підрозділи іноземних підприємств, установ та організацій (у т.ч. міжнародні), розташовані в Україні</p> <p>6) інвестор (оператор) за угодою про розподіл продукції (у т.ч. постійне представництво інвестора-нерезидента), що використовує працю фізичних осіб, найнятих на роботу в Україні на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем в Україні, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців)</p>	сума нарахованої застрахованій особі зарплати за видами виплат, які включають основну і додаткову зарплату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у т.ч. в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону «Про оплату праці» , та сума винагороди фізособам за виконання робіт (послуг) за цивільно-правовими договорами (п. 1 ч. 1 ст. 7)	22% (п. 5 ст. 8)
<p>Роботодавці, зазначені в абз. 7 п. 1 ч. 1 ст. 4 *</p> <p>Підприємства, установи, організації, фізособи, які використовують найману працю, військові частини і органи, що виплачують грошове забезпечення, допомогу з тимчасової непрацездатності, допомогу у зв'язку з вагітністю і пологами, допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства для таких осіб:</p> <p>1) військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби), поліцейських, осіб рядового і начальницького складу, у тому числі тих, які проходять військову службу під час особливого періоду, визначеного законами України "Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію" та "Про військовий обов'язок і військову службу"</p>	сума грошового забезпечення (п. 1 ч. 1 ст. 7)	22% (п. 5 ст. 8)
2) патронатних вихователів, батьків-вихователів дитячих	сума грошового забезпечення (п. 1 ч. 1 ст. 7)	

будинків сімейного типу, прийомних батьків, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства		
3) осіб, які отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, перебувають у відпустці у зв'язку з вагітністю та пологами і отримують допомогу у зв'язку з вагітністю та пологами	сума оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок коштів роботодавця, та допомоги з тимчасової непрацездатності, допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами, допомоги, надбавки або компенсації відповідно до законодавства (п. 1 ч. 1 ст. 7)	
4) осіб, які проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України та службу в органах і підрозділах цивільного захисту	сума грошового забезпечення (п. 1 ч. 1 ст. 7)	
5) осіб, які доглядають за дитиною до досягнення нею трирічного віку та відповідно до закону отримують допомогу по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку та/або при народженні дитини, усиновленні дитини;	сума допомоги (п. 1 ч. 1 ст. 7)	
6) одного з непрацюючих працездатних батьків, усиновителів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, які фактично здійснюють догляд за дитиною з інвалідністю, дитиною, хворою на тяжке перинатальне ураження нервової системи, тяжку вроджену ваду розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічне, онкогематологічне захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкий психічний розлад, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гостре або хронічне захворювання нирок IV ступеня, за дитиною, яка отримала тяжку травму, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, якій не встановлено інвалідність, а також непрацюючих працездатних осіб, які здійснюють догляд за особою з інвалідністю I групи або за особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, якщо такі непрацюючі працездатні особи отримують допомогу, надбавку або компенсацію відповідно до законодавства	сума допомоги або компенсації (п. 1 ч. 1 ст. 7)	
фізособи-підприємці (крім тих, що обрали спрощену систему оподаткування) (п. 4. ч. 1 ст. 4) ***	сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню ПДФО** (п. 2 ч. 1 ст. 7)	22% (п. 5 ст. 8)
особи, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, в т.ч. адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності (п. 5 ч. 1 ст. 4)		
фізособи — підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування (п. 4. ч. 1 ст. 4) ***	суми, що визначаються такими платниками самостійно для себе, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої цим Законом. При цьому сума єдиного внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску (п. 3 ч. 1 ст. 7 ****)	
особи, що беруть добровільну участь у системі загальнообов'язкового державного соцстрахування (п. 15 ч. 1 ст. 4)	суми, що визначаються платниками самостійно (п. 6 ст. 10)	
Підприємства, установи і організації та ФОП, де є працівники інваліди (п. 13 ст. 8)	сума нарахованої зарплати працюючих інвалідів за видами виплат, які включають основну та додаткову зарплату, інші заохочувальні, компенсаційні виплати, у т. ч. в натуральній формі, відповідно до Закону «Про оплату праці» , і суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності, що здійснюється за рахунок роботодавця, та допомоги з	8,41% (п. 13 ст. 8)
Підприємств і організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС, в яких кількість інвалідів становить не менш як 50% загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці		5,3 % (п. 14 ст. 8)

<u>(п. 14 ст. 8)</u>	тимчасової непрацездатності для працюючих інвалідів	
Підприємства і організації громадських організацій інвалідів, кількість інвалідів в яких не менш 50% від загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці, визначеної <u>п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону про ЄСВ</u> бази нарахування ЄСВ для працюючих інвалідів (<u>п. 14 ст. 8</u>)		5,5 % <u>(п. 14 ст. 8)</u>

*Нарахування та сплата ЄСВ за платників здійснюється за рахунок коштів держбюджету в порядку, встановленому КМУ, але не менше ніж мінімальний страховий внесок за кожну особу.

**При цьому сума ЄСВ не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску за місяць.

***Особи звільняються від сплати єдиного внеску, якщо вони є пенсіонерами за віком або інвалідами та отримують, відповідно до закону, пенсію або соціальну допомогу. Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Якщо таким платником не отримано дохід (прибуток) у звітному році або окремому місяці звітного року, він має право самостійно визначити базу нарахування, але не більше ніж максимальна величина бази нарахування ЄСВ, встановленої цим законом. При цьому сума внеску не може бути меншою за розмір мінімального страхового внеску.

Для платників, віднесених до першої групи платників єдиного податку, ця сума не може бути меншою за 0,5 мінімального страхового внеску із зарахуванням відповідних періодів здійснення підприємницької діяльності до страхового стажу, який обчислюється відповідно до ст. 24 Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», пропорційно до сплаченого єдиного внеску.

Але для нарахування ЄСВ на дохід працівника-інваліда залишиться ставка у розмірі 8,41 %, також залишають без змін ставки для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів (5,3 та 5,5 %).

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 1 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI максимальна величина бази нарахування єдиного внеску на 01.01.2020 – це максимальна сума доходу застрахованої особи на місяць, що дорівнює п'ятнадцяти розмірам мінімальної заробітної плати, встановленої законом, на яку нараховується єдиний внесок.

Підприємці сплачують єдиний соціальний внесок за періоди, в яких вони були платниками єдиного податку, незалежно від того, отримували вони дохід у цей період чи ні.

Виключенням є підприємці, які отримують пенсію за віком або є особами з інвалідністю, або досягли віку, встановленого ст. 26 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 № 1058-IV, та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу.

Такі особи можуть бути платниками єдиного внеску виключно за умови їх добровільної участі у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування. Перелік видів виплат, на які не нараховується єдиний внесок, затверджується Кабінетом Міністрів України. Не нараховується на виплати та не утримується єдиний внесок з виплат, що компенсуються з бюджету в межах середнього заробітку працівників, призваних на строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період або прийнятих на військову службу за контрактом у разі виникнення кризової ситуації, що загрожує національній безпеці, оголошення рішення про проведення мобілізації та /або введення воєнного стану.

Облік осіб, які, згідно із законом, є платниками єдиного соціального внеску, ведеться в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, за погодженням з Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а щодо застрахованих осіб, які є учасниками накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

(далі – учасниками накопичувальної пенсійної системи), – з національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах праці, трудових відносин та зайнятості населення, соціального захисту населення, та Пенсійним фондом.

Взяття на облік осіб – платників ЄСВ, згідно із законом, здійснюється податковим органом шляхом внесення відповідних відомостей до реєстру страхувальників.

З метою забезпечення ведення обліку платників і застрахованих осіб у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування та їх ідентифікації, накопичення, зберігання та автоматизованої обробки інформації про сплату платниками єдиного соціального внеску та про набуття застрахованими особами права на отримання страхових виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також нарахування та обліку виплат за окремими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування створено Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування. Цей реєстр складається з реєстру страхувальників і реєстру застрахованих осіб.

Податкові органи повідомляють Пенсійний фонд та фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування про взяття на облік платників єдиного внеску із зазначенням податкового органу, в якому взято на облік платника. Порядок здійснення такого повідомлення визначається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за погодженням з Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Обмін інформацією щодо перерахованих на рахунки органів податкової служби страхових коштів здійснюється у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, за погодженням з Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Не пізніше 20 числа місяця, що настає за кварталом, плата єдиного внеску здійснюється виключно у національній валюті шляхом внесення відповідних сум єдиного внеску на рахунки органів Державної податкової служби України, відкриті в органах Державного казначейства України для його зарахування. Потім ці суми розподіляться за видами загальнообов'язкового державного соціального страхування (загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття, загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, та загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності) відповідно до визначених законом пропорцій.

Роботодавці повинні сплачувати єдиний внесок під час кожної виплати заробітної плати.

При цьому днем сплати єдиного внеску вважається:

– у разі перерахування сум єдиного внеску з рахунку платника на відповідні рахунки Пенсійного фонду – день списання банком або Державним казначейством України суми платежу з рахунку платника незалежно від часу її зарахування на рахунок Пенсійного фонду;

– у разі сплати єдиного внеску готівкою – день прийняття до виконання банком або іншою установою – членом платіжної системи документа на переказ готівки разом із сумою коштів у готівковій формі.

Єдиний внесок сплачується шляхом перерахування платником безготівкових коштів з його банківського рахунку. Платники, які не мають банківського рахунку, сплачують внесок шляхом готівкових розрахунків через банки чи відділення зв'язку.

Платники єдиного внеску, крім фізичних осіб-підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування; особи, які провадять незалежну професійну діяльність; члени фермерського господарства, зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 20 числа наступного місяця, крім гірничих підприємств, які зобов'язані сплачувати єдиний

внесок, нарахований за календарний місяць, не пізніше 28 числа наступного місяця.

Згідно зі ст. 9 частини 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» фізичні особи-підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування; особи, які провадять незалежну професійну діяльність; члени фермерського господарства – зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний квартал, не пізніше 20 числа місяця, що настає за кварталом, за який сплачується єдиний внесок.

3. Державне мито

Державне мито є одним із найважливіших видів адміністративних зборів, хоча серед неподаткових надходжень вони займають невелику частку. Це грошовий збір, що справляють судові органи, органи державного нотаріату, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство закордонних справ, органи місцевого самоврядування та інші органи за вчинення ними окремих дій та видачу документів.

Порядок сплати державного мита встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику.

Місцеві ради народних депутатів мають право встановлювати додаткові пільги для окремих платників щодо сплати державного мита, яке зараховується до місцевих бюджетів, а центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику – щодо державного мита, яке зараховується до Державного бюджету України.

Особливості застосування механізму державного мита в Україні регулюються Декретом Кабінету Міністрів України «Про державне мито» від 21 січня 1993 р., а деталізує його застосування Інструкція про порядок обчислення і справляння державного мита, затверджена наказом Головної державної податкової інспекції України від 22 квітня 1993 року № 15.

Державне мито – це плата за дії (послуги) уповноважених органів, що стягується з метою покриття витрат, які виникають у зв'язку з цим. Головна особливість державного мита – його індивідуальна відплатність. Сплачуючи державне мито, платник переслідує певні інтереси, пов'язані зі здійсненням на його користь дій публічно-правового характеру. З іншого боку, метою стягування державного мита є покриття витрат державного або іншого органу у зв'язку з його діяльністю.

Платниками є юридичні та фізичні особи, які звертаються до відповідних органів для вчинення в їхніх інтересах дій та для видачі документів, що мають юридичне значення.

Обсяг надходжень державного мита залежить від кількості об'єктів справляння та ставок.

Державне мито справляється:

– за вчинення нотаріальних дій державними нотаріальними конторами і виконавчими комітетами сільських, селищних, міських рад народних депутатів, а також за видачу дублікатів нотаріально засвідчених документів;

– за реєстрацію актів громадянського стану, а також за видачу громадянам повторних свідоцтв про реєстрацію актів громадянського стану і свідоцтв у зв'язку із зміною, доповненням, виправленням та поновленням записів актів громадянського стану;

– за видачу документів на право виїзду за кордон і про запрошення в Україну осіб з інших країн, за продовження строку дії їх та за внесення змін до цих документів; за реєстрацію національних паспортів іноземних громадян або документів, що замінюють їх; за видачу або продовження посвідок на проживання; за видачу візи до національного паспорта іноземного громадянина; за видачу нового зразка паспорта громадянина України;

– за прописку громадян або реєстрацію місця проживання;

– за видачу дозволів на право полювання та рибальства;

– за операції з емісії цінних паперів, крім облігацій державних та місцевих позик, та з видачі приватизаційних паперів;

– за операції з об'єктами нерухомого майна, що здійснюються на товарних біржах, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України;

– за проведення прилюдних торгів (аукціону, тендеру) об'єктами нерухомого майна, крім операцій з примусового відчуження такого майна у випадках, передбачених законами України;

– за видачу охоронних документів (патентів і свідоцтв) на об'єкти інтелектуальної власності, а також за дії, пов'язані з підтриманням чинності патентів на сорти рослин.

Від сплати державного мита звільняються:

1) громадяни – за реєстрацію народження фізичної особи та її походження, смерті, за видачу їм свідоцтв у разі внесення змін до актових записів про народження у разі визнання батьківства (материнства), усиновлення, а також у зв'язку з помилками, допущеними під час реєстрації актів цивільного стану органами державної реєстрації актів цивільного стану;

2) громадяни – за посвідчення їхніх заповітів і договорів дарування майна на користь держави, а також на користь державних підприємств, установ і організацій;

3) фінансові органи та державні податкові інспекції – за видачу їм свідоцтв і дублікатів свідоцтв про право держави на спадщину та документів, необхідних для одержання цих свідоцтв, за вчинення державними нотаріальними конторами виконавчих написів про стягнення податків, платежів, зборів і недоїмок;

4) громадяни – за видачу їм свідоцтв про право на спадщину:– на майно осіб, які загинули при захисті СРСР і України, у зв'язку з виконанням інших державних чи громадських обов'язків або з виконанням обов'язку громадянина щодо врятування життя людей, охорони громадського порядку та боротьби із злочинністю, охорони власності громадян або колективної чи державної власності, а також осіб, які загинули або померли внаслідок захворювання, пов'язаного з Чорнобильською катастрофою;

– на майно осіб, реабілітованих у встановленому порядку;

– на жилий будинок, пай у житлово-будівельному кооперативі, квартиру, що належала спадкодавцеві на праві приватної власності, якщо вони проживали в цьому будинку, квартирі протягом шести місяців з дня смерті спадкодавця;

– на жилі будинки в сільській місцевості за умови, що ці громадяни постійно проживатимуть у цих будинках і працюватимуть у сільській місцевості;

– на вклади в установах Ощадбанку та в інших кредитних установах, на страхові суми за договорами особистого й майнового страхування, облігації державних позик та інші цінні папери, суми заробітної плати, авторське право, суми авторського гонорару і винагород за відкриття, винахід, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин та раціоналізаторські пропозиції;

– на майно осіб фермерського господарства, якщо вони є членами цього господарства.

5) неповнолітні і військовослужбовці – за видачу їм вперше паспорта громадянина України та неповнолітні – за видачу їм свідоцтва про право на спадщину;

б) громадяни, віднесені до 1 і 2 категорій постраждалих наслідок Чорнобильської катастрофи;

– громадяни, віднесені до 3 категорії постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, – які постійно проживають до відселення чи самостійного переселення або постійно працюють на території зон відчуження, безумовного (обов'язкового) і гарантованого добровільного відселення, за умови, що вони за станом на 1 січня 1993 року прожили або відпрацювали у зоні безумовного (обов'язкового) відселення не менше двох років, а у зоні гарантованого добровільного відселення – не менше трьох років;

– громадяни, віднесені до 4 категорії потерпілих внаслідок Чорнобильської катастрофи, які постійно працюють і проживають або постійно проживають на території зони посиленого радіоекологічного контролю, за умови, що за станом на 1 січня 1993 року вони прожили або відпрацювали в цій зоні не менше чотирьох років;

– інваліди Великої Вітчизняної війни та сім'ї воїнів (партизанів), які загинули чи пропали безвісти, і прирівняні до них у встановленому порядку особи;

– I та II груп;

7) місцеві державні адміністрації, виконкоми місцевих рад народних депутатів, підприємства, установи, організації, колективні сільськогосподарські підприємства, що придбавають жилі будинки з надвірними будівлями (крім м. Київ та курортних місцевостей), квартири для громадян, які виявили бажання виїхати з території, що зазнала радіоактивного

забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, а також громадяни, які виявили бажання виїхати з території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, та власники цих будинків і квартир;

8) громадяни України – за видачу дипломатичних і службових паспортів України та посвідчень особи моряка;

9) громадяни України та особи, які їх супроводжують, – за видачу їм документа на право виїзду за кордон для лікування у зв'язку із захворюванням, пов'язаним з Чорнобильською катастрофою, а дітям, які потерпіли від Чорнобильської катастрофи, також на оздоровлення;

10) громадяни України – за видачу їм документів на право виїзду за кордон, якщо виїзд пов'язаний із смертю або відвідинами могил близьких родичів, а також за видачу документів про запрошення в Україну осіб у зв'язку із смертю або тяжкою хворобою близьких родичів;

11) іноземці, яким Україна надала право притулку, та особи, прирівняні до них, члени їхніх сімей та їхні діти – за видачу їм документів на виїзд за кордон;

12) громадяни України та іноземні громадяни – за видачу документів для в'їзду в Україну та виїзду з України, якщо на умовах взаємності передбачено звільнення від сплати державного мита відповідними міжнародними угодами, укладеними між Україною та іншими державами, а також громадяни інших держав, які виконують функції почесних консулів України;

13) особи, які не досягли 16-річного віку – за видачу їм документа на виїзд за кордон;

14) всеукраїнські та міжнародні об'єднання громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, що мають місцеві осередки у більшості областей України, Українська спілка ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), громадські організації інвалідів, їхні підприємства та установи, республіканське добровільне громадське об'єднання «Організація солдатських матерів України» – за вчинення всіх нотаріальних дій;

15) Національний банк України та його установи, за винятком госпрозрахункових;

16) державні органи приватизації – за вчинення нотаріусами виконавчих написів про стягнення заборгованості з орендної плати, а також за проведення аукціонів, за операції з цінними паперами;

17) громадяни, власники земельних часток (паїв), яким виділили в натурі (на місцевості) земельні ділянки, за посвідчення договорів міни земельних ділянок;

18) уповноважена особа Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – за позовами до суду та господарського суду, у тому числі про витребування (повернення) майна (коштів) банку, переданого за договорами;

19) органи державної влади (посадові особи) – за державну реєстрацію обтяження права на нерухоме майно;

20) органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування – за державну реєстрацію права власності держави, територіальної громади на земельні ділянки, що виникло відповідно до закону.

Ставки державного мита встановлюються у розмірах відповідно до переліку, визначеного декретом.

Сплачується державне мито готівкою, митними марками і шляхом перерахувань з рахунку платника в кредитній установі. У разі коли розмір ставок державного мита передбачено в частинах неоподаткованого мінімуму доходів громадян, державне мито сплачується в іноземній валюті з урахуванням курсу грошової одиниці Національного банку України.

Якщо державне мито внесено в більшому розмірі, ніж передбачено чинним законодавством, або було відмовлено у вчиненні нотаріальних дій державними нотаріальними конторами або виконавчими комітетами міських, селищних і сільських рад народних депутатів та в інших випадках, передбачених законодавством, сплачене державне мито підлягає поверненню частково або повністю.

Податкові органи проводять ревізії та перевірки правильності справляння державного мита, а також своєчасності й повноти внесення його до бюджету в усіх установах, що його справляють.

Повернення державного мита провадиться за умови, якщо заяву подано до відповідної установи, що справляє мито, протягом року з дня зарахування його до бюджету. За несвоєчасне

або неповне зарахування державного мита до бюджету справляються пеня та штрафи відповідно до закону.

Контрольні питання

1. Класифікація неподаткових платежів та їх характеристика.
2. Суть єдиного соціального внеску та мета його запровадження.
3. Визначення платників єдиного соціального внеску.
4. Розміри та база нарахування єдиного соціального внеску.
5. Здійснення державного нагляду за збором та веденням обліку єдиного соціального внеску.
6. Особливості справляння єдиного збору у пунктах пропуску через державний кордон України.
7. Державне мито.
8. Види підприємницької діяльності, які підлягають ліцензуванню.

Тестові завдання

1. Адміністрування єдиного соціального внеску, зокрема, забезпечення збору, ведення обліку надходжень та здійснення контролю за його сплатою здійснює:
 - а) Пенсійний фонд;
 - б) Державна податкова служба України;
 - в) органи виконавчої влади;
 - г) Фонд соціального страхування.
2. Базою оподаткування не є сума доходу (прибутку), отриманого від їх діяльності, що підлягає обкладенню податком на доходи фізичних осіб, для платників, які є:
 - а) членами фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах;
 - б) особами, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме: наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, зокрема адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності ;
 - в) фізособами-підприємцями, крім фізичних осіб-підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування);
 - г) фізособами-підприємцями, які обрали спрощену систему оподаткування.
3. Базою оподаткування є сума, що визначається такими платниками самостійно для себе, але не більше максимальної величини бази нарахування єдиного внеску, встановленої законом, для платників, які є:
 - а) членами фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах;
 - б) особами, які провадять незалежну професійну діяльність, а саме: наукову, літературну, артистичну, художню, освітню або викладацьку, а також медичну, юридичну практику, зокрема адвокатську, нотаріальну діяльність, або особи, які провадять релігійну (місіонерську) діяльність, іншу подібну діяльність та отримують дохід від цієї діяльності ;
 - в) фізособами-підприємцями, крім фізичних осіб-підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування);
 - г) фізособами-підприємцями, які обрали спрощену систему оподаткування.
4. Які є діючі ставки ЄСВ:
 - а) 8,3 %;
 - б) 22 %;
 - в) 5,5 % та 5,3 %
 - г) усі відповіді правильні.
5. Базою для розрахунку мінімального єдиного соціального внеску є:
 - а) мінімальний прожитковий мінімум;

- б) мінімальна заробітна плата;
- в) мінімальна стипендія;
- г) правильної відповіді немає.

6. Днем сплати єдиного внеску вважається:

- а) день списання банком або Державним казначейством України суми платежу з рахунку платника незалежно від часу її зарахування на рахунок Пенсійного фонду;
- б) день прийняття до виконання банком або іншою установою – членом платіжної системи документа на переказ готівки разом із сумою коштів у готівковій формі.
- в) правильна відповідь а і б;
- г) правильної відповіді немає.

7. Платники єдиного внеску, крім фізичних осіб-підприємців, які обрали спрощену систему оподаткування; особи, які провадять незалежну професійну діяльність; члени фермерського господарства, зобов'язані сплачувати єдиний внесок:

- а) не пізніше 20 числа наступного місяця, крім гірничих підприємств, які зобов'язані сплачувати єдиний внесок, нарахований за календарний місяць,
- б) не пізніше 28 числа наступного місяця.
- в) не пізніше 20 числа місяця, що настає за кварталом;
- г) правильної відповіді немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.
3. Бюджетний кодекс України : Закон України від 7.10.2010 р. №2592-VI. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
4. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг : Закон України від 06.07.1995 р. № 265/95-ВР. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>.
6. Про Митний тариф України : Закон України від 04.06.2020 р. № 674-IX. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>.
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15.05.2003 р. № 755. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>.
8. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 р. № 4618 – VI. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>.
9. Про судовий збір : Закон України від 08.07.2011 р. № 3674-VI. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>.
10. Зразки марок акцизного податку для алкогольних напоїв вітчизняного та імпортного виробництва : Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2013 р. № 188. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2013-%D0%BF>.
11. Положення про Державну податкову службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text>.
12. Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2010 р. № 1251. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF#Text>.
13. Про затвердження Порядку ведення податковими органами оперативного обліку податків, зборів, платежів та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Наказ Міністерства фінансів України від 12.01.2021 р. № 5. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0321-21#Text>.
14. Порядок подання органами державної реєстрації прав на нерухоме майно та органами, що здійснюють реєстрацію місця проживання фізичних осіб, відомостей, необхідних для розрахунку податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2012 р. № 476. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476-2012-%D0%BF#Text>.
15. Порядок подання документів для застосування податкової соціальної пільги : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2010 р. № 1227. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1227-2010-%D0%BF>.
16. Деякі питання стягнення готівки, яка належить платникові податків, у рахунок погашення його податкового боргу : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. № 273. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2015-%D0%BF#Text>
17. Про створення Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.01.1996 р. № 118. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/118-96-%D0%BF#Text>.
18. Порядок обліку платників податків і зборів : Наказ Міністерства фінансів України від 09.12. 2011 р. № 1588. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1562->

11#Text.

19. Про затвердження типової форми, за якою здійснюється облік доходів і витрат фізичними особами - підприємцями і фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення : Наказ Міністерства фінансів України 13.05.2021 р. № 261. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-21#Text>.

20. Про затвердження Порядку оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами : Наказ Міністерства фінансів України від 21.10.2015 р. № 916. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1617-15#Text>.

21. Про затвердження форми податкової декларації про майновий стан і доходи та Інструкції щодо заповнення податкової декларації про майновий стан і доходи : Наказ Міністерства фінансів України від 02.10.2015 р. № 859. Дата звернення: 01.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1298-15#Text>.

22. Андрущенко В.Л. Податкова система: навч посібн. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 416 с.

23. Бандурка Ю. Б. Податкове право: Навч. посібник. Бандурка Ю. Б., Понікарпов В. Д., Попова С. М. К.: Центр учбової літератури, 2012. 312 с.

24. Бечко П. К., Захарчук О. А. Основи оподаткування: Навч. посібн. К.: Центр учбової літератури, 2009. 168 с.

25. Власюк Н. І., Мединська Т. В. Податкова система: Навч. посібн. К.: Магнолія, 2012. 424с.

26. Деєва Н. М. Оподаткування в Україні : Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2010. 544 с.

27. Орлик В., Орлик С. Історія оподаткування України (з часів Київської Русі – до сьогодення). Вісник податкової служби України. 2013. № 45. С. 5-54.

28. Поддєрьогін А.М. Оподаткування суб'єктів підприємництва: презентаційний навчальний посібник. К.: КНЕУ, 2014. - 365с.

29. Попова С. М. Організація податкового контролю. Навч.-практич. Посіб. К.: Центр учбової літератури, 2013. 290 с.

30. Сідельникова Л.П., Костіна Н.М. Податкова система: навч. посібн. К.: Ліра-К, 2012. 576с.

31. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

32. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua>

33. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/>